Obligimet dhe Kontratat Përgjithësisht

(TITULLI II I LIBRIT IV TË K. C.)

BOTIM I MINISTRIS DREJTESIËS

BKSH

DURRËS
PUNËRA GRAFIKE "STAMLES,,
1932

BKSH

NJOFTIME PARAPRAKE MBI OBLIGIMET

§ 1. Definimi i obligimeve.

Definimi ma elementar i obligimit mund të përmblidhet si pason:

Obligimi asht nji raportë juridike me anën e të cilës nji ose ma shumë persona fitojnë cilësin *debitori* kundrejt nji ose ma shumë personave qi fitojnë cilësin *kreditori*, në favorin e të cilëve të parët detyrohen me nji prestim *pozitiv* (obligimi *me dhanë* ose *me bâ)* ose *negativ* (obligimi *mos me bâ* ose *me psue).*

Nji definim tjetër ma shkencuer i obligimit asht ky: Obligimi âsht nji lidhje të drejte me të cilën nji ose ma shumë persona (debitorët) shterngohen me nji prestim në favor të nji ose të ma shumë personave të tjerë (të kreditorëve) (Rossel: Manuel du droit fédéral des obligations. Edition IV. 1920 Lausanne, faqe 25).

Definimi modern i obligimit nuk ndryshon aspak nga ay qi gjejmë të formuluem në të drejtën romane.

Gaius-i i ep obligimit këte defitnim: *Obligatio est juris vinculum quo necessitate adstringimur alicujus solvendae rei secundum civitatis nostrae iura (Inst* III, 13 Pr. Obligimi asht nji lidhje juridike me anë të cilës shterngohemi me pague nji send detyrimisht në konformitet me ligjat e qytetit t'onë)

Nji tjetër definim qi thekson ndryshimin e obligimeve nga të drejtat reale asht i *Paulus-it:* Obligationum substantia non in eo consistit ut aliquod corpus nostrum aut servitutem nostram faciat sed (in eo) ut *alium nobis adstringat* ad dandum aliquid vel faciendum vel prestandum (Dig. XLIV, VII fr. III). Thelbi i obligimeve nuk konsiston në faktin qi obligimi të bajë nji send t'onin ose nji servitud t'onin, por (konsiston në faktin qi) me ate nji tjetër obligohet kundrejt nesh me na dhanë nji send, me bâ ose me prestue nji send.

Nga të gjitha definimet e sipërme reszulton se elementet e obligimeve janë tri:

1) Eksistenca e nji ose ma shumë kreditorëve dhe e nji ose ma shumë debitorëve (subjektet e obligimit).

2) Lidhja juridike.

3) Qenja e nji objekti.

§ 2. Personat

Fjala obligim tregon, sikurse kemi pa, raporten ose lidhjen juridike të konsiderueme në tanësin e saj, d. m. thanë, si nga pikëpamja aktive si nga ajo pasive.

Me fjalë të tjera kur thomi obligim kemi parasyshë si *deten* ashtu dhe *kredinë* qi lindë nga ay. (Me gjithë këte në veshtrimin populluer me fjalën obligim kuptohet vetëm deta, do me thanë, ana pasive e obligimit).

Nji obligim pra supozon nevojisht dy persona të caktueme: *nji kreditor* në favor të cilit lindë obligimi, dhe *nji debitor* i cili merr përsipër ekzekutimin e tij. Pra obligimi passjell *nji të drejtë* për të parin dhe *nji barrë* për të dytin, keshtu qi po t'a konsiderojmë nga pikëpamja aktive obligimi merr emnin: *kredi;* dhe po t'a shofim nga pikëpamja pasive merr emnin: *debì* ose *detë*.

Lidhja (vjega, raporta) juridike eksiston midis dy ose ma shumë personave. Mund të kemi vetëm nji kreditor dhe nji debitor (obligime të thjeshta), mund të kemi edhe shumë debitorë e nji kreditor të vetem, ose shumë kreditorë e shumë debitorë (obligime të nderlikueme, komplekse, si janë për shembell obligimet solidare).

Në praktiken e jetës së perditëshme në shumicën ma të madhe të rasteve po nji person asht njikohësisht kreditor dhe debitor, si ngjanë në të gjitha kontratat sinalagmatike ose dyanëshe të cilat krijojnë të drejta dhe obligime reciproke në të dy palët kontraktuese. Për shembell shitja, qiradhanja, shoqnia. Në kontratën e shitjes, shitesi detyrohet me dorezue sendin e shitun dhe me garantue blesin për cytjet qi mund t'i bahen në posedimin e sendit të blem dhe për veset e fshehta qi mund të ketë ay send; blesi detyrohet me pague çmimin; obligimit të secilit i korispondon e drejta në tjetrin me marrë sendin në dorëzim, me u garantue kundra veseve e cytjeve dhe respektivisht me marrë çmimin.

Në kontratën e qiras, qiradhanësi nga nji anë detyrohet me i prokurue qira marrësit gezimin e sendit q'i ka dhanë me qira, m'anë tjetër ka të drejtë me i kerkue qiramarrësit çmimin e paktuem në afatet e caktueme; qiramarrësi nga nji anë detyrohet me pague çmimin simbas kontratës dhe m'anë tjetër ka të drejtë me kerkue prej qiradhanësit gjithçka ay asht detyrue kundrejt këtij.

Ma në fund në kontratën e shoqnis te gjithë anëtarët e kësaj janë të detyruem me respektue kushtet shoqnore, si dhe kanë të drejten me kerkue respektimin e atyne kushteve prej të tjerëve.

§ 3. Karakteristikat e lidhjes juridike

a) Pushteti i shterngimit të debitorit

Obligimi krijon nji pushtet në favorin e kreditorit *me shterngue* debitorin qi t'eksekutojë obligimin. Kreditori për realizimin e kredis ka nji *të drejtë padie* kundra debitorit.

Me gjithë këte pushteti i shterngimit asht element thelbësuer i obligimeve civile të plotëta.

Veç këtyne kemi edhe disa obligime të tjera jo të plotëta të cilat nuk i apin kreditorit pushtetin e shterngimit. Obligimet e kësaj kategorie janë *obligimet naturale* të cilat Kodi Civil i permendë në nenin 1141: « çdo pagim supozon nji detë; kur nji gja asht pague pa qenë e detyrueme mund të kerkohet këthimi i saj.» Nuk pranohet këthimi i nji gjaje të dhanun kundrejt nji *obligimi natural* qi asht eksekutue me dashje". Këto obligime kanë nji natyrë të posaçme pse kreditori nuk mundet me kerkue eksekutimin e tyne, porse në qoftë se debitori i eksekuton

këto me dashje, ky nuk ka bâ nji pagim të padetyruem por ka la nji borxh qi ka pasë e prandej nuk mund të kerkojë çka ka pague kundrejt këtij obligimi.

Mbi këto obligime do të flasim ma vonë në vendin e duhun (shif §§ . . . . , . e vijuesa). Tash për tash mjafton nji permendje e po vijojmë n'ana lizimin e pushtetit shterngimi qi karakterizon obligimet civile.

Lidhja juridike në legjislacionet primitive çfaqesh si nji pushtet shterngimi në formë materiale kundra personit të debitorit.

Në të drejten romane të vjetër kreditori mujte me xanë me doren e vet dhe me shti në burg për 60 ditë debitorin qi nuk paguente e mandej mujte edhe me e shitë si sklav ose m'e vra fare.

Me gjithë zbutjet graduale të këtij pushtetí absolut mbi personin e debitorit, burgimi i debitorit për borxh ka vijue n'Europë pothuej deri në fund të shekullit XIX. Edhe sot nuk asht abrogue krejt. Ma tepër, në Shqipni me nenin 30 të ligjës mbi disa ndrime të ligjëve vepruese burgimi për borxh eksiston edhe sot si masë normale shterngimi (debitori mund të burgoset deri në tre muej), tue u perjashtue nga këjo formë shterngate vetëm disa kategorina të caktueme personash (nëpunësat).

Me gjithë eksistencen e kësaj mase krejt personale kundra debitorit, randësin kryesore e ka sot ndjekja e debitorit në pasunin e tij. Kreditori ka mbi pasunin e debitorit nji të drejtë pengu të pergjithshem, në bazë të cilës ky mundet me anen e forcës publike (nëpunësit të permbarimit) me sekvestrue pasunin e debitorit, m'e shitë dhe m'u pague me çmimin e sajë. Kjo e drejtë pengu asht shprehë në mënyrë të qartë nga neni 1880; «Ay qi asht obligue personalisht, detyrohet me permbushë obligimet e veta me të tanë pasunin e tij, të tashme dhe t'ardhme»; dhe neni 1881 shton se: «pasunia e debitorit formon garanci të bashktë për kreditorët e tij, dhe këta kanë të drejtë barasë n'atë pasuni . . . . »

Këjo e drejtë pengu asht e mbetë, e pergjithshme dhe e bashkët për të gjithë kreditorët. Asht e *mbetë* pse debitori nuk i dorzon si në pengun ordinar, sendin kreditorit; asht e *pergjithshme* pse përfshin të gjithë pasunin e debitorit jo vetëm sendet qi formojnë pjesë të kësaj pasunie në kohen e lidhjes t'obligimit, por edhe ato q'i shtohen ma vonë kësaj, dhe përkundrazi nuk perfshin ato sende qi çduken nga pasunia e debitorit me jetersime ose me çdo shkak tjetër; asht e *bashkët* pse të gjithë kreditorët konkurrojnë në nji shkallë, pa preferim të njanit kundrejt tjetrit, në proporcion me sasin e kredive qi kanë (Henri Capitant: Repetitions écrites de Droit Civil approfondi 1927 - Paris, faqe 8 e vijuese).

b) Perkohëshmenia e lidhjes juridike:

Vjega juridike nuk mundet me qëndrue për nji kohë të pacaktueme: shumica e obligimeve shuhen me t'u eksekutue: në shitjen ose në huan obligimi i shitësit me dorezue gjanë, ay i blesit me pague çmimin, ay i huamarrësit me këthye shumen e marrun hua shuhen me faktin e eksekutimit të tyne.

Porse kemi disa kontrata qi krijojnë obligime sukcesive. Qiradhania, kontrata e punës, shoqnia krijohen me qellim qi të ken nji vazhdim për nji kohë pakë a shumë të gjatë, por me gjithë këte nuk munden me qenë të përherëshme pse perndryshej do të pengojshin për së tepërmi lirin personale.

Për qiradhanjet e fjeshta dhe ato enfiteotike maksimumi i kohëvazhdimit të tyne asht caktue në 99 vjet (nenet 1531, 1546).

Për kontratën e punës maksimumi i kohëvazhdimit asht caktue në 10 vjet (neni 1633).

Edhe ranta e përherëshme (nenet 1721 e vijuesa) me gjithë se ka këte emen, me qenë se asht kurdoherë e ribleshme prej debitorit, ka natyrë të përkohëshme. Pakti qi ndalon riblemjen nuk mund të jetë ma i gjatë se jeta e ceduesit të kryegjasë ose të pronës, dhe kur fiksohet nji afat i caktuem, ky nuk mund të jetë ma gjatë se dhet vjetë për ranten e fjeshtë e tridhetë vjet për ranten pronesore (Neni 1725).

§ 4. Objekti i obligimit.

Objekti i obligimit asht nji prestim positiv ose negativ (me bâ, me dhanë mos me bâ ose me psue) Shembella: Nji person merr hua, nji shumë të hollash; ky bahet debitor kundrejt huadhanësit të cilit detyrohet me i këthye shumën e marrun hua. Nji tregtar i ka shitë nji tjetri nji sasi drithna; shitësi detyrohet me i-a dorezue blesit ate sasi *(obligime me dhanë)*

Nji sipermarrës, asht detyrue me ndertue nji shpi; nji mjeshter asht detyrue me ndreqë nji vegel *(obligime me bâ)*.

Nji tregtar asht detyrue mos me i ba konkurrencë nji tregtari tjetër për nji kohë ose në nji pjacë të caktueme *(obligim mos me bâ)*.

Nji pronar asht obligue me lejue kalimin e fqinjës neper pronen e tij (*obligim me psue)*.

Asht pikë e kontestueme, në se objekti i obligimeve, d. me thanë prestimif duhet të ketë nji vleftë ekonomike ose jo.

Teoria ma moderne, në kundershtim me teorin prevalente, pranon se objekti i prestimit mund të mos ketë nji vleftë pekuniare.

Obligimi mbrohet prej ligjës kur objekti i tij prezenton për kreditorin nji interesë legjitime, qoftë kjo interesë pekuniare ose fjeshtësisht morale.

Kejo teori asht e konformëshme plotesisht me parimet e Kodit Civil të tonin në të cilin interesat morale të çdo personi janë marrë në konsiderim të duhun (shi. damet morale mbi shperblimim e të cilave fllet neni 1160).

Shperblimi i damit moral nuk asht ekvivalenti i tij pse damet morale në shumicen ma të madhe të rasteve janë të pashperblyeshme, por perfaqëson vetëm nji lehtësim t'atij dami e ma tepër nji satisfaktion shpirtnuer për të lenduemin. Me gjithë këte prestimi i obligimeve asht në ma të shumten e herave me vleftë pekuniare ose i transformueshem në nji vleftë kesodore.

§ 5. Diferenca midis të drejtave reale dhe obligimeve.

Obligimi, sikurse kemi pa, asht nji raportë të drejte midis dy ose ma shumë personave të caktueme e prandej asht i ndryshem nga të drejtat e tjera absolute d. m. th. nga ato të drejta qi eksistojnë kundrejt të gjithëve. si janë të drejtat reale.

Planiol-i ka dashtë me mohue eksistencen e çdo ndryshimi midis obligimeve

dhe të drejtave reale, tue pretendue se të dyja këto të drejta bazohen në raporte juridike të nji natyre.

Si mbas këtij autori edhe në të drejtat reale eksiston nji raportë midis personave e jo nji raportë midis nji personi e nji sendi.

Çdo e drejtë reale ashtu [si çdo e drejtë obligimi ka nevojisht nji subjekt aktiv, nji subjekt pasiv dhe nji objekt. Në të drejten e zotnimit p. sh. subjekti aktiv asht zotnuesi, subjekti pasiv asht *të gjith bota*, objekti asht sendi i zotnuem (Planiol: Précis de droit civil tome 1. Nr 2159). Kjo teori, me gjithë se ka pasë për ndjekë autorë me famë (si vete Planiol-i, Demogue etj) për shumicen ma të madhe të shkrimi tarëve konsiderohet si nji paradoks.

Nuk mund të mohohet se midis obligimit dhe të drejtes reale ka ndryshime thelbesore:

Ndersa obligimi asht nji e drejtë relative midis personave, e drejta reale asht absolute, eksiston dhe passjell efektet e saj kundrejt të gjithve (*erga omnes*). Në të drejtat reale nuk eksiston ndonji lidhje juridike, të tjerët nuk bahen debitorë kundrejt titularit të tyne veçse kur e cysin dhe e trazojnë këte në gëzimin e lirë të sendit

Titulari i së drejtës reale mundet me perdorë sendin qi formon objektin e kësaj të drejte, drejtë për drejtë pa ndermjetsin e nji personi tjetër, kurse titulari i së drejtës t' obligimit, nuk mundet me perfitue nga obligimi pa i-u drejtue debitorit i cili asht nevojisht *ndermjetës* midis kreditorit dhe eksekutimit t' obligimit: kreditori nuk mundet me e marrë vetë të drejten pa konkurrimin e debitorit tue marrë p. sh. me doren e vet e pa ndermjetësin e debitorit shumen e të hollave ose të plaçkave qi ky i detyrohet (Josserand: Droit civil positiv vol: II 1930, Nr. 4).

§ 6. Randësia e teoris së përgjithshme t' obligimeve

Kjo teori asht baza jo vetëm e të gjith së drejtës civile, por e së drejtës për gjithësisht: e drejta tregtare, e drejta administrative, e drejta nderkombëtare private ose publike, i kanë bazat të gjitha në raporta obligimi, në mënyrë qi mund të thuhet se idea obligimtare asht mveshja, *substratum-i* i të gjithë shkencave të drejtësis.

Teoria e përgjithshme e obligimeve ka qenë objekti kryesuer i studimit të juriskonsultëve të Romës. Shvillimi qi këto i kanë dhanë kësaj teorie asht me të vertetë i çuditshëm: sensi praktik dhe zotsia e posaçme e atyne n' analizime dhe thellime, u çfaq në mënyren ma të çqueme në fushen e obligimeve, dhe vepra e tyne e ngrehun ka ngelë pothuej pa u cenue në rjedhjen e shekujve jo vetëm në pikat themelore por edhe në hollësinat ma të vogla.

Redaktuesat e Kodit Civil Francez të vjetit 1804 ripershkruene dhe permblodhne po këto parime me ndryshime fare të vogla. Këjo qendresë mijvjeçare e parimeve të së drejtës romane shpjegohet jo vetëm me faktin se vepra e juriskonsulteve të Romës qe nji vepër e mbarueme nga të gjitha pikëpamjet por edhe me faktin se landa e obligimeve asht nji pjesë nga ma abstraktet dhe deduktivet qi mund të jetë, e prandej parimet e saj janë nga ma të pandryshueshmet; në landë obligimesh mund t' i aplikohen dhe t' i adaptohen po ato rregulla popujve, të cilët mbi të drejtën familjare dhe mbi organizimin shtetnuer, kanë idenat ma në kundershtim njana me tjetren;

raportat obligimi midis privatëve regullohen prej vullnetit të palëve, dhe ligjëvuesi përgjithësisht perkufizohet në interpretimin e këtij vullneti.

Tue pasë parasyesh këte karakter të përgjithshem të parimeve t'obligimeve, Franca dhe Italia, kanë krijue dy komisione me qellim qi t'a unifikojnë të drejten e obligimeve në të dy Shtetet.

Komisionet në Tetuer të vjetit 1927 kane perfundue redaktimin e nji projekti të përbashkët: " Projekt Kodi t'obligimeve dhe të kontratave". Me gjithë se shpresat e adoptimit të këtij projekti në të dy Shtetet gjithnji po pakësohen, ky projekt ka për në randësi kryesore pse asht trupëzue tekstualisht në Kodin Civil t'onin i cili ç'prej 1 Prill 1929 asht ligjë e Shtetit t'onë

Nuk ka fjalë se ky projekt tue qenë perfundimi i nji studimi dhetëvjeçar të bamë nga juristat ma të çquem të Shteteve francez dhe italian, ka rinësue parimet e obligimeve të përmbajtuna në të dy kodet, pse ka perfitue nga eksperienca shekullore e jurisprudences.

Me gjith këte reforma radikale nuk u janë bâ me këte projekt Kodeve Francez dhe Italian në pjesen e obligimeve; këte e thonë dhe vetë redaktuesat e relacionit justifikues të këtij: " Ndryshimet qi kemi bâ në pjesen e obligimeve nuk përkasin asfare parimet themelore të dy Kodeve".

Moscenimi i ketyne parimeve i ishte imponue Qeveris italiane prej dy ligjëve deleguese, por edhe ma përpara të dy komisionet studimi franceze dhe italiane j-a kishin vue vehtes këte kufi, mbasi landa e obligimeve e cila asht largue ma pakë se çdo landë tjeter nga modeli klasik i së drejtës romane, nuk reklamonte asnji reformë themelore të këtyne parimeve. Por me gjithë këte reklamonte disa permirësime forme, disa ndryshime edhe themelore, heqjen e ndonji formule të vjetër, ndonji modernizim dhe përtrijim në disa pjesa tue pasë parasyesh ma tepër pikpamjet shoqnore, dhe rregullimin në nji menyrë ma të plotë të disa institutavet qi kodet t'ona të vjetra kishin lanë mbas dore.

«Për të krye këte detyrë, jemi çveshun nga çdo preokupacion të ngjyrës nacionale ose doktrinale, dhe nuk jemi udhëheqë nga asnji paragjykim politik. Prandej në vazhdim të punimeve t'ona, edhe në kohen e luftës së përgjithshme, kemi pase parasyshë legislacionet ma moderne t'Europës dhe t'Amerikës, si Kodin e Mbretnis Gjermane të vjetit 1900 dhe Kodin e Brasilis të vjetit 1916, novelat qi kanë përmirësue Kodin austriak në kohë të luftës dhe Kodin e obligimeve të Helvetis të revizuem në vjetin 1911, projektin e Kodit Magjar dhe Kodin e ri të Republikës të Sovietëve. Nga të gjitha këto Kode kemi marrë ç'ishte për t'u marrë, me konditë, natyrisht qi t'armonizohesh me sistemin e përgjithshem të legjislacionit t'onë.

«Por asnji send nuk asht marrë për shpirtë imitimi dhe asnji send nuk asht lanë tue u shtye nga ndjenjat e rrema nacionaliste. Nga nenet e Kodeve qi janë ndryshue, shumë të pakta janë ato në të cilat janë ba modifikime themelore; shumica ma e madhe e neneve asht permirsue vetëm nga pikëpamja formale. Nga nji herë asht pranue ne tekstin francez formula qi asht quejt ma e mirë e Kodit italian; nga nji herë tjeter, perkundrazi asht konservue teksti origjinal francez i cili ishte modifikue prej Kodit italian; nga njiherë nenet e te dy kodeve, identike ose të ndryshem janë zëvendësue me nji formulim të ri i cili asht quejt ma i aftë për me rregullue raportin perkatës, për me çdukë dyshime dhe veshtirësina qi kishin lindë në jurisprudencë ose për me korigjue vese teorike.

«Me gjith këte, tek tuk, gjejmë grupe nenesh ose nene të posaçme krejt të rea, me të cilat plotesohet sistemi i të dy kodeve tue kodifikue disa instituta qi kishin ngelë jashtë dhe qi deri tash kishin gjetë nji rregullim vetëm në bazë interpretimesh analogjike e disa herë edhe në bazë të krijimeve ardite të jurisprudencës» (Raporti i Komisionit § 2).

§ 7. Plani i veprës

Objekt i kësaj vepre asht shpjegimi i dispozitave qi permbahen në titullin II të librit të katert të Kodit Civil: " Obligimet dhe kontratat përgjithsisht ", d. m. th. nenet 1076 deri 1320.

Tue ndjekë aproksimativisht sistemin e Kodit ky libër do të ndahet në pesë pjesa :

1). Burimet e obligimeve
2). Efektet e obligimeve
3). Tipet e ndryshme t'obligimeve
4). Transmetimi i obligimeve
5). Shuemja e obligimeve.

BKSH

PJESA E PARË

BURIMET E OBLIGIMEVE

§ 8. Klasifikimi i Kodeve francez dhe italian dhe kritikat e ketij klasifikimi

Kodi Civil francez (Neni 1370 e vijuesa) dhe Kodi Civil italian (Neni 1097) dallojnë pesë burime obligimesh:

1) Kontratat,
2) Gadi - kontratat,
3) Deliktet,
4) Gadi - deliktet,
5) Ligjen.

Me perjashtim *të ligjës* të dy Kodet persrisin po ato burime qi permbahen në Institucionet e Justinianit: " *omnis enim obligatio vel ex contractu nascitur aut quasi ex contractu, aut ex maleficio aut quasi ex maleficio* (Just libri III, 13, 2)

Ky dallim i burimeve t'obligimeve qi mbajnë të dy Kodet asht kritikue shumë prej juristëve si nji dallim qi nuk meriton ma të konservohet në nji kod modern. Me gjithë vjetersinë e origjinës dhe autoritetin e së drejtes romane, dallimi në fjalë asht i mbetë, dhe i pasaktë. Asht i mbetë pse per shembell nuk perfshin obligimet qi lindin prej testamentit të cilat doktrina asht perpjekë me i shtî në kategorin e obligimeve qi lindin vetëm prej autoritetit të ligjës me gjithë se në këte rast obligimet në fjalë kri johen drejt për drejt prej vullnetit të testatorit.

Dallimi asht i pasaktë, pse kategorinat e gadi-kontratës dhe të gadideliktit janë ekvivoke të cilave deri më sot as doktrina as jurisprudenca nuk ka muejt me i dhanë nji veshtrim të saktë dhe të njikuptimët.

Persa i perket gadi-kontratës kodet e siperme në këtë kategori kanë shtî *gjerimin e punëve dhe pagimin e padetyruem*. Per t'i quejt këto gadi kontrata duhej të kishin nji shembëllim me kontratën. Porse elementi karakteristik i kontratës asht akordi i dy vullneteve me qellim qi të krijojnë nji obligim, dhe ky akord nuk gjendet as në gjerimin e punëve as në pagimin e padetyruem. Prandej në vend qi me shtî dy gjana të ndryshme në nji kategori arbitrare, asht ma mirë të mbahen këto si kategorina më vehte.

Persa i perket delikteve dhe gadi-delikteve, mund të thomi se deri sot edhe nuk asht gjetë, në se konsiston diferenca midis këtyne.

Delikt konsiderohet faji qellimtar dhe gadi-delikt faji jo qellimtar. Porse bamja e nji dallimi kësodore nuk ka asnji interesë në lamen civile pse si për njanin ashtu

edhe për tjetrin aplikohen rregulla të njejta: autori asht kurdoherë pergjegjës kundrejt atij qi ka psue damin. qoftë qe këte dam e ka shkaktue me qellim, qoftë vetëm nga moskujdesia.

§ 9. Ometimi i çdo klasifikimi në kodin t'onë

Komisioni franko-italian mbas nji përpjekjeje të bame me ndreqë gabimet e këtij dallimi, e ka lanë fare klasifikimin e burimeve t' oblígimeve, tue e konsiderue këte si nji punë q' i perket doktrinës.

Kodi i yn pra, i cili s' asht tjetër veçse kopja besnike e projektit italo-francez nuk permban dallimin e burimeve t' obligimeve dhe fillon drejt për drejt me trajtimin e rregullave të kontratës. Si burime obligimesh kodi i yn tregon këto:

1) Kontratat,
2) Premtimin e njianëshem,
3) Gjerimin e punëve,
4) Pagimin e padetyruem,
5) Begatimin pa shkak,
6) Veprimet e paligjëshme dhe
7) Obligimin me paraqit nji send.

§ 10. Klasifikimi i burimeve simbas doktrinës ma moderne

Autorët ma modern propozojnë nji klasifikim mâ të fjeshtë dhe mâ të logjikshem të burimeve t' obligimeve (Planiol et Ripert Traitè èlèmentaire de droit civil vol. II Nr. 807, Capitant l. c. faqe 25, De Ruggero: Istituzioni di dir. civile vol. II § 73). Si mbas këtyne, me qenë se për shkak t' obligimeve duhet të kuptojmë çdo fakt juridik nga i cili lindin raporta obligimi, të gjitha shkaqet burimtare të këtyne mund të permblidhen në dy kategorina të mdhaja:

a) fakte qi konsistojnë në nji determinim të lirë të vullnetit, i cili ka për qellim krijimin e nji vjege juridike d. m. th. deklarime vullneti të shprehuna me qellim m' u obligue (aktet juridike)

b) fakte të çdo natyre tjetër, qi nuk janë deklarime të lira vullneti me qellim m' u obligue, por me gjithë këte e drejta objektive u atribuon lindjen e raporteve obligimi

Pra e drejta e kredis e ka kurdoherë burimin në vullnetin e nieriut, ose në ligjen pamvarësisht nga çdo shprehje vullneti të konformëshem ose jo me obligimin.

Në kategorin e obligimeve qi mburojnë nga vullneti i t' obliguemit hyjnë të gjitha obligimet qi lindin nga *kontrata* dhe nga *premtimi i njianëshem.*

Në kategorin e obligimeve qi mburojnë nga ligja përfshihen grupe të ndryshme raportash obligimi, simbas rastit qi këto obligime kanë për shkak të pa-ndërmjetëm o nji veprim të paligjëshem qi lëndon sferen juridike të tjetrit (*deliktet* dhe *gadi-deliktet*) ose nji veprim të ligjeshem por qi konsekvencat e të cilit duhet t'eliminohen për shkak se passjellin nji begatim të pajustifikuem të pasunis së njanit në dam të pasunis të nji tjetri (gjerimi i punëve të tjetrit, pagimi i padetyruem dhe begatimi pa shkak pergjithsisht); ose nji raportë të posaçme fakti nga e cila raportë, për shkaqe të posaçme lindin obligime të ndryshme me bâ ose mos me bâ, si janë raportet midis

gjinive, midis bashkëshortëve, midis trashigimtarëve e legatarëve, midis fqinjëve, midis bashkëzotnuesave, midis atij qi posedon nji dokument dhe atij qi ka interesë me e perdorë ate (obligimi me paraqitë), e të tjera raporte si këto.

Burimi kryesuer i obligimeve asht dhe mbetet gjithnji vullneti i nieriut.

Kodi i yn si thamë sipër nuk i ka klasifikue burimet e obligimeve, por asht kufizue me i permendë; ka çdukë klasifikimin e gadi-kontratave, por natyrisht ka rregullue dy rastet tipike gadi-kontratash qi perfshihen në këte kategori në kodin francez dhe italian: gjerimin e punëve të tjetrit dhe pagimin e padetyruem, porse pa thanë se këto janë gadi-kontrata.

Dallimin midis delikteve e gadi-delikteve e ka suprimue tue i permbledhë të gjitha këto në kategorin e veprimeve të jashtëligjëshme. Ka shtue si burim të ri obligimesh premtimin e njianëshem dhe ka permendë si nji obligim ligjuër të posaçemi obligimin me paraqitë nji send.

Persa i perket obligimeve të posaçme qi lindin nga testamenti, nga dhurimet ose ekskluzivisht nga ligja nuk bahet fjalë në pjesën e obligimeve mbasi trajtimi i këtyne obligimeve e ka vendin në të drejtën trashigimore, familjare dhe në dispozita të tjera të posaçme të ligjës.

§ 11. Ndamja e landës

Na do të mjaftojmë vetem me këte permendje të mundeshmëniës me klasifikue burimet e obligimeve, dhe nuk do të largohemi nga sistemi i Kodit; prandej do të trajtojmë burimet e obligimeve simbas radhës qi ka ndjekë Kodi i yn.

Në titujt e posaçem të kesaj pjese do të flasim me radhë mbi:

1) Kontratat (Nenet 1076-1134);
2) Premtimin e njianëshem (Neni 1135)
3) Gjerimin e puneve (Neni 1136-1140)
4) Pagimin e padetyruem (Nenet 1141-1147)
5) Begatimin pa shkak (Neni 1148)
6) Veprimet e paligjeshme (Nenet 1149 - 1160)
7) Obligimin me paraqitë nji send (Neni 1161).

Me gjithë këte para se të fillojmë me trajtue kontratat duhet të bajmë fjalë shkurtimisht mbi faktet dhe sidomos mbi *aktet juridike*.

§ 12. Faktet dhe aktet juridike. Natyra dhe dallimi i akteve juridike.

Fakte juridike quhen të gjitha ngjarjet, qofshin keto fakte materiale (lindje, vdekje, absence, gjini, fqinjësi etj) ose fakte vullnetare të nieriut (veprime, ose ome time, të ligjeshme ose të paligjeshme) nga të cilat lindë, modifikohet, transmetohet ose shuhet nji e drejte, ose fakte qi perbajne ushtrimin e nji të drejte (posedimi). Me fjalë të tjera mâ të shkurtuna fakt juridik asht çdo ngjarje qi passjell efekte juridike.

Shumica ma e madhe e fakteve juridike perbahen prej veprimeve të nieriut. Këto veprime dallohen në dy grupe:

1. Veprime qi passjellin efekte juridike pamvaresisht nga vullneti i vepruesit

ose fare kundra vullnetit të ketij. Të ketilla janë të gjitha veprimet e nieriut qi i shkaktojnë dam tjetrit. por qi nuk janë krye me qellim qi të passjellin ndonji efekt juridik: keshtu ay qi plagosë tjetrin, ay q'e ofendon nuk ka pasë për qellim m'i dhanë ketij nji shperblim d. m. th m'u ba debitor i ketij (veprimet e paligjeshme); ay qi merr në pagim nji send të padetyruem nuk ka dashtë me marrë persiper detyrimin me i a kethye ate send atij nga i cili e ka marrë (pagimi i padetyruem); ay qi asht begatue pa shkak në kurriz të tjetrit po ashtu nuk ka dashtë m'u ba debitor i ketij.

2) Veprime të cilat nieriu i ban me qellim qi të passjellin nji efekt juridik. Keto janë veprimet juridike në kuptimin e ngushtë të fjalës, të cilat quhen akte juridike (Rechtsgeschaefte gjermanisht. negozii giuridici italisht). Në këte grup perfshihen kontratat d. m th. akordet e vullnetit me anë të cilave palët detyrohen njana kundrejt tjetrës (shitje. qiradhanje, porosi, dhurim, shoqni etj).

Porse, perveç kontratave, kemi edhe akte të tjera të cilat passjellin efekte juridike, por qi nuk janë akorde vullneti, po perbahen prej shprehjes të vullnetit vetem të nji personi (akte juridike njianëshe si asht për shembell premtimi i njianëshem, nji pranim trashigimi, nji renoncim, nji kujtesje etj.)

Akti juridik pra asht nji shprehje vullneti e bame me qellim qi të lindin nji efekt juridik, do me thanë të krijohet, të modifijohet, të transmetohet ose të shuhet nji e drejtë.

Nga nji herë nuk mjafton shprehja e vullnetit per të formue aktin juridik dhe lypen edhe elemente të tjera. si *forma e shkrueme* në proteston notariale, në kujtesjet, *dorezimi* i sendit n'oferten reale, *vjega reciproke* e dy deklarimeve vullneti qi duhet të kryqezohen në kontraten: porse elementi kryesuer dhe i domosdoshem në të gjitha aktet juridike asht *deklarimi i vullnetit* i bam me *qellim* qi të prodhojë efekte juridike (Shif Josserand Droit Civil Positiv vol I Nr. 119 e vijuesa; Capitant loc cit faqe 19 e vijuese; Vivante: Trattato di Dir. Comm. vol III Nr. 1501 e vijuesa).

Permendem edhe siper se akti juridik mund të jetë i njianëshem ose i dyanëshëm. Asht i njianëshëm akti juridik qi bazohet në deklarimin e vullnetit vetem të nji ane: pranimi i nji testamenti, renoncimi nga nji e drejt, propozimet. premtimet e etj.

Asht dyanësh kur bazohet në vjegen reciproke të dy deklarimeve vullneti, si ngjanë në kontratat. Edhe kontratat mund të jenë njianëshe ose dyanëshe (Nenet 1080 dhe 1081), porse ky dallim në kontratat ka nji kuptim krejt të ndryshem e nuk duhet të ngatrohet me dallimin e akteve juridike. Në aktet juridike dallimi në fjalë i i referohet *momentit në të cilin keto formohen* dhe quhen njianëshe ose dyanëshe simbas rastit qi janë veper e nji ane ose të shumë palëve; në kontratat perkundrazi dallimi nuk i referohet momentit të formimit të tyne pse keto formohen kurdoherë në momentin e kryqezimit të vullneteve të shumë personave, por i referol et *efekteve* të tyne, dhe quhen njianeshe ose dyanëshe simbas rastit qi passjellin obligime për të dyja palët p. sh. shitje ose vetem per njanen prej tyne (dhurim).

Në shumicen ma të madhe të rasteve deklarimi vullneti i njianëshem nuk asht i aftë me passjellë efekte juridike dhe nevojitet qi ky vullnet të lidhet me nji vullnet tjeter. Me fjalë të tjera lypet lidhja e nji kontrate (akt juridik dyanësh) për të passjellë efektet qi janë në qellim m'u krijue.

Me gjith këte kemi raste të mjafta në të cilat raportet juridike ndryshohen me nji deklarim vullneti të njianëshem:

1. Pikëspari nji deklarim vullneti i njianëshem shpesh herë asht i mjaftueshem *me shue* nji të drejtë: nji trashigimtar renoncon nji trashigim, nji legatar ose uzufruktuar heq dorë nga e drejta e tij.- Qellimi arrihet në këto raste pamvaresisht nga çdo akord vullnetesh. nga çdo kontrate.

2. Mund të fitohen disa të drejta pamvarësisht nga çdo kontrate: gjatori dhe peshkatari bahen zotnuesa të shpendeve dhe të peshkut me faktin e pushtimit.

3. Premtimi i njianëshem (Neni 1135) mbi të cilin do të flasim mâ gjanësisht, obligon premtuesin pamvarësisht nga çdo pranim t'atij në favorin e të cilit bahet.

Edhe midis akteve juridike njianeshe zakonisht bahet nji dallim tjeter, simbas rastit qi deklarimi i vullnetit qendron *më vehte* ose ka nevoje qi *t'i kundrejtohet* nji personi tjetër të caktuem.

Në kategorin e parë përfshihen p. sh. pushtimi, lanja dore, aktet e vullnetit të mbram; në të dyten perfshihen p. sh. premtimi i njianëshem, *dotis dictio*, veprimet pocedure komunikimi, kujtesjet, protestot:

Në rastet e para fakti i deklarimit të vullnetit asht i mjaftë me prodhue efekte juridike, në të dytat perkundrazi duhet qi nji person i caktuem të marrë dijení për atë deklarim vullneti (shif Gierke: Deutsches Privatrecht faqe 284 note 4 i cituem prej Fadda e Bensa në noten II mbi librin e dytë të Pandektave të Windscheid-it)

§ 13. Dispozitat e caktueme prej Kodit mbi ekzistencen dhe veset e vullnetit per kontratat janë t'aplikueshme pergjithsisht edhe për të gjitha aktet juridike njianëshe.

Në Kodin t'onë po ashtu si në kodin francez dhe italian mungojnë dispozita të pergjithëshme mbi aktet juridike. Porse Kodi i yn flet mbi konditat e vullnetit t'afta me passjellë efekte juridike në pjesen e kontratave.

Nuk ka dyshim se konditat qi lypen për vullnetin e aftë me krijue akte juridike dyanëshe (kontrata) lypen gjithashtu edhe për aktet juridike njianëshe.

Neni 1135 i cili flet mbi premtimin e njianëshem e thotë shprehimisht këte: Për këte aplikohen të gjitha rregullat e kontratave përveç atyne q'i referohen akordit të vullneteve, i cili akord. si kemi thanë, nuk asht i nevojshem për aktet juridike njianëshe.

Edhe në doktrinen e jurisprudencen franceze, me gjithë se në kodet relative mungon nji dispozitë analoge me ate të nenit 1135 të Kodit t'onë, asht fakt i pakontestuem se veset e hirit shkaktojnë jo vetëm anulueshmenien e kontratave por edhe ate t'akteve juridike njianëshe, veçanerisht të testamenteve

Përgjithesisht pra deklarimi i vullnetit prodhon efekte dhe shkakton lindjen e akteve juridike kur vullneti eksiston dhe asht i pavesuem (nuk asht i shkaktuem nga lajthimi, dheli, dhuna, lendimi - shif nenet 1089, 1097) ose nga mungesa e zotësis ligjore (shif nenet 1087 - 1088); qofshin këto akte kontrata ose akte njianëshe.

§ 14. Autonomja e vullnetit n'aktet juridike pergjithësisht dhe në kontratat veçanerisht

Kur vullneti i nieriut asht juridikisht i vlefshëm dhe i pavesuem dhe kur. në kontratat, kryqëzohet me nji vullnet tjetër. efektet juridike qi ka dashtë me krijue emetuesi i atij vullneti, realizohen.

Vullneti në këte rast e ka fushen e lirë. krijon ate qi don, asht autonom. Parimi i autonomis së vullnetit dominon në të gjith kodin civil dhe shprehet zakonisht me këte rregull: *gjithçka nuk asht i ndaluem asht i lejuem.*

Me gjithë këte ky parim i liris së vullnetit nuk asht absolut siç rezulton edhe vetë nga fraza e sipërme « gjithçka nuk asht i ndaluem » — Ligjëvuesi nuk mundet me lanë prodhimin e efekteve juridike në fantazinë e privatëve, pse ay duhet kurdoherë të pajtojë lirin e personit me interesat e pergjithshme të kolektivitetit. Prandej ligjëvuesi i venë perkufizime vullnetit të nieriut qoftë në *format* qoftë në *thelbin* e akteve juridike.

Palët pergjithsisht janë të lira me i dhanë aktit juridik formen q'i pelqen ma mirë, pa qenë të detyruem me ndjekë rregulla të posaçme dhe pa qenë të shterngueme m'i dhanë aktit formen shkresnore.

Aktet juridike janë esencialisht konsensuale pse realizohen vetem me hirin e palëve (solo consensu); formalismat dhe solemnitetet nuk lypen ma në të drejten moderne.

Në të drejtën romane të vjeter. në të drejten musulmane dhe pergjithsisht në popujt e pashvilluem, në lidhjen e kontratave dhe t'akteve juridike të tjera, vullneti i palëve duhej të shprehesh në konformitet me disa rregulla fikse, të paracaktueme, duhej të shtihesh në nji *kallep* të cilësuem për të pasë vlefte ligjore (mancipatio, in jure cessio, stipulatio — e romanëve —)

Në Mexhelen, në kodin e formave sakramentale par excellence, për të gjitha kontratat caktoheshin rregulla t'imta si per formen e lidhjes së kontratave, si për mënyren e shprehjes të vullnetit ashtu edhe për përmbajtjen e raportit juridik për t'u krijue.

Mosrespektimi i këtyne formaliteteve shkaktonte nulitetin e lidhies. Palët nuk mujshin pergjithsisht me lidhë ato kontrata qi dojshin por duhesh të perkufizoheshin vetem n'ato kontrata qi parashifte në të gjitha hollësinat Mexhelea. Po të gabojshin nji formulë. po t'ometojshin nji konditë, po të shtojshin kondita të paparapame, kontrata binte.

Kush nuk i shef inkonvenientet e këtij sistemi?... Mexhelea me rregullat e saja kaotike dhe të pashpjegueshme edhe prej komentuesve ma të vlefshem, i kishte vue për konditë të gjith popullit qofshin nga kategoria e juristave, e bujqeve ose e *zerzavatçijve*, me aplikue pikërisht kontratat me format dhe me permbajtjen e caktueme prej saj. në qoftë se nuk dojshin me pa kontratat e lidhuna prej tyne t'anulueme prej gjykatave.

E drejta moderne, si thamë, i ka rrezue keto forma, ka abrogue të gjitha pengimet e kohëve të kalueme dhe asht knaqë vetem me vullnetin e palëve, tue i lanë këto të lira m'e çfaqë në format q'u pelqejnë ma mirë.

Me gjithë këte per disa akte të posaçme ligja lypë perjashtimisht, formalitete

të caktueme; këto formalitete konsistojnë o në redaktimin e nji shkrese (shif aktet e nenit 115 të Sht. Il. P. C) ose në formen notariale (kontrata e martesës, kontrata e ipotekës, dhurimi) ose n' intervenimin e ofiqarit të gjendjes civile (martesa); veçanërisht për të pasë efekt kundrejt të tretëve ligja lypë në disa raste dhe për disa akte formalitetin e *transkriptimit.*

Porse edhe për kontratat për *vleftësin* e të cilave ligja nuk lypë redaktimin e nji shkresë, ligja ven pengime në provim. Kontratat qi kanë për objekt nji send qi kalon të 200 fr. ari nuk mund të provohen me deshmitarë.

Per t' u sigurue kundrejt pabesis së shpeshtë t' atyne qi lidhen me fjalë (verba volant . . . fjalët i merr era), palët zakonisht, kontratat qi kanë nji farë randësie i redaktojnë në nji shkresë

Edhe persa i perket themelit t' akteve ka fuqi parimi i autonomis së vullnetit: gjithshka nuk ndalohet asht e lejueme. Këjo autonomië gjenë perkufizime vetem në rregullat ligjore q' i përkasin rendit publik ose zakoneve të mira.

Për mbrojtjen e interesave të kolektivitetit «n' asnji rast disponimet dhe konvencionet e privatëve nuk pranohen kur janë në kundershtim me ligjat *ndalimtare* të Mbretnis, të cilat u perkasin personave, sendeve ose veprimeve, ose me ligjat q' i perkasin me çdo mënyrë rendit publik ose zakoneve të mira», (Neni 11 Disp. paraprake të Kodit Civil).

Si mbas parimit t' autonomis të vullnetit pra:

1) Palët janë të lira m' u lidhë me kontrata ose mos m' u lidhë fare;

2) Janë të lira me diskutue, në kondita barase kushtet e kontrates dhe me u caktue këtyne permbajtjen tue mos pasë tjetër ndalim veçse rregullat ndalimtare të ligjës;

3) Janë të lira mos me perdorë asnji formë rituale në shprehjen e vullnetit tue mos u pengue veçse nga disa rregulla forme të caktueme për disa akte të po saçme;

4) Vullneti i palëve i shprehun ligjorisht ka fuqi ligje për ata q' e kanë shprehë (Neni 1113). shif Josserand loc. cit. vol. I Nr. 129 e vijuesa. Planiol et Ripert Traitè pratique vol. 6 Nr. 14 e vijuesa.

§ 15. Konflikte midis vullnetit real (të mbrendëshem) dhe vullnetit të deklaruem n' aktet juridike

Vullneti i deklaruem nuk i korrespondon në të gjitha rastet vullnetit real, qoftë pse ky nuk ka qenë serioz, i qartë ose pse asht çnaturue me dashje ose me gabim.

Zgidhja e konflikteve qi rrjedhin nga ky moskorrespondim ka lodhë kurdoherë mendjen e juristave.

Kur un për shembell deklaroi se due me blè nji send mundet qi un due me ë vertetë m' e blè ate send dhe due m' e ba atë deklarim; por mundet për shembell qi un nuk due me e blè ate send, por due vetem me ba atë deklarim, për çdo shkak qoftë.

Kur un nuk kam vullnet m'e ba atë deklarim, natyrisht nuk lindë ndonji akt juridik; kur unë nenshkruej nji kambjal tue m' a shtye tjetri doren me forcë materiale, deklarimi i vullnetit konsiderohet i paqenë.

Pra, deklarim vullneti, pa eksistencen e nji vullneti të mbrendëshem, nuk mund të kemi Porse a mjafton vetem vullneti i mbrendëshem me krijue nji akt juridik të vlefshëm? Natyrisht jo pse vullneti i nieriut për të prodhue efekte juridike duhet të shprehet në botën e jashtme Forma e shprehjes të vullnetit nuk ka në vetvedi ndonji vfeftë intrinseke dhe sakramentale; ligjëvuesi i jonë e merr këte në konsiderim vetem persa këjo shprehë efektivisht mendimin e mbrendëshem. Kur duhet t' interpretohet dhe t' aplikohet vullneti i nieriut, giyqtari nuk asht i detyruem me ndjekë kuptimin letrar të fjalëve qi janë thanë ose shkrue, por perkundrazi asht i detyruem me gjurmue cili ka qenë vullneti *real* i deklaruesit. Me fjalë të tjera, *deklarimi* i vullnetit nuk asht tjetër për gjvqtarin veçse nji element nga shumë elementet q'i duhen për me gjurmue cili ka qenë vullneti real i mbrendëshem i deklaruesit. Aktet juridike pra në të drejtën t'onë interpretohen pamvarësisht nga çdo formalizëm në konformitet me regullat e mirëbesimit (shif nenet 1126, 1130, 1133).

Ky sistem interpretimi mund të quhet *interpretimi individual ose subjektiv i vullnetit.*

Përkundrejt ketij interpretimi, eksiston edhe nji sistem tjetër i cili mund të quhet *interpretimi shoqnuer ose objektiv* i vullnetit. Simbas ketij sistemi, *deklarimi* i vullnetit duhet të merret ashtu si asht tue e izolue nga mendimi i mbrendëshem nga i cili ka dalë. Vullneti real i deklaruesit nuk merret parasyesh veçse persa ky rezulton nga formula e jashtëme e shprehjes. E drejta gjermane i afrohet ketij sistemi Simbas kesaj të drejte interpretimi i akteve juridike bahet tue pasë për bazë formulen e deklarimit dhe kuptimin shoqnuer, d m th. ate kuptim qi i ep asaj formule opinioni i mesem i kohës Deklarimi i vullnetit interpretohet simbas zakoneve të pranueme në tregtimet (Nr. 157 K. C. Gjerman).

Ky sistem asht mâ shoqnuer. ma pak subjektiv se sistemi i parë, dhe inspirohet nga konsiderime sigurimi të kredis, nga nevoja mos me genjye mirëbesimin e të tretëve të cilët kanë veprue tue pasë parasyesh deklarimin e jashtëm të vullnetit.

Me gjithë këte, në realitetin e fakteve asnjeni nga të dy sistemet nuk mund t'aplikohet me rigor absolut. E drejta gjermane nga nji anë i ka vue kufinj të ngushta sistemit të vet tue krijue nji seri perjashtimesh në të cilat triumfon vullneti real i mbrendeshem i deklaruesit; e drejta e ynë m'anë tjeter permban perjashtime në të cilat merr paravleftë deklarimi i jashtem i vullnetit mbi ate të mbrendeshmin.

Kështu për shembell simbas nenit 180 të Sht II P. C. nuk lejohet provimi i nji vullneti real të ndryshëm nga ay qi asht shprehë në nji akt shkresnuer; simbas nenit 1124 autorët e nji simulimi nuk munden me i kundrejtue të tretëve me mirëbesim këte simulim; ma në fund nji deklarim vullneti në kundershtim me vullnetin real mund të rrjedhin nga faji i njanit nga kontraktuesat dhe ky faj mundet me angaxhue përgjegjësin e këtij në rast anulimi të kontratës (shif Venzi in Pac. Mazz Nota . . . . faqe . . . , Josserand loc. cit vol. I Nr. 136, vol. II Nr. 239, Planiol e Ripert traitè pratique vol. VI Nr. 103).

TITULLI I.

KONTRATAT

KAPTINA I.

NJOFTIME TË PËRGJITHSHME

§ 16 Definimi i kontratës

Kontrata ose konvencioni (në ligjen t'onë të dy termat janë sinonime) nuk asht tjetër veçse nji raportë juridike e krijueme, e modifikueme ose e shueme me akordin e dy ose ma shumë personave.

Neni 1076 i Kodit t'on e definon kontraten në këte mënyrë: «akordi i dy ose mâ shum personave për me krijue, ndryshue ose me shue nji lidhje (nji raportë) juridike».

Kodi i yn në konformitet me projektin italo - francez, largohet nga definimi i i kodit francez i cili në nenin 1101 kontraten e definon si «nji konvencion me anë të cilit nji ose mâ shum persona obligohen kundrejt nji ose ma shum personave të tjerë, me dhanë, me bâ ose mos me bâ nji send».

Simbas pikëpamjes të kodit francez termat kontratë dhe konvencion nuk janë sinonime, pse konvencion asht nji kategori mâ e gjanë në të cilen perfshihet si nji nga llojet e tij kontrata. Konvencioni në të drejten franceze asht çdo akord mbi nji objekt qi ka interese juridike, e prandej mund të ketë për objekt qoftë kushtetimin e nji vjege obligimi, qoftë të nji të drejte reale ose të nji raporte familjare, si dhe modifikimin ose shuemjen e ketyne vjegave. Kontrata perkundrazi asht akordi qi lidhet me qellim qi të kushtetohet nji e drejtë obligimi, d. m. th. me kontraten kryqëzohet vullneti i dy personave nga të cilët njani premton nji prestim dhe tjetri e pranon. Prandej thuhet se çdo konvencion nuk asht kontratë, por kjo asht nji lloj konvencioni (konvencioni asht *gjinësi*, kontrata asht *lloji*) shif në këte kuptim Aubry et Rau Cours vol. IV faqe 466 - Planiol e Ripert vil. VI Nr. 13, Josserand vol II N 13, De Ruggero Istit. vol. II § 82).

Definimi i kodit t'on i afrohet ma tepër atij të kodit italian i cili ka po këte definim me të vetmin ndryshim se në vend të fjalës «lidhje (raportë) juridike» të kodit t'onë permban fjalen: «vjegë juridike». Heqia e fjalës vjegë *(vinculum)* dhe nëvendesimi i sajë me fjalen raportë ose lidhje (me të vertetë fjala *lidhje* e perdorun në kodin t'on i qaset ma tepër kuptimit të *vjegës* se sa të raportës; me gjith këte nga fjala raportë e vueme në parentezë nuk mbetet dyshim se me atë fjalë ligjëvuesi ka perdorë fjalen lidhje në këte kuptim) asht ba per të perfshi në definimin: e kontratës të gjitha raportat d. m. th. jo vetem ato qi krijojnë vjega obligimi por edhe ato qi librojnë nga nji obligim, qi pertrijn ose zgidhin nji obligim. Me fjalët vjegë juridike do t'ishin perfshi gjithashtu vetem kontratat qi kushtetojnë obligime kurse në termat ma të gjana *raportë juridike* perfshihen edhe kontratat jo obligimtare si janë për shembell ato qi kushtetojnë ose transferojnë të drejta reale.

Dallimi i kontratave në konvencione qi prodhojnë obligime dhe në konvencione qi nuk prodhojnë, asht pa asnji dobi praktike, mbasi të gjitha aktet juridike

dyanëshe qofshin ose jo prodhuese obligimesh i shtrohen rregullave të kontratës e prandej meritojnë edhe këte emen.

Kodi i yn prandej me fjalen kontratë perfshin jo vetem konvencionet qi prodhojnë obligine si janë shitja, qiradhanja, shoqnia, huaja dhurimi etj .. por edhe të gjitha aktet juridike të tjera dvanëshe si janë per shembell dorëzimi, martesa, pertrijimi, kompensimi konvencional, pagimi etj. Në dispozitat qi rregullojnë kontratat, Kodi i yn, ka permbledhë rregullimin e të gjitha konvencioneve.

Me gjith këte, me qenë se kontratat qi prodhojnë obligime janë ma të shumtat dhe mâ të randësishmet, dhe gjithashtu me qenë se këtu jemi tue folë mbi kontratat si burime obligimesh. trajtimin nevojisht duhet t'a perkufizojnë vetem në kontratat qi kushtetojnë obligime. Dhe në këte kategori kontratash perfshihen edhe shumica ma e madhe e kontratave reale, pse edhe keto me gjith se kushtetojnë dhe transferojnë të drejta reale rregullisht prodhojnë dhe obligime, në mos kryesisht të pakten në mënyrë akcesore (De Ruggero loc. cit. § 82).

§ 17. Idea moderne e kontratës

Në të drejten romane të vjetër aktet juridike nuk mund të formojshin lidhjen kontraktuale veçse kur permbajtja e tyne mund të hynte në kuadrin e ndonjanes nga format kontraktuale të paracaktueme sidomos në formen e *stipulatio-s*, d. m. th. kur eksistojshin dy deklarime formale dhe simetrike nga të cilat njana shpehte vullnetin m'u ba kreditor dhe tjetra m'u bâ debitor. Romanët edhe në kohnat e fundit nuk kishin nji koncept të perojithshem mbî kontratat. kishin vetem nji seri kontratash të caktueme në numer dhe të pershkrueme në të gjitha hollësinat të cilat o kishin nii emen të caktuem ose edhe kur nuk kishin emen mund të hyjshin në nji tip fiks dhe të paracaktuem kontrate.

Tue pasë per bazë menyren në të cilen formohesh kontrata, e drejta romane dallonte kontratat në *konsensuale*, në *reale*, *verbale* dhe *literale*. dhe brenda këtyne kategorive shtinte të gjitha ato kontrata të cilat ishin njoftë dhe rregullue prej së drejtes civile dhe per këte shkak kishin marrë nji emen: *kontratat me emen*.

Kontratat e tjera qi nuk kishin nji emen të caktuem, *kontratat pa emen*, i kategorizonte në njanin nga këto kater tipe: *do ut des*, *do ut facias*, *facio ut des*, *facio ut facias* (shif De Ruggero loc. cit. § 82 Josserand vol II Nr. 14).

Në të drejten moderne formalisma e së drejtes romane asht çdukë. Idea e kontratës asht emancipue nga kategorit e mbylluna dhe të ngushta të tipeve fikse, dhe asht ba nji kategori abstrakte, nji skemë gjenerike. Në kundershtim me sistemin roman, sistemi modern nuk njef mâ tipe fikse kontratash: çdo akt juridik dyanësh qi ka per qellim me krijue nji raportë obligimi, qoftë në të drejten e personeve dhe të familjes qoftë në të drejten patrimoniale, asht kontratë e ligjëshme edhe sikur mos të jetë krijue nga dy deklarime simetrike dhe antitetike, edhe sikur të mos të mund perfshihesh në kallepin e *stipulimit* roman. Mjafton qi të perfshihet në skemën e pergjithshme dhe abstrakte të kontratës, per me u quejt kontratë çdo deklarim vullneti dyanësh.

KAPTINA II.

KLASIFIKIMI I KONTRATAVE

§ 18. Randësia e klasifikmit të kontrateve

Klasifikimet e kontratave janë të nevojshme pik - sëpari pse kemi rregulla ligjore të cilat aplikohen vetem per disa grupe të caktueme kontratash dhe nuk janë t'aplikueshme per disa grupe të tjera Sëdyti nji klasifikim asht i nevojshem per shkak të llojeve të panumerta kontratash në të drejten moderne qi janë konsekvenca të parimit të liris kontraktuale të konsakruem prej ligjëvuesit: Ligjëvuesi u ka dhanë palëve lirin mâ të plotë m'u lidhë me çfardolloj kontratash, pa caktue nji listë të kufizueme kontratash si ishte ma parë në të drejten romane e si asht edhe sot në Rusin e Sovietëve (shif komunikimin e baron Nolde Shoqnis të legjislacionit të barasuem i cituem në Josserand I. c. Nr 18); prandaj interpretuesi duhet të rregullojë dhe të klasifikojë këto kontrata.

Klasifikimet qi mund të bahen janë të shumta mbassi të shumta janë edhe pikëpamjet në të cilat mund të vihemi per t'i ba këto klasifikime.

§ 19. Klasifikime kontratash me randësi të ðytë.

Disa klasifikime kontratash nuk kanë ndonji randësi praktike të madhe dhe prandej do të mjaftojmë vetem me nji permendje të shkurtë të tyne:

1. Kontrata me emen ðhe kontrata pa emen (contrats nommés et innomés).

Kontrata me emen quhen ato të cilave ligja ose shkenca u ka dhanë nji emen dhe për këtë shkak kanë nji individualitet të caktuem; shitja. qiradhanja, shoqnia, porosia dhe shumë kontrata të tjera të rregullueme posaçerisht prej ligjës me hollesina

Kontrata pa emën janë të gjitha kontratat e tjera të cilave ligja nuk u ka dhanë nji emen të caktuem dhe nuk i ka trajtue posaçerisht: këto kontrata janë krijesë e palëve të cilët u apin atë formë dhe atë përmbajtje q'u lypet prej nevojave të rastit. Dallimi në fjalë nuk ka mâ atë interesë qi kishte në të drejten romane, në të cilen vullneti i palëve nuk prodhonte efekte juridike pa u shti në formën e nji *kallepi* të paracaktuem. Në të drejten moderne kontratat pa emen, mbasi nuk janë përshkrue veçanërisht prej ligjës, rregullohen pikësëpari nga dispozitat e pergjithshme qi aplikohen për të gjitha kontratat (Neni 1084 §I); së dyti prej vullnetit të çfaqun prej palëve, së treti dhe subsidiarisht prej rregullave qi janë t'aplikueshme për kontraten me emën q'u shembellen ma tepër (aplikim analogjik).

2. Kontrata kryesore dhe kontrata akcesore.

Të parat eksistojnë më vehte pamvarësisht nga çdo obligim tjetër; të dytat supozojnë eksistencen e nji kontrate tjeter (kontratat dorëzanie, ipoteke, pengu).

Porse ky dallim nuk asht i drejtë pse mund t' eksistojë fare bukur më vehte nji kontratë akcesore: mundet m' u lidhë fare bukur dorëzania edhe per nji obligim të lindun nga nji veprim i paligjëshem, ose nga nji prestim i njianëshem; prandej kontratat qi disa i quejn akcesore nuk janë akcesore të nji kontrate tjeter, por të nji obligimi.

3. Kontrata me pazarllek (de gré à gré) dhe kontrata aderimi

Në kontratat e para secila anë diskuton, peshon dhe cakton konditat e kontratës, tue kontribue në shkallë të njejtë në formulimin e kushteve të saj Në kontratat aderimi perkundrazi konditat e kontratës caktohen në të gjitha hollësinat prej njanës nga palët e cila i ban oferten publikut dhe kushdo që deshrojnë mundet me e pranue, por pa pasë të drejtë me ndrrshue ofertën n' asnji pikë. Kontratat e këtij tipi të fundit janë shumezue në jeten moderne: kontratat transporti, sigurimi, blemjet qi bahen në magazinat e mdhaja me çmime absolutisht të preme janë kontrata aderimi, pse udhtuesi, i siguruemi, blesi perkufizohen në nji pranim ose refuzim të fjeshtë të ofertës pa pasë të drejtë me diskutue mbi konditat e saj

4. Kontrata individuale dhe kontrata kolektive

Kontrata të tipit të parë janë të gjitha ato qi lypin me doemos hirin e të gjithë atyne qi lidhen me kontratë.

Në kontratat kolektive perkundrazi nuk lypet pelqimi i të gjithë t' interesuemve dhe mjafton pelqimi i vetem disave prej tyne: Me këto kontrata disa t' interesuem qi kanë thanë *jo* ose kanë heshtë lidhen po si ato qi kanë thanë *po*. Nga shembullat do të kuptohet mundëshmenia e kontratave kësodore:

a) *Konkordati* qi i akordohet të të falimentuemit prej kreditorëve asht nji nga kontratat kolektive: mjafton pelqimi i nji shumice të kreditorëve për vleftësin e tij kështu qi nji pakicë me randësi e kreditorëve mund të ndodhet e lidhun kun ra vullnetit të saj.

b) *Shoqërimet e pronarëve t' interesuem*, në rrjedhjen dhe në perdorimin e ujnave mund të formohen mbi kerkimin e shumicës prej tyne (neni 1009) tue lidhë edhe pakicen qi ka thanë *jo*.

§ 20. Klasifikime me randësi.

Klasifikimet mâ me randësi janë këto:

1. Kontrata njianëshe dhe dyaneshe

2. Kontrata me titull barrësuer dhe me titull darovuer; dhe nendallimi i kontratave barrësore në kontrata aleatore (fati) dhe komutative.

§ 21. Kontrata sinalagmatike dhe kontrata njianëshme (nenet 1080 dhe 1081

A. *Definimi*: Kontrata *sinalagmatike ose dyanëshe* asht e karakterizueme nga *reprociteti* i obligimeve të palëve njana kundrejt tjetrës: në këto kontrata të dyja palët konkraktuese janë njikohësisht kreditore dhe debitore Kështu për shembëll në shitjen

shitësi asht debitor i sendit të shitun dhe kreditor i çmimit të tij, kurse blesi asht debitor i çmimit dhe kreditor i sendit; në qiradhanjen qiradhanësi asht debitor i prestimit të gëzimit të sendit të dhanun me qira dhe kreditor i qiras, kurse qiramarrësi asht debitor i qiras dhe kreditor i gëzimit të sendit.

Kontrata asht *njianëshe*, kur njani vetem nga kontraktuesit obligohet kundrejt tjetrit dhe tjetri nuk merr persiper asnji obligim: në këto kontrata ay qi asht kreditor nuk asht debitor dhe perkundrazi ay qi asht debitor nuk asht edhe kreditor. Keshtu p. sh në huan ose në depozitën, huamarrësi dhe depozitari janë të detyruem me prestimin (me këthye ose respektivisht me konservue edhe me kthye) e jo huadhanësi ose depozuësi; në dhurimin vetëm dhuruesi asht i detyruem me prestimin kurse donatari asht parimisht vetem kreditor i sendit të dhuruem.

Shenojmë, tue thirrë gjithçka kemi thanë ma siper kur kemi folë mbi aktet juridike (§ 12), se kontrata njianëshe nuk duhet të ngatrohet me aktet juridike njianëshe të cilat bazohen në nji dek'larim vullneti të vetëm, kurse kontratat të gjitha, njianëshe ose dyanëshe, janë akte juridike dyanëshe.

B. *Randësia e dallimit:* Dallimi midis kontratave njianëshe dhe dyanëshe ka nji randësi fare kryesore:

1. *Persa i perket provimit.* Kur kontrata bahet me shkresë, shkresa si mjet provimi i shtrohet rregullave të ndryshme simbas rastit qi kontrata asht njianëshe ose dyanëshe: formaliteti i *shumë* origjinaleve kërkohet vetëm për kontratat dyanëshe (shif nenin 124 të shtojcës së dytë të Procedurës Civile); efektivisht, arësyeja e lypë qi secila anë kontraktuese të posedojë provën e së drejtës qi ka, perndryshej *njejtësia* midis palëve nuk do t'ishte e sigurueme; dhe me qenë se në kontratat sinalagmatike secila anë ka cilësin e kreditorit duhet të bahen aqë shkresa origjinale sa janë kreditorët (palët qi kanë nji interesë *të dallueme* ose ma mirë të kundertë). Po të redaktohesh nji origjinal i vetem, palët nuk do t'ishin të sigurueme në mënyrë të njillojëshme persa i perket provimit të së drejtës së tyne: sepse posedueesi i shkresës do t'ishte i lirë, simbas interesit të vet, o me rek'amue ekzekutimin e kontratës së lidhun tue paraqitë shkresen, ose me mohue fare lidhjen e kontratës tue fshehë shkresen: p. shembell asht nji gjâ e rezikëshme per blesin kur shitësi posedon origjinalin e vetem të kontratës, pse ay simbas cirkonstancave e si mbas rastit qi kontrata e lidhun të jet e dobishme ose të bahet e damshme për te, kishte me mujtë o me i imponue blesit eksekutimin e kontratës, ose me e çdukë fare lidhjen tue grisë shkresën provuese ose tue e disimulue (shif Josserand loc. civ. Nr. 22 dhe 173).

Në kontratat njianëshe përkundrazi ay qi asht kreditor nuk asht debitor dhe *vicevërsa*. Vetem kreditori ka interesë me posedue nji shkresë: prandej mjafton qi të redaktohet nji origjinal i vetem; porse per kete ligja imponon nji formalitet tjeter i cili nuk lypet kur kontrata asht dyanëshe: veç nenshkrimit t'aktit prej debitorit ligja lypë qi ky të shtojë me doren e vet fjalen «e mirë» ose «aprovohet», dhe të shkruëj gjithëashtu me doren e vet (dhe me germa e jo me shifra) objektin e obligimit të tij: p. sh. «e mirë per njimij franga» ose «aprovohet per njizet kuintal misër» (Neni 126 i Sht. II të Procedurës Civile). Ky formaliret asht imponue per t'evitue

abuzimet e *nenshkrimeve në të bardhë (blanc-seing) dhe falsifikimet në shifrat* e prandej nuk asht i nevojshem kur shkresa asht shkrue tanësisht me doren e debitorit dhe permban po me doren e ketij të shenueme me germa shumen e të hollave ose sasin e sendeve (Josserand l. c. Nr. 22 e 177 - Planiol et Ripert vol. 7 Nr. 34).

2) *Persa i perket ekzekutimit të kontratës,* dallimi ka gjithashtu randësi të madhe:

Ekzekutimi i nji kontrate njianëshe asht fare i fjesht pse vetem njana nga palët asht e obligueme, kurse tietra asht kreditore: në këte rast kemi nji kreditor qi kerkon ekzekutimin dhe nji debitor tek i cili kerkohet ky ekzekutim.

Në kontratat sinalagmatike perkundrazi, çeshtja komplikohet për shkak të detyrimeve qi janë marrë persiper nga të dyja anët. Kur njana nga palët i mungon detyrimeve të saja duhet të dijmë ç'të drejta ka ana tjeter në këte rast. Në qoftë se blesi p. sh. nuk paguen çmimin, shitësi a mundet me refuzue dorëzimin e sendit të shiun ?...dhe në qoftë se e ka dorëzue a mundet me kerkue këthimin e tij?

Sikurse do të shofim ma mirë kur të flasim mbi shkakun e kontratave (shif §§ . . . e vijuesa), obligimet qi lindin nga nji kontratë sinalagmatike i sherbejnë *si shkak* njana tjetrës e prandej janë të ndërmvaruna (interdèpendantes) prej njana tjetrës qoftë në pikën e *eksistencës* qoftë n'atë *t'ekzekutimit:* do t'ishte e padrejtë qi në këto kontrata njana nga palët të përfitojë dhe tjatra të mos përfitojë; ekzekutimi i kontratës dyanëshe vetëm *prej njanës anë* do të krijonte nji padrejtësi dhe nji absurbitet pse do të thyente, në mënyrë të papajtueshme me parimet e ekonomis, ekvilibrën midis pasunive.

Për këte shkak:

a) Kur njana nga palët nuk kryen obligimin e vet, ana tjetër q' e ka ekzekutue të vedin, mundet me kerkue simbas pelqimit ekzekutimin e kontratës ose *zgjidhjen* e saj (Neni 1122).

b) Kur njana nga palët kerkon prej tjetrës ekzekutimin e obligimeve të saja, duhet njikohësisht t' ofrojë eksekutimin e obligimit të vet; perndryshej kundershtari i saj mundet me refuzue eksekutimin tue i kundrejtue prapsimin e quejtun: *exceptio non adimpleti contractus* (Neni 1123); ky mundet me i thanë të parit: «eksekuto ti obligimin t' and qi ke kundrejt meje e mandej edhe un do t' eksekutoj t' emin».

Në qoftë se ay qi kerkon eksekutimin e obligimit prej kundershtarit nuk vihet në rregull vetë tue i ofrue atij eksekutimin e obligimit të vet, kundershtari ka të drejtë *me ndalë* prestimin me të cilin asht detyrue. Për shembell: ka të drejtë *me ndalë* sendin e shitun deri sa blesi nuk i ofron këtij çmimin e shitjes Prapsimi *non adimpleti contractus* i nenit 1123 nuk asht tjetër veçse nji mjet per me realizue të drejten e ndaljes *(jus retentionis)* në landë kontraktuale (shif Josserand loc. cit. Nr. 23 Planiol et Ripert l. c. Nr. 34)

c) *Problemi i risqeve ose e rreziqëve* nuk ka vend në kontratat njianëshe por vetem n' ato sinalagmatike, pse ky problem supozon eksistencen e dy ose ma shumë obligimeve reciproke dhe se njana prej tyne nuk mund t' ekzekutohet për shkak force madhore.

Po të supozojmë se sendi i detyruem prej njanës nga palët asht p. sh. nji trup i caktuem dhe se ky send hupë për shkak force madhore para se debitori t' ja këtë dorëzue kreditorit, kjo ngjarje e libron debitorin mbasi eksekutimi i tij bahet i

pamundun dhe askush nuk mund të jetë i detyruem me nji gja të pamundun *(ad impossibilia nemo tenetur)*. Obligimi i debitorit shuhet pra në këte rast; porse kur obligimi i këtij mburonte nga nji kontratë sinalagmatike, ç' bahet obligimi korespondues i kreditorit të prestimit q' u ba i pamundun?, A shuhet edhe obligimi i këtij apo vazhdon të qendrojë edhe pse obligimi korespondues i anës tjetër u shue ? . .Ky asht problemi i *risqeve*, problem ky i cili nuk mund të parashtrohet kurr në rastet e kontratave njianëshe. Mbî këte çeshtje do të flasim mâ vonë (Josserand, Planiol et Ripert ibid).

C. *Kontrata sinalagmatike të pa-plotëta:* Ngjanë nga nji herë që nga nji kontratë njianëshe për shkaqe të posaçme, të lindë nji obligim i dytë në favorin e debitorit në mënyrë qi edhe ky bahet kreditor. Këto kontrata, me gjith se nga vehtja e tyne nuk prodhojnë veçse nji obligim të vetem dhe njanësh, mund të bahen burimi indirekt, shkaku i nji obligimi tjetër qi lindë ma vonë në favorin e anës tjeter. Kështu për shembell kontrata e *depozitës* nuk permban në fillim veçse nji obligim të depozitarit, obligim qi konsiston në detyrimin me kethye sendin q' i asht mbesue posa qi ky t' i kerkohet : me gjithë këte mund të ngjajë qi depozitari ban shpenzime n' interesin e depozuesit dhe për shkak të depozitës, për me konservue sendin; qe se depozitari u bâ kreditor i depozuesit! Gjithëashtu mund të ngjajë për huaperdorjen dhe për *pengun*. Po keshtu mund të ngjaje edhe në *porosin* kur i porosituni ban shpenzime n' ekzekutimin e porosis. Këto lloj kontratash janë quejtë prej komentuesave të vjeter kontrata dyanëshe të pa plotëta për shkak se marrin dukjen e kontratave sinalagmatike. Me gjithë këte dukje këto kontrata janë kontrata njianëshe. Per m' u quejt kontrata dyanëshe nuk mjafton vetem eksistenca e dy obligimeve reciproke (të nji prestimi dhe të nji kunderprestimi) por duhet edhe qi njani obligim të jetë kunkër partie, kunder peshë, korespektiv i obligimit tjeter. Në kontratat e quejtuna sinalagmatike të paplotëta mungon ky element i dytë, pse prestimi i dytë asht vetem *eventual* dhe lindë *mâ vonë* se obligimi i parë. Per shembell, nuk mund të thomi se depozitari asht obligue me kethye sendin e marrun depozitë *per shkak se* edhe depozuesi asht obligue nga an' e tij me e çdamue per shpenzimet eventuale qi ay mund të bajë me shkakun e depozitës: këto dy obligime nuk i sherbejnë *si shkak* njani tjetrit; depozuesi nuk asht ba debitor i depozitarit me kontraten e depozitës por nga nji efekt i *mapastajmë*, dhe neni 1080 thotë se kontrata asht sinalagmatike kur *kontraktuesat* obligohen reci prokisht njani kundrejt tjetrit.

Prâ këto kontrata janë, për të gjitha efektet qi numrueme siper, kontrata plotësisht njianëshe (shif De Ruggero § 82 faqe 251, Josserand Cours Nr 24 e 25 Planiol et Ripert Nr 35).

D. *Transformimi i kontratavë njianëshe në kontrata dyanëshe:* Nji kontratë e cila prej natyrës së saj asht *njianëshe* mundet m' u ba *sinalagmatike* per shkak të kushteve qi mund të lidhen prej palëve: keshtu, per shembell; nji dhurim me barrë (shif nenin 1484) i ngarkon donatarit obligime e prandej hynë në definimin e nenit 1080; *depozita* dhe *porosia* bahen kontrata sinalagmatike kur

paktohet nji shperblim per depozitarin ose të porositunin (Shif në këte kuptim Josserand l. c, No 26, Planiol et Ripert l. c. No 36). Me gjithë këte, shumë autorë janë kundra ketij mendimi dhe pretendojne se kontratat njianëshe nuk ndryshojnë naturë edhe kur paktohet ndonji barrë per anen qi perfiton nga këto kontrata: kështu kur paktohet qi depozitarit ose të porositunit t'u epet nji shperblim ose kur depozitarit i epet e drejta me perdorë sendin e depozuem, këto kunderprestime kanë natyrë akcesore, dhe nuk i transformojnë kontratat nga njianëshe në sinalagmatike, vetëm i heqin cilësin darovore dhe i bajnë kontrata me titull barrësuer. (Shif në këte kuptimin e dytë Anbry et Rau vol. IV. § 341 - De Ruggero § 82 f 251).

§ 22. Kontrata me titull barrësuer dhe kontrata me titull darovuer Nendallime të këtyne kontratave (Nenet 1082 dhe 1083).

A. *Definime.* Simbas nenit 1082, *me titull barrësuer* asht kontrata me të cilën çdo kontraktues merr nji dobi kundrejt obligimit qi ka marrë persiper: *me titull darovuer* asht kontrata kur njani prej kontrak uesave i prokuron tjetrit nji dobi pa ndonji kunderpres im.

Midis këtij dallimi dhe atij të masipermit (kontrata sinalagmatike dhe njianëshe) ka nji a'rim mjaft të math. po me gjith këte nuk mund të thuhet se të dy dallimet identifikohen me njeni tjetrin: sepse me gjithëse të gjitha kontratat sinalagmatike janë edhe me titull barrësuer mbasi supozojnë nji çkembim prestimesh reciproke, jo të gjitha kontratat me titull barrësuer janë me doemos edhe sinalagmatike (per shembell: kontrata e huas me kamatë asht kontratë barrësore por njianëshe); dhe m'anë tjeter si kemi thanë edhe ma siper nji kontratë me titull darovuer mundet m'u lidhë në formen sinalagmatike (keshtu janë per shëmbell dhurimi me barrë, depozita dhe porosia me shperblim).

Duhet pra të njofim se midis dy klasifikimeve, me gjith analogjinat e teperta qi kanë, eksistojnë diferenca sa të mund t'i konsiderojmë si dy klasifikime më vehte.

Porse dallimi midis kontratave me titull barrësuer dhe atyne me titull darovuer asht mjaft i vështirë, mbasi titulli barrësuer dhe ay darovuër janë dy njoftime njikohë sisht *kompleks* dhe *relative*; po nji akt mund të konsiderohet me titull darovuër ose barrësuer:

a) *simbas kushteve qi permban*, (per shembëll kemi shumë kontrata si huaja, falja e detës të cilat mund të jenë darovore ose barrësore),

b) *simbas rastit q'i shofim nga pikëpamja e formës ose nga ajo e landës*, (p. sh. dhurimet e simulueme nen formen e nji kontrate barrësore bj. fjala të nji shitjeje). janë kontrata darovore po t'i shqyrtojmë nga pikëpamja e formës, dhe darovore po t'i shikojmë nga pikëpamia e themelit. Po edhe nji shitje e pasimilueme e lidhun me çmime favori, mund të konsiderohet si falje në themel me gjith se në formë asht nji akt me titull barrësuer.

c) *simbas rastit qi j-a kundrejtojmë nji ose nji tjeter kategorie të caktueme personash*, p. shembëll kundrejt burrit dhe persa i perket raportave midis bashkëshortëve: kushtetimi i dotës ka ngjyren e nji akti me titull barrësuer; gëzimit të dotës nga an'e burrit i korespondon obligimi i ketij me heqë barrët e martese s; burri qoftë qe e merr doten nga gruej ose nga nji i tretë, e merr këte si kunderprestim per barrët martesore qi merr persiper e prandej nuk begatohet. - Perkundrazi në raportet midis

grues dhe të tretit qi ka kushtetue doten, kjo ka ngjyren e nji akti darovuer : dota asht nji akt liberaliteti i cili, kur nuk rjedh nga testamenti ka formen dhe permajtjen e nji dhurimi të vertetë me gjithse ndryshon në disa pika nga dhurimi ordinar: nuk asht e revokueshme per shkak mosmirënjoftjeje as per paslemje fëmijsh (Neni 1520) dhe, në kundershtim me rregullen e pergjithshme qi nuk detyron dhuruesin me u garantue per eviksion, kushtetuesi i saj detyrohet me këte garantim (Nenet 1339 dhe 1509). Prandej për me gjykue mbî efektet qi prodhon kushtetimi i dotës, dhe per aplikueshmënin ose jo të rregullave q'u perkasin akteve me titull barrësuer ose darovuer duhet të konsiderohen veç e veç raportat midis burrit dhe gruës, dhe raportat midis gruës dhe të tretit; kështu qi per shemdëll padia per zbritje qi mund t'ushtrohet kundra grues nuk mund t'ushtrohet kundra burrit dhe per këte shkak kjo padie duhet të shtyhet per në kohen kur të zgidhet martesa dhe pasunia dotale të hyjë në disponueshmënin e lirë të grues (shif De Ruggero Istit. Vol. II b III B. faqe 633-634)

d) *simbas qellimit të palëve të cilat nga njiherë, pa ndryshue asnji nga kushtet e aktit,* munden me i dhanë ketij ngjyren e nji akti darovuer ose barrësuer Per shembell : falja e detës simbas qellimit t'atij q'e ban këte falje mund të jet akt darovuer ose akt barrësuer: kështu falja e detës qi permbahet në konkordatin falimentar q'i akordohet prej nji kreditori debitorit tregtar të falimentuem konsiderohet si nji akt barrësuer, pse kejo falje nuk bahet nga ndjenja nga qellimi i mirëbasis po nga nji qellim i interëseshem : falësi i detës e ka ba këte falje jo per t'i ba nji lehtësi të të falimentuemit por vetem e vetem per të nxjerrë sa mund të nxjerrë nga nji situatë kritike.

Gjithëashtu renoncimi nga nji trashigim mund të formojë nji akt barrësuer kur bahet me qellim me shpetue nga detat e trashigimit, dhe mund të jetë akt darovuer kur bahet me qellim qi të perfitojnë të tjerë nga ky trashigim:

Konditat esenciale per t'u konsiderue nji akt si i bam me titull barrësuer janë dy:

1. Akti me titull darovuer asht esencjalisht *nji liberalitet* nji mirëbasi : prandej, per të mujtë m'u konsiderue nji akt me titull darovuer duhet qi ky të mburojë nga nji qellim *mirëbasie* nga *animus donandi* (kriteri psikologjik i aktit).

2) Ky qellim mirëbasie, ky *animus donandi,* nuk mjafton të qendrojë në gjendjen abstrakte dhe teorike, por duhet të shprehet, të konkretizohet dhe të marrë trup n'ekonomin e aktit. Per t'u quejtë dhurimi *dhurim* nuk mjafton qi palët t'a pagzojnë nji kontratë me këte emen, por duhet qi nji anë t'i ketë sjellë tjetres *efektivisht* nji dobi, nji sherbim. Ky asht *kriteri ekonomik* i aktit i cili i bashkuem me kriterin psikologjik i ep jetë aktit me titul darovuer. Çdo akt i cili nuk asht rezultati i ketyne dy kritereve, ay i *animus donandi* dhe ay i *mirëbasis efektive,* asht akt me titull barrësuer. (Josserand l. c. 20 dhe Josserand «Les mobiles» Numra 254 e vijuesa).

B. *Nendalime të kontratave me titull darovuer.* Kontratat me titull darovuer ñendallohen në shumë tipe. Tipi mâ me randësi dhe ma i njoftun asht *dhurimi midis të gjallëve;* me efektin e kesaj kontrate ngjanë nji *vorfenim* i dhuruesit dhe nji begatim korelativ i donatarit, d. m. th. ngjanë nji *transferim* në dobi të nji pasunie dhe në dam të nji pasunie tjeter.

Porse jashtë ketij tipi kemi dhe tipe të tjera kontratash me titull darovuer në të cilat nuk ngjan asnji shtim të nji pasunie e asnji paksim të nji pasunie tjeter dhe me gjithë këte akti asht me titull darovuer.

Per shembëll *në huaperdorjen*, në *huan pa interesë*, në *garancin*, në *depoziten pa shperblim*, kemi efektivisht nji sherbim qi bahet pa kunderprestim dhe me qellim mirëbasie, dhe prandej kontratat relative janë darovore; porse n'anë tjeter këto kontrata nuk passjellin si efekt pakësimin e pasunis të mirëbasit i cili nuk varfënohet me të vertetë pse mjaftohet me prestimin e nji favori, e prandej nuk janë dhurime.

C. *Nendallime të kontratave me titull barrësuer: Kontrata komutative dhe fatore (aleatore).* Simbas definimit të nenit 1083 kur kontraktuesat kanë parasyesh nji alea (shansë, fat) fitimi ose humbjeje dhe nga kejo mvarin eksistencen ose shtrijimin e obligimit, kontrata quhet *fatore*. Të ketilla janë të gjitha ato kontrata në të cilat prestimet e palëve ose vetem prestimi i detyruem prej njanës nga këto nuk mund të vleftësohen në kohën e lidhjes të kontratës, por mvaren nga fati, në mënyrë qi secila nga palët ka nji shansë fitimi ose humbjeje, dhe prandej detyrimi i saj mvaret ma pakë a ma shum *nga fati*.

A contrario, komutative asht kontrata, kur vlefta e prestimeve asht e caktueme definitivisht dhe në mënyrë të pandryshueshme qyshë në kohen e lidhjes së kontratës, në mënyrë qi ç'prej kësaj kohe merret vesht cilat janë dobinat qi secila anë nxjerr nga kontrata dhe cilat janë sakrificet qi pranon si kunderprestim.

Per shembëll, shitja asht kontratë komutative kur çmimi i saj asht paracaktue në kohen e lidhjes; gjithëashtu asht edhe huaja me kamatë në të cilen asht e paracaktueme dobia reciproke qi njana nga palët nzjerr nga vuemja e shumës në dispozicionin e saj dhe tjetra nga kamatat.

Porse kur çmimi i shitjes paktohet në formen e *nji rante jetore* qi blesi detyrohet me i dhanë shitësit deri sa ky të vdesë (të rrojë) kontrata e shitjes bahet fatore, sepse në këte rast sasia e çmimit asht e lidhun me giatësin e jetës të kreditorit të rantës, d. m. th me nji ngjarje t'ardhme dhe të pasaktë q'i ep kontratës ngjyren fatore. Kontrata fatore janë gjithëashtu loja, jadeci, kontrata e sigurimit e pergjithësish kontratat e bursës, sepse në këto kontrata nuk dihet qysh në fillim cila nga palët ka me psue ndonji dam dhe cila ka me nxjerrë nji dobi.

Në kontratat fatore ngjarja e pasaktë nga njiherë lot rolin e nji *kondite*, d. m. th. prestimi i njanës nga palët konkretizohet ose çduket simbas rastit qi ngjarja realizohet ose jo; kështu p. sh. në kontraten e sigurimit kundra zjarmit po të mos ndodhi zjarmi, siguruesi nuk detyrohet me asnji prestim.

Në disa raste të tjera ngjarja e pasaktë lot rolin e *nji afati*. Në këto raste ardhja e afatit të pasaktë *(certus an incertus quando)* i ep fund detyrimit të njanës nga palët, por nuk e suprimon fare këte detyrim vetem e perkufizon në shtrijimin e tij; kështu në shembëllen e sipertregueme të shitjes me nji çmim të paktuem në formen e rantës jetore, blesi i sendit e paguen këte send ma shtrejt ose ma lirë, simbas rastit qi shitësi rron shumë ose pakë, por me gjith këte diçka duhet të ketë paguë në çdo rast, pos kur vdekja e shitësit ngjanë në minuten e lidhjes së kontratës. (Shif De

Ruggero § 82 faqe 254-255, Josserand Cours Nº 29,30, Planiol et Ripert Tr. prat. VI Nº 40).

Interesa e këtij nendallimi nuk asht aqë me randësi. E vetmja interesë qi na paraqet ky nendallim konsiston në faktin qi kontratat fatore pergjithësisht anulohen shum radhë per shkak *lëndimi:* me qenë se secila anë ka pranue me luejtë me fatin asnjana nga këto nuk mund të pretendojnë se asht lëndue sido qi të konkretizohet obligimi i saj dhe kunderprestimi i anës tjeter. Kështu per shembell padia per çartjen e pjestimit nuk asht e pranueshme kur nji ose ma shumë bashkëtrashigimtarë i kanë shitë pa ndonji dredhi të drejten trashigimore njanit nga bashkëtrashigimtarët *në llogari e rrezik* të tij (Neni 764). Veçanerisht tue pasë parasyesh natyren fatore të kontratës caktimi i *quantum - it* (sasis) të lëndimit asht në mos i pa mundun, shum i vështirë.

Me gjithë këte, kur kontrata asht lidhë në mënyrë qi shanset nuk kanë asnji ekviliber midis tyne, padia e çartjes për lëndim asht parimisht e pranueshme. Asht e vertetë se në kontratat fatore secila nga palët qysh në minuten e lidhjes së saj, ka parapa nevojerisht eventualitetin e nji lëndimi, tue provue fatin e vet, porse ky fakt nuk mund të transformohet në nji rregull fikse dhe të pandryshueshme: kur kontrata fatore lidhet në nji mënyrë qi të rezultojë e lëndueshme per njanen nga palët, me gjithë pasjen parasyesh të natyrës fatore të saj, ana e lëndueme mundet me kerkue prishjen ose zbritjen e prestimit të saj në bazë të nenit 1097 sepse duhet qi dhe *alea* (fati) të jetë e drejtë. Prandej gjyqtari mundet me rëxue padien per pagimin e nji dete qi rrjedh nga lojët e lejueme, kur shuma i duket teper e madhe (Neni 1744 pr. II), dhe përgjithësisht gjyqtari ka të drejtë kurdoherë simbas nenit 1097 me anulue ose me zbritë kontraten, kur nga çmim i lirë i tij, i rezulton se, me gjithë natyren aleatore të kontratës, këjo ka nji karakter lenduës.

D. *Interesa e dallimit midis kontratave me titull barrësuer dhe t'atyne me titull darovuer.* Kontratat me titull darovuer u shtrohen pergjithsisht rregullave të pergjithshme të caktueme per kontratat barrësore. Me gjithë këte i shtrohen edhe disa rregullave të posaçme. Tue mos qenë e mundun permbledhja e të gjithave, do të mjaftojmë me tregimin e atyne qi kanë nji randësi ma të çqueme.

1. Persa i perket *përgjegjësis kontraktuale* dhe *obligimit të garantimit,* ligja asht pergjithësisht ma e butë për ate qi çveshet nga nji pasuni pa kunder-prestim, ose i ban tjetrit nji sherbim darovisht, se sa për ate qi nuk eksekuton obligimin e vet kur ky asht i lidhun me nji kunderprestim t' anës tjetër. Kështu, në porosin me titull darovuer pergjegjësia e të porositunit per faj aplikohet ma me pakë rrebtësi se në porosin me shperblim (Neni 1967 pr. II); në depoziten darovore, depozitari asht pergjegjës vetem kur nuk ka perdorë në ruejtjen e sendit atë shkathtësi qi tregon në ruejtjen e sendeve të veta *(diligentia quam suis),* kurse në depoziten me shperblim depozitari asht pergjegjës kurdoherë qi nuk ka tregue shkathtësin e nji ati familjeje të mirë (Neni 1771); dhuruesi nuk detyrohet pergjithësisht me ga antue donatarin per eviksionin eventual q'i bahet këtij në gjanat e dhurueme (Neni 1509) etj. etj...

Jurisprudenca franceze dhe italiane asht inspirue nga rastet e posaçme të caktueme si ma siper, dhe ka formulue nji parim ma të përgjithshem tue e aplikue per

gjegjësin e kontraktuesit me titull daravuer në nji masë ma të butë edhe në raste të pa parapame shprehimisht prej ligjës (ka perjashtue per shembëll pergjegjësin *kontraktuale* të transportuesit në transportim me titull darovuer).

2 Pergjithësisht në kontratat me titull barrësuer *intuitus personae* lot nji rol të dytë, kurse n'ato me titull darovuer personaliteti i palëve lot nji rol esencial. Nuk i bahet nji dhurim, nuk i prestohet nji sherbim cilitdo nga rruga, por nji personi të caktuem të cilit dhuruesi ose huadhanësi etj. don me i ba nji mirësi tue pasë parasyesh *atë person*. Me gjithë këte edhe në disa kontrata barrësore të caktueme *intuitus personae* ka nji randësi të veçantë per nji prestim të caktuem i adresohemi aksh ingjenjeri aksh avokati, aksh fotografi, piktori etj. me preferim nga të tjerët; po në shumicen e kontratave barrësore konsiderimi i personit të kontraktuesit ka randësi fare të dytë; nji paqetë cingare, nji harxh shtëpie etj e blejmë të nji ose të nji tjetër dyqanxhi, tue mos pasë personi i tij ndonji influencë determinuese.

3. *Padia pauliane* pranohet ma me lehtësi kundra nji kontrate me titull darovuer se sa kundra nji kontrate me titull barrësuer (Nenet 1182), sepse, akti me titull darovuer ka nji randësi ekonomike fare të ndryshme nga akti me titull barrësuer; liberaliteti asht pergjithësisht nji veprim anormal dhe i damshem. jo vetem për mirëbasin i cili nuk merr kurgjâ perkundrejt sendeve qi falë dhe sherbimet qi preston, por edhe per kreditorët dhe per trashigimtarët e këtij: prandej duhet t' evitohet qi nji person të bajë *xhymertina* me të hollat e kreditorëve të tij, ose të çveshet nga pasunia në dam të gjinis së tij ma t' aferme: duhet qi ligja të mbrojë disa interesa legjitime të cilat vihen në rrezik vetem me akte me titull darovuer dhe qi aktet barrësore nuk i paragjykojnë. Për këte shkak edhe liberalitetet qoftë nga pikëpamja e formës qoftë nga ajo e landës i shtrohen rregullave të posaçme t' urdhnueme n' interesin e kontraktuesit e të familjes së tij.

4. Aktet me titull darovuer nuk janë kurrë akte të *natyrës tregtare* veç se kur mund të konsiderohen si akcesore të nji akti tregtar, mbasi tregtia asht esencialisht nji *spekulim* e cila nuk lejon natyrisht bamjen e liberaliteteve

5. Zotësia *me disponue* dhe *me pranue* me titull darovuer, dhe *pushtetet* e administruesit të nji pasunie të tjetrit me kontraktue me këte cilësi me titull darovuer, janë rregullue pergjithësisht ma me rigor se sa per aktet me titull barrësuer (Shif per shembell nenet 281, 352. 495, e vijuesa).

§ 23. Kontrata konsensuale, kontrata formale (solemne dhe reale)

I *Konsensuale* parimisht janë pothuej të gjitha kontratat pse këto lidhen vetem me akordin e palëve pa pasë nevojë për nji formë të caktueme dhe solemne

II. Perjashtimisht per disa kontrata të caktueme ligja lypë disa forma solemne jo vetëm per qellimet e provës, por si kondita të nevojshme per vleftësin e ma teper per eksistencen e kontratës Ligja lypë per lidhjen e këtyne kontratave qi hiri i palëve të shprehet në nji formë të caktueme, dhe nuk i njef vleftësi kontratës po nuk u respektue ajo formë as midis palëve as kundrejt të tretëve. Këto lloj kontratash quhen *formale* ose *solemne*.

Në këte kategori hyjnë të giitha kontratat per eksistencen e të cilave ligja lypë

redaktimin e nji akti publik ose të nji shkrese private (formalitet i lypun *ad substantiam* e jo vetem *ad probationem*). Kështu ligja lypë aktin publik :

a) per kontraten e martesës dhe per kontratat qi ndryshojnë ate kontratë (Nenet 1325-1326),

b) per kontratat qi rregullojnë veçimin e dotës të vendosun prej autoritetit gjyqsuer (Neni 1362),

c) per rivendimin e bashkëpasunimit të zgidhun midis bashkëshortëve (Neni 1386).

d) per dhurimet (Neni 1489)

Ligja lypë vetëm redaktimin e shkresës, e prandej mjafton edhe shkresa private :

a) per kontraten me të cilen kushtetohet nji ipotekë konvencionale (Neni 1911)

b) per kushtetimin e pengut per nji vleftë ma të naltë se dyqind franga ari (Neni 1798).

c) per të gjitha kontrarat qi perfshihen nga neni 115 i Sht. II. të Procedurës Civile.

III Disa kontrata nuk eksistojnë pa dorëzimin e sendit qi formon objektin e kontratës : kështu ishte per shembëll *dhurimi i Mexhelës* : kështu janë edhe sot kontrata e *huaperdorjes* (Neni 1747) ajo e *depozitës* (Neni 1770) dhe ajo e *pengut* (Neni 1796) per eksistencen e të cilave lypet dorëzimi material i sendit Nga nji pikëpamje mund të quhen edhe këto kontrata *formale*, pse per këto lypet formaliteti i *dorëzimit* po ashtu si lypet per kontratat e permenduna ma siper formaliteti i aktit publik ose i shkresës private. Praktika ketyne kontratave u ka dhanë emënin reale *(re contrahitur obligatio)*. (Rreth këtij dallimi do të flasim prap mâ vonë).

KAPTINA III.

ELEMENTET E NEVOJSHME PER EKSISTENCEN DHE PER VLETËSIN E KONTRATAVE

§ 24. Numrimi i kondìtave

Si mbas nenit 1085, konditat e nevojshme per eksistencen e kontratës janë :

1° *Hiri* i palëve

2° Nji *objekt* qi mund të formojë landë kontrate

3° nji shkak i ligjëshëm.

Eksistenca e këtyne konditave asht e domosdoshme per eksistencen e kontratës : pa hirë kontratë nuk mund të kemi fare ashtu si nuk mund të kemi kontratë pa objekt dhe pa shkak.

Neni 1086 numron dy kondita të tjera të cilat janë të nevojshme per vleftësin e kontratave e jo per eksistencen e tyne, d. m th pa këto kondita kontrata nuk asht e paqenë por vetem mund t' anulohet Këto janë :

1. Mungesa e zotësis ligjore e palëve

2. Hiri i vesuem.

Kondita e parë mund të perfshihet në të dyten pse ligja ka lypë zotësin ligjore të palëve per shkak të prezumimit iuris et de jure se hiri i nji të pazoti nuk mund të jetë i saktë por i vesuem (shif në këte kuptim Josserand Cours Vol. I Nr. 126 e 127).

Do të trajtojmë në kaptina të posaçme:

1. Hirin e palëve, tue folë me këte rast edhe për veset e hirit e për mungesen e zotësis ligjore të palëve;

2. Objektin e kontratave;

3. Shkakun e kontratave.

Dhe me qenë se, sikurse kemi thanë (§ 23) në disa raste dhe për disa kontrata ligja lypë nji formë të caktueme, dhe respektimin e kesaj forme e imponon me ndeshkim nuliteti të kontratës (aktin publik, shkresen private, dorëzimin materjal), në nji kaptinë të posaçme do të flasim mbi:

4. Konditat formale të kontratave.

KAPTINA, IV.

HIRI I PALËVE

SEKSIONI I.

FORMIMI I HIRIT

§ 25. Natyra dhe randësia e hirit.

Hiri nuk asht tjeter veç se *akordi i vullneteve të* shprehuna me qellim qi të krijohet, të modifikohet ose të shuhet nji raportë juridike; definimi i hirit pra konfondohet me ate të kontratës pse hiri permban *substratum-in* e saj. Me gjithë këte hiri nuk e krijon kontraten veçse kur permban disa kondita të caktueme dhe kur shprehet dhe konkretizohet në nji farë mënyre.

Hiri asht me fjalë të tjera, bashkëtakimi, kryqëzimi i dy deklarimeve vullneti, të cilat emetohen nga dy subjekte për nji qellim të njejtë dhe bashkohen. - Në kontraten, deklarimi i vullnetit të njanit permban *propozimin*, ay i tjetrit *pranimin:* të dy vullnetet e palëve me t'u bashkue i apin jetë nji vullneti tjeter të ri: *vullnetit kontraktual*, i cili asht rezultati i propozimit dhe i pranimit e jo shuma e këtyne dy vullneteve dhe prandej formon nji entitet më vehte t'aftë me krijue efektet juridike qi janë dashtë m'u arrijt. dhe qi del nga disponueshmënia e secilës nga palët. Për këte shkak kontrata asht e parevokueshme.

Hiri pra supozon dy deklarime vullneti, qi dalin nga dy anë me qellim qi t'akordohen, porse të dy vullnetet nuk mund të shprehen njikohësisht: kështu njana anë i adreson tjetres *nji ofertë, nji propozim;* ana tjeter e shqyrton propozimin dhe hynë në bisedim me propozuesin e ma në fund e refuzon ose e *pranon* propozimin. Në qoftë se e pranon kontrata lidhet; por perpara lidhjes të kontratës kemi pasë nji periodë qi mund t'a quejmë *parakontraktuale* dhe sa ka vazhdue kejo periodë kemi pasë nji *propozues* dhe destinatarin e ketij propozimi i cili ma vonë asht bâ *pranues*.

Elementet e kontratës pra janë *propozimi* dhe *pranimi*. Bashkimi i këtyne dy deklarimeve i ep jetë kontratës.

§ I.

OFERTA OSE PROPOZIMI

§ 26. Natyra e propozimit dhe e pranimit.

Propozimi dhe pranimi janë dy figura juridike transitore, të cilat kanë vleftë juridike në perioden parakontraktuale d. m. th. deri sa vazhdojnë marrëveshtjet për lidhjen e kësaj: në qoftë se kontrata lidhet, e humbin vleften qi kanë në vetvedi dhe krijojnë nji entitet të rij: mbas kësaj periude mund të vlejnë vetem për interpretimin e kontratës.

Propozimi dhe pranimi janë akte juridike, d m. th. janë deklarime vullneti t' emetueme me qellim qi të prodhohen efekte juridike. Janë akte juridike njianëshe, të pandashme, dhe t'afta me passjell efekte juridike të posaçme dhe të ndrvshme nga efektet e kontratës Passjellin efekte juridike pse po të mos revokohen krijojnë kontraten; pse propozimi mund t'i caktojë anës tjeter formen dhe afatet per m'u pergjegjë; pse munden me i çelë shtegun shperblimit të dameve në rast qi revokohen (Shif No....) sidomos kur bahen me keqbesim, per të pengue per shembëll, aktivitetin e anës tjeter (Vivante Trattato, vol III No 1519).

§ 27. Fuqia obliguese e propozimit.

Fuqia obliguese e *pranimit* q'i asht njoftue ofruesit nnk mund të kontestohet prej askujt mbasi pranimi plotëson hirin dhe krijon kontraten.

Propozimi perkundrazi nuk e krijon kontraten por asht elementi pregatituer i kësaj Prandej persa i perket propozimit eksiston nji problem per t'u zgidhun: propozimi a e obligon propozuesin në kuptimin qi ky të jet i detyruem me e mbajtë këte, të pakten per nji kohë të caktueme? . . .

Simbas parimeve të Kodit t'onë. propozimi nuk e lidhë propozuesin deri në momentin qi ky të marrë dijeni per pranimin e tij. Per këte shkak: a) propozuesi deri sa nuk ka marrë dijeni per pranim. mundet m'e revokue (Neni 1077 pr. IV); b) propozimi bjen vetiu në qoftë se në perioden parakontraktuale njana nga palët (propozuesi ose ay të cilit ky i asht destinue) vdes ose humbë zotësin ligjore me kontraktue.

Në kodin gjerman asht pranue pji parim krejt i kundert me t'onin. Simbas nenit 145 të ketij kodi:" Ay q'i propozon nji tjetri lidhjen e nji kontrate mbetet i obliguem nga ky propozim, posë kur shprehimisht ka deklarue se nuk don me marrë persiper nji obligim kësodore". Si konsekvencë e ketij parimi: a) propozuesi detyrohet mos me revokue propozimin e bam brenda nji afati të caktuem të shprehun ose heshtësuer simbas cirkonstancave; b) propozimi nuk rrezohet edhe sikur në ndermjetkohen njana nga palët të vdesë ose të bahet e pazonja.

Me gjith se parimi i Kodit gjerman duket i papajtueshem me ate të Kodit t'onë, në praktikë nuk asht ashtu, pse edhe Kodi i yn në realitet i njef ofertes nji vleftësi analoge me ate të Kodit gjerman:

Me gjithëse propozimi i fjeshtë nuk e obligon, simbas Kodit t' onë, propozue sin, kur ky marrë persiper obligimin me permbajt propozimin per nji kohë të caktueme ose nji obligim i këtillë rezulton nga natyra e punës, revokimi i bam para kalimit të kohës nuk e ndalon lidhjen e kontratës (Neni 1077 pr V)

Me këte dispozitë ligjëvuesi ka shpejtue momentin në të cilin oferta bahet e e revokueshme. Porse edhe në këte rast kontrata lidhet në momentin kur propozuesi merr dijeni per pranimin ose jo perpara. Prandej ky obligim i propozuesit me mbajtë propozimin nuk asht kontraktual por i njianëshem:

Oferta e bame tue u angaxhue me e mbajtë per nji kohë të caktueme shpre himisht ose heshtësisht (kur obligimi në fjalë rezulton nga natyra e punës) e lidhë propozuesin në mënyrë qi ky nuk asht mâ i lirë me e revokue deri sa të kalojë ky afat, e prandej edhe sikur t' a revokojë, kv revokim nuk ka asnji efekt pse nuk e ndalon lidhjen e kontratës. Po sa të kalojë afati i caktuem pa i-u njoftue propozuesit pranimin oferta rezohet vetiut

Në këte rast duhet të shenojmë se propozimi me premtimin e permbajtjes së tii per nji kohë të caktueme nuk ka fuqi obliguese para se te hyjë në sferen e veprimit të destinatarit d m. th. para se ky *të marrë dijeni* për këte propozim. Asht rregull e per gjithëshme per të gjitha aktet juridike qi i adresohen nji të treti (empfangsbedueftig); se këto nuk passjellin asnji efekt juridik deri sa destinatari nuk ka marrë dijeni per to. Edhe premtimi i njianëshem i nenit 1135, sikurse do të shohim, nuk passjell efekte juridike para se personi të cilit ay premtim i destinohet, nuk ka marrë dijeni per te. Prandej perpara këtij momenti nuk lindë asnji detyrim per propozuesin ose premtuesin sadoqi në propozimin permbahet detyrimi mos m'e revokue, dhe propozuesi asht i lirë me e revokue. Ligjët postare dhe telegrafike nderkomtare i-a sigurojnë propozuesit këte të drejtë tue lejue çdo person qi ka shkrue nji leter ose telegram me e terheqë nga zyrat postare ose telegrafike me qellim qi të ndalohet transmetimi i tyne deri sa këto nuk i janë dorëzue destinatarit (Shif art.XLII të rregullores nderkomtare telegrafike). Efekti detvrues i ofertës fillon në momentin kur destinatari i saj ka marrë dijeni per ate oferte. Këtej rezulton edhe se revokimi i bam para se destinatari të marrë dijeni per oferten por qi *i ka arrijt* destinatarit mbasi ky ka marrë dijeni per oferten nuk ka asnji efekt dhe fuqia obliguese e ofertës nuk lëndodet; prandej per shembell oferta per shitjen e nji qind thasëve miser me detyrimin e permbajtjes të kësaj oferte per 10 ditë asht e vlefshme dhe kontrata lidhet me gjith se ofertuesi e ka revokue të nesermen, në rast qi destinatari, me gjithse oferta i ka arrijt këtij të pasnesermen (d. m. th nji ditë mbasi propozuesi e ka revokue oferten) revokimin e ka marrë të treten ditë (d. m. th. nji ditë mbasi ka marrë dijeni per oferten)

Porse edhe në këte rast, si thamë edhe ma sipër, kontrata lidhet në momentin qi propozuesi merr dijeni per pranimin e jo perpara; prandej vdekja ose humbja e zotësis ligjore e njanës nga palët në ndermjetkohen midis propozimit e pranimit e ban të pamundun lidhjen e kontratës. Konsekvencë e këtij fakti asht se fuqia detyruese e ofertës me angaxhim per nji afat anulohet kur propozuesi vdes ose vihet në gjendje pamundëshmenie m' u detyrue kontraktualisht. Prandej ndalimi me revokue propozimin asht nji masë e imponueme perjashtimisht nga ligjëvuesi e nuk don me thanë se propozimi duhet të qendrojë edhe në rastet e vdekjes dhe të pazotësis të palëve. Fuqia detyruese e propo-

zimit asht imponue prej ligjëvuesit t' onë tue pasë parasyesh eventualitetin e lidhjes të kontratës; kur ky eventualitet bahet i pamundun fuqia detyruese e propozimit humbetë çdo kuptim

Dispozita e paragrafit V të nenit 1077 nuk eksiston në Kodet e Francës dhe t' Italis: simbas këtvne dy kodeve propozimi asht i revokueshëm kurdoherë edhe sikur propozuesi të ketë marrë persipër obligimin me e mbajtë propozimin per nji kohë të caktueme. Me revokimin e propozim't revokohet krejt propozimi e pra edhe detyrimi me e permbajtë për nji kohë të caktueme.

Projekti i perbashkët, tue u inspirue nga dispozitat e Kodeve gjerman dhe të Helvetis. dhe tue pas parasyesh parimin e mirëbesimit simb s të cilavet nieriu lidhet prej fjalëve", ka obligue propozues'n me i ndej fjalës së vet kur ky e ka marrë vetë persiper këte detyrim per nji kohë të caktueme prej tij ose prej vetë natyrës së punës

Dispozita e këtij paragrafi pra e afron Kodin t'onë te Kodi i Gjermanis.

Prof R. Bartsch n' artikullin: Lidhja dhe llojet e kontratave në projektin italo-francez t'obligimeve (Annuario di diritto comparato e di studi legislativi. Roma 1930 pjesë I faqe 169-173) parashef se jurisprudenca frazës *"nga natyra e punës"* ka me i dhanë kuptimin qi propozuesi asht *gjithmonë* i angaxhuem deri sa t'i vijë per gjegja, në qoftë se këjo dergohet pa vonesë, tue supozue kurdoherë se udhëtimi i propozimit dhe ay i pranimit vazhdojnë normalisht. Me gjithë këte ky profesor e kritikon frazen vage nga natyra e punës dhe shton se do t' ishte mâ mirë mos me ja lanë interpretuesit me çmue kur propozimi asht angaxhues nga natyra e punës. por me ja imponue me ligjë propozuesit detyrimin me e permbajtë obligimin mbrenda afatit të sipertreguem, si bajnë shprehimisht § 145, 147 të Kodit gjerman: § 862 të Kodit austriak dhe neni 5 i K. O të Helvetis.

Veç rastit të posaçem të propozimeve angaxhuese si ma siper nji perkufizim i i dytë i së drejtës të propozuesit me revokue propozimin deri sa ky nuk merr dijeni per pranimin e tij asht edhe shperblimi i dameve qi i akordohet destinatarit të propozimit kur ky asht revokue pa justifikim të ligjëshem. Prandej me gjithë se jashtë rasteve të paragrafit të pestë të këtij neni, propozuesi asht i lirë me revokue propozimin deri sa ky nuk asht pranue, këjo liri e propozuesit don me thanë vetëm se revokimi para pranimit ban të pamundun lidhjen e kontr tës e nuk don me thanë se propozuesi nuk asht i detyruem me shperblye jo vetem shpenzimet qi destinari mund të ketë bâ tue pasë para syesh kontratën e projektueme, por edhe të gjitha damet e tjera qi destinatari mund të ketë psue tue u pshtet në *shpresën legjitime* se kontrata e propozueme ka me u lidhë: p sh. destinatari i nji propozimi per blemjen e njiqind kuintalëve miser për nji çmim të caktuem me të marrë këte ofertë, mund të ketë lanë pa pranue nji ofertë tjeter q'i asht bâ para ose pas këtij propozimi: me t'u revokue propozimi mundet qi ky të mos gjejë ma nji rast aqë të favoreshëm sa i ishte paraqitë në kohen kur qendronte propozimi i revokuesit e kështu mund të damtohet.Revokuesi i propozimit detyrohet me shpërblye të gjitha këto dame, kur revokimi i propozimit nga an' e tij nuk asht i konformëshem me rregullat e mirëbesimit. Çdo e drejtë simbas paragrafit II të nenit 1149 duhet t'ushtrohet mbrenda kufinjve të caktueme prej mirëbesimit ose prej qellimit per të cilin asht akordue ajo e drejtë: damtimi i tjetrit tue kapercye këto kufij i çelë shtegun shperblimit të dameve, pse formon nji *abuzim* të së drejtës. Kushdo ka të drejtë mos me kontraktue, porse këjo e drejtë po t'ushtrohet kundra rregullave të mirëbesimit formon nji *abuzim të*

së drejtës mos me kontraktue, si ngjan në rastin kur propozuesi i nji kontrate e revokon propozimin e vet mbasi ka krijue në shpirtin e destinatarit shpresen e lidhjes të kontratës. Revokuesi i propozimit pra asht pergjegjës, kurdoherë qi revokimi mund të konsiderohet vepër abuzive dhe prandej detyrohet me shperblye damet qi ka psue destinatari i ofertës jo vetëm kur revokimi asht efekt i dhelit por edhe në rastet e moskujdesis.

Liria kontraktuale pra, edhe kur konsiderohet në *formen negative* (liria mos me kontraktue) ka kufinjtë e saj: as liria mos me kontraktue nuk mund t'abuzohet (Shif Josserand: De l'esprit des droits Nr. 138 e vijuesa dhe 153 e vijuesa. Planiol Ripert: Traité pratique No 131 dhe 132 Shif dhe vendimin e Diktimit të Francës 9 Mars 1915 në Dalloz periodique 1916, 1,25 me noten e Planiol - it Vivante. trattato vol. III No 1545 e vijuesa Rossel: Obligations Nr. 32 e vijuesa).

Permledhje

Po të kemi parasyesh:

1) Se në jetën praktike nji shumicë e madhe propozimesh bahet prej propozuesave me angaxhim me i permbajtë për nji kohë të caktueme o shprehimisht (angaxhohem për dhetë ditë. konsidrohem i lidhun deri në aksh orë) ose heshtësisht (kur rezulton nga natyra e punës: p. sh. në kontratat midis presentëve e sidomos n'ato midis absentëve duhet të prezumohet se propozuesi asht angaxhue me mbajtë propozimin per nji kohë t'arësyeshme sa asht e mjaftueshme për destinatarin e propozimit me ba hetimet e nevojshme, për me shikue kampjonet për me gjetë shpenzimet e nevojshme për me u pergjegjë. për me marrë vendimin e nevojshem të këshillit t'administratës, kur p. sh. destinatari i propozimit asht drejtori i nji shoqnie etj, pa u frikue se propozuesi ka me u pendue për propozimin e bam; simbas jurisprudences franceze në *çështje tregtare* prezumohet kurdoherë se propozimi bahet me angaxhim për nji kohë të caktueme. Në të këtilla raste propozuesi ka të drejtë me supozue se propozimi i ka arritë me kohë destinatarit Shif shprehimisht në këte kuptim nenin 5 pr. II të Kodit t'Obligimeve t'Helvetis - Sidoqoftë, akordimi ose jo i afatit heshtësuer qi rezulton nga natyra e punës asht nji çmim fakti i lanun në gjykimin e lirë të gjyqtarit i cili duhet t'inspirohet në këte çmim nga cirkonstancat e rastit dhe nga zakonet).

2) Se edhe kur caktohet nji afat i shprehun dhe ky nuk rezulton as terthorazi nga natyra e punës, propozuesi nuk mundet me perdorë abuzivisht të drejten qi ka me revokue propozimin, pse nji veprim kësodore konsiderohet nji veprim i jashtë ligjëshem në kundershtim me rregullat e mirëbesimit dhe të qellimit të të drejtave, i cili obligon vepruesin me shperblye të gjitha damet qi destinatari i propozimit ka psue nga moslidhja e kontratës *(damnum emergens et lucrum cessans);* do të shofim se kundershtimi qi eksiston midis së drejtës s'onë dhe asaj gjermane asht mâ teper formal se sa real: të dyja të drejtat i njofin propozimit nji vlefte obliguese dhe asnjena nuk i njef të drejtë obliguese absolute: parimi i yn se propozimi *nuk obligon me perjashtimet* qi pame, dhe parimi gjerman se propozimi *obligon* vetem për nji afat të caktuem prej palëve ose prej ligjës, gadi puthiten

§ 28. Kondìtat qi ðuhet të ketë propozimi për të prodhue efekte juridìke.

Për të prodhue efekte juridike propozimi duhet të jet : a) i plotët ; b) i bam me qellim m'u obligue në rast qi të pranohet prej destinatarit, c) i bam në formen qi lypet për kontraten qi ka në qellim me krijue.

A. *Propozimi duhet të jetë i plotët.* Asht i plotët propozimi qi i drejtohet nji personi të caktuem dhe qe permban të gjitha elementet e kontratës qi ka në qellim me krijue, si asht caktimi i objektit (Shif nenet 1098.1085), Propozimi qi nuk cakton në të gjitha hollësinat objektin e kontratës nuk asht juridik, pse nji deklarim vullneti i shprehun në këte formë të mbetë, nuk asht i aftë me obligue propozuesin në rast qi proponimi i tij pranohet sepse lidhja e kontratës asht edhe mbas pranimit në do ren e propozuesit per shkak të konflikteve të papajtueshme qi mund të lindin midis kë tij dhe pranuesit në pikat e *llojit* dhe të *sasis* të sendit qi ka formue objektin e propo zimit. Prandej nji propozim i këtillë nuk asht propozim në kuptimin ligjuër e duhet të konsiderohet vetem si nji *flesë* me kontraktue, si nji çelje preliminare pazarlleku tue u reservue propozuesi me shprehë ma vonë fjalën e fundit.

Propozimi nuk e humbë etë karakterin juridik per shkak se propozuesi j'a ka lanë destinatarit t'ofertës caktimin e ndonji cirkonstance, qoftë kjo edhe nga cirkonstancat esencjale, si asht per shembëll caktimi i çmimit, i sasis, i kohës së dorëzimit etj, por me konditë qi kufinjët e zgjedhjes të jenë fiksue, d. m. th. të jetë fiksue mënyra e caktuëshmënis t'atyne cirkonstancave (Neni 1197): kështu ngjanë n'adjudikatat në të cilat i ofrohet nji send ose nji sipermarrje atij qi ofron ma shumë ose ma pak: n'oferten qi nji person i ban nji tjetri se blen nji sasi mallnash me çmimin ma të vogel oi mund t'akor dojë shitësi etj. Prandej nuk asht nevojë qi oferta të permbajë caktimin e të gjitha cir konstancave të kontratës, mjafton qi të permbajë mënyren e caktueshmënis së tyne.

Me gjith se propozimi rregullisht i bahet nji personi të caktuem, nga nji herë nuk asht nevoja qi destinatari i propozimit të jetë i njoftun, sidomos kur kontrata nuk ka karakter personal d m. th. nuk lidhet *intuitu personae* (shif § 22). Kështu janë të vlefshme propozimet q'i bahen njanit nga publiku *(ad incertam personam)* ose shumë per sonave prej publikut njikohësisht *(ad incertas personas)*. Porse për vlefshmënin e propo zimeve kësodore lypen këto dy kondita :

a) duhet qi personi i pranuesit të jetë indiferent për propozuesin : prandej nuk mund të cilësohen propozime të vlefshme ato q'i drejtohen publikut për me lidhë nji kontratë qi ka karakter fjesht personal (qi lidhet intuiti personae) si asht për shembell po rosia ose shoqnia ;

b) *Duhet qi propozimi të permbajë nji caktim të mjaftueshem të kontratës qi propozuesi ka në qellim me lidhë me secilin pranues.* Kur ky caktim nuk asht i mja ftueshem, propozimi *nuk asht i plotët*, pse nuk permban të gjitha elementet esenciale të kontratës, d. m. th. mundëshmënin me caktue objektin e saj.

Kështu për shembëll janë oferta të rregullshme : ekspozimi i mallnave t'ekspo zueme në vitrinat e dyqaneve me tregimin e çmimit të prém ; propozimet e bame per nji çmim të caktuem me an' e katalogash në të cilat oferta quhet e perkufizueme në sasin

e disponueshme prej tregtarit; ofertat e çfaqjeve teatrale, të cilat quhen të perkufizueme në sasin e vendeve të disponueshme. Po të konsideroheshin këto oferta si ftime të fjeshta me bâ propozime, dhe kështu po të mundëte ofertuesi me kembye poziten e vet nga propozues në pranues, do t'u ofendojshin randësisht ndjenjat juridike të publikut i cili ka zakon me ju mbesue fuqiës detyruese t'atyne propozimeve dhe perveç kësai do të j - u çelte shteg keqbesimit t'atyne qi trazojnë tregtimet me oferta qi nuk donë ose nuk munden me i bâ ballë.

Edhe premtimet publike shperblimesh per nji sherbim ose per nji fakt (veper) qi parashifen prej nenit 1079 nuk janë tjeter veçse propozime të nji kontrate q'i adreso hen njanit nga publiku (ad incertam personam) e janë propozime të kondicionueme per rastin e eksekutimit të prestimit ose faktit të kerkuem; këto premtime janë të destinueme m'u ba të parevokueshme po sa qi njani t'i ketë eksekutue. Premtimi kësodore dryshon nga premtimi i njianëshem i nenit 1135, pse obligimi qi lindë nga premtimi publik i nenit 1079 nuk mund të lindë pa akordin e dy vullneteve (pa lidhjen e kontratës), kur se në rastin e premtimit të njianëshem obligimi lindë pa pasë nevojë per akordin e destinatarit të premtimit. Obligimi qe lindë nga premtimi publik asht efekt i nji akti juridik dvanësh kurse obligimi i premtimit të njianëshem, asht efekti i nji akti juridik njianësh (Shif siper § 13)

Edhe në këte rast destinatari i ofertës me gjith se nuk asht dallimisht dhe akt tualisht i caktuem ka me u ba i caktuem me faktin e prestimit ose me kryëmjen e vepres të parapame prej premtuesit.. Mbi premtimet publike do të flasim ma vonë dhe këtu mjafton këjo permendje.

(Vivante tratt. vol. III Numra 1523 e vijuesa - Raporti i projektit të bashkët t'obligimeve § 11 në fund).

B. *Propooimi duhet të bahet me qellim m'u obligue për rastin qi të pranohet prej destinatarit.* Propozuesi duhet të ketë *për qellim* jo vetëm me lidhë kontraten me destinatarin e propozimit, por duhet të ketë qellimin m' u konsiderue i obliguem në qoftë se destinatari ka me e pranue propozimin.

Prandej: nuk janë propozime në kuptimin e ligjës:

a) deklarimet e bame pa qellim m'u obligue dhe qi nuk kanë nji permbajtje juridike, si ato qi bahen për të qeshë ose për të shitë lavde (jattauza), p. sh nga shitësit ambulant, ose nga lojtarët e rrugave, as dhe deklarimet e bame per *courtoisie* si asht për shembëll nji thirrje për drekë ose në nji piknik Nuk mundet m'u pasë propozim obligues pa qellim m'u obligue juridikisht Siç e thotë edhe Pothier-i, në traktatin e tij t'obligimeve i cituem prej Josserand Cours Nr. 16" kur nji babë i premton të birit, qi mëson në shkollë se ka me i dhanë nji shumë të hollash për me ba nji udhëtim defrimi në kohen e vakancave, në qoftë se mëson mirë ", me këte premtim ay nuk ka dashtë me marrë përsipër nji obligim juridik qi mund të shtërngohet m'e eksekutue detyrimisht edhe me vendim gjyqi;

b) nuk janë gjithëashtu obliguese propozimet e shoqnueme me nji kusht si ky'

pa angaxhim" dhe me kushte analoge, qi ekskludojnë qellimin e propozuesit m'u obligue definitivisht;

c) nuk janë propozime informatat qi merren mbi çmimet dhe mbi sasin e llojin e plaçkave qi dishrohen m'u blé të cilat përmbajnë nji ftesë me ba oferta e jo nji ofertë;

d) nuk janë propozime ligjore as ofertat qi i baben nji personi të ndryshem nga ay qi duhet t'i pranojë, posë kur proponuesi i ep këtij porosin me i a komunikue të t' interesuemit, pse këto propozime nuk tregojnë vullnetin efektiv dhe aktual me ba nji propozim, por tregojmë ma tepër qellimin me i-a bâ mâ vonë t'interesuemit të vertete (Shif mbi të gjitha këto Vivante tratt. vol III Nr. 1527).

C. *Propozimi duhet të bahet në formen qi ligja imponon për eksistencen e kontratës qi propozuesi don me krijue.* Për kontratat, per eksistencen e të cilave ligji lypë formen shkresnore (shif § 23). edhe propozimi duhet të bahet me shkresë pse pa respektimin e kësaj forme propozimi nuk do t' ishte i aftë me obligue propozuesin në rastin e arritjes të pranimit.

§ 29 Per sa kohë qendron në jetë propozimi

Pergjithësisht propozimet kanë nji jetë të shkurten pse shkaqet qi determinojnë propozuesin me i ba ndryshojnë me shpejti si mbas ndryshimeve qi ngjajnë pa rreshtun në konditat e tregut.

Vetem jashtëzakonisht propozuesi mundet me lanë të lirë destinatarin me pranue propozimin kur doherë qi të dojë ose deri në momentin qi propozuesi t' a ketë revokue shprehimisht. Porse ligjëvuesi nuk mundet me prezumue nji gjâ të këtillë, e cila si thamë, asht e jashtëzakonëshme. Ligjëvuesi prezumon gjana normale: pra se propozimi ka nji jetë të shkurtë, dhe këte prezumim e ban jo pse supozon se destinatari i propozimit e ka re fuzue këte me heshtje, por vetëm pse supozon se propozuesi *ka dashtë* me i dhanë propozimit të vet nji jetë të shkurtën.

I. Kur propozuesi ka caktue afat

Në rast qi propozuesi i cakton destinatarit nji afat m' u pergjegjë ose drejtë për drejtë, tue i thanë per shembell, se pret pergjegjen deri në aksh ditë, ose terthurazi tue i tregue destinatarit nji mënyrë ma pakë ose ma shumë të shpejtë pergjegjeje p. sh. «me telegrafë», «me postë», «me aksh personë», me kalimin e këtyne afateve pa ardhë per gjegja dhe me mos respektimin e mënyrës së përgjegjës të caktueme prej propozuesit, propozimi konsiderohet i rëzuem (pr. II i nenit 1077).

Afati dhe mënyra e caktueme prej propozuesit kanë fuqi ligjore për pergjegjen. Në qoftë se propozuesi e kerkon pergjegjen brenda ditës dhe ajo arrinë të nesermen, qoftë dhe për shkak force madhore p. sh. pse janë prishë filat telegrafike propozuesi nuk asht i obliguem ma pse në kohen e arritjes të pergjegjës me pranim, propozimi nuk

eksiston mâ. Në qoftë se propozuesi kerkon përgjegjen me telegram destinatari nuk mundet m' u pergjegjë me leter. Pergjegja me leter nuk do t' ishte e a'të me obligue propozuesin, edhe sikur pranuesi të provojë se simbas natyrës së punës ay do të kishte pasë të drejtë me vonue pergjegjen telegrafike për t' u mejtue aqë kohë sa ka ngjatë udhtimi i letrës, pse me tregimin e telegrafës propozuesi ka tregue qarisht se nuk ka dashtë me pritë aqë kohë sa duhet për udhëtimin e letres dhe ka dashtë me e reservue për vehte e jo për pranuesin dobien e shpejtesin telegrafike: ndofta propozuesi ka dashtë me privue pranuesin nga mundeshmenia me revokue pranimin tue rimarrë letren nga posta, ose tue e anulue telegrafisht; kushedi ka dashtë nji pergjegje t, atillë q' i t' i sigurohet dorëzimi edhe në kohen e natës në shtepi mbassi të ketë mbyllë tregtoren e tij

Në hetimin e qellimit të propozuesit, mund të lindi dyshim në se afati i caktuem prej këtij duhet të llogaritet çprej momentit të nisjes të propozimit ose çprej atij t' arritjes së këtij te destinatari. Dyshimi duhet të zgidhet tue prezumue se afati fillon çprej datës të nisjes të propozimit për shkak se duhet të supozohet se propozuesi ka pasë për qellim me caktue nji afat *të saktë* për rregullimin e punëve të tija d m. th nji afat qi fillon çprej nji momenti të dijtun prej këtij, mbasi momentin e arritjes të propozimit në duert e destinatarit propozuesi nuk mundet t' a dijë kurrë me saktësi, po të kemi parasyesh sidomos se korespondencat postare arrijnë n' afate shumë të pasakta.

II. Kur propozuesi nuk ka caktue shprehimisht afat.

Në rast qi propozuesi nuk i ka caktue destinatarit nji afat, afati caktohet tue u pasë parasyesh natyr e punës (pr. I i nenit 1077). Ligja ja ka lanë caktimin e këtij afati gjyqtarit si mbas cirkonstancave të rastit. Nji dispozitë ligjore qi të caktojë kohen sa duhet të presë propozuesi për marrjen e pergjegjes, do t' ishte arbitrare dhe e dameshme, pse në caktimin e këtij afati lot rolin ma të math natyra e kontratës dhe distanca nga vendi ku qendrojnë propozuesi dhe pranuesi. Kështu për shembell n' ofertat verbale supozohet se propozuesi nuk ka dashtë me pritë asnji minutë, kur nuk i ka dhanë tjetrit afat m' u mendue: prandej propozuesi në këte rast nuk mund të lidhet me propozimin e bam në qoftë se destinatari i propozimit nuk përgjegjet me njiherë në se pranon ose jo. Po kështu ngjanë edhe në kontratat qi lidhen me anë telefoni të cilat konsiderohen për këte efekt si kontrata midis presentëve, natyrisht kur të dyja palët *janë personalisht* në komunikim me njana tjetren.

Gjithëkështu nji propozim për shitje të nji plaçke qi mund të prishet mbrenda nji kohe të shkurtën (p sh. i nji partie peshku të fr skët) nuk mundet me lidhë propozuesin tej nji kohe sa të rezikohet prishja e plaçkës. Në propozimin e shitjes të nji partie titujsh burse natyrisht propozuesi ka të drejtë me pasë nji pergjegje shum të shpejtë pse nuk mundet me pritë p. sh. dy ose tri ditë tue i u ekspozue ndryshimeve eventuale të kurseve dhe tue i lanë destinatarit dobin me perfitue nga këto ndryshime tue dh në përgjegje negative ose pozitive simbas perfitimit qi rezulton nga ndryshimet

Në të gjitha këto raste sidhe në rastet e kontratave midis të largëvet çmimi i kohës sa duhej të priste propozuesi i asht lanë gjykatave të faktit të cilat duhet të zgidhin këto kontestime tue pasë parasyesh natyren e punës, d. m. th cirkonstancat e kohës, të distancës, objektin e propozimit etj.

III. Kur propozuesi asht angaxhue me permbajtë propozimin mbrenda nji afati të caktuem

Sikurse kemi pa (§ 27), propozuesi mundet me forcue efektin e propozimit të vet tue marrë persipër obligimin me e permbajtë per nji kohë të caktueme, ose nji obligim kësodore mund të rezultojë edhe vetë nga natyra e punës Kur propozuesi thotë për shembëll «angaxhohem me përmbajtë propozimin për dhetë ditë» ban dy gjana: a) i cakton destinatarit nji afat dhet ditësh për m'u përgjegjë b) merr përsipër obligimin mos me revokue propozimin mbrenda atvne dhetë ditëve.

Në këte rast. sikurse kemi thanë. revokimi i bam prej propozuesit para kalimit të këtij afati nuk ka asnji efekt pse nuk e ndalon lidhjen e kontratës (pr. IV i nenit 1077).

Porse me kalimin e këtij afati pa u ba pranimi prej destinarit, propozimi çduket.

IV. Në të trija këto raste kur destinari e dergon pranimin mbas afitit kontrata nuk lidhet, posë kur propozuesi e dishron lidhjen e kësaj; në këte ipotezen e fundit ky mundet me konsiderue të vlefshëm pranimin dhe me quejtë kontraten të plotësueme me konditë qi të lajmojë përnjiherësh anen tjeter (Shif mbi të gjitha këto Vivante l. c. Nr. 1529 e vijuesa Nevarrini Trattato vol. II Nr. 433 e vijuesa Planiol et Ripert l. c. Nr. 132 e 134).

SEKSIONI II.

PRANIMI

§ 30. Natyra juridike e pranimit

Pranimi asht deklarimi i bam prej destinatarit të propozimit që i drejtohet propozuesit se ky don me lidhë kontraten si mbas kushtëve të propozimit. Këtej rezulton se.

1) Pranimi duhet të jetë *i plotë*, d. m. th. duhet t'i korespondojë integralisht propozimit; në qoftë se proponimi asht alternativ ose gjenerik. pranimi duhet të përmbajë edhe zgjedhjen q'i asht deferue prej propozuesit; në qoftë se pranuesit i asht lanë caktimi i ndonji element, pranimi duhet t'a përmbajë këtë caktim.

Rekomandimet q'i shoqnohen përgjegjës së pranimit nuk e bajnë këtë të kondicionueme (p. sh. "të m'a dërgosh mallin e mirë". "me shpejti"). Gjithashtu nuk e modifikojnë propozimin e prandej janë pranime të plotëta shtesat që nuk përmbahen në propozimin por qi caktohen prej ligjës si dispozita plotësuese të vullnetit të palëve (p. sh. " çmimi duhet të paguhet në vendin dhe në kohen e dorëzimit " (neni 1443), ' je i detyruem me më garantue gjan për veset „ (Neni 1432) etj si keto.

2) Pranimi duhet të bahet prej atij të cilit i asht ba oferta kur kjo i asht ba nji qersoni të caktuem.

Vetem oferta q'i bahet publikut mund të pranohet prej kujtdo; jashtë këtij rasti.

oferta si nji akt juridik qi i drejtohet nji personi të caktuem *(ad certam personam)* nuk mundet me krijue raporte juridike veçse midis atyne q'e kanë shkëmbye. Pranimi i bam nga nji i tretë mund të vlejë vetëm si nji propozim.

3) Pranimi duhet t'i adresohet atij qi ka ba propozimin:

4) Duhet qi pranimi të bahet në formen qi ligja imponon ad substantiam, po ashtu si propozimi (Shif § 28 C.).

§ 31. Vleftësia e pranimit heshtësuer
Randësia e heshtjes ne lidhjen e kontratave

I. Si çdo deklarim vullneti edhe pranimi mund të jetë jo vetëm i shprehun por edhe heshtësuer, d. m. th. mundet me rezultue nga vepra konkluduese *(facta concludentia)*.

Pranim heshtësuer i padyshimët asht dergimi i mallit atij q'e ka kerkue. Në qoftë se malli i mërrinë propozuesit mbrenda kohës në të cilen pranimi nuk kishte me muejt m'u donsiderue i vonë ky fakt rrëfen padyshim pranimin e derguesit. Në qoftë se malli mërrinë mbas kohës, mërritja e këtij nuk asht e aftë me krijue kontratën, posë kurë propozuesi e ratifikon me marrjen në dorëzim të mallit në konformitet me pr. III të nenit 1077.

II. *Heshtja (silentium)* a mundet m'u konsiderue si pranim? Në këte rast me fjalën heshtje duhet të kuptojmë nji *mosveprim* absolut d. m. th. jo vetëm heshtjen e fjalëve por edhe heshtjen e veprave. Problemi qi na intereson me fjalë të tjera asht ky: *ay qi merr nji propozim a mundet ndonjiherë me u obligue kontraktualisht edhe kur nuk thotë as nuk ban kurgjâ?* . . . . .

Parimisht lanja e nji propozimi pa përgjegje nuk mud të konsiderohet pranim. mbasi askush nuk mund të detyrohet me i u përgjegjë pyetjeve qi nuk ka provokue vetë. Me gjithë këte në disa raste mosveprimi, heshtja absolute mund të vlejë *si pranim*, kur ay qí ka heshtë *kishte mujtë dhe i ishte dashtë* me shprehë refuzimin e vet. Shif në këte kuptim Adreas. v. Tuhr C. O. § 21 Nr.5 - Venzi në noten e tij të vol IV të Istit. të Pacifici - Mazzoni Josserand l. c. Nr. 45 Shif në kuptim të niryshëm Vivante l. c. IV Nr: 1538 - Navarrini l. c Nr. 431).

Kodi i obligimeve të Helvetisë në nenin 6 përmban shprehimisht nji parim analog: "Kur propozuesi, tue u pasë parashyesh natyra e posaçme e punës dhe cirkostancat e tjera, nuk duhej të priste, nji pranim të shprehun, kontrata quhet e lidhun në qoftë se propozimi nuk asht refuzue mbrenda nji afati t'arsyeshëm".

Në të drejten kanonike ishte parim se në shumicen e madhe të rasteve heshtja kishte kuptimin e pranimit: *qui tacet consentire videtur.*

Nuk ka dyshim se heshtja lot nji rol në jetën juridike dhe ligja vetë i ep shprehimisht nji kuptim në disa raste të caktueme: Kudo qi ligja disponon *për rastin qi nuk stipulohet ndryshej*, heshtja vlen si pranim i rregullës ligjore. Me gjithse parimisht heshtja nuk mund të konsiderohet si pohim, në disa raste në bazë të nenit 254 të Sht. II të Procedurës Civile gjykata mundet me konsiderue si të provueme faktet mbî të cilat ana e ndërpyetun refuzohet m'u përgjegjë ose kur kjo pa *justifikue* ndonji ndalim ligjuer nuk çfaqet personalisht.

Persa i perket krijimit ose përtritjes t'obligimeve kontraktuale, kodi civil i yni permban disa dispozita me të cilat heshtjes i epet vlefta e nji pranimi. Kështu si mbas nenit 1566, 1581 dhe 1592 të kodit civil heshtja e qiradhanësit qi i len qiramarrësit nëdorësin e giasë mbas mbarimit të kohës së caktueme në kontratën, konsiderohet si pelqim, si pranim për përtritjen e qiramarrjes.

Porse këto dispozita t'izolueme të ligjës nuk na permetojnë me nxjerrë pr j tyne rregullen e përgjithëshme: *qui tacet consentire videtur.*

Heshtja e pashoqnueme me cirkostancat e tjera qi të mund të sjellin prezumimin e nji pranimi. asht nji gja ekvivoke nga e cila nuk mud të nxiret as nji pranim as nji pohim (Shif Planiol et Ripert I. c Nr, 108).

Për t,i dhanë heshtjes nji kuptim juridik duhet të çmohen prej gjykatës të gjitha cirkostancat dhe në bazë të këtij çmimi duhet të nxiret në se heshtja absolute ka në nji rast të caktuem kuptimin e nji *pranimi heshtësuer.* Heshtja ka nji kuptim juridik vetëm kur simbas cirkostancave të rastit kjo heshtje ka kuptimin e nji pranimi në qoftë se nuk refuzohet.

Për shembell A dhe B janë në relacjone tregtare ; A i dergon B.së vitë për vitë pa porosi nji sasi të caktueme plaçkash tregtare. B - ja i merr në dorëzim këto plaçka së bashku me faturat dhe i konservon pa deklarue mbrenda nji afati të caktuem se nuk e pranon kontraten e propozueme ; tue pasë parasysh relacjonet e maparëshme analoge mi dis këtyne. heshtja e B s ka kuptimin e nji pranimi, mbasi në këte rast B s i ishte dashtë me doemos me shprehë refuzimin e vet.

Perkundrazi, ay të cilit i dergohet nji gazete ose rivistë me qellim qi t'abonohet n'ate me shenim se ne qoftë se nuk këthen gazeten do të konsiderohet si paj timtar, nuk asht i obliguem me këthye gazeten e nuk ka ndonji detyrim ligjuer me pague pajtimin me gjith se nuk e ka këthye gazeten. Këthimi i gazetës ose i rivistës nuk mund të bahet pa humbje kohe, qoftë kjo humbje edhe fare e vogel, dhe pa shpenzime. Marrësi i gazetës nuk asht i detyruem me pranue obligimin qi don me i vue derguesi me këthyem gazeten ; derguesit i perket me i rimarrë gazetat, rivistat ose librat e derguëme pa ndonji kërkim prej destinatari. Mjafton qi marrësi i këtyne t'i mbajë në dispozicion dhe në rrezik të dërguesit.

Përfundimjsht pra heshtja nuk don me thanë pranim posë kur ndodhemi përpara rasteve të posaçme (si, kur dy tregtarë ndodhen në marrëdhanje të vazhduëshme midis tyne, kur oferta asht provokue prej vetë atij qi heshtë, kur ay të cilit i adresohet oferta nuk ka pasë arsye pse t'a refuzojë etj). nga të cilat rezulton se pranuesi i ofertës ka pa se detyrimin mos me heshtë simbas çmimit qi ban gjyqtari i faktit (Shif Rossel I. c. Nr. 37, 38 dhe Venzi I. c.).

§ 32. **Efekti i pranimit të nðr shuem.**

Simbas paragrafit të fundit të nenit 1077" pranimi qi ndryshon propozimin konsiderohet si nji propozim i ri ".Çdo kusht i ri, qoftë ky esencial ose me randësi të dytë, qi nuk puthitet me propozimin konsiderohet *ndryshim.* Edhe pranimi qi i komunikohet propozuesit mbas nji refuzimi definitiv të maparëshëm konsiderohet propozim i ri. Në

këto raste roli i palëve ndryshohet· propozuesi origjinal, po të lidhet kontrata, bahet pranues, dhe viceversa destinatari origjinal i propozimit bahet vetë propozues. Kështu, në vazhdim e sipër të marrëveshjeve për lidhjen e kontratës palët këmbejnë pozitat e veta deri sa njana prej tyne të pranojë integralisht propozimet përfundimtare t'anës tjetër, tue marrë d·finitivisht pozitën e pranuësit (Vivante l. c. Nr. 1539).

§ 32. Pranimi i vonuem.

Po të kalojë afati i caktuem prej propozuesit ose i lypun prej natyrës së punës (me angazhim ose jo për propozuesin me e përmbajtë propozimin) propozimi quhet i rrëzuem : çdo pranim i vonë e gjenë propozimin të shuëm e prandej nuk asht i aftë m'u bashkue, m'u kryqzue me këtë për t'i dhanë jetë kontratës. Me gjith këtë, për të lehtësue lidhjen e kontratave dhe për të mos komplikue punët tue kërkue propozime dhe pranime të rea, ligja ka sakrifikue formalizmën e logjikës, dhe ka lejue propozuesin me konsiderue të vlefshëm pranimin dhe me e quejte kontratën të plotësueme ·dhe në rastin e vonimit të pranimit Por njikohësi·ht për të ndalue qi propozuesi t'a abuzojë këte tager tue perfitue nga ndryshimet eventuale të pjacës. ligja ka detyrue këte me lajmue përnjiherësh pranuesin se don me konsiderue kontraten e lidhun sadoqi pranimi i ka ardhë me vonesë (pr. III. i nenit 1077). Me këte mënyrë edhe pranuesi merr vesht me njiherë se ka shpetue nga rreziku i moslidhjes të kontratës. Kv pranim mund t' epet në çdo formë· me fjalë ose edhe me vepra: p. sh. propozuesi qi i'a dergon pranuesit plaçkat qi i ka pasë ofrue, me gjithë se pranimi i ka ardhë vonë, me këte dergim refen në mënyren ma të qartë se ka konsiderue të vlefshem pranimin e vonuem.

Në qoftë se propozuesi nuk e lajmon me njiherë pranuesin qi asht në vonesë me pranimin se e quen këte të vlefshem, kontrata nuk lidhet. Shkaku i vonesës, (qoftë qi rjedh nga nji vonesë e maparëshme e propozimit n' arritjen, ose nga dergimi i vonuem i përgjegjës n' udhtim) asht indiferent Me gjithë këte *për sa i perket caktimit të përgjegjësis të propozuesit* duhet të bahet dallimi qi pason: në dy rastet e siperme pranuesi e ka dijt ose të pakten duhej t' a dinte se përgjigja e tij ka me i mërrijtë vonë propozuesit, e prandej moslajmimi nga an' e këtij se e pranon ose jo pranimin e vonuem, nuk pas·sjell ndonji përgjegjësi për këte.

Përkundrazi në rast që përgjegja e pranuesit asht impostue me kohë prej këtij porse nga shkaqe akcidentale qi nuk mund të diheshin prej pranuesit përgjigja ka mërrijtë vonë, parimet e mirëbesimit kerkojnë qi propozuesi të lajmojë pra nuesin se pranimi i këtij me gjith se ka qenë dergue me kohë nuk ka arrijtë n' afatin e duhun: në qoftë se pranuesi, tue e pandeh të lidhun kontraten asht pregatitë dhe asht shpenzue për ekzekutimin e saj, propozuesi qi nuk e ka lajmue me nji herë për moslidhjen e kontratës duhet t' i shperblejë të gjitha damet.

Edhe në këte rast parimi i liris kontraktuale i konsideruem në formen negative (*liria mos me kontraktue*) gjenë nji përkufizim në detyrimin me e perdorë këte liri në konformitet me rregullat e mirëbesimit (Neni 1149 pr. II).

Natyrisht edhe në këte rast vlen prezumimi i paragrafit të fundit të nenit 1077: prandej në qoftë se pranimi ka mërrijt n' adresen e propozuesit me kohë, prezumohet se

ky ka marrë dijeni me kohë dhe kontrata lidhet me gjithse propozuesi për çdo shkak mundet të ketë marrë dijeni ma vonë për këte pranim, posë kur propozuesi provon se *pa fajin e vet* ka qenë në pamundësi me marrë dijeni mbi pranimin.

Propozuesi, me lajmimin se konsideron të vlefshem pranimin e vonuem, sheron pavlefshmënin e pranimit dhe vendon kontraten në ate gjendje qi do të ndodhësh sikur mos të kishte pasë fare vonesë: kontrata në ket rast konsiderohet e lidhun *në momentin* qi propozuesi merr dijeni për pranimin e vonuem e jo në momentin e bamjes të lajmimit. Prandej ay qi ka dergue pranimin me vonesë nuk mundet m' u quejtë si propozues i ri dhe *viceversa* propozuesi origjinal pranues, pse perndryshej fjalët e Kodit «*me konsiderue të vlefshëm pranimin e vonuem*». nuk do të kishin kuptim.

Po ashtu me gjith detyrimin e propozuesit me lajmue përnjiheresh anen tjeter. kontrata lidhet *në vendin* e propozuesit qi vleftësoj pranimin e vonuem

Simbas nji opinioni (Vivante), në qoftë se lajmimi në fjalë i mërrinë vonë ose heret pranuesit, ose nuk i mërrinë fare, kjo gjâ nuk ka asnji influencë mbi kontraten, sepse këjo konsiderohet e formueme në momentin qi propozuesi i ka dergue anës tjetër këte lajmim Ligja kerkon vetëm *bamjen e lajmimit* për vleftësimin e pranimit të vonuem (pr II i nenit 1077), kurse propozimit dhe pranimit nuk u atribuon efekte juridike veçse kur ana tjeter *merr dijeni* per to (shif pr. II dhe IV të nenit 1077)

Gjithëashtu si mbas këtii opinioni *lajmimi* posa që të dalë nga dora e derguesit bahet i parevokueshëm sepse: a) ligja lejon shprehimisht vetëm revokimin e propozimit dhe të pranimit (pr IV i nenit 1077); b) kontrata quhet e plotësueme po sa qi të bahet lajmimi e jo mbasi pranuesi të marrë dijeni për këte pranim; c) qellimi qi ka pasë ligjëvuesi tue urdhënue *pernjiheresh* lajmimin (mosabuzimi i këtij tagri) do t' u shkelte, po të lejohesh propozuesi me e revokue këte lajmim deri n momentin qi ana tjeter të marrë dijeni për te; d) po të pranohesh mundëshmënia e revokimit të këtij lajmimi, pozita jashtëzakonisht e favorëshme e propozuesit i cili asht i lirë m'e konsiderue kontraten të plotësueme ose jo, simbas konvenjencës së tij, do t' u bante edhe ma e favorëshme për këte në dam të pranuesit për të cilin kontrata quhet e lidhun në mënyrë të parevokueshme, dhe në këte mënyrë do t u cenonte parimi i barasis së kontraktuesave qi ligjëvuesi ka pasë kurdoherë për bazë. Me gjith se mund të thuhet se asnji deklarim vullneti nuk mund te jetë i detyrueshem para se të hyjë në dijenin e atij q' i destinohet, porse kjo gjâ asht e vertetë për ato deklarime vullneti qi kanë në qellim me krijue nji raportë juridike e jo për *renoncimet* të cilat janë akte njianëshe qi prodhojnë efekte juridike pa myarësisht nga marrja dijeni ose jo t'anës tjetër: në rastin konkret lajmimi se quhet i vlefshem pranimi i vonuem asht *renoncimi* nga e drejta me atakue vlefshmënien e pranimit tue konfirmue kontraten (shif Vivante 1. c Nr. 1540 1541).

Me gjith autoritetin e këtij opinioni eksiston nji opinion tjetër simbas të cilit lajmimi për të pasë efekt juridik duhet të hyjë në dijenin e pranuesit. Paragrafi i tretë i nenit 1077 me fjalën lajmim nuk do me thanë vetëm se propozuesi duhet *t'a bajë* këtë lajmim, por supozon edhe *marrjen dijeni* për këtë lajmim nga destinatari.

Me lajmue nuk don me thanë vetëm me ba lajmimin por edhe *me bâ të dijtun* tjatrin Ligja pra urdhenon qi ana tjetër *të bahet përnjiherësh e dijtun*, (të vihet pa vonesë në dijeni) se kontrata u lidh me gjith se pranimi kishte arritë me vonesë. Prandej propozuesi duhet *t' a bajë pa vonesë* lajmimin dhe ana tjetër duhet gjithë ashtu *t' a marrë këte pa vonesë*. Në qoftë pra se lajmimi, me giithë se asht dergue *përnjiherësh* i ka mërrijt me vonesë destinatarit, ky i fundit mundet m' u konsiderue i zgidhun nga vjega kontraktuale mbasi ky nuk ishte i deryruem me pritë për nji kohë të gjatë për të marrë vesht në se propozues i e quesn të vlefshem pranimin e vonuem të këtij.

Gjithëashtu deri sa pranuesi nuk ka marrë dijeni për lajmimin propozuesi mundet m' e revokue këte (shif në këte kuptim Navarrini l. c. Nr. 1137, 439).

Të dyja këto teorina janë shvillue rreth paragrafit të parë të nenit 36 të Kodit tregtar italian, i cili përmban nji dispozitë pothuej identike me ate të paragrafit të III të nenit 1077 të Kodit t' onë.

Cila nga këto dy teorina asht ma e konformëshme me parimet e drejtësis t' adoptueme prej Kodit t' onë. Asht e vertetë se teoria e dytë ka inkonvenjente të cilat janë tregue fare mirë prej prof Vivante s; por se asht po aqë e vertetë se edhe teoria e parë ka inkonvenjente. Po të pranojmë se kontrata vleftësohet me bamjen e lajmimit, pranuesi i propozimit i cili e merr këte lajmim me shum vonesë, mundet qe e ka konsiderue vehten të zgidhun nga vjega kontraktuale sidomos në rastin qi ky vetë e ka pasë dergue me vonesë pranimin e kështu ka pasë dijeni të plotët për të mbeten e pranimit të tij; gjithëkush e shef se arrijtja me vonesë e lajmimit se kontrata u lidh mundet me damtue seriozisht këte në interesat pekuniare. Prandej si mbas nji aforisme të vjetër, problemi nuk zgidhet tue tregue inkonvenjentet e nji opinioni (*adducere inconveniens non est solvere argumentum*), aqë ma tepër kurse në këte botë arrijtja e përfeksionimit asht nji utopi, kështu qi edhe vepra ma perfekte nuk mund të jetë e pastert nga çdo e mbetë.

Tue këthye n' argument, mendojmë se teoria e dytë asht ma e drejta dhe ma e konformëshmja me parimet juridike:

Pranimi i mërrijtun me vonesë asht parimisht nji akt i cili nuk asht i aftë me krijue kontraten, por mundet me e marrë këte aftësi në qoftë se propozuesi deshron t' ja apë. Propozuesi qi don me e konsiderue këte pranim të vlefshem dhe t' aftë me passjellë efektet juridike qi ka pasë në qellim (lidhjen e kontratës) asht detyrue prej ligjës me ja komunikue menjiherë anës tjetër këte vullnetin e tij. Me fjalë të tjera propozuesi ka në dorë, në rastin konkret, nji të drejtë ekskluzive me i dhanë jetë kontratës ose jo, ka nji të drejtë formuese-krijuese (nji *begruendendes Gestaltungsrecht*, siç e quejnë Gjermanët), ashtu siç ka nji të drejtë kësodore destinatari i nji propozimi (me krijue kontraten me pranimin); premtuesi i njianëshëm i nenit 1135; ay në favor të cilit asht stipulue kushti i riblemjes (me krijue kontraten e riblemjes); i përfaqësuemi qi ratifikon kontraktimet e bame prej të tretit n' emën të tij pa autorizim (Neni 1112) etj etj. Të drejta formuese eksistojnë në Kodin t' onë e jo vetëm *krijuese*, por edhe *ndryshuese* (*aendernde Gestaltungsrechte*) dhe *zgidhëse* (*aufhebende Gestaltungsrechte*). Të drejta formuese *ndryshuese* janë për shëmbëll të gjitha ato qi po t' ushtrohen ndryshojnë nji raportë juridike, p. sh. po t' ushtrohet e drejta e zgjedhjes në obligimet alternative, obligimi alternativ transformohet n' obligim të fjeshtë; e këtillë asht

e drejta e kreditorit me kërkue ekzekutimin e kontratës ose zgidhjen e saj në rastin e nenit 1122 etj. etj. Të drejta formuese zgidhëse janë ato qi po t' ushtrohen shuejnë nji raportë juridike: për shembell revokimi i porosis, denoncimet e qiradhanjes, të kontratës së punës, të shoqnis, të porosiës (Shif mbi teorin e të drejtave formuese: Andreas v. Tuhr I c. § 3).

Prandej na duket se natyra juridike e lajmimit të parapam prej paragrafit III të nenit 1077 nuk ka ndonji ndryshim nga ajo e pranimit. Si pranimi passjell efektin juridik qi ka në qellim me të hyem në dijenin e propozuesit (krijon kontraten) ashtu edhe lajmimi e sjell efektin qi ka në qellim me të marrë dijeni për te ana tjetër. I vetmi ndryshim qi eksiston midis këtyne dy akteve juridike (pranimit dhe lajmimit) asht ky: pranimi e krijon kontraten në diten qi hyen në dijeni të propozuesit; lajmimi e krijon kontraten me retroaktivitetet: në diten qi lajmuesi (propozuesi) ka marrë dijeni për pranimin e vonuem. Sikurse shifet, lajmimi vleftëson nji fakt të maparëshëm dhe passjell efekte *ex tunc*, jo vetëm për nji kohë të maparëshme se ajo në te cilen merr dijeni për te ana tjetër, por edhe për ma parë se *bâhet*, mbasi natyrisht propozuesi ma parë merr pranimin e vonuem e mandej ban lajmimin.

Porse ky efekt retroaktiv i lajmimit nuk ka të bajë fare me natyren e tij, mbasi ligja dhe vetë palët munden me i dhanë veprimeve të veta efekte retroaktive

Prandej na duket se ushtrimi i kësaj të drejte qi ligja i ka dhanë propozuesit nuk asht nji *renoncim*, pse propozuesi nuk renoncon gja në këte rast, por përkundrazi ushtron nji të drejtë formuese.

Të drejtat formuese parimisht janë të parevokueshme po sa qi deklarimi i vullnetit me anë të cilit ushtrohen, të hyjë në dijenin e atij q' i drejtohet: kështu për shëmbëll pranimi, premtimi i njianëshëm sidhe lajmimi qi kemi në bisedim po sa qi të hyjnë në dijenin e destinatarit nuk munden ma m' u revokue, pse në momentin e kësaj hymjeje në dijeni krijojnë raporten juridike qi kanë në qellim me krijue (pranimi dhe lajmimi krijojnë kontraten, premtimi i njianëshëm krijon obligimin relativ të premtuesit).

Porse përpara hyemjes në dijeni të destinatarit deklarimet vullneti q' i drejtohen nji personi janë kurdoherë të revokueshme: prandej edhe lajmimi si nji akt juridik kësodore (Gjermanët deklarimet vullneti qi nevojitin nji marrje në njoftim i quejnë; *empfangsbeduerftig* (Shif sipër § 12 . . . në fund), asht i revokueshëm deri sa nuk hynë në sferen e veprimit të destinatarit d. m. th deri sa ky nuk merr dijeni për te.

Rreth paragrafit të tretë të nenit 1077 meriton të bahen edhe disa shenime, tue barasue sistemin e adoptuem prej tij me sistemin analog të Kodit gjerman dhe helvetian.

Sistemi i Kodit t'onë ka dy të mbeta kryesore:

1. Krijon në favorin e propozuesit nji gjendje shumë komode, pse e lejon me perfitue lirisht nga ndryshimet e tregut, tue e autorizue me lanë lidhjen e kontratës, simbas deshirës, kurse pranuesi asht definitivisht i lidhun me pranimin e bamë;

2. Favorizon gjithëashtu edhe pozitën gjyqsore të propozuesit. sepse në rast qi ky thirret në gjyq për ekzekutimin e kontratës mjafton qi të parashtrojë prapsimin se pranimi i aka ardhë vonë. për të passjellë detyrimin e pranuesit me provue se pranimi i ka arrijtë me kohë, mbasi provimi i eksistencës të kontratës simbas rregullave të pergjithshme mbî provat (Neni 100 i Sht. II P. C) i ngarkohet atij qi don me bazue nji të drejtë mbî ate kontratë.

Kv inkovenient i fundit nuk eksiston në Kodin Civil të Gjermanis (Neni 149 pr. II), as n'atë të Kodit t'obligimeve të Helvetis (neni 5 pr. III): këto Kode dallojnë rastin në të cilin pranimi *asht dergue* me vonesë nga rasti në të cilin ky asht dergue *në kohen e duhun* por pa mërrijtë me vonesë. Në rastin e parë pranimi i vonuem nuk mund të ketë për efekt lidhjen e kontratës por vlen vetem si nji propozim, i ri. Në rastin e dytë perkundrazi kontrata lidhet, posë kur propozuesi lajmon pranuësin se *nuk don* m'u lidhë.

Pra kurse për Kodin t'onë lajmimi asht i nevojshem për *me krijue* kontraten, në Kodin Gjerman dhe Helvetian. ky lajmim asht i nevojshem për me *anulue kontraten*. Këtej rezulton edhe mungesa e inkovenientit procedimor qi tham siper, pse pranuesi kur i kundrejtohet prapsimi i arritjes të pranimit me vonesë, nuk asht i detyruem me provue se pranimi *i ka mërrijtë* destinatarit me kohë, por mjafton të provojë se e *ka dergue* me kohë, sepse pranimi i derguem me kohë edhe si kur t'i ketë mërrijtë propozuesit me vonesë nuk sjell ndonji pengim në formimin e kontratës

§ 33. Teorinat e formulume rreth momentit në të cilin lidhet kontrata

Në doktrinë eksistojnë kater sisteme të cilat e caktojn në kater momente të ndryshme lindjen e kryqëzimit të vullneteve, ose ma shkurt lidhjen e kontrates. Pa dashtë me hye n'analizime të holla të këtyne teorinave, shofim nevojen t'i permendim s'paku qi të mund të shofim nga cila teori asht udhëheqë kodi ynë:

a) *Teoria e deklarimit (Aeusserungstheorie)*: Simbas kësaj teorie kontrata lidhet posa që pranuesi e *ban* deklarimin se pranon propozimin e anës tjeter, pamvarësisht nga fakti në se propozuesi ka marrë dijeni ose jo për këte pranim Kur të dyja palët kanë çfaqë hirin me krijue midis tyne nji vlegë juridike, dhe vullneti i pranuesit ndodhet perpara nji vullneti të shprehun të propozuesit kontrata lidhet. Me fjalë të tjera, për lidhjen e kontratës mjafton bashkëeksistenca objektive e të dy vullneteve:

b) *Teoria e transmetimit ose e nisjes (Uebermittlungstheorie)*: Për lidhjen e kontratës nuk mjafton qi pranuesi t'a bajë deklarimin por duhet qi ky t'i-a ketë *nisë* t'i-a ketë *dergue* pranimin anës tjeter. Pranimi i shprehun nuk asht i vlefshem veçse kur autori i tij e ka nxjerrë nga dora e tij, tue i a adresue propozuesit. D. m. th pranimi asht i vlefshem kur autori i tij ka ba gjithçka mvaresh nga ay për t'i a transmetue propozuesit:

c) *Teoria e arritjes (Empfangstheorie)*: Pranuesi duhet të jetë çveshë nga çdo tager qi ka mbî letren qi permban deklarimin e vullnetit të vet: prandej pranimi jo vetem duhet t'i jetë dergue anës tjeter por duhet qi t'i ketë *arrijtë*, në mënyrë qi kjo të ketë mundëshmëniën me marrë dijeni për të Të dy vullnetet quhen të kryqëzueme në këte moment.

d) *Teoria e marrjes dijeni. (Vernehmungs - ose Recognitionstheorie)*: Simbas kësaj teorie kontrata quhet e lidhun posa qi propozuesi merr dijeni për pranimin e anës tjeter. Deklarimi i pranuesit passjell efektin juridik qi ka në qellim vetem kur hynë në *njoftmënin efektive* të pranuesit. Po ashtu si fjala e gjallë passjell efektin qi ka në qellim kur ndigjohet prej personit të cilit i adresohet. po ashtu edhe shkresa bahet vegel reale komunikimi të mendimeve, vetëm kur kendohet, lexohet prej destinatarit. Nuk

mjafton pra për lidhjen e kontratës bashkëeksistimi i dy vullneteve, por duhet qi këto vullnete të çfaqen dhe të hyjnë në dijenin efektive të palëve të cilëve u drejtohen.

Kritikat q'u bahen këtyne teorinave mund të përmblidhen si pason:

Përsa i përket teoris së deklarimit: Me gjithse parimi nga i cili niset këjo teori (eksistimi objektiv i të dy vullneteve), mund të jetë i drejtë nga pikëpamja filosofike, nuk asht i drejtë nga pikëpamja juridike: deklarimi i fjeshtë i vullnetit deri e nuk çkputet definitivisht nga sfera e veprimit të deklaruesit, deri sa nuk i drejtohet vullnetit tjetër nuk mund të ketë atë vleftë juridike qi lypet për formimin e kontratës e cila supozon *hirin, akordin e vullneteve.* dhe ky akord nuk mund të quhet i realizuem pa supozue njikohësisht edhe *marrjen reciproke në njoftim* të vullneteve në fjalë. Deklarimi i ba, para se të dalë nga sfera e veprimit t'atij q'e ban nuk ka ndonji ndryshim esencjal me vullnetin e mbajtun ende në mendje, me atë vullnet i cili asht formue në mendjen t'onë por nuk e kemi çfaqun ende *(propositum in mente retentum).*

Përsa i përket teoris së transmetimit: mund të thuhet se nuk mjafton bamja e deklarimit dhe adresimi destinatarit, deri sa deklaruesi ka tagrin e dishponueshmëni mbi atë deklarim, deri sa ky mundet me tërheqë letrën ose telegramin nga zyra postare ose telegrafike.

Përsa i përket teoris s'arritjes: mund të thuhet se, sadoqi deklarimi i vullnetit me t'i arrijtë destinatarit del definitivisht nga sfera e disponueshmënis të deklaruesit pse ky nuk mundet ma me pengue qi destinatori të marrë dijeni për atë deklarim, me gjithë këtë kryqëzimi i vullneteve. hiri, akordi. nuk mund të thuhet i realizuem deri sa mos të provohet se destinatari me marrë efektivisht dijeni për atë, sepse hiri i palëve supozon nevojisht pasjen dijenin të plotët mbi çka këto bijnë në godi midis tyne.

Ma në fund, përsa i përket teoris së marrjes dijeni: nuk mund të thuhet se këjo i korespondon plotësisht strukturës thelbësore të raportës kontraktuale. Edhe kësaj teorie i janë ba mjaftë kundershtime: asht thanë për shëmbëll se nuk mund të justifikohet për ç'arsye propozuesi i cili ka çfaqë qyshë ma parë dhe seriozisht vullnetin e vet, mbetet i obliguem vetëm kur mer dijeni për pranimin e anës tjetër Po për arsyenat qi mund të parashtrohen si justifikim të këtij fakti, mund të thuhet gjithëashtu se edhe pranuesi, nuk duhet të konsiderohet i obliguem përpara se të marrë dijeni se propozuesi ka marrë me të vërtetë dijeni për pranimin e tij; e kështu tue vijue (propozuesi nuk obligohet përpara se të marrë dijeni se pranuesi ka marrë dijeni për marrjen dijeni të propozuesit etj) pa kufizim në mënyrë qi përfundimisht kontrata midis absentëve bahet e pamundun

Porse ky objektim asht i pa bazë pse supozon nji sistem të themeluem mbi iden qi të dy vullnetet duhet të bashkëeksistojnë në nji moment të caktuem, tue pasë po n'atë moment secila anë dijeni për pëlqimin aktual t'anës tjetër. Kjo gjâ nuk asht e vërtetë pse nji koncept metafisik i këtillë mbi bashkëeksistimin e vullneteve do t'a bante me të vërtetë të pamundun lidhjen e kontratës midis absentëve. Simbas sistemit *të marrjes dijeni,* hymja e pranimit në njoftimin e propozuesit asht element i domosdoshëm i formimit të kontratës: porse nuk asht element i domosdoshëm edhe dijenia e pranuesit për këtë marrje në njoftim sepse në rastin e dërgimit të pranimit me kohë, duhet të vlejë prezumimi se pranimi ka arrijtë me kohë pa qenë nevoja me lajmue pranuesin për këtë gjâ.

Objektimet e tjera q'i bahen këtij sistemi, sadoqi nuk cenojnë drejtësin e tij

teorike dhe abstrakte, me gjithë këtë tregojnë inkonveniente *praktike* me randësi të sistemit në fjalë : thuhet se teoria e marrjes dijeni pengon ushtrimin e tregtis në konformitet me rregullat e mirëbesimit ; tue quejtë se kontrata nuk lidhet para se propozuesi të marrë dijeni për pranim i epet këtij të fundit nji afat shum ma i gjatë se sa pranuesit mbrenda të cilit ky asht i lirë me revokue propozimin ; propozuesi mundet me revokue propozimin edhe mbasi pranuesi ka fillue n' eksekutimin e kontratës, edhe mbasi ky ka ba shpenzime etj, tue pasë parasyesh lidhjen e kontratës; mjafton qi ay mos të ketë marrë edhe dijeni për pranim: gjithë këto krijojnë nji pozitë tepër të favorësh me për propozuesin n' dam të pranuesit.

Ma në fund thuhet edhe se teoria e marrjes dijeni asht e pamjaftueshe dhe mbetë, pse në shum raste provimi i eksistencës dhe i formimit të kontratës bahet tepër i vështirë (shif rreth këtyne pikave De Ruggero l. c §83 faqe 270 e vijuesa - Giorgi Teoria delle Obbligazioni vol II Nr. 215 e vijuesa - Navarrini l c. Nr. 412 - Planiol et Ripert l. c Nr 158, 160).

§ 34. Sistemet e adoptueme prej Kodeve të huej dhe prej jurisprudencës franceze.

Teoria e marrjes dijeni asht pranue prej Kodit tregtar italian (Neni 36), prej Kodit civil austriak (Neni 862), prej Kodit tregtar rumun (Nenet 35 - 38) prej Kodit tregtar të Chili-t (Nenet 97 e 100);

Teoria e deklarimit asht adoptue prej Kodit civit të Portugalit (Neni 526);

Teoria e arrijtjes asht pranue prej Kodit Civil gjerman (§ 130,145,147,151) me disa perkufizime;

Teoria e nisjes ose e transmetimit asht adoptue prej Kodit Civil të Japonis, dhe prej Kodit tregtar Spanjol (Neni 34); prej Kodit tregtar t'Austris (Nenet 320 e 321) dhe prej Kodit t'obligimeve t'Helvetis (Neni 10).

Në mungesë dispozitash ligjore, jurisprudenca franceze, adopton herë njanin herë tjetrin nga këto sisteme, tue preferue rast pas rastit ate teori e cila i duket në çeshtjen konkrete ma e konformëshme me parimet e drejtësis

Gjykata e Diktimit francez perkundrazi nuk asht çfaqë në favorin e asnjanës nga këto teorina, tue konsiderue se momenti i formimit të nji kontrate midis të largëve asht ma teper nji çeshtje fakti se sa nji çeshtje të drejte.

Me shpjegimin e sistemit t'adoptuem prej Kodit t'onë do të kemi parasyesh ve çanerisht doktrinen dhe jurisprudencen franceze të formulueme rreth kësaj pike, sidhe dispozitat analoge me Kodin t'onë të Kodit tregtar italian bashkë me doktrinen dhe jurisprudencen relative.

§ 35. Kodi i ynë ka adoptue parimisht sistemin e marrjes dijeni

Kodi i ynë ka adoptue me disa perkufizime teorin e *marrjes dijeni*. Si mbas paragrafit të parë të nenit 1077 të Kodit t'onë: «Kontrata lidhet posa qi propozuesi *merr dijeni* për pranimin e anës tjeter». Deri sa secili nga kontraktuesat nuk merr dijeni për

vjegen qi merr përsiper, kontrata nuk mund të formohet. Momenti në të cilin lindë *vjega* për të dyja palët duhet jetë i *njejtë*, e nuk duhet qi njana anë të vjegohet mbas tjetres për t'u evitue në këte mënyrë këthimi i fjalës së dhanun prej njanës anë tue përfitue nga ndryshimet e tregut. Dhe me qenë se momenti në të cilin propozuesi merr dijeni për obligimin e vet asht ay në të cilin merr dijeni per pranimin, rregullisht në këte moment lidhet kontrata dhe pushon çdo mundëshmëni revokimi.

§ 36. Aplikueshmënia e këtij sistemi si në kontratat midis prezentëve si n' ato midis absentëve.

Po këjo rregull ka vleftë qoftë për kontratat qi lidhen midit përsonave qi ndodhen gati. qoftë midis personave të largëta (absenteve). Porse në kontratat midis prezentëve gjetja e momentit në të cilin kryqëzohen vullnetet nuk ka ndonji vështirësi të posaçme sepse koha qi ecen midis propozimit dhe pranimit, në këto kontrata asht aqë e shkurten sa që këta (propozimi e pranimi) mund të konsiderohen të njikohëshme. Me gjithë këte edhe në kontratat midis prezentëve eksiston gjithmonë nji interval kohe pakë a shumë i gjatë midis propozimit dhe pranimit, mbasi edhe në këto raste pranuesi nuk mundet me folë para se të ndigjojë fjalen e propozuesit. Në qoftë se mbrenda kësaj kohe (e cila në disa raste të posaçme mund të jetë mjat e gjatë, si ngjanë për shembëll. kur propozuesi i akordon anës tjeter nji afat për t'u mendue), lindë ndonji pengim i cili ndalon marrjen në njoftim të deklaratave reciproke të palëve, kontrata nuk lidhet për mungesë të kesaj marrjeje dijeni të vjegës reciproke.

Prandej kur për nji smundje të papritun ose për shak të nji desastri propozuesi nuk mundet me ndigjue pranimin e anës tjeter, propozimi bahet i paqenë. Prandej kur propozuesi e terheq propozimin para se të ndigjojë pranimin, kontrata nuk lidhet.

Njilloj asht puna edhe per pranimin. Asht e vështirë të mendohet mundëshmënia për këtë me revokue pranimin para se ana tjeter të marrë dijeni për të, kur të dyja palët janë gati kundrejt njana tjetres dhe trajtojnë me gojë. Me gjithë këte mund të mendohet qi palët, tue qenë gati, trajtojnë me shkresë: prezentët munden me trajtue me shkresë p. sh. qi të mos i ndigjojë nji i tretë, me qellim qi të konservojnë proven e kontratës, pse kanë veshtirësi me folë në nji gjuhë, ose edhe me qellim qi të kenë nji mundëshmëni me revokue deklarimet e tyne. Kështu pranuesi në këto raste mundet me grisë pranimin para se t'ja dorezojë propozuesit, ose mundet me ndalue këte me kendue pranimin edhe pasi ja ka dorëzue pranimin. dhe kjo gjâ do të ndalonte lidhjen e kontratës

Në kontratat midis prezentëve rregullisht, destinatari i propozimit, si kemi pa, duhet të përgjigjet menjiherë, perndyshej propozimi bjen vetiu nga fuqia, mbasi propozimi nga natyra e tij asht i destinuem me qendrue në fuqi aqë sa mjafton për me pritë pergjegjen (Në këte kuptim shprehimisht: Kodi i obligimeve të Helvetis neni 4 -- Kodi i Gjermanis § 147 - Kodi Magjar § 314 - Kodi Austriak § 682).

Prandej pranimi i vonuem nuk asht i vlefshem në qoftë se propozuesi nuk deklaron se e quen të vlefshem si mbas rregullës qi kemi shpjegue siper (shif § 32 Prezumimi se propozimim bahet në fuqi për të gjithë kohen sa vijon djalogu mbî punen,

mund të vlejë vetem për sa propozimi origjinar nuk asht modifikue në vazhdim e siper të bisedimeve.

Porse rregulla qi imponon përgjegjen e pandermjetme bje kurdoherë qi nga vullneti i propozuesit ose nga natyra e kontratës rezulton se destinatari i propozimit ka nji afat për t'u mendue, për të marrë informata, për të marrë pelqimin e ustahit, për të këqyrë mallin etj. - Tue pasë parasyesh këto eventualitete qi imponohen prej cirkonstancave të rastit, Kodi i ynë nuk ka caktue si Kodet e tjera të siperpërmenduna, nji rregull të përgjithshme se në kontratat midis prezentëve përgjigja duhet t'epet me njiherë.

Në këto raste. si kemi pa, kur afati rezulton se asht detyrues për propozuesin, revokimi para afatit nuk ndalon lidhjen e kontratës; kur nuk asht angaxhues mund të i apë të drejtë anës tjeter me kerkue damshpërblime (shif § 27) (Vivante I. c. Nr. 1509, 1510)

§ 37. Prezumimi i paragrafit VI të nenit 1077

Tue pasë parasyesh se sistemi i marrjes dijeni, i aplikuem me rigor, do të passjellte për pranuesin nji vështirësi të madhe me provue lidhjen e kontratës, sepse ky duhej të provonte jo vetem së ky i - a ka dergue propozuesit përgjigjen për pranim dhe se ky e ka marrë, por duhej të provonte veç kësaj se propozuesi ka marrë efekti visht dijeni për pranimin: p. sh. detyroheshë me provue se propozuesi jo vetem e ka marre në dorëzim letren ose telegramin e tij po edhe se e ka këndue dhe e ka kuptue.

Si konsekvencë, aplikimi pikërisht i sistemit të marrjes dijeni do t'i bante propozuesit udhen e volitëshme m'u terheqë nga formimi i kontratës edhe kur këtij letra e pranimit i ka mërrijtë me kohë, tue mohue marrjen dijeni të përmbajtjes të saj n'afatin e duhun. Nji konsekvencë kësodore do t'ishte fare e padrejtë, pse përveç qi do t'i çelte propozuesit shtegun e çdo abuzimi, do t'i ngarkonte pranuesit jo vetem risqet e transportit të përgjigjes por edhe ato të vonesës në marrjen dijeni të saj dhe të humbjes të saj mbasi propozuesit i ka mërrijtë; kurse si mbas parimeve të drejtësis, të gjitha risqet e vonesës dhe të humbjes të përgjegjes duhen t'i ngarkohet propozuesit çprej momentit qi këtij i ka mërrijtë përgjegja.

Teoria e mërritjes, si kemi pa, nuk e ka këte inkonvenient pse si mbas kësaj teorie, kontrata lidhet në momentin qi letra e pranimit i arrinë propozuesit pamvarësisht nga fakti i marrjes dijeni ose jo i përmbajtjes të saj.

Kodi i ynë asht përpjekë me pajtue në këte pikë dobinat e sistemit të marrjes dijeni me ato të sistemit të mërrijtjes, dhe per këte qellim ka krijue prezumimin e paragrafit VI të nenit 1077 Disponon ky paragraf: «prezumohet se palët marrin dijeni për propozimin, pranimin dhe revokimin e anës tjeter, në kohen kur këto mërrijnë n'adresen e destinarit p rveç kur ky provon se pa fajin e vet ka qenë në pamundësi me marrë dijeni mbî to »

Ky prezumim konsakron praktikisht në këte pikë teorin e mërritjes, me të vet min ndryshim se prezumimi ne fjalë asht *juris tantum* kurse në teorinë e mërritjes asht *juris et de jure.*

Sikurse në sistemin e mërrijtjes, derguesi i pranimit mjafton të provojë se dek-

larimi i tij i ka mërrijtë destinatarit, pa pasë nevojë me provue edhe hymjen e pranimit në dijenin efektive të propozuesit; porse propozuesi mundet me provue se nuk ka marrë efektivisht për pranimin dhe se kjo mosmarrje dijeni nuk ka rrjedhë nga faji i tij. - Nuk dijeni e pengon pra lidhjen e kontratës vetem mosmarrja dijeni për pranimin, por duhet edhe qi marrja dijeni të ketë qenë e pa mundun për nji shkak për të cilin propozuesi nuk asht në faj.

Kështu nuk e pengon lidhjen e kontratës: absenca e destinatarit pse rregullat e tregtimit dhe ato të mirëbesimit lypin qi ky kur largohet nga banimi i vet të lajë nji përfaqësues qi të marrë dijeni për shkresat qi pret, pos rastit të nji absence të papritun për shkak smundjeje ose për çdo shkak tjeter urgjen', në qoftë se destinatari provon se nuk ka pasë mundëshmëni me lanë përfaqësues; gj thëkështu destinatari i pranimit nuk mundet me pretendue se esht analfabet e prandej nuk ka mujtë me marrë dijeni për pranimin mbasi po për arsyenat q'u treguene për rastin e absencës ky duhet të ketë nji nieri qi t'a venë në dijeni për permbajtjen e shkresave q'i vinë; përgjithësisht nuk pengojnë lidhjen e kontratës të gjitha cirkonstancat e tjera qi kanë bâ të pamundun marrjen dijeni të pranimit kur kjo pamundësi asht shkaktue nga faji i destinatarit (dehje vullnetare etj).

Dallimi i rasteve në të cilat eksiston faji i destinatarit asht lanë në çmimin e lirë të gjykatës të faktit e cila duhet t'udhëhiqet në këte çmim nga cirkonstancat e rastit, tue u tregue ma e rigoreshme në pranimin e fajit kur deklarimi i vullnetit për të cilin destinatari nuk ka marrë dijeni asht *pranimi* i nji *propozimi*, mbasi propozuesi dinte se do t'i arrinte nji përgjegje dhe prandaj duhej të merrte masat e duhuna për të marrë dijeni për te posa t'i arrinte për të gjithë kohen e caktueme prej tij ose prej natyrës së punës për përgjegje; dhe tue qenë ma e butë në pranimin e fajit kur deklarimi i vullnetit asht nji *propozim* ose *revokim*[1]) mbasi destinatari i këtyne normalisht nuk i priste e prandaj nuk duhej të mirrte masa të posaçme për marrjen dijeni të këtyne deklarimeve.

Po të kemi parasyesh veshtirësin jashtzakonisht të madhe me dhanë nji provim të pamundësis me marrë dijeni për shkresat qi arrijnë n'adresin t'onë, dhe të mungesës të fajit nga ana e ynë, dispozita e këtij paragrafi në praktikë arrinë po në rezultatin e teoris së mërritjes t'adoptueme prej Kodit gjerman: si në të drejten gjermane ashtu edhe simbas Kodit t'onë mjafton qi pranuesi të provojë se pranimi i tij i ka mërrijtë propozuesit (Shif raportin e komisionit faqe LVI, LVII, dhe studimin e Prof. Bartsch: Lidhja dhe llojet e kontratave në projektin italo francez të nji Kodi t'obligimeve n'Annuario di diritto comparato e di studi legislativi vol IV e V parte I 1930 faqe 169-173).

§ 38. Perjashtimet e teoris së marrjes dijeni: a) dispozita e paragrafit të parë të nenit 1077 mund të derogohet nga palët; b) neni 1078.

A. Rregulla qi deklaron të lidhun kontraten në momentin dhe në vendin kur e ku propozuesi merr dijeni për pranimin e anës tjeter nuk asht e rendit publik e prandej mund të derogohet prej palëve. Ligja pra nuk ndalon qi palët në marreveshtje me njana tjetren të shpejtojnë ose të vonojnë momentin e lidhjes të kontratës tue e caktue

[1]) Paragrafi i VI nuk ka parasyesh vetem pranimet por edhe propozimet e revokimevet.

në nji moment dhe në nji vend të ndryshem nga ay i fiksuem prej paragrafit 1 të nenit 1077. Kështu propozuesi mundet me propozue qi lidhja e kontratës ka m'u quejtë e plotësueme në momentin qi pranuesi ka me impostue letren qi permban pranimin ose në momentin qi pranuesi ka me depozitue përgjegjen e mbyllun pranë nji të treti, ose në momentin qi ka me ba regjistrimin në nji liber të caktuem ose në momentin e bamjes të çdo veprimi tjeter qi supozon renoncimin nga momenti i caktuem prej ligjës; pranuesi natyrisht asht i lirë mos me e pranue propozimin dhe me ba nji propozim të ri tue ketkue prej propozuesit të parë afatin qi ky ka dashtë me i shkurtue. Porse në qoftë se destinatari i propozimit e pranon këte dhe vepron në mënyren q'i ka tregue propozuesi (tue impostue letren e pranimit, tue ba regjistrimin etj), vjen vetiu se mbetet i obliguem menjiherë, tue humbë çdo të drejtë me revokue pergjegjen ose me i mohue veprimit të bam kuptimin obligues qi rezulton nga propozimi. I vetmi kusht qi nuk mund t'i vihet vleftesis së propozimit asht ay qi konsideron kontraten të lidhun para se destinatari të ketë shprehë me qartësi qellimin me e pranue këte propozim. sepse nji kusht kësodore do t'ishte i papajtueshem me idén e kontratës; për këte shkak, si kemi thanë edhe ma siper (Shif § 31) duhet të konsiderohen të pavlefshme kushtet e shpeshta me të cilat propozuesi deklaron se ka me konsiderue destinatarin t'obliguem në qoftë se *ometon* me ba nji veprim, p. shembëll në qoftë se nuk këthen gazeten qi i asht dergue me qellim qi t'abonohet (Shif Vivante loc. cit. Nr. 1511)

Ligja vetë në nenin 1078 ka parapa nji rast në të cilin fillimi i eksekutimit ka vleften e nji pranimi t'aftë me lidhë kontraten; porse tue parapa këte rast nuk u ka heqë palëve mundëshmënin me caktue edhe në raste të tjera se fillimi i eksekutimit ose çdo veprim ose sjellje tjeter e njikuptimët e destinatarit të propozimit të konsiderohet si pranim i vlefshem me lidhë kontraten n'ate moment dhe n'atë vend (Shif edhe Navarrini loc. cit Nr. 445),

B. Simbas nenit 1078: «Në qoftë se mbas kerkimit të propozuesit ose simbas natyrës së punës pranuesi duhet t'eksekutojë kontraten para se t'apë pergjegjen, kontrata quhet e lidhun në kohen dhe në vendin ku ka fillue eksekutimi i saj»

«Pranuesi duhet t'i njoftojë pernjiherësh anës tjeter fillimin e eksekutimit të kontratës»

Pra, në perjashtim të rregullës të paragrafit të parë të nenit 1077, kontrata lidhet në këte rast: në momentin e fillimit t'eksekutimit, dhe pran pranuesit qi e ka fillue këte eksekutim.

Nga ky nen rezulton qarisht se ligjëvuesi ka ndryshue konsekvencat qi do të mburojshin nga aplikimi logjik i parimit të sistemit të marrjes dijeni: efektivisht simbas këtij neni kontrata lidhet në mënyrë të parevokueshme para se propozuesi të marrë dijeni për pranimin e anës tjeter.

Pra kur propozuesi kerkon qi destinatari të fillojë me njiherë eksekutimin e kontratës pa i lypë ndonji pergjegje ose kur vetë natyra e punës lypë qi pranuesi të fillojë eksekutimin pa nevojitë nji pergjegje të pranimit, kontrata lidhet posa që pranuesi të fillojë eksekutimin.

Ligjëvuesi nuk asht mjaftue me bamjen e fjeshtë të propozimit, por ka lypë qi pranuesi të çfaqë me vepra të padyshimta se e pranon propozimin.

Me t'u fillue eksekutimi kontrata asht e lidhun definitivisht dhe revokimi i pro

pozimit i arritun mbas këtij fillimi nuk ka asnji efekt, as pranuesi nuk mundet me anulue kontratën drejt për drejt ose terthurazi, tue pengue mbarimin, kryemjen e eksekutimit (Shif Vivante loc cit. Nr. 1512,1513 - Navarini loc cit Nr 440. e vijuesa - Planiol et Ripert loc. cit. Nr. 159).

Ky nen gjenë posaçerisht aplikim në *kontratën e porosis* dhe në *propozimet e shitjes*, kur dergohet nji mall me qëllim shitjeje dhe marrësi e merr këte në dorëzim e fillon me e përdorë e me e konsumue (Shif Bartsch loc cit. faqe 172)

Kështu ngjanë për shëmbëll: kur propozuesi kërkon qi t'i bahet prej pranuesit pa vonesë nji shërbim ose nji prestim, si ndodhë kur i propozojmë nji tregtari blemjen e nji malli, tue e shoqënue këte propozim *me porosin, më urdhënin* me na e dorëzue. me na e nisë ose me na e depozitue në ndonji vend atë mall; kur porosisim nji ndërmjetës me na blé ose shitë tituj në bursë (natyra e kontratës lypë në këte rast nji eksekutim të pandërmjetëm mbasi kontratat e bursës nuk lejojnë asnji mollisje). Shumë herë vete fjala *porosi* ose *urdhën* qi përmbahet në propozimin shprehë në mënyrë të padyshimët qellimin e ofruesit se don m'u konsiderue i lidhun me t'u fillue eksekutimi i porosis ose i urdhënit. Pranuesi i urdhënit nuk mundet ma vonë me anulue eksekutimin e filluem tue ndalue për shëmbëll mallnat e nisuna n'udhtim e sipër.

Gjithë kështu mund të ngjajë edhe kur propozuesi njikohësisht me propozimin eksekuton prestimin e premtuem: si ndodhë kur b. f nisë sendin qi don me shitë, me depozitue, me huajtë etj. Destinatari e merr këte send në dorëzim dhe e ruen me qëllim pranimi: kontrata quhet e lidhun kur fakti i marrjes në dosëzim dhe i ruejtjes mund të konsiderohet si pranim (eksekutim). Asht e vërtetë se si kemi thanë edhe ma sipër (shif § 31.), fakti i lanjes pa përgjegje të nji oferte nuk mund të konsiderohet parimisht si pranim porse ka raste të posaçme në të cilat rregullat e mirëbesimit ose nji marrëveshtje ose nji zakon i maparëshëm, i imponojnë destinatarit të propozimit m'u përgjegjë, në qoftë se nuk don m'u lidhë kontraktualisht. Nji detyrim kësodore i destinatarit të propozimit asht imponue në shumë raste prej zakoneve tregtare. Me gjithë këte, si kemi thanë nuk duhet të harrojmë se ky asht nji prezumim fakti i jashtëzakonëshem i bazuem në fiksionin se eksiston vullneti me pranue propozimin, i cili duhet të çmohet rast pas rasti prej gjykatës me shum rigor, mbasi regulla e përgjithshme qi kemi pa asht se: askush nuk asht i detyruem me ju përgjegjë pvetjeve qi nuk ka provokue, dhe se kur autori i ofertës deklaron se ka me i dhanë aksh kuptim heshtjes ose mospërgjegjës heshtja nuk mund të vlejë si pranim edhe sikur mallnat e dërgueme të mos i këthehen propozuesit por pa u përdorë të lihen në dispozicionin e tij. Mospërgjegja dhe pranimi i sendeve të dërgueme mund të konsiderohen si pranim vetëm kur simbas çmimit të gjyqtarit nga cirkonstancat e rastit rezulton se përmbajnë qëllimin m'i pranue (Shif Planiol et Ripert loc. cit - Vivante loc. cit. Nr. 1511 - Von Tuhr loc. cit. §24 IV - shif dhe neni 6 të Kodit t'obligimeve të Helvetis dhe § 150 të Kodit Civil të Gjermanis).

Paragrafi i fundit i nenit 1078 urdhënon pranuesin me lajmue pa vonesë propozuesin se ka fillue me eksekutue kontratën. Ky lajmim nuk ka të bajë fare me lidhjen e kontratës mbasi kontrata në kohën e bamjes të këtij lajmimi asht e lidhun definitivisht: vetëm asht urdhënue për të nxjerrë propozuesin nga dyshimi në se asht lidhë ose

jo kontrata. Mosbamja ose vonimi i këtij lajmimi nuk e cenon kontratën, vetëm mundet me autorizue propozuesin me i kërkue pranuesit damshperblime, kur kjo mbetje në dy shim e ka damtue.

Veçanërisht, kur në rastet e jashtëzakonëshme qi përmenden sipër, heshtja mund të konsiderohet si pranim, destinatari i propozimit detyrohet me lajmue propozuesin se e refuzon propozimin, përndryshej kontrata quhet e lidhun në momentin qi destinatari detyrohesh m'u përgjegjë dhe nuk u përgjegj.

§ 40. Premtimet publike shpërblimi (Neni 1079)

Nji përjashtim tjetër të teorisë së marrjes dijeni përmban neni 1079: Simbas këtij neni kontrata lidhet me kryemjen e eksekutimit, kurse simbas nenit 1078 lidhet, si kemi pa, me t'u fillue eksekutimi.

«Ay qi botnisht ka premtue nji shperblim për nji prestim ose nji fakt, nuk mundet me revokue atë premtim, kurse fakti ose premtimi asht eksekutue».

«Revokimi mund të bahet para eksekutimit,[1]) me konditë qi të pështetet në nji shkak të arsyeshëm dhe të botnohet po n' atë formë qi asht botnue edhe premtimi, ose në nji formë tjetër ekvivalente» (Neni 1079 pr. I dhe II.)

Këto premtime, sikurse thuhet shprehimisht edhe në raportin e projektit italo-francez (shif raportin faqe LXXXIV) nuk duhet të ngatrohen me premtimin e njianëshem të nenit 1135, mbasi kanë natyrë kontraktuale pse lypin pranimin e destinatarit të premtimit i cili me gjith se nuk asht i determinuem në kohen e premtimit asht i determinueshëm ma vonë. Edhe Kodi i obligimeve të Helvetis në nenin 8 e trajton premtimin publik (*Auslobung*) si obligim kontraktual, kurse Kodi gjerman në § 657 e vijuesa e konsideron këte premtim si nji nga obligimet q'e kanë mburimin jo në kontraten por në premtimin e njianëshëm Prof Alfred Siegwart i Universitetit të Friburg-ut e kritikon veçimin e premtimit publik nga premtimi i njianëshem dhe thotë se: «Me këte veçim burimi i ri i obligimeve (premtimi i njianëshem) privohet qyshë në fillim prei pjesës ma të madhe të përmbajtjes qi teorikisht mund t'i atribuohet. Efektivisht, trajtimi i veçantë i premtimit publik dhe i premtimeve obliguese të tjera të quejtuna njianëshe, tue u bazue në nji parim teorik, na duket gabim, dhe arsyenat e raportuesave të projektit (Raporti faqe LXXXIV) nuk na duken bindëse. Si mbas mendimit t'onë, të gjitha rastet e tjera obligimesh të marruna përsipër njianësisht mund të shpjegohen fare mirë vetëm me rregullat e së drejtës kontraktuale» (Shif Annuario di diritto comparato të cituem sipër faqe 221).

Asht e vertetë se premtimi publik simbas Kodit t'onë konsiderohet si ofertë kontraktuale qi passjell obligim vetem mbasi të pranohet prej destinatarit me faktin e eksekutimit të veprës ose të prestimit, por se asht edhe e vertetë se disa dispozita të

[1]) Në tekstin e ligjës thuhet: *edhe* para eksekutimit, porse nga teksti i paragrafit të parë të këtij neni rezulton në mënyrën ma të qartë se fjala *edhe* asht e teperme; përndryshej nga fjala edhe do të dilte se premtuesi ka të drejtë me revokue premtimin jo vetem mbas eksekutimit por edhe perpara; nji gja kjo, absurditetin e të cilës gjithkush e shef, aqë ma tepër kur paragrafi i parë i këtij neni thotë të kundërtën; premtimi nuk mund të revokohet absolutisht mbas eksekutimit. Prandej fjala edhe duhet të konsiderohet si e pashkrueme.

1079 asht shumë zor me i shpjegue me parimet e kontratave pe rekurue n'ato të premtimit të njianëshem Prandej na duket se obligimet qi mburojnë nga premtimi publik nga nji herë kanë natyrë kontraktuale dhe nga nji herë përkundrazi nuk mund të shpjegohen veçse me parimet e premtimit të njianëshem, sikurse do të shofim Në këte rast mund të thomi se gjetja e vijës kufitare qi ndan kontraten me premtimin e njianëshëm asht mjaft e vështirë. Duhet të bajmë dallimet kryesore të premtimeve publike.

A. *Premtimi i nji shperblimi atij nga pupliku qi ka me i ba propozuesit nji prestim d. m. th. nji sherbim:*

Per shëmbell, i premtoi nji shperblim atij qi ka me më prue nji send qi kam humbë në rrugë, ose atij qi ka me më tregue se ku ndodhet nji person i çdukun.

Në shëmbëllen e sendit të humbun, mundet qi i treti nga publiku e ka gjetë atë send para bamjes të premtimit; pas bamjes të premtimit por para se të ketë marrë dijeni për te; mbassi të ketë marrë dijeni për premtimin.

Gjithashtu në shembëllen e personit të çdukun i treti mundet me e dijtë vendin e ndodhjes t'atij personi përpara premtimit ose mundet me e gjetë mbas premtimit gjithashtu tue pasë ose tue mos pasë dijeni për ate premtim.

Nga premtimet e këtij lloji rezultojnë përgjithësisht kontrata dyanëshe mbasi premtimi bahet n'interesin e premtuesit.

B. Premtimi i shperblimit atij qi ka me ba nji veper (fakt) ose nji gja me randësi.

Të këtilla janë për shëmbëll shperblimi qi i premtohet atij qi ka me ba nji çpikje shkencore atij qi ka me fitue në nji konkurs, atij qi ka me ndreqë nji vepër artistike, atij qi ka m'u plagosë në luftë etj etj.

Në shumicen ma të madhe të rasteve kontratat qi rezultojnë nga këto llojë premtimesh janë njianëshe mbasi sherbimi, prestimi, nuk bahet në favorin e premtuesitt

Me gjithë këte mund të ketë rastë qi vepra për të cilen asht premtue shperblimi shkon në dobin e premtuesit, kështu qi kontrata relative rezulton dvanëshe p. sh. kur në premtimin asht caktue shprehimisht se vepra artistike qi ka me fitue në nji konkurs, ka me u ba pasuni e premtuesit

Koha e prestimit të sherbimit nga njiherë mund të zgjatet për së sepërmi, mund të ngjasë me muejë ose edhe me vjetë, si pajtohet në këte rast vonimi i eksekutimit me prarimin qi afati i qendrimtt në fuqi të propozimit duhet të jetë përgjithësisht i shkurten ? (shif § 29). Porse në këte rast cirkonstancat na urdhnojnë me konsiderue të fuqishem propozimin për nji kohë ma të gjatë se sa propozimet e rëndëshme simbas natyrës të sherbimit qi kërkohet me premtimin publik: gjykata e faktit duhet t'a caktojë rast pas rasti për sa kohë premtimi angazhon premtuesin.

Premtuesi simbas paragrafit të II të këtij neni, nuk mundet me revokue premtimin *pa pasë nji shkak t'arësyeshëm.* D. m. th premtimi publik asht rregullisht i parevokueshëm po sa qi të botnohet, dhe vetem përjashtimisht mundet m'u revokue për shkak t'arsveshme Dispozita e këtij neni na duket se asht e pamundun të shpjegohet me parimet e kontratave pa pranue se ligjëvuesi premtimin publik e ka konsiderue si nji propozim i cili prej natyrës përmban për propozuesin obligimin me e përmbajtë premtimin për nji kohë të caktueme me rezervë qi të mund t'a revokojë vetem kur ka shkaqe t'arsyeshme

Me parimet e premtimit të njianëshem përkundrazi parevokueshmënia e prem-

timit publik shpjegohet fare mirë : me t'u botue premtimi supozohet se destinatari (cilido qoftë nga publiku) ka marrë dijeni për te, dhe çprej këtij momenti premtimi nuk mund të revokohet ma.

Por edhe këtu për të shpjegue përjashtimin e revokueshmënis të premtimit për shkaqe t'arsyeshme duhet të rekurojmë në parimet e kontratave, mbasi premtimet e njianëshme nuk mund të revokohen as për shkaqe t'arsyeshme.

Kaqë thomi për të tregue natyren mikste : kontraktuale dhe njianëshe të premtimit publik.

Revokimi i premtimit, kur lejohet, për të pasë efekt duhet të botnohet po në atë formë qi asht botnue edhe premtimi, ose në nji formë ekvivalente.

Porse revokimi, nuk asht i mundun për asnji shkak, mbasi prestimi asht eksekutue : mbasi me faktin e eksekutimit ana tjeter e ka çfaqë vullnetin e vet për pranimin e premtimit.

Simbas Kodit t'onë dhe tue u pshtetë në raporten mbi projektin e perbashkët (fape LXXIV) «natyra kontraktuale e premtimit publik rezulton nga karakteri dyanësh i aktit i cili nuk mund të kryhet veç se me konkurimin e dy vullneteve. Nuk ka randësi fakti qi njana nga këto dy vullnete të rezultojë mbyllazi nga eksekutimi ose të jetë çfaqun qoftë edhe ma përpara se vetë premtimi »

Këtej rezulton edhe se premtuesi mbetet i obliguem prej premtimit qi ka ba edhe kur nji nga publiku e ka krye sherbimin ma përpara se ka marrë dijeni për këte premtim, d m, th. pa pasë as ma të voglen dijeni per propozimin e premtuesit. Edhe këtu duhet të thomi se obligimi i premtuesit para se prestimi të jetë eksekutue me dijeni të premtimit, asht i pashpjegueshem me parimet e kontratave, pa rekurue në parimet e obligimit qi mburon nga premtimi i njianëshem.

Përpara eksekutimit dhe kur eksistojnë shkaqe t'arsyeshme, revokimi mund të bahet e në këte rast: «revokuesi detyrohet me pague shpenzimet e bame prej atyne të cilët me mirëbesim dhe para botnimit të revokimit kanë fillue eksekutimin e prestimit (ose të faktit), por n'asnji rast sasija e gjithë këtyne shpenzimeve nuk mund të kapër cejë shumen e shperblimit të premtuem» (Neni 1079 pr. III).

Ligja u akordon të drejten e shperblimit atyne qi kanë ba shpenzime *me mirëbesim:* d m th. tue pasë parasyesh kontraten e projektueme në premtimin dhe tue u pshtetë në shpresen legjitime se kontrata ka me u lidhë (shif siper Nr. . . . , . .)

Porse me qellim qi ky detyrim i shperblimit të përmbahet brenda kufinjve t'arsyeshme, ky paregraf cakton se shperblimi nuk mundet me kapërcye shumen e shperblimit të premtuem dhe se padia për rimbursimin e shperblimeve parashkruhet brenda nji afati farë të shkurtën:brenda gjashtë mujve çprej ditës qi asht botue revokimi. (shif Raporten 1. c. Planiol et Ripert 1. c. Nr 143, Venzi në notat e Pacifici Mazzoni vol. IV Nota a) faqe 78 e vijuese)

Në qoftë se sherbimi i kerkuem në premtimin asht ba prej shumë personave pamvarësisht njana prej tjetres (p. sh. dhanja e informatave rreth nji personi të çdukun), shperblimi i perket atij qi ka krye sherbimin ma i pari. Me fjalë të tjera në nji premtim publik shperblimi duhet kurdoherë të konsiderohet si i vuem nenkuptimisht kusht «ay qi *ma i pari* ka me ba . . . . .

Kur vepra kryehet njikohësisht prej shumë personave, me qenë se premtuesi nuk ka detyrim me e dhanë shperblimin ma tepër se nji herë, ky pjestohet midis tyne në

proporcjon me mundimet dhe me shpenzimet qi ka ba secili (Shif Nenin 660 të Kodit Gjerman).

Kodi Civil i Gjermanis, me gjith se premtimit publik nuk i njef natyrë kontraktuale, por e konsideron si angaxhim të njianëshem, permban dispozita pothuej identike me Kodin t'onë, por shumë ma të gjana e të çkoqituna. Ky Kod i ka konsakrue këtij premtimi nji titull të tanë: titullin e nandë.

Per nji barasim midis të dy kodeve i cili sherben ma s'miri për interpretimin e nenit t'onë, meritojnë m'u pasë parasyesh dispozitat relative të Kodit gjerman, të cilat po i përkthejmë këtu poshtë:

Neni 657. Ay qe me anë të nji çpalljeje publike, premton nji shpërblim për ate qi ka me krye nji vepër, dhe veçanrisht, ka me prodhue nji rezultat, obligohet me i pague shperblimin atij qi ka me krye vepren, edhe sikur ky të ketë veprue pa pasë parasyesh premtimin e shperblimit.

Neni 658. Premtimi publik shperblimi mund të revokohet deri sa të jetë krye vepra (*nuk lypet shkaku i arsyeshëm).* Revokimi asht i vlefshem vetëm kur bahet i njoftun p. n'ato mënyrë qi asht ba premtimi ose kur bahet me anë të nji komunikimi të posaçem

Në premtimin mund të renoncohet nga e drejta e revokimit; caktimi i nji afati për kryemjen e vepres ka, në rast dyshimi, kuptimin e renoncimit.

eni 659. Kur vepra për të cilën asht premtue shperblimi, asht krye shumë herë shpërblimi i përket atij qi e ka krye vepren ma i pari.

Në qoftë se vepra kryhet njikohësisht prej shumë personave, shperblimi i përket secilit në pjesa të njejta. Në qoftë se shperblimi asht prej natyrës i atillë qi nuk mund të pjestohet, ose kur, në bazë të përmbajtjes të premtimit, shpërblimi duhet t'i epet vetem njanit, atribuimi bahet me shortim.

Neni 660 Kur shum persona kanë bashkëpunue për t'mërrijtë në rezultatin, për të cilin asht premtue shperblimi, premtuesi duhet t'a pjestojë këte midis tyne, tue pasë parasyesh pjesën qi ka marrë secili për mërrijtjen n'ate rezultat si mbas nji çmimi të drejtë. Pjestimi i bam në kundërshtim të hapët me rregullat e drejtësis nuk asht i vlefshëm; në këte rast pjestimi bahet prej autoritetit gjyqsuer

Kur pjestimi i bam prej premtuesit nuk pranohet prej njanit nga pjestarët, premtuesi ka të drejtë me refuzue ekzekutimin deri sa bashkpjestarët të bijnë në godi midis tyne mbi mënyren e pjestimit; secili prej këtyne mundet me kerkue qi shperblimi të depozitohet për të gjithë.

Asht e aplikueshme dispozi a e pjesës së dytë të paragrafit të dytë të nenit 659.

Neni 661. Nji premtim publik shperblimi i destinuem si çmim për fitimin në nji konkurs, asht i vlefshem, kur në lajmimin e premtimit caktohet nji afat për konkursin.

Vendosja mbi piken, në se nji kandidat qi paraqitet mbrenda afatit, ka veprue në konformitet me premtimin, ose cili midis konkuruesave meriton të preferohet nga të tjerët, duhet të bahet prej atij personi qi asht caktue në premtimin e shperblimit, dhe, në mungesë të nji caktimi kësodore prej premtuesit prej autoritetit gjyqsuer. Vendosja në fjalë asht e detyrueshme për t'interesuemit.

Në rast qi ka kandidatë me merita të njejta aplikohen dispozitat e nenit 659. pr. II.

Premtuesi nuk mundet me kerkue qi t'i transmetohet zotnimi i veprës qi asht

krye në bazë të premtimit të tij veçse kur në premtimin asht caktue qi duhet të bahet nji transmetim kësodore.

Sikurse shifet, të gjitha këto dispozita janë në harmoni me nenin 1079 të Kodit t'onë dhe mund të vlejnë si shpjegime të këtij. Përfundimet e njejta të Kodit gjerman q'e konsideron këte premtim si obligim qi mburon nga premtimi i njianëshëm, me ato të Kodit t'onë q'e konsideron si obligim kontraktual na rëfejnë edhe ma mirë pamundë shmënin me gjetë në mënyrë të sigurtë natyrën e këtij premtimi dhe provojnë karakterin mikst (kontraktual dhe të njianëshem) të tij. Meriton të theksohet veçanërisht se Kodi i yn me gjithë se e konsideron këte premtim si propozim kontraktual, asht shumë ma i ri gorëshem në pikën e revokimit të këtij premtimi, se sa Kodi gjerman i cili lejon revokimin e premtimit edhe pa pasë shkaqe t'arsyeshme: gja këjo e cila shpjegohet ma tepër me fuqin obliguese të premtimit të njianëshem se sa me parimet kontraktuale (shif mbi këtë pikë Bartsch loc. cit.)

41. Randësia e momentit të lidhjes së kontratës Revokueshmënia e propozimit dhe e pranimit

Momenti i lidhjes së kontratës ka randësi të posaçme për sa i takon së të drejtës së palëve me revokue propozimin ose pranimin. Deri sa kontrata nuk asht lidhë pa lët munden regullisht me revokue deklarimet e tyne dhe çdo revokim bahet i pamundun vetëm mbasi të lidhet kontrata

A. *Revokimi i propozimit.* Në të gjith periudën parakontraktua'e propozimi mund të revokohet. Simbas paragrafit IV të nenit 1077: "propozuesi mundet me revokue propozimin deri sa nuk ka marrë dijeni për pranim,,.

Simbas disa autorëve, deri sa kontrata nuk asht e lidhun secili asht zot i vullnetit të vet e prandej propozuesi mundet me revokue propozimin deri sa nuk i ka mërrijtë pranimi; dhe kështu asht i vlefshëm revokimi i derguem para se të mërrijë pranimi, edhe sikur ky revokim t'i mërrijë destinatarit në nji kohë kur propozuesi ka marrë dijeni për pranimin, sepse pranimi në këte rast në momentin e mërritjes nuk e gjenë ma në jetë propozimin qi të mundet me u kryqëzue me këte për të krijue kontratën. Me fjalë të tjera, për këto autorë, revokimi i propozimit ka efekt ligjuer edhe para se t'i mërrijë anës tjetër, don me thanë, revokimi nuk asht si propozimi, nga aktet juridike qi nevojiten për njoftimin anës tjetër (empfangsbedurftig) (Shif në këte kuptim Vivante loc cit Nr. 1543, Navarrini loc. cit. Nr. 448,449). Edhe teksti i ligjës s'onë duket sikur e autorizon këte intepretim me fjalët: "propozuesi mundet me revokue propozimin deri sa nuk ka marrë dijeni për pranim,,

Me gjithë këte, këjo dukje, po t'analizojmë natyrën e revokimit, rezohet Asht e vertetë se propozuesi mundet me revokue propozimin deri sa nuk ka marrë dijeni për pranimin, porse revokim nuk don me thanë vetëm bamje revokimi, ashtu si propozim nuk don me thanë vetëm bamje propozimi Po si propozimi ashtu edhe revokimi, për të meritue këte emën duket t'i kenë mërrijtë anës q'i janë adresue. Nuk ka asnji arësye qi revokimi i propozimit të konsiderohet juridikisht në mënyrë të ndryshme nga propozimi vetë. Pra me qenë se propozimi nuk konsiderohet se eksistonj uridikisht deri sa destinatari i tij nuk ka marrë dijeni për te, po ashtu edhe revokimi i propozimit nuk eksiston ju-

ridikisht veçse kur i arrinë anës tjetër përpara ose të paktën njikohësisht me momentin në të cilin do të formoheshin të kontrata. Po si propozimi i kontratës ashtu edhe revokimi i këtij propozimti duhet të konsiderohet si nji akt juridik i njianëshem i cili ka për efekt me pengue lidhjen e kontratës. Prandej revokimi i propozimit, për të qenë i vlefshëm, duhet të hyjë në njoftëmënin e anës tjetër pse asht nga aktet juridike qi nevojitin këtë hymje në njoftim (empfangsbeduerfitg - shif sipër § 32) Pra revokimi për të pasë efekt n penguës q'u tha ma sipër duhet të ketë hye në dijenin e anës tjetër përpara ose të paktën në momentin kur deklarimi i pranimit t'anës tjetër hynë në dijenin e propozuesit (Shif në këte kuptim: Filippo Clemente: negozi di diritto privato Atheneum 1927 Nr 28 - Planiol et Ripert).

Paragrafi i IV i nenit 1077 ka parasyesh mënyrën ordinare të lidhjes tëk ontratave d m. th. ka parasyesh kontratat që lidhen simbas rregullës të paragrafit të parë të këtij neni.

Porse, si kemi pa kemi kontrata qi nuk lidhen në momenti qi propozuesi merr dijeni për pranimin e anës tjetër, por ma përpara. Shembëlla të gjalla të lidhjes të kontratave përpara këtij momenti janë nenet 1078 dhe 1079.

Në rastin e nenit 1078 kontrata lidhet në momentim e *fillimit* t'eksekutimit të saj nga pranuesi: në rastin e nenit 1079 kontrata lidhet në momentin e *mbarimit* t'e ksekutimit nga pranuesi, Natyrisht për këto raste të jashtëzakonëshme pr. IV i nenit 1077 nuk asht i aplikueshem, pse nuk mund t'admetohet se ligjëvuesi ka lanë të lirë palët me revokue deklarimet vullneti të tyne edhe mbasi të lidhet kontrata.

Prandej revokimi i propozimit për të pasë efekt juridik duhet t'i mërrijë destinatarit para se të ketë fillue eksekutimin në rastin e nenit 1077 Ma mirë dhe ma me saktësi mund të thomi se n'ipotezen e ketij neni revokimi duhet t'i mërrijë destinatarit para momentit në të cilin ky simbas kerkimit të propozuesit os simbas natyrës së punës duhej të fillonte eksekutimin, sepse fakti i mosfillimit t'eksekutimit të kontratës në momentin e duhun e rrëzon propozimin vetë, e nuk ka nevojë qi të re okohet nji gja qi nuk eksiston

Po kështu edhe n,ipotezen e nenit 1079 revokimi mund të bahet deri sa nuk asht eksekutue fakti ose prestimi pamvarësisht nga fakti i marrjes dijeni të premtuesit për këte eksekutim Mbi të drejten e premtuesit me revokue premtimin, kemi folë gjanësisht ma siper (shif § 40)

B. Revokimi i pranimit. Simbas paragrafit IV pjesës së dyte të nenit 1077 «pranimi mundet m'u revokue deri sa propozuesi nuk ka marrë dijeni për te»

Edhe në këte pikë ka kontestime: Simbas disave, revokimi, për të pasë efekt juridik duhet të *bahet* perpara ose së paku njikohësisht me momentin kur propozuesit i mërrinë deklarimi i pranimit N'ipotezen e posaçme të paragrafit III të këtij neni, d. m. th. kur pranimi ka mërrijtë me vonesë dhe propozu si simbas të drejtes qi ka don me e quejtë të vlefshem, mjafton qi ky revokim i pranimit *të bahet* para momentit në të cilin pranuesit i mërrinë lajmimi i propozuesit se don me quejtë të vlefshem pranimin e vonuem.

Simbas nji opinioni tjeter perkundrazi, për të pasë efekt revokimi i pranimit nuk mjafton qi të jetë ba perpara momentit në të cilin propozuesi merr dijeni për pranim, por duhet edhe qi ky të ketë marrë dijeni për këte revokim para këtij momenti ose njikohësisht. Dhe për rastin në të cilin deklarimi i pranimit merrinë me vonesë dhe propozuesi don me e konsiderue të vlefshem, revokimi i pranimit duhet t'i mërrijë pro

pozuesit perpara ose së paku njikohësisht me momentin kur pranuesit i mërrinë lajmim i propozuesit se quen të vlefshem pranimin e vonuem. Arsyenat justifikuese të këtij opinioni të dytë janë po ato qi treguem siper kur folem për revokimin e propozimit. (Shif për të gjithë: Clemente loc. cit. Nr. 30).

§ 42. Interesa praktike të tjera të datës dhe të vendit të lidhjes së kontratës.

Problemi relativ i caktimit të kohës dhe të vendit në të cilin lidhet kontrata asht edhe për shumë arsyena të tjera praktikisht me randësi

Data dhe vend i caktimit të kontratës ka randësi: § a) për të gjykue në se palët kontraktuese ishin n' ate moment t'afta m u obligue;

b) për të caktue ligjen rregulluese të raportave juridike të palëve qoftë përsa i perket *vendit*, kur palët banojnë në vende qi kanë ligja të ndryshme, qoftë persa i perket *kohës*, kur në ndermjetkohen e marrëveshtjeve hynë në fuqi nji ligjë e re;

c) për të rregullue kompetencen e gjykatës, e cila perjashtimisht caktohet nga vendi *ku janë krijue obligimet e palëve* d m th. nga vendi ku asht lidhë kontrata (Neni 17 i Sht. Il të Procedurës Civile);

d) për të gjykue cila ka qenë në momentin e lidhjes të kontratës gjendja e vullnetit të palëve, e randej për të gjykue në se kontrata duhet të konsiderohet e vesue me për keqbesim. Kështu për t'ushtrue padien pauliane të nenit 1182 duhet qi kredia e kreditorit të jetë e maparëshme nga akti mashtrues;

e) për të caktue çmimin n'ato kontrata qi simbas zakonit ose simbas vullnetit të kontraktuesave referohen në çmimet kurante të ditë të lidhjes të kontratës;

f) për të caktue momentin e transferimit të zotnimit dhe ate të risqeve e përgjithsisht për të caktue momentin e nisjes t'efekteve të kontratës, kur palët ose ndonji dispozitë ligjore nuk kanë caktue nji moment të ndryshem (shif nenin 1116);

g) për t' interpretue fjalët e përdoruna prej kontraktuesave, të cilat i referohen kuptimit qi kanë në vendin ku kontrata asht stipulue (shif nenin 1129) (Vivante loc. cit. Nr. 1509 Planiol et Ripert loc. çit. vol. VI Nr. 161).

§ 43. Data dhe vendi i formimit të kontratës q' i shtrohet nji aprovim.

Shpesh ngjan, sidomos kur njana nga palët asht e pazonja ose asht nji person moral, qi nji deklarim vullneti duhet t'i shtrohet nji aprovimi ose homologimi. Kontrata nuk konsiderohet e lidhun definitivisht para se të bahet aprovimi ose homologimi, mbasi deri n' atë moment personi, interesat e të cilit mprohen ose kontrolohen me këte sistem, nuk mund të quhet i angaxhuem Porse ana tjetër lidhet qyshë ma parë posa qi t' i ketë çfaqë pranimin e vet të pazotit, përfaqësuesit të këtij ose përfaqësuesit t' entit moral. Në këto raste data e kontratës caktohet në momentin e aprovimit (kur ky aprovim nuk asht dhanë a priori në rastet qi mund t epet) ose të homologimit

Sa per vendin, kontrata quhet e lidhun në vendin ku asht çfaqë vullneti q' i shtrohet homologimit (ose po të jetë rasti n'atë vënd ku asht çfaqë vullneti i anës tjetër), mbasi vepra esenciale asht deklarimi i vullnetit, të cilin homologimi e plotëson vetem e nuk e krijon.

Në qoftë se nga pikëpamja e kohës nuk mundet t' a konsiderojmë të plotët kontraten përpara se të dyja palët të kenë çfaqë vullnetin e vet, nga pikëpamja e vendit përkundrazi, duhet të konsiderojmë vullnetin qi asht esencial don me thanë ate t' anës ose të përfaqësuesit të saj.

SEKSIONI II.

VESET E HIRIT

§ 44. Mungesa e hirit dhe e vullnetit

Aktet juridike sikurse kemi pa, (shif sipër § 12) janë akte vullnetare të destinueme me prodhue nji efekt ligjuer; kështu edhe kontrata si akt juridik dyanësh duhet të përmbajë deklarimet vullneti të nevojshme për këte qellim Kur ngjanë prandej qi hiri mungon *krejtësisht* për shkakun e aksh ose aksh tjeter cirkonstance, akti juridik ose kontrata *nuk eksiston* fare.

Nga nji herë hiri i palëve me gjith se asht dhanë, asht i paplotët pse asht i cenuem nga disa vese qi i a zbresin fuqinë. Ne këte rast kontrata eksiston por *mund t' anulohet:* nulireti i aktit mundet m' u deklarue prej gjykatës mbi kerkimin e atij ose t' atyne qi kanë të drejten e padiës t'anulimit.

Simbas nenit 1085 kontrata nuk eksiston fare kur *mungon* hiri i palëve. dhe simbas nenit 1086 kontrata eksiston por mund t' anullohet kur ky hirë sado qi asht dhanë asht i vesuem.

Me këte rast duhet të shenojmë se po nji lloj cirkonstancash nga njiherë perjashtojnë absolutisht hirin dhe shkaktojnë *moseksistimin* e aktit, nga nji herë tjetër perkundrazi pa e perjashtue hirin e vesojnë vetem dhe shkaktojnë anulueshmënin e kontratës: kështu ngjanë të pakten në rastin e *lajthimit* .

§ 45. Numrimi i vesave të vullnetit

Veset e vullnetit simbas nenit 1098 jenë *lajthimi, dhuna* dhe *dheli.* Neni 1597 këtyne të tri veseve i shton edhe nji të katërt *lëndimin* Sikurse kemi thanë ma sipër (shif § 24) edhe *mungesa e zotësis ligjore* për me kontraktue nuk asht tjetër veçse nji ves i vërtetë i hirit të dhanun prej nji të pazoti

Prandej në pesë paragrafe të posaçme do të trajtojmë a) lajthimin, b) dhunen, c) dhelin, d) lendimin, dhe e) mungesën e zotesis ligjore për me kontraktue.

Paragrafi I. Lajthimi

§ 46. Definimi dhe llojet e lajthimi

Simbas formules të Saleillës: lajthim don me thanë mungesë konkordimi midis vullnetit të vërtetë (vullnetit të mbrendshme) dhe vullnetit të deklaruem (Saleilles: La déclaration de volonté faqe 11)

"Lajthimi asht vesi ma i math i kontratave: me qënë se kontratat formohen me hirin e palëve, nuk mund të thomi se eksiston hiri kur palët kanë gabue rreth objektit konvencioneve të tyne,, (Pothier)

Lajthimet ndahen në tri kategorina të mdhaja simbas sanksioneve qi passjellin, d. m. th. simbas rastit qi shkaktojnë *moseksistimin* e aktit, ose q'e bajnë ketë *t'anulueshem*, ose ma në fund qi nuk e cenojnë fare këtë akt. Në rastin e parë thomi se kemi nji *lajthim-pengues* (erreur-obstacle), në rastin e dytë nji *lajthim-anulues*, (erreur-nullité), në rastin a tretë nji *lajthim indiferent*.

§ 47. Dallimi midis lajthimit pengues dhe atij anulues

A, *Lajthimi pengues*. Pengues nuk asht vetëm ay lajthim qi veson hirin, por asht ay lajthim q'e shdukë dhe e ban fare të paqenë këtë hir. Ky lloj lajthimi i referohet *deklarimit* të vullnetit dhe provokon nji konflikt midis vullnetit të vërtetë të mbrendëshem dhe deklarimit të tij në mënyrë që dëklaruesi don nji gja, por për shkak të lajthimit deklaron nji gja tjetër. Ky konflikt midis vullnetit dhe deklarimit të tij mund te ngiajë në shumë mënyra të ndryshme:

1) Gabimi i referohet vetë *natyrës së kontratës* qi asht pasë në qëllim: për shëmbëll: Bardhi donte me ba nji rekomandim dhe për këtë qëllim nënshkruen nji deklarim q'e obligon tue mos dijtë se ky deklarim ka nji randësi juridike: p. sh. nënshkruen nji prokurë q'e konsideronte vetëm si nji rekomandim: ose nënshkruen nji akt tue pandehë se ka nji efekt juridik të ndryshëm nga ay qi rezulton nga mënyra e mbetë e shprehjes: p. sh, shet nji gja kurse donte me e dhanë me qira, merr përsipër nji detë kurse donte vetëm m'u ba dorëzanës, nënshkruen nji njoftje dete tue pandehë se po nënshkruente nji qitancë;

2) Gabimi i referohet *eksistencës ose identitetit të sendit* qi formon objektin e e kontratës. Bje fjala kur shitet nji gja qi në kohën e shitjes asht e hupun, ose kur gjaja qi shitet asht nji shpi osë nji kal i caktuem kurse blesi donte me ble nji shpi tjetër ose nji kal tjetër.

3) Gabimi i referohet *shkakut të angaxhimit*, i cili në realitet nuk ka eksistue. P. sh un kujtoj se jam i detyruem me i dorëzue nji tjetri nji leg i cili m' asht ngarkue prej nji testamenti qi ka pasë qenë revokue, dhe nenshkruej nji leter-detyrimi në favorin e këtij legatari: bileta qi nenshkruej në këte rast në favorin e legatarit të pretenduem asht e çveshun *nga shkaku:* angaxhimi i em duhet të bjerë posa të zbulohet gabimi (Neni 1102 shif pas nr . . .)

Në këto tri ipoteza, lajthimi passjell mos-eksistimin e aktit, mbasi lajthimi efektivisht perjashton, ekskludon hirin: veprimi i bam në këto raste nuk asht tjetër veçse nji *keqkuptim.*

Për të kuptue mirë natyren e lajthimit pengues duhet të kemi parasyesh mirë dallimin qi eksiston midis këtij dhe lajthimit anulues:

Lajthimi influencon vullnetin në dy mënyra: a) mund t'i referohet *determinimit* të vullnetit (shkakut determinues, shtytës të vullnetit), ose b) mund t'i referohet *çfaqjes* të këtij vullneti.

Kështu, kemi lajthimin në determinimin e vullnetit kur vullneti i em p. sh. shtyhet me blé nji pikturë të caktueme dhe un e çfaqë deklarimin korespondues të këtij vullneti, tue mendue gabimisht se piktura qi due me blê asht e Raffaello-s. Kemi përkundrazi lajthim mbi deklarimin (çfaqjen e jashtme) të vullnetit. kur vullneti i em shtyhet me blé pikturen *A.* të cilen un e njof fare mirë, por në rastin e çfaqjes të këtij vullneti gabimisht permendi pikturen *B;* (mënyra e dytë e siperpermendun), ose kur tham se *shes* në vend qi të tham *blej.*

Në rastin e parë kemi nji determinim efektiv të vullnetit sidhe nji deklarim korespondues të këtij vullneti: un kam dashtë efektivisht me blé atë pikturë, por jam shtye në këte dashje nga lajthimi (nga se kam pandehë se piktura asht e Raffaello s)

Në rastin e dytë nuk eksiston perkundrazi ndonji lajthim në determinimin e vullnetit psé un kam dashtë me blé pikturen *A;* porse ky vullnet i emi ka ngelë mbrenda shpirtit t' im, pse un në vend qi të çfaqë ate qi kam dashtë efektivisht. i shtytun nga lajthimi kam çfaqë nji vullnet të ndryshem nga ay q' asht formue mbrenda meje.

Gabimi për të cilin flasim këtu asht ky i dyti, asht ay lajthim q' i referohet mospajtimit të vullnetit të mbrendëshem me çfaqjen e jashtëme të tij. Lajthim pengues asht pra ay vullnet qi çfaqet pa i korespondue vullnetit të mbrendëshem, e vetem ky lajthim perjashton hirin, pse deklarimi i nji vullneti qi nuk eksiston permbrenda nesh asht si një trup pa shpirtë.

B. Lajthimi anulues: (erreur-nullitè).

Gabimi në determinimin e vullnetit përkundrazi, si thamë. nuk e perjashton hirin; pse eksiston nji determinim sidhe nji perjashtim qi i korespondon pikërisht këtij determinimi, vetem se determinimi asht shkaktue nga nji lajthim.

Kodi Civil në nenin 1089 ka parasyesh vetem këte lajthim të hirit të cilin e konsideron si ves të vullnetit, mbasi lajthimi pengues i cili ekskludon fare hirin hynë në numrin 1 të nenit 1085.

Mosditja ose keqmarrëveshtja e nji fakti ose të nji dispozite ligjore mundet me influencue determinimin e mbrendëshem të vullnetit dhe me i shtrëmbënue rrugen, në mënyrë që të shtyhemi me dashtë nji gjâ të ndryshme nga ajo qi do të kishim dashtë efektivisht. sikur njoftunia e gabueme të mos kishte keqdrejtue mendjen t'onë. Në këte

rast ndodhemi, perpara dy vullneteve të ndryshme njani vullnet asht *formue* nen influencen e njoftimit të gabuem dhe si i këtillë ka hy edhe në boten e jashtme *tue u çfaqë*; tjetri vullnet nuk asht formue as nuk asht çfaqe, por nuk mund të vihet në dyshim se asht vullneti efektiv i kontraktuesit, mbasi, po të mos kish nderhye njoftunia e gabueme, vullneti i këtij do t'ishte kenë ky i fundit e jo ay i pari.

Në këte rast pra nuk kemi nji disakord midis vullnetit të mbrendëshëm dhe çfaqjes së jashtme t'atij, si ngjanë n'ipotezen e lajthimit pengues, por disakordi i takon *dy vullneteve*, nga të cilët i pari sadoqi asht formue dhe çfaqë, asht i rremë, dhe i dyti përkundrazi, me gjith se ka ngelë pa u formue dhe pa u çfaqë duhet të konsiderohet si vullneti i vertetë.

Pikat mbi të cilat mund të qellojë lajthimi qi veson vullnetin, janë po ato mbi të cilat mund të qellojë lajthimi pengues. Prandej dallimi i lajthimit anulues nga ay pengues asht shumë herë mjaft i vështirë. Gjykata e faktit çmon rast pas rastit llojin e lajthimit tue u udhëheqë nga kriteret e siperme.

Të trij dallimet e lajthimeve qi mund të shoqnojnë lidhjen e kontratave kanë randësin praktike ma të madhe në padinat me të cilat atakohen kontratat.

Vendimi i gjyqit qi pranon eksistencen e nji lajthimi pengues asht *deklarativ*, d. m. th. konstaton vetem se kontrata nuk eksiston dhe nuk ka eksistue kurrë, kurse vendimi qi pranon eksistimin e nji lajthimi vetëm anulues asht *atributiv* pse anulon nji kontratë e cila deri në ditën e vendimit ka eksistue. Në kaptinen e padiës për anulim (Shif pas Nr. . . . .) do të flasim ma gjanësisht mbi këte pikë.

Lajthimi esencial mund të jetë:

a) error in negotio d. m. th. nji lajthim q'i referohet vetë natyrës s'aktit qi duem me lidhë, si ngjanë për shembell, kur për shkak të mosdijenis të ligjës shkembehet nji shkak juridik me nji tjetër, b. f. enfiteozi me qiradhanjen. (Lajthimi do t'ishte perkundrazi pengues sikur unë të kishe dashtë me dhanë me qira por me rastin e shprehjes të këtij qellimi kam folë gabimisht për enfiteozë).

b) *error in corpore*, d. m. th. nji lajthim qi qellon mbi identitetin e sendit si b. f. kur deklaroi se due me ble nji kal qi kam perpara syve, dhe efektivisht due me e ble atë kal, porse në këte blemje shtyhem për shkak se e çkembej për nji kal tjetër.

c) *error in substantia*, d. m. th. lajthimi qi qellon mbi esencen e sendit ose mbi cilësinat e atij, të cilat ordinarisht konsiderohen. ose në rastin konkret janë konsiderue si esencjale tue u pasë parasyesh destinimi ekonomik dhe funksioni shoqnuer i atij sendi: me fjalë të tjera lajthimi mbi ato cilësina të sendit të cilat objektiyisht ose subjektivisht determinojnë funksionin e tij; kështu ngjanë kur un mendoj dhe deklaroj se due me blé nji unazë të cilen e supozoj prej ari, por qi asht argjenti të praruem, nji kal qi e supozoj arab dhe qi asht Serbie etj. Ky asht lajthimi ma me randësi dhe ma i shpeshtë.

d) *error in persona*, d. m. th. nji lajthim qi qëllon mbi identitetin e personit, ose mbi cilësina personale t'atilla të cilat, tue u pasë parasyesh natyra e *aktit* zakonisht merren parasyesh si determinuese të vullnetit, ose qi në rastin konkret kanë determinue vulnetin e deklaruesit: kështu p. sh. kur un i dhuroj nji shumë Bardhit tue kujtue se ky asht ay qi ka shpëtue djalin t'im nga nji akcident, tue e çkembye me Verdhin i cili më ka shpëtue djalin (lajthim n'identitetin e personit), ose kur un i

mbesoi nji pikture të çmueshme për reparim nji personi tue kujtue se ky asht nji piktor me vleftë kurse ky asht efektivisht nji bojaxhi ordinar (lajthim mbi cilësinat esencjale).

C) *Lajthimi indiferent.* - Lajthimet e tjera janë përgjithsisht akcidentale dhe nuk kanë asnji efekt: kështu asht indiferent:

1) *error in qualitate* i cili tregon lajthimin mbi cilësina të sendit qi janë në rend të dytë, si janë për nji liber: lloji i kartës, stili i përdorun; për nji pronë: kufitarët et j;

2) *error in quantitate* për sendet qi kanë nevojë të numrohen, të peshohen ose të mbaten;

3) Lajthimi mbi vleften e sendit, kur nuk asht jashtë çdo proporcjoni;

4) Lajthimi mbi personin kur ky nuk asht determinues;

5) Lajthimi mbi *arësyenat* (motivet) qi kanë «htue njanen nga palët me kontraktue: si ngjan për shembëll kur baj nji dhurim pse kam kujtue se kam realizue nji fitim i cili ma vonë më çduket ose kur un shes shpin për shkak se do të transferonem në një qytet tjeter dhe gabohem në këte mendim mbasi transferimi nuk më bahet etj.

6) Lajthimet rreth nji afati, nji kondite, ose nji kushti akcesor të kontratës, sidhe gabimet fjeshtë materjale në llogarritje.

(Shif mbi gjith këto pika: Josserand loc. cit. vol II, Nr. 55-66 Venzi në Pacifici-Mazzoni loc. cit., vol II. Nota s-y faqe 433 e vijuese dhe vol. IV Nota (i) faqe 285 e vijuese - De Ruggero loc. cit. vol I. § 26 faqe 264 e vijuese. § 27 faqe 252 e vijuese - Von Tuhr loc. cit. § 37 faqe 252 e vijuese).

Me gjithë këte, dallimet qi bame midis lajthimit anulues dhe atij indiferent janë relative, mbasi lajthimi esencjal në kuptimin e ligjës nuk asht vetëm ay qi qëllon në nji cilësi të sendit ose në nji cirkonstancë qi asht oblektivisht esenciale, por edhe ay lajthim i cili nuk do t'ishte esencial po të konsiderohet natyra objektive e aktit, por qi asht esencjal për shkak se vullneti i deklaruesit e ka konsiderue të këtillë. Sikurse rezulton në mënyrën ma të qartë e të shprehun nga neni 1090 paragraf 1 i Kodit Civil, natyra esencjale ose jo e nji cilësie ose cirkonstance dallohet jo nga pikëpamja objektive por vetëm dhe ekzkluzivisht nga ajo *subjektive* «Lajthimi në fakt e ban kontraten t'anulueshme kur qëllon në nji cilësi të sendit ose në nji cirkonstancë *qi asht konsiderue prej palëve* si esencjale, ose që, tue u marrë parasyesh mirëbesimi dhe konditat në të cilat asht lidhë kontrata, duhet të konsiderohet si e tille».

Dispozita e pjesës së fundit të këtij paragrafi nuk e cenon por e forcon natyren subjektive të lajthimit: kjo dispozitë parashef konsiderimin prej palëve të nji cilësie ose cirkonstance si thelbësore *heshtësisht.* Pjesa e parë e këtij paragrafi, ka parasyesh rastin kur rezulton qarisht nga vullneti i palëve konsiderimi i nji çilësie ose cirkonstance si thelbësore; pjesa e dytë pë kundrazi ka parasyesh ate kur nga vullneti i palëve nuk rezulton nji gja e këtillë dhe disponon se në këte ipotezë cilësia ose cirkonstanca duhet të konsiderohet esencjale kur këjo rezulton terthurazi nga rregullat e mirëbesimit dhe nga konditat në të cilat asht lidhë kontrata.

Prandej edhe cilësia e sendit, kushti, afati etj, mund të bahen lajthime esencjale kur janë konsiderue prej palëve si të këtilla drejtë për drejtë ose terthurazi, d. m. th. kur këto kanë *determinue* atë q'asht goditë nga lajthimi, me u lidhë me kontratë.

Edhe me Kodet në fuqi jurisprudenca franceze dhe italiane gjithashtu edhe doktrina prevalente lajthimin *mbi substancen e sendit* (kështu thonë këto Kode) e kanë konsiderue nga pikëpamja subjektive: lajthimi simbas kësaj jurisprudence asht esen-

cjal kur palët e kanë konsideruc të këtillë. Simbas formules të Pothier it, nga i cili jurisprudenca asht inspirue (Traité des obligations N. 18) «lajthimi asht esencjal kur qëllon mbi ate cilësi të sendit të cilin palët e kanë pasë parasyesh kryesisht dhe që përban substancen (thelbin) e sendit Cilësina esencjale pra janë ato qi kanë determinue e që kanë shtye palët me kontraktue, pa të cilat këto ose të pakten njana prej tyne nuk do të kishte kontraktue. Ky sistem shifet qarisht se asht esencjalisht subjektiv, i natyrës psikologjike, i cili bazohet jo në nji element material, por në vullnetin e palëve, në *arsyenat-shtytëse* (mobiles) të palëve m'u lidhë me kontratë (Shif Josserand l.c. cit. Nr. 68,69;70 - De Ruggero vol I. § 27 b - Von Tuhr §37, V, faqe 257 Riezler Erwin Invaliditâ del consenso secondo il progetto italo-franceze delle obligazioni n'Annuario, faqe 175 e vijuesa e sidomos faqe 189 e vijuesa).

§ 48 Kritikat e sistemit subjektiv të lajthimit.

Thuhet se ky sistem ka inkonvenjente të mdha pse goditë soliditetin e kontrakti meve dhe kompromeston sigurtësin e jetës juridike Thuhet se me këte sistem njana nga palët mundet kurdoherë me parashtrue arsyena-shtytëse, verifikimi i të cilave asht i vështirë: mundet me thanë për shembëll se sendi qi formon objektin e kontratës në mendjen e tij duhej të kishte disa cilësina qi në realitet nuk i ka; mundet me parashtrue shpresa të pashprehuna në kohen e lidhjes së kontratës, projekte të pa çfaquna etj. tue e paraqitë vehten si viktimë të nji lajthimi të pakontrolueshëm, të nji lajthimi «in mente retentus». Por të jenë të pranueshme të këtilla pretendime, thuhet, se duhet të shperlajmë duert nga qendrueshmënia e kontraktimeve dhe nga besimi reciprok i domosdoshem në këto.

Porse këto inkonveniente nuk eksistojnë, sidomos me Kodin t'onë:

1 Piksëpari nuk mjafton qi njana nga palët të pretendojë se asht ndodhun në lajthim për t'i-u besue, por duhet qi kjo t'a provojë pretendimin e vet. Blesi i nji pikture për shembëll duhet të provojë se ka dashtë me blë nji *antikë*: kjo provë rezulton simbas Kodit t'onë o drejtë për drejtë nga deklarimi i bamë në rastin e kontraktimit ose terthurazi nga konditat në të cilat asht lidhë kontrata dhe nga parimet e mirëbesimit tue u argumentue b.f. qoftë nga cilësia e shitësit i cili asht tregtar antikash, qoftë nga çmimi i naltë i shitjes. Provimi i lajthimit nuk asht i pamundun e prandej pretenduesi duhet në të gjitha rastet t'a provojë.

2) Por edhe mbas provimit të lajthimit nuk jemi edhe të sigurtë se Gjykata ka me anulue kontraten Sikurse do të shofim (shif §-in vijues) se lajthimi duhet të jetë i ndjeshëm: prandej viktima e lajthimit nuk duhet të jetë në faj. Po të jetë në faj, lajthimi mund të kompensohet me fajin dhe gjykata si *sanksion preventiv* të këtij, mundet me refuzue kerkimin për anulimin e kontratës

3) Ma në fund, sikurse do të shofim këtu poshtë (shif numrin vijues), lajthimi nuk mund të merrët parasyesh veçse kur *asht i bashkët per të dyja palët.* Nuk mjafton lajthimi i njianëshem por duhet nji lajthim *ex pacto*, d. m. th. nji lajthim qi qellon në *qellimin e bashkët të palëve.* Prandej lajthimi «in mente retentus» nuk ka asnji efekt. Lajthimi pra duhet të dalë në shesh nga vetë akti: të rezultojë nga shkresa e redaktueme ose nga cirkonstancat e kontratës (nga profesioni i shitësit, nga çmimi i paguem prej blesit etj.)

Përfundimisht pra kriteri i lajthimit asht *subjektiv* nga nji anë, *dhe kontraktual m'anë tjeter.* (Josserand loc. cit. Nr 71 72).

§ 49. Lajthimi duhet të jetë i ndjesëshem.

Si në rastin e lajthimit pengues ashtu edhe n'atë të lajthimit ves të hirit, ky duhet të jetë i ndjesëshem për të prodhue efektin e *moseksistimit* ose *t'anulueshmënis* të kontratës.

Për sa i përket lajthimit pengues ka kontestime në se lypet ose jo kondita e e ndjesëshmënis. Disa thonë se: me qenë se efekti i këtij lajthimi konsiston në nulitetin absolut, në moseksistimin e kontratës për mungesen e njanit nga elementet kryesore të saj, ky efekt duhet të realizohet qoftë kur lajthimi asht i ndjesëshem qoftë kur nuk asht i këtillë: asht nji gja absurde, thuhet, që nji konditë subjektive e shpirtit të nji kontraktuesi të ketë për efekt me ba të eksistojë çka nuk eksiston.

Me gjithë këte, ky absurditet çduket po të kemi parasyesh se kondita subjektive e shpirtit të kontraktuesit qi asht lajthimi mundet me sherbye për me plotesue elementin e kontratës që mungon (hirin): me fjalë të tjera, me shkakun e *fajit* t'atij q'i asht në lajthim jo të ndjesëshem, vendin e elementit të vullnetit (të hirit) e zen elementi i përgjegjësis.

Kjo pikë meriton nji shpjegim ma të gjanë Simbas nenit 1149: «çdo faj q'i shkakton tjetrit nji dam obligon damtuesin m'e shperbly këte». Nuk ka dyshim se më nyra ma e mirë e shperblimit të damit asht ajo qi ven të damtuemin n'ate pozitë qi do të ndodhesh sikur të mos kishte ngja fare veprimi i paligjëshem nga i cili asht damtue: vetem kur nji gja e këtillë nuk asht ma e mundun, ka vend për shpërblime të dameve q'i kanë ardhë të damtuemit nga mosmundëshmenia m'u ndodhë në poziten nga e cila asht privue nga faji i tjetrit.

Kur ndodhemi përpara nji lajthimi jo të ndjesëshem (d. m. th. me faj), qoftë ky penguës ose anulues konsekvencat e ketyne dy elementave (të lajthimit dhe të fajit) të konsiderueme veçmas nga njani tjetri, do t'ishin nuliteti i kontratës për mungesë ose ves të hirit, dhe dënimi me damspherblime për shkak të fajit të të lajthuemit. Por me qenë se në këte rast asht i mundun adoptimi i asaj mënyre ma të mirë me repa rue damin qi thame siper, vjen si konsekvencë logjike se për të realizue këte mënyrë shperblimi, duhet, të konsiderojmë sikur lajthimi nuk ka ngjá fare. Porse nuk duhet të harrojmë se ky konsiderim i mosngjamjes të lajthimit nuk asht konsekvencë e lajthimit por e fajit: me fjalë të tjera në këte rast konsiderojmë se lajthimi dhe faji anulojnë njani tjetrin. Ay qi asht në lajthim nuk e ka hirin ose e ka këte të mbetë e prandej nuk mundet me qenë përgjegjës kontraktualisht për mungesë ose ves të njanit nga elementet e domosdoshme të kontratës; por me qenë se ky asht ndodhë në lajthim jo të ndjesëshem, d. m. th. ka qenë në faj, duhet të reparojë damin qi ka psue ana tjeter nga faji i ketij; dhe me qenë se reparimi ma i mirë i fajit asht shperblimi i dameve në formën specifike kurdoherë qi kjo mënyrë shpërblimi asht e mundun për realizimin e këtij shpërblimi, konsekvencjalisht quhet se nuk ka ngjâ fare lajthimi, dhe deklarohet kontrata e vlefshme.

Në këte mënyrë duhet të kuptohet parimi i nenit 1089 simbas të cilit lajthimi, për të prodhue efektet q'i atribuon ligja, duhet të jetë i ndjesëshem.

Në çmimin e fajit gjyqtari natyrisht duhet të ketë parasyesh të gjitha cirkonstancat e rastit konkret, tue aplikue pikërisht rregullat e caktueme prej ligjës për çdo rast faji! Kështu per shembëll edhe në këtë rast gjen vend aplikimi parimi i kompensimit të fajeve kur edhe ana tjeter ndodhet në faj, parim ky i cili asht konsakrue prej nenit 1153 të Kodit Civil Prandej nuk lindë ndonji detyrim damshperblimesh ose lindë vetem nji detyrim i pjesëshem kur i damtuemi ka pasë dijeni se ana tjeter ndodhesh në lajthim. Këte parim na imponojnë rregullat e përgjithshme të mirëbesimit, simbas të cilave nuk mund të perfitojë nga faji i tjetrit ay qi ndodhet vetë në keqbesim (shif Venzi in Pacifici Mazzoni vol. II Notë (y) faqe 441, vol. IV, notë (i) faqe 289 290- De Ruggero § 26 faqe 247 248).

§ 50. Lajthimi kontraktual (ex pacto) dhe lajthimi i njianëshem.

E përmendem edhe sipër (§ 49) se lajthimi qi ka parasyesh ligja asht ay qi asht i bashkët për të dyja palët dhe se lajthimi i njianëshem nuk ka efekt juridik mbasi identifikohet me lajthimin mbi motivet (arsyenat shtytëse) i cili asht nga lajthimet indiferente (shif § 47).

Andreas von Thur (loc. cit. faqe 260) thotë se: elementet e nevojshme të kontratës—në ndryshim me motivet jo esencjale duhet t'i kerkojmë në nji idé (në nji supozim) të bashkët (e cila ka randësi të njillojshme për të dyja palët), qi këto kanë formue rreth fakteve, eksistimin e të cilave kontrata e supozon nevojisht Duhet qi të mund të thomi *për të dyja palët* se këto nuk do të kishin dashtë m'u lidhë me kontratë (ose qi si përsona të ndershme nuk do të kishin mujtë me dashtë nji gjâ të këtillë) sikur të kishin njoftë gabueshmënin e supozimit të tyne. Me këte mënyrë arrijmë në nji solucion analog me pavleftësin e kontratës qi rezulton nga fakti qi cirkonstancat janë modifikue (clausula rebus sic stantibus); në të dyja këto raste solucioni i adoptuem bazohet po n'ato parime të drejtësis (shif ma pas §. . . .).

Por ky autor para se t'arrijë në këte formulin të parimit tregon disa shembulla qi justifikojnë parimin e siperm. Shembulla ma e qartë dhe ma e çkoqitun e vertetësis të ketij parimi, thotë von Tuhr i, asht kontrata e paqësimit. Në çdo paqësim duhet të dallojmë pikat e kontestueme të cilat palët me koncedime reciproke duen t'i shoshisin e të biinë në godi, nga pikat e pakontestueshme, eksistencen a të cilave *të dyja palët* e njofin. Këto pikat e fundit janë fakte të cilat prej të dyja palëve konsiderohen si kondita të nevojshme të konvencionit të paqësimit. Kështu në nji paqësim qi i ep fund nji grindjeje midis Bardhit e Ziut mbi shumen e nji legu qi Ziu i detyrohet Bardhit, akordi supozon qi të dyja palët të pranojnë vleftësin e legut; sikur të dyja palët të kishin dijtë se testamenti qi imponon legun asht nul, as Ziu nuk do t'i premton e Bardhit ndonji prestim, as Bardhi nuk do të kishtë mujtë me reklamue, në mirëbesim, ndonji gjasendi prej Ziut. Idea e vleftësis të testanmentit, q'asht e perbashkët për të dyja palët dhe qi ka randësi të njejtë po për të dyja palët asht pra baza e paqësimit.

Kjo ipotesë ndryshon nga rasti i treguem në noten 46, në të cilin motivi i Bardhit me gjithë se ishte i njoftun prej Ziut, por nuk ishte determinues edhe për këte të fundit[1]).

[1]) I: Rasti i cituem në notën 46 prej von Tuhrit asht ky: Bardhi trashigon nji çiflik dhe blen prei Ziut nji sasi maqinash bujqësore tue observue shprehimisht se ato maqina i blén për nevojat e çiflikut të trashiguem. Shitja e maqinave nuk mund t'anulohet edhe sikur dispozita testamentare në favor të bardhit të rezultojë nulle.

Qe nji shëm' ëll tjeter qi tregon qarisht esencen e lajthimit thelbësuer: Bardhi blen prej Ziut disa letra me vleftë (aksione etj) tue u bazue në nji buletin të bursës ku tregohen çmimet e pjacës t' atyne letrave me vleftë. Të supozojmë se këto çmime janë tregue ndryshe nga e verteta për shkak të nji gabimi shtypi. Edhe në këte rast nuk ndodhemi përpara nji ideje (opinioni) të Bardhit, as përpara nji ideje të Bardhit të njoftun prej Ziut por të dyja palët kanë nji idé të bashkët, të dyja mendojnë se buletini i bursë sasht eksakt. Po të kishin dijtë të dyja palët se titulli nuk e kish për shembell çmimin 190 franga për vetëm 90 franga, as Bardhi nuk do të kishte ofrue 190, as Ziu nuk do të kishte mujtë (pa veprue me dhel) me kerkue 190.

Edhe jurisprudenca franceze me prevalencë të madhe pranon si ves të hirit vetem lajthimin qi asht i bashkët për të dyja palët dhe nuk merr parasyesh lajthimin e njianëshem.

Me gjith ate doktrina prevalente ndodhet në ketë pikë në kundershtim me jurisprudencen: nji shumicë e madhe autorësh (Baudry Lacantinerie et Barde, Ch Bendant, Demolombe, Aubry et Rau, Giorgi. Pacifici-Mazzoni etj.) pranojnë si ves të vullnetit vetem lajthimin e njianëshem; porse jurisprudenca e siper permendun pelqehet edhe prej disa autorëve (Toullier, Troplong, Célice, Josserand).

Karakteristikat e lajthimit qi shkakton anulueshmënia e kontratës simbas jurisprudencës të Diktimit të Parisit, janë dy: a) lajthimi duhet të ketë qenë determinues i vullnetit dhe b) duhet të ketë pasë për objekt nji pikë themelore të kontratës për të dyja palët.

Me këte sistem evitohen arbitri dhe papandehjet (surprises) e palëve, pse si mbas këtij sistemi, nuk merret parasyesh lajthimi qi nuk asht shprehë me rastin e kontratës, dhe qi asht mbajtë permbrenda (in mente retentus), as rezervat mendore

§ 51. Lajthimi mbi personin

Kontrata e lidhun tue qenë në lajthim mbi identitetin ose cilësinat e personit me të cilin kemi kontraktue, mundet m' u anulue vetem kur ky identitet ose këto cilësina kanë qenë shkaku i vetem ose kryesuer i kontratës (Neni 1090 pr. II).

Me fjalë të tjera lajthimi mbi personin e veson hirin vetem kur personi ose cilësinat e këtij kanë qenë shkaku determinues i kontratës. Asht i vesuem vetëm obligimi që asht marrë persipër *intuitu personae.*

Në këte rast lindin vështiresina në dallimin cilat janë ato kontrata qi lidhen *intuitu personae*, në të cilat raste merret përsipër nji angaxhim tue u pasë parasyesh kryesisht personi qoftë i debitorit qoftë i kreditorit.

Pikëspari duhet të qesim jashtë çdo bisedimi aktet q' i perkasin *gjendjes* së personave, dhe veçanerisht ato akte q' u perkasin të të drejtave extra-patrimoniale, si janë *martesa* dhe *adoptimi, njoftja e nji fmije naturale etj.;* karakteri personal i këtyne akteve nuk mund të vihet në dyshim, e natyrisht lajthimi në personin ka në këto raste fuqi anuluese.

N' aktet qi interesojnë pasunin përkundrazi kanë lindun vështirësinat ma serioze.

Disa kanë pandehë se zgidhja e këtyne vështirësinave nuk asht aqë e randë, po për kundrazi asht krejt e lehtë e zgidhet vetem me dallimin e akteve *me titull darovuer* nga ato *me titull barrësuer*, sepse tue pasë parasyesh *intuitus personae* lidhen vetem aktet me *titull darovuer*, kurse zakonisht ky *intuitus* nuk lot asnji rol n' aktet me *titull barrësuer*.

Fatkeqësisht ky dallim asht aqë tepër i fjeshtë sa nuk i qaset së vertetës veçse për së largu.

1) Nga nji anë kemi akte me titull darovuer të cilat lidhen pa u pasë parasyesh kryesisht identiteti ose cilësinat e personit të benefikuem, kemi liberalitete q' adresohen publikut ose nji kategorie të caktueme personash, nji shumice populli pak a shum të pacaktueme: *fondacione, lëmosha*, liberalitete qi bahen me rastin e nji martese, nji vde kjeje nji *bajrami*, etj.

2) M' anë tjetër *intuitus personae*, (cilësia e personit) lot nji rol determinues në nji shumicë aktesh me titull barrësuer: të këtilla janë:

a) aktet qi prodhojnë *obligime me bá*: zgjedhim nji arqitekt, nji mjek, nji operator, nji avokat, nji piktor ose edhe nji puntuer specialist të caktuem;

b) shoqenit e quejtuna personash dhe disa shoqenime: shoqënitë personale marrin fund me vdekjen e njanit prej shokëve (Neni 1680): në shoqenimet në të cilat kerkohen prej aderuesit disa cilësina, referenca nga nji herë nji paraqitje e nji shoku etj. kur aderuesi i ka atribue vehtes ose i kanë atribue nji individualitet të rremë, aderimi konsiderohet i paqenë;

c) kontrata e sigortës: nuk asht gja indiferente për të siguruemin me pasë relacion me aksh ose me aksh tjetër shoqni siguruese, e m' anë tjetër edhe shoqnija preokupohet për poziten personale ose tregtare të të siguruemit;

d) qiradhanja e pronave e sidomos ajo me gjysatari: qiradhanësi preokupohet për identitetin e cilësinat personale të qiramarrësit të tij;

e) shitja: edhe vetë në shitjen shumë herë personaliteti i blesit asht i aftë me *determinue* shitësin me i mbesue, me i shitë *veresie*, asht e vertetë se lajthimi në solvabilitetin e debitorit nuk asht nga lajthimet esencjale (shif § 47), porse po të supozojmë se blesi ka arrijt me çkembye vehten me nji tjetër person solvabel kurse ay vetë nuk ishte i këtillë, pozita ndryshon. Asht e vertetë se ky konstatim e humbetë mjaft interesin praktik për shkak se në të këtilla raste, lajthimi perziehet, komplikohet me dhelin; porse teorikisht nuk asht e padobijshme me konstatue se edhe lajthimi mbi personin do t' ishte i mjaftueshem me prishë hirin dhe me vesue kontratën.

Edhe personaliteti *i shitësit* merret nga nji herë parasyesh si shkak determinues i shitjes: blesi i nji tregtorije (fonds de commerce) ose i nji agjencije i cili pandehë se shitësi asht nieri i ndershem dhe me famë të mirë dhe qi ma vonë kujtohet se cesionari i tregtoris ose i agjencisë i ka fshehë identitetin e vet shum pak të rekomandueshem. asht në të drejtë me kerkue anulimin e shitjes si për shkak lajthimi ashtu edhe për shkak dheli, mbasi fama e keqe e shitësit asht e aftë me e ndjekë dhe me e damtue për nji kohë mjaft të gjatë.

Prandej nga dallimi i akteve me titull barresuer prej atyne me titull darovuer nuk mund të nxjerrim parimin se në të parat nuk lot ndonji rol determinues personi i kontaktuesave e në të dytat po. Vetem mund të thomi se shumica me e madhe e akteve me titull darovuer bahen tue u pasë parasyesh si shkak determinues *intuitus personae*,

kurse nji shumicë e madhe e akteve me titul barrësuer lidhen *impersonalisht*, d m. th. pamvarësisht nga çdo konsiderim personi. Ma tepër se kaqë nuk mund të thuhet, mbasi për çdo lloj akti per çdo kontratë, gjyqtari duhet të hetojë natyren personale ose im personale t'aktit. Kriteri i *intuitus personae* nuk asht nji kriter me precizion matematik e prandej i len të hapët gjyqtarit shtegun e çmimit të lirë si në kontratat darovore si n'ato me titull barrësuer (Josserand loc cit. Nr. 74 76 Josserand Les mobiles etj. Nr. 44 56).

§ 52 Ndryshime dhe afrime midis lajthimit in persona dhe lajthimeve të tjera që qëllojnë mbi substancen e sendit

(in corpore, in negotio, in substantia).

I. Përsa u perket ndryshimeve:

1) Lajthimi mbi objektin asht nga nji herë ma tepër se nji ves i vullnetit: asht i aftë me provokue *moseksistimin* e aktit, kur p. sh. i referohet identitetit t'objektit si kurse kemi pa (shif sipër § 47), kurse lajthimi mbi personin ka për efekt kurdoherë vetëm *nulitetin relativ, anulueshmënin* e kontratës edhe sikur ky lajthim t'i referohet identitetit të personit e jo vetem cilësinave të tij.

2) Lajthimi mbi *objektin* mbi substancen e sendit, merret parasyesh vetëm kur asht i bashkët për palët (shif § 50), porse lajthimi mbi personin e veson hirin edhe kur asht i njianëshëm: lajthimi në të cilin ka ra nji dhurues qi ka kujtue gabimisht se midis tij dhe donatarit eksiston nji lidhje ginije, asht i aftë me passjell nulitetin e kontratës: këjo diferencë asht e arsyeshme: përgjithsisht konsiderimi i personit (*intuitus personae*) lot rolin vetem në njanen anë; kljenti zgjedh mjekun ose avokatin ose arqitektin, kurse për këto të fundit përsoni i kljentit asht përgjithsisht indiferent.

Në këtó kondita, kuptohet fare mirë se lajthimi i njianëshem asht i mjaftueshem për të vesue hirin e atij qi ka ra n'ate lajthim. Përkundrazi, substanca e sendit formon për të dyja palët thelbin e kontratës dhe ky thelb ka randësi të njejtë si për njanën si për tjetren nga këto; prandej nuk duhet të çuditemi pse në këte rast vullneti i bashkët asht vetëm deciziv.

II. Përsa u përket afrimeve:

1) Në të dyja lajthimet, merret parasyesh jo vetëm ay q'i përket identitetit të sendit ose të personit por edhe ay q'i përket *cilësinave:* cilësinave thelbësore esencjale të sendit ose të personit.

2) Në të dyja llojet e lajthimit merret parasyesh si lajthimi me fakt si ay në ligjë;

3) Në të dyja rastet lajthimi formon ves të vullnetit kur asht objektivisht ose subjektivisht *determinues*.

§ 53. Lajthimi në fakt dhe lajthimi në të drejtë.

Simbas nenit 1091: «lajthimi në ligjë ban kontraten t'anulueshme, kur ka qenë shkaku i vetem ose kryesuer i kësaj».

Legjislacionet moderne nuk e kanë pranue pranimin e së drejtës romane simbas të cilit *iuris error nulli prodest*, mbassi nuk asht e pranueshme arësyeja q'e justifikon: quum ius finitun et possit et esse debeat, facti interpretatio plerumque prudentissimus fallit (kurse e drejta mundet dhe duhet të jetë e kufizueme, interpretimi i faktit përkundrazi gabon edhe ma t'urtit)

Askush sado i dijtun të jetë, nuk mundet me qenë i sigurtë se njef të gjitha dispozitat e ligjës. Botnia e ligjës nuk asht veçse nji fiksion i imponuem prej interesit shoqnuer

Prandej parimi qi mosdijenia e ligiës nuk ekskuzon (ignorantia iuris non excusat) asht i aplikueshëm nevojisht vetem në fushen e së drejtës publike dhe përsa i përket ligjëve ndalimtare dhe urdhënuese të rendit publik, në rastin qi nji ligjë kësodore asht *shkelë* dhe shkelësi i sai alegon se nuk e ka dijtë. Porse mosdijenia e ligjës nuk mund t'ushtrojë asnji influencë kur, pa qenë shkelë asnji ligjë, duem me nxjerrë konsekvenca juridike nga mungesa korespondimi midis opinionit që eksiston në mendjen e nji personi dhe realitetit të punëve: efektet duhet të jenë të njejta, qoftë në rast qi këjo mungesë korespondimi i takon nji lajthimi në të drejtë, qoftë kur i takon nji lajthimi në fakt (Venzi in Pacifici-Mazzoni vol. II. Nota 7 faqe 438).

Lajthimi në të drejtë pra po ashtu si nuk përjashton mirëbesimin dhe efektet e ndryshme të tij (b, f. në rastet e nenit 1059), asht nji shkak anulueshmënië të kontrat tës po si lajthimi në fakt kur përmbledh po ato kondita qi lypen për këte (i ekskuzueshëm dhe determinues). Kështu b. fjala lajthimi në të drejtë i nji juristi prej profesioni asht vështirësisht i ekskuzueshem kur nuk ndodhemi përpara nji rasti rreth të cilit ka kontestime (Esmein në Planiol et Ripert vol. VI, Nr. 181).

§ 54 Jo të gjitha llojet e lajthimit influencojnë në të gjitha aktet juridike.

Kemi pa siper se lajthimi në personin nuk ka efekt juridik veçse n'ato akte në të cilat personi ose cilësinat e këtij merren në konsiderim të veçantë.

Asnji lloj lajthimi në fakt as në të dreitë nuk mundet me çvleftësue pranimin e trashigimit i cili mund t'atakohet vetëm për shkak dhune ose dheli (Neni 669). Gjithë. ashtu lajthimi mbi substancen nuk ka ndonji influencë në pjestimin (Neni 762).

Ma në fund, lajthimi në të drejtë nuk ka asnji influencë në paqësimet, posë kur ka pasë midis palëve kontestim mbi piken ligjore (Neni 1716), as në pohimet të të cilat mund të revokohen vetëm për lajthim në fakt e jo kurr për lajthim në ligjë (Neni 244 Sht. II Procedurës Civile Shif De Ruggero loc. cit, § 27 faqe 256 - 257).

Paragrafi 2. DHUNA

§ 55. Dhuna materiale dhe ajo morale.

Dhuna na shtje në mend idenë e nji *shterngimi* qi ushtrohet mbi vullnetin e nji personi: në fushen e obligimeve dhuna shtynë viktimen me lidhë nji kontratë, m'u lidhë me nji akt të njianëshëm etj. Po t'a shikojmë punen si duhet nuk asht dhuna ajo qi veson hirin, por asht efekti i kësaj dhune q'e veson: vullneti vesohet nga *gjëndja nevoje* (état de nécessité) që rezulton nga dhuna, nga frika që passjell këjo.

Ligja ka parasyesh dhunen morale (vis compulsiva) e jo dhunen fizike (vis absoluta).

Dhuna fizike nuk krijon veçse shumë radhë *dukjen* (apparence) e nji deklarimi vullneti i cili në realitet nuk eksiston asfare. Dhuna fizike pra e perjashton fare hirin mbasi e pengon të dhunuemin nga çdo mundëshmëni me pasë nji vullnet e prandej pengon edhe lindjen e aktit juridik, si ngjanë për shembëll kur Bardhi ven nji nen shkrim të Ziut tue e udhëheqë me forcë doren e këtij.

Dhuna morale përkundrazi influencon ma pak a ma shumë personin e dhunuem, pa përjashtue krejtësisht vullnetin e këtij. Sikurse e thotë juristi roman Paulus ay, qi i shternguem nga dhuna shprehë vullnetin e vet. ky vullnet sadoqi mburon nga shterngimi me gjithë këte eksiston *(quamvis coactus tamen voluit)*. Efektivisht, ana e shtergueme nga dhuna ndodhet midis së keqës qi i kërcnohet, edhe deklarimit q'i kerkohet me bâ; në qoftë se në këte alternativë, preferon me ba deklarimin, këjo e ka vullnetin me ba këte deklarim, porse vendosja e saj asht marrë në cirkonstanca anormale. Deklarimi pra i tërhequn me dhunë nuk asht nul por vetëm asht i vesuem e prandej i anulueshem.

§ 56. Konditat qi lypen për te pasë dhunen qi veson hirin (Nenet 1093 dhe 1094).

Simbas nenit 1093, "dhuna duhet të jetë e atillë sa t'i bajë përshtypje nji peroni me arësye, dhe t'i shtijë friken se ka me ekspozue personin nderin ose pasunin e tij në nji të keqe të padrejtë dhe të randë,,.

"Në çmimin e këtyne cirkonstancave merret parasyesh mosha, seksi dhe gjendje e personave,,

Nga ky nen rezulton se për të formue ves të hirit:

1) *Dhuna duhet të jetë e vërtetë dhe serioze*, e jo vetëm e dyshimtë ose imagjinare. Frika e shtime duhet të bazohet në supozimin gadi të vërtetë (vraisemblale) qe dami i kërcnuem ka me u vue efektivisht n'eksekutim: me gjith këte nuk asht nevoja qi ky dam të jetë i gadëshem (imminent) ose aktual, mbasi mund të jetë edhe i ardhëshem.

2) *Dhuna duhet të jetë e padrejtë*, d. m. th. e pajustifikueshme. Këjo konditë eksiston kur dami i kercnuem asht i jashtëligjëshmem. Kërcnime të paligjëshme janë

për shembëll ato qi qellojnë integritetin trupnuer dhe jetën, ato qi kanë për objekt nji vepër tjetër të paligjëshme, qoftë kur këjo vepër formon nji delikt ose i referohet moseksekutimit të nji obligimi kontraktual [1]).

Akti juridik i tërhequn me mjete të jashtëligjëshme asht i atakueshëm edhe si kur autori i dhunës të ketë pasë tager me kërkue ate akt; p. sh. kur dhunuesi ban qi t' i dorëzohet me dhunë nji gja të cilën ka të drejtë me e marrë, ose ban qi t'i cedohet nji kredi në të cilen ka të drejtë.

Kur dami me të cilin i kërcnohemi tjetrit formon ushtrimin e nji të drejte ose nji vepër tjetër të ligjëshme, dhuna në këte rastë nuk asht parimisht e paligjëshme. Kështu kreditori për të shterngue debitorin m'e pague mundet me e frikësue këte se ka me e denoncue, se ka me i ngrehë padie, se ka me i vue sekvestro ose se ka me përdrorë kundrejt këtij nji mjet tjetër shtërngimi t'autorizuem prej procedurës (burgim etj.); dhe kercnime kësodore mund të përdoren jo vetëm për me shterngue tjetrin me pague, por edhe për me e bindë qi të modifikojë nji kontratë ose qi të lidhi nji kontratë të re. Në rast qi e drejta qi kemi dashtë me përdorë kundrejt tjetrit dhe e kemi perdorë si kercnim, nuk ka eksistue: p sh. nuk kemi pasë të drejtë ndaljeje as të drejtë sekvestrimi etj, duhet të dallojmë në se autori i kercnimit e dinte ose jo se nuk e kishte atë të drejtë: vetëm n'ipotezën e parë kercnimi mund të formojë vepër dhune të jashtëligjëshme.

Kercnimi se do të këpusim marrëdhanjet tregtare, se do t' i pushojmë akordimin e kredis etj. nji tjetri, në qoftë se ky refuzon nji prestim me të cilin nuk detyrohet nuk formon gjithashtu shterngim të jashtëligjëshem.

Të gjitha këto janë mjete shtergimi të tolerueme në jetën e punëve ku takohen interesat e kundërta të palëve.

Perjashtimish, kercnimi me nji vepër qi asht në vetvedi e ligjëshme, duhet të konsiderohet e jashtëligjëshme kur përdoret si mjet për të realizue fitime të padetyrue me. Në këte rast, kercnimi formon nji *chantage* e prandej asht nji violencë e jashtëligjëshme. Jurisprudenca kurdoherë dallon përdorimin e *rregullt*ë të rrugave ligjore nga përdorimi *abuziv* i tyne.

Kodi i obligimeve të Helvetis në paragrafin II të nenit 30 disponon shprehimisht: se:„ frika se ka me u perdorë nji tager i autorizuëm prej ligjës nuk mund të merret parasyseh *veçse kur frika (gêne = pozita kritike) e anes së kercnueme asht shfrytëzue për të terkeqë nga këjo dobina të tepërme.*" Për dobina të tepërme duhet të kuptojmë çdo prestim qi kaperxën për së tepërmi çka mund të nxirte efektivisht auktori i kërcimit sikur të kishte përdorë tagret ligjore qi ka pasë.

Këjo dispozitë e Kodit të Helvetis puthitet pikë për pikë me jurisprudencen e qendruëshme të Francës e t' Italisës dhe vlen prandej edhe për interpretimin e Kodit t'onë.

Pra un kam të drejtë me i u kercnue nji krimineli se kam me e denoncue, nji nëpunësi abuzues se kam me informue superiorët e tij, debitorit t'im se kam m'e ndjekë rrebtësisht me udhët e ligjës; porse kur un e *abuzoj* këte tager për të realizue nji fitim të tepërm, në të cilin nuk kam të drejtë, tue *tmerue* bashkëkontraktuesin t'im, un në këte rast e vesoj hirin e këtij e prandej kontrata bahet e anulueshme. Un e abuzoj të

[1]) Këjo ipotezë e fundit ngjanë p. sh. kur debitori shtrëngon kreditorin me i shtue ssin e kundrëprestimit tue menasue prishjen e kontratës. Çeshtja do t'ishte ndryshe në rast qi debitori të kërkonte shtimin e kundrëprestimit tue tregue se përndryshej nuk asht në gjendje me krye prestimin qi ka marrë përsipër në konditat e paktueme.

drejtën qi m'ep ligja me ndjekë debitorin p sh. kur un i kercnohem këtij (i cili me de tyrohet vetëm 100 fr. ari) se due me e ndjekë pa pritë asnji ditë në qoftë se ky nuk me lëshon nji deftesë se me detyrohet 200 fr. ari. Po gjithashtu, me gjithse e drejta e denoncimit të nji fajtori asht nji tager qi ka secili dhe bazohet në ndjenjat e mirëvaj tjes të drejtësis, kur un i kercnohem fajtorit se kam me e denoncue po nuk me dha mue ose nji tjetri nji shumë të hollash, *abuzoj* të drejtën pse tagri i denoncimit me sherben si mjet për të pasunue vehten ose tjetrin në mënyrë të jashtëligjëshme.

Rrugat e së drejtës duhet të mbesin në sherbimin e së drejtës, dhe nuk mund të këthehen nga destinimi i tyne për t'u ba mjete realizimi fitimesh të paligjëshme.

(Shif mbi të gjithë këto: Josserand Cours II Nr. 85,86 - De Ruggero ist. I § 27 faqe 250 Rossel : Manuel I Nr. 83 - Von Thur loc. cit. § 28,6

3) *Dami i kercnuem duhet të jetë i randë (timor majoris malitatis).*

I randë pergjithsisht duhet të konsiderohet ay dam (ajo e keqe, sikurse thotë neni 1093) i cili, po të barasohet me deklarimin e vullnetit qi duem me terheqë passjell nji dam ma të randë se sa asht ay qi pasjell vetë deklarimi, në mënyrë qi midis dy të këqijave i dhunuemi zgjedh të keqen ma të vogel. Dami ose e keqja mund të qellojë në personin, nderin ose pasunin. qoftë në personin, nderin ose pasunin e vet qoftë n'ato të personave qi lidhen me të kercnuemin me vjega afersie. Këto vjega mund të jenë gjinie, krushqie, miqësie ose interesi; lloji i tyne asht indiferent. Porse ligja me arsye krijon prezumimin se frikësimi qi drejtohet kundra bashkëshortit, të paslindunve dhe të parëli ndunve t'onë konsiderohet si e bame drejt për drejt kundra nesh ; për çdo tjeter vjegë për kundrazi ligja i-a ka lanë gjyqtarit me hetue simbas cirkonstancave të rastit në se ajo asht e atillë sa të justifikojë vesimin e hirit të deklaruesit (Nenet 1093 dhe 1094).

4) *Frika duhet të jetë e arësyeshme* d. m. th. dhuna duhet të jetë e atillë sa t'i bajë pershtypje nji personi me arsye. Ligja pra, tue lypë nji frikësim t'atillë sa t'i bajë pershtypje nji nieriu t'arsyeshem, nuk kerkon prej viktimës e resistencen e nji burri trim (constantissimus homo) por nuk knaqet as me friken e nji nieriu fare të ligshtë (metus vani hominis).

Nga fraza e nenit 1093 duket se edhe ligjëvuesi i yn ka adoptue, në shembë llim të së drejtës romane, nji sistem objektiv dh· abstrakt: masa e proporcionit midis rezikut të kercnuem dhe rezistencës të viktimës duhet të peshohet tue pasë parasyesh nierin e mesem, normal i cili nuk asht as trim për së tepermi, as i ligsht për së tepermi.

Porse këjo nuk asht veçse nji dukje, e cila çduket me njiherë po të kemi para syesh pjesen e fundit të nenit 1093 ; në çmimin e këtyne cirkonstancave merret parasyesh mosha, seksi dhe gjendja e personave. Kriteri i Kodit t'onë pra asht sencjalisht *subjektiv: masa* e dhunës asht e ndryshme për burrin ose per gruen, për djalin, për madhorin ose për plakun. për analfabetin ose për të dijshmin, për të pasunin ose për të vorfnin, për drejtorin ose për sherbtorin etj : kultura, fuqia e vullnetit, forca fizike, gjendja shoqnore etj. janë elementet nga të cilat rast pas rastit duhet të nxjerrim në se dhuna ka qenë ose jo e proporcjonueme me fuqin e kundershtimit të viktimës.

Ky proporcjon konsiderohet se mungon kurdoherë qi frika asht vetem reverencjale dhe e pashoqnueme me dhunë (Neni 1095) Ndjenja e respektiv pra, sa do e madhe qoftë e cila shtynë shpesh herë përsonat e nenvuemuna nen autoritetin e të tjerë ve me bâ vepra qi nuk do të bajshin po të mos ndodheshin nen atë autoritet, nuk e ban

vullnetin të vesuem nga dhuna (Shif Josserand loc. cit. Nr 83 84 85, De Ruggero loc. cit)

5) *Midis kercnimit dhe deklarimit të vullnetit duhet të eksistojë nji lidhje shkaktarie (kausaliteti)*, d. m. th duhet qi kercnimi të jetë perdorë për të terheqë deklarimim vullneti. Me fjalë të tjera, po ashtu si lajthimi, edhe dhuna duhet të jetë *determinuese, duhet të ketë qenë shkaku ekskluziv ose kryesuer i lidhjes së kontratës.*

§ 57. Cirkonstanca indiferente.

Dhuna si ves i vullnetit duhet të permbledhë elementat kushtetuese q'u treguen ma siper, pa qenë nevojë qi të kerkohen edhe kondita të tjera plotësuese. Prandej janë cirkonstanca të pa-randësi dhe nuk e çdukin dhunen: as natyra juridike e aktit qi asht lidhë nen influencen e dhunës, as origjina e kesaj, as lloji i mjeteve friksuese të perdoruna, as referimi (incidenca) e frikësimit.

a) *Natyra juridike e aktit.*

Të gjitha aktet juridike janë t'afta m'u vesue me dhunë pa dallim në se ato janë akte me titull barrësuer ose darovuer në se janë njianëshe ose dyanëshe.

Kështu, perveç kontratave, edhe premtimi i njianëshem, edhe pranimi ose refuzimi i nji trashigimi mund të vesohen prej dhunës

b) *Origjina e dhunës.*

Dhuna mund t'ushtrohet o prej nji kontraktuesi kundrejt anës tjeter bashkëkontraktuese, ose prej nji të treti me qellim qi të determinojë vullnetin e viktimës, ose ma në fund prej nji fuqie të pamvarun nga vullneti i palëve kontraktuese dhe të palidhuna me asnji mënyrë me aktin. Origjina dhunës në dy rastet e para asht pa kontestim indiferente: sa për ipotezen e tretë eksistojnë shum kontestime në se kjo hynë ose jo në konceptin e dhunës. Duhet të flasim veç e veç mbi këto tri ipoteza.

1) *Dhuna midis kontraktuesit kundrejt kontraktuesit.* Ky asht rasti normal i dhunës, i cili ka për sanksion anulueshmënin e aktit kur dhuna ka qenë determinuese dhe e pajustifikueshme (Neni 1092).

2) *Dhuna e perdorun prej nji të treti* mbi viktimen me qellim qi t'a shterngojë me ba nji deklarim vullneti në favor të bashkëkontraktuesave. Në këte rast friksimi ka nji burim të jashtem nga qarku kontraktual: kreditori i cili t'a supozojmë, nuk asht bashkëvepruës në manovrat friksuese të perdoruna, perfiton nga dhuna pa e pasë ushtrue ose provokue vetë këte dhunë

Eventualiteti i nji dhune kësodore asht mjaft i rallë mbasi në shumicen ma të madhe të rasteve, ay qi perfiton nga manovrat e friksimit asht në marrëveshtje me ate q'i perdorë, dhe kështu n'aplikim të rregullave të bashkëveprimit, edhe ky rast perfshihet nga rasti i parë i parapamë siper. Porse perjashtimisht mund të ngajë qi friksuesi nuk ka pase asnji marrëveshtje me ate në favor të të cilit asht lidhë kontrata. Edhe për këte ipotezë neni 1092 sanksjonon anulueshmësiën e kontratës. Ky sanksion i ligjës asht i arsyeshem sepse: po të kemi para syesh se hiri debitorit i asht terhequn me dhunë, nuk ka asnji randësi fakti se ay qe ka shkaktue deklarimin e vesuem nuk asht

ay qi përfiton nga ay deklarim Nji deklarim vullneti pra i bam në favorin e Bardhit sht i atakueshem edhe sikuri Bardhi mos të ketë ba ndonji frikësim ; e ma teper edhe sikur ky të mos ketë pasë as ma të voglen dijeni për këte frikësim Nga nji herë (si në rastin e letrave anonime) viktina e frikësimit mund të mos t'a dijë se nga i vjen ky.

3) *Dhuna e ushtrueme nga nji forcë e pamvarun nga vullneti i palëve kontraktuese dhe e jashtme nga qarku kontraktual.*

Në dy rastet e masiperme ekziston lidhja kausale midis dhunës dhe deklarimit të vullnetit, kurse në rastin qi kemi perpara nuk eksiston nji lidhje e këtillë.

Ketej del pyetja: frika e provokueme nga nji rrezik natural ose nga nji veper e nieriut e jashtme nga qarku i aktit a hynë në konceptin e dhunës? Me fjalë të tjera, a hynë në konceptin e dhunës vepra e atij q'i prokuron vehtes nji fitim të padetyruem, tue përfitue nga nji rrezik i math q'e po i kercnohet premtuesit, kur ky rrezik nuk asht shkaktue nga kreditori as nga ndonji i tretë për këte, por ka lindë nga nji ngjarje natsrale (mbytje-uji, zjarm, termet luftë) ose nga vepra e nji të treti pa qellim qi të favorizohet kreditori?

Për shembell: nji uhdhëtar zihet rob prej nji çete kusarësh dhe i premton atij qi do t'a lirojë nga robënia të gjith ose nji pjesë të madhe të pasunis së tij; nji kapidan anije qi ndodhet tue u mbytë merr përsiper detyrimin me i pague nji shumë jashtë çdo proporcjoni me sherbimin e prestuem atij qi do t'a shpetojë nga rreziku.

Hiri i debitorit në këto raste a asht i vesuem nga dhuna e jashtme, nga gjendja e nevojës? ...

Të gjith pranojnë se kontratat e bame tue perfitue nga nevoja e domosdoshme e tjetrit për të nxjerrë dobina të teperme janë të jashtëligjëshme Nryshimet eksistojnë vetem në faktin qi disa në këto ipoteza shofin nji rast dhune, kurse disa të tjerë shofin nji objekt të paligjëshem të kontratës, ose nji shkak të paligjëshem të kësaj.

Çeshtja ka randësi praktike të madhe, sepse po të kemi në këto raste vetem nji hirë të vesuem kontrata asht e anulueshme dhe e vleftesueshme, kurse po të kemi objektin ose shkakun e paligjëshëm, nuliteti i kontratës asht absolut dhe i pashanueshem.

Simbas mendimit t'one, dhe tue pase parasysh dispozitat e Kodit t'onë, në këto raste ndodhemi perpara nji deklarimi vullneti të terhequn e jo të lirë Porse jo në të gjitha rastet mund të thomi se ndodhemi n'ipotezen e dhunës. Për të gjetë kur kemi dhunë e kur jo duhet të kemi parasyesh sa pason:

1) Frika vetem nuk formon dhunë pse, sikurse kemi pa për të pasë dhunë në kuptimin e ligjës nuk mjafton frika, por duhet qi kjo frikë të jetë e provokueme nga kercnimi i bam me qellim qi të shterngojmë tjetrin me u lidhë me nji akt juridik Prandej kur mungon kercnimi, kontrata e lidhun prej nji përsoni nen përshtypjen e nji frike, asht e vlefshme si çdo akt tjeter qi lidhet në nji ras nevoje të ndryshme. Të ketilla kontrata, qi e drejta gjermane i quen *Rettungsvertraege* (kontrata shpetimi) janë të vlefshme

Vetem kur shperblimi i paktuem asht jashtë çdo proporcjoni me prestimin e anës tjeter, kontrata bahet e anulueshme ose e modifikueshme jo për shkak dhune po për shkak lendimi në konformitet me nenin 1097 të Kodit Civil.

7) Me gjith këte, në disa raste analoge, kontrata asht e anulueshme për shkak dhune; këjo ngjanë n'ato raste në të cilat kercnimi perbahet prej nji ometimi.

E keqja me të cilen frikësojmë nji tjeter mund të perbahet prej nji veprimi pozitiv ose prej nji *ometimi.* Me gjith këte çdo ometim nuk mund të formojë dhunë: ometimi formon dhunë vetem, *kur autori i ometimit asht i detyruem prej ligjës ose prej konvencionit me ba veprimin e ometuem.*

Kështu ngjanë për shembell kur nji udhëheqës mali, i cili ka pranue udhëhe qjen, refuzon me vazdue në ndihmen e turistit, kur nji doktor, i cili ka pranue kuri min e nji të smueti refuzon me vazhdue në mjekimin e këtij etj

Në këto rastet e fundit vetem ometimi formon dhunë, ometimet e tjera (mosshpetimi i nji të xanuni sklav prej kusarësh, mosshpetimi i njanit qi ndodhet tue u mbytë në det etj) nuk hyjnë në konceptin e dhunës, mbasi shpetuesi nuk ka në këto raste prej ligjës ose prej kontratës ndonji detyrim me bâ ose me veprue. Porse perfitimi nga nevoja e tjetrit per të nxjerrë dobina të teperme kur nuk hynë në konceptin e dhunës, hynë n' ate të lendimit dhe kontrata e lidhun jashtë çdo proporcioni midis prestimit dhe kunderpre stimit, mund t'anulohet ose të zbritet simbas nenit 1097.

c) *Lloji i mjeteve të perdoruna.* Nuk kanë randësi sistemet e perdoruna per të peshue mbi vullnetin e viktimës. Dhuna mund të marrë ngjyra të ndryshme: mund t' ushtrohet me vepra keqsjelljeje, me kercnime, me tmerime etj. E keqja qi formon objek tin e dhunës mund të jetë fizike ose morale Nenet 1093 dhe 1094 permendin perso nin, nderin dhe pasunin, po ky numrim nuk asht limitativ: friksimi mund të drejtohet edhe kundra liris ose kundra atributave personale të tjera (p. sh. kercnimi se kanë m'u botue fakte, të cilat me gjith se nuk prekin nderin, viktima ka të drejtë m'i mbajtë të fshehta) ose veçanerisht mund të kenë për qellim me tronditë ekvilibrin e mendjes (p. sh nji dhurim i terhequn me friksimin se per ndryshe friksuesi ka me vra vehten).

d) *Drejtimi (incidenca) i frikësimit* Përgjithësisht asht indiferent fakti qi frikësi mi t'i drejtohet viktimës ose nji të treti (Nenet 1093,1094), Rreth kesaj pike kemi folë ma siper (Shif § 56. 5 - Shif mbi dhunen: Von Tuhr loc. cit. § 38, III, - Josserand Cours II, Nr 87 - 91 - De Ruggero Ist. I. § 27 a Planiol et Ripert vol. VI. Nr. 193-196 Venzi në Pacifici-Mazzoni vol. II nota 9 faqe 429 Josserand Les Mobiles Nr. 71 - 90).

Paragrafi 3.

Dheli.

§ 58. Definimi i dhelit

Definimi ma i mirë i dhelit asht edhe sot ay i Labeonit (fr. 1 § 2 D. 4. 3): «dolum malum esse omnem calliditatum fallaciam machinationem ad circumveniendum fallendum decipiendum alterum adhibitam», Dheli asht çdo sjellje qi asht në kundershtim me ligjat e ndershmënis dhe qi bahet me qëllim qi të gënjejmë të tjerët: asht nji vullnet i keq qi vepron me dredhina, për të shtye ose për të mbajtë tjetrin në lajthim dhe për të

damtue të gënjymin, tue i sjellë vedit perfitim. Dheli pra asht nji veprim i paligjëshem i cili këtu konsiderohet vetëm si shkak qi i gabon vullnetit udhën e drejtë tue e shtye në lajthim [1]) në këte rast ligja nuk ndalohet në lajthimin (i cili asht edhe në vehtvehte nji ves i vullnetit) por shikon *shkakun* shtytës të lajthimit dhe ban të mundëshem anulimin e kontratës edhe kur lajthimi qellon n'elemente jo thelbësore të saj ose në motivet e mbrendëshme.

Veçanërisht në landën kontraktuale [2]) dheli asht nji dredhi qi përdoret për me *tërheqë* hirin e anes tjetër (shif nenin 1089), i cili hirë prandej asht i vesuem. Për doruesi i dhelit përpiqet me provokue në shpirtin e viktimës nji shkak-shtytës, nji motiv qi t'a determinojë me kontraktue, kurse ky shkak-shtytës asht i rremë, i damshem, ose nuk eksiston fare, në mënyrë qe dheli e shtyen në lajthim.

Kështu për shembëll asht rasti i nji shitësi i cili deklaron në të rremë se prona qi don me shitë perfiton nga nji servitud imagjinar; rasti i nji shitësi i cili për të tërheqë hirin e blesit paraqet nji letër qi tregon në të rremë se sendit për t'u shitë i asht shtue vlefta Në të këtilla raste autori i dhelit ka provokue në viktimen deshirën me kontraktue, ka influencue vullnetin e kësaj me mjete artifiqale dhe mashtruese.

§ 59 Elementet kushtetuese të dhelit si ves i vullnetit

Që dheli të vesojë hirin e prandej të shkaktojë anulueshmënin e kontratës, lypën nji seri konditash, të cilat rezultojnë nga neni 1096 :" Dheli asht shkak anuelushmënie e kontratës kur dredhitë e përdoruna prej njanës nga palët ose prej nji të treti me dijenin e asaj, kanë qenë t'atilla sá po të mos ishin përdorë, ana tjetër nuk do të kishte kontraktue".

Prandej:

a) Dredhinat duhet të jenë përdorë me *qëllim* (me dijeni, qi të shtyjnë viktimen në lajthim. Për të qënë dredhia qëllimtare duhet të konkurrojnë këto tri kushte:

1) *Autori* i dhelit duhet *t'a dijë* që idea, lindjen e së cilës e provokon në shpirtin e anës tjetër, asht e rremë; nji pohim qoftë edhe i rremë që bahet nga moskujdesia nuk mjafton për të justifikue eksistencën e dhelit.

2) Duhet qi autori i dhelit *të besojë* qi ana tjetër ka me i konsiderue të vërteta thanjet e rreme të tija dhe ka me u shtye ndofta nga këto thanje me kontraktue Kur auktori i lavdimeve, i reklamave të teprueme (t'ekzagjerueme) mendon se keto nuk do t'i merren seriozisht, nuk ban veprim dheltar.

3) Dheli duhet të ketë pasë për pellim *me shtye* anën tjetër me lidhë kontratën e dishirueme prej autorit të dhelit. Pohimet e rrema të bame me qëllim lavdimi, për të dalë nga *ngatresa* etj. nuk përmbajnë dhel veçse kur autori i këtyne konstaton se ana tjetër po vendosë m'u lidhë me kontrate tue i u mbesue atyne thanjeve

b) Lajthimi i provokuem nga dheli duhet t'i referohet fakteve të cilat munden m'u dijtë me saktësi. Prandej nuk kemi dhel kur krijojmë në shpirtin e anës tjetër

---

[1]) Prandej trajtimi i dhelit nuk merr fund në këtë vënd; mbi këtë do të flasim prāp më vonë tue e konsidcrue si veprim të paligjëshëm, si moseksekutim dheltar në teorin e shuemjes t'obligimeve etj.

[2]) Ligja nuk flet veçse për kontratat, porse si çdo ves tjetër i vullnetit, dispozitat e dhelit aplikohen analogjikisht në të gjitha aktet juridike.

shpresa të cilat janë prej natyre të pasakta (p. sh naltësimi i çmimit të nji titulli në bursë).

c) Sikurse rezulton edhe nga konditat e sipërme, veprat-dheltare duhet të jenë *moralisht të papëlqyeshme*, d. m. th. duhet të kapërxejmë gradën mesatare: tregtari i cili lavdon mallin e vet, i cili thret se i ban klijentëve në shitje kondita ma të mira se tregëtarët e tjerë natyrisht nuk e respekton aqë shum të vërtetën; mundet qi sjellja e tij asht me *keqbesim*, por me gjith këte këjo sjellje lejohet prej zakoneve të jetës së përditëshme; dheli i këtij, në qoft se ka dhel, asht ay qi juristat e Romës e quejshin *dolus bonus* (dhel i mirë), d. m. th. ajo masë dheli e cila pranohet ose të paktën tolerohet prej të gjith botës: vetëm *dolus malus*, dheli i bam me qëllim të keq passjell efekte juridike dhe ligja vetëm këte dhel e konsideron si ves të vullnetit

Caktimi i kufinjve, ku mbaron dheli i mirë dhe ku fillon dheli i keq asht natyrisht i pamundun në teori. Kriteri i këtij dallimi duhet të hetohet rast pas rastit prej gjykatës së faktit e cila do të çmojë eksistencën ose jo të dhelit tue pasë parasyesh natyrën e punës, zakonet e përgjithshme dhe ato të posaçme të vendit.

c) Dheli duhet të ketë nenë *determinues, kausal*, d. m th duhet të ketë shtye anën e mashtrueme me kontraktue; duhet të rezultojë në mënyrë të qartë që po të mos ishin perdorë dredhinat, ana tjetër nuk do të kishte kontraktue (Neni 1096 pjesë e fundit).

Lidhja kausale (shkak efekt) mungon kur tentativa e dhelit deshton pse ana tjetër e ka dijtë gjendjen e vërtetë të punëve; kjo lidhje mungon gjith ashtu kur ana tjetër me gjith se i ka mbesue thanjeve mashtruese, por për arsyena të tjera nuk do t'a kishte lanë kontratën pa e lidhë edhe sikur të kishte pasë dijenin ma të plotë mbi këto cirkonstanca.

Nga dheli qi shtynë anën e mashtrueme me lidhë nji kontratë ose nji akt juridik tjetër *(dolus causam dans)* duhet të dallojmë dhelin e i cili e shtyn këtë me u lidhë me nji akt të cilin do t'a kishte ba edhe pa ndërhymjen e dhelit por me kondita të ndryshme *(dolus incidens* dheli incidental). Kështu nji person dërshron me shitë nji *akcion* por për shkak se gënjehet rreth çmimit kurent të Bursës, e shet këte për 100 fr. në vend qi t'a shesë për 120. Në nji rast kësodore, simbas disave, ana a gënjyeme ka të drejtë me e atakue aktin me padien e nulitetit; porse me këte mënyrë i prokurohet kësaj edhe nji dobi e pajustifikueshme. kur për shembëll në ndërmjetkohen çmimi i bursës t'akcjonit ka hypë në 150 fr. Ky përfundim me arësye i duket disa autorëve të tjerë (v. Tuhr etj) i padrejtë, jo vetëm për të gënjyemin, por edhe për autorin e dhelit. Efektivisht anulimi i aktit ka për qëllim jo ndeshkimin a autorit të dhelit. por me i këthye lirin e vendosjes atij të çilit i asht tërheqë hiri me dredhi. Në shëmbëllen konkrete ana e gënjyeme do t'a kishte shitë akcjonin për 120 franga. edhe mashtruesi do t'a kishte blë Mendojmë se në këtë rast ana e gënjyeme nuk ka të drejtë me kërkue anulimin e aktit, por ka vetëm të drejtë me kërkue shpërblimin e dameve nga autori i dhelit. Kur diferenca midis prestimit dhe kundërprestimit asht shum e madhe, mund të gjejë vend aplikimi neni 1097 tue i-a lanë çmimit t'urtë të gjyqtarit të faktit oportunitetin me mbajtë kontratën, me e zbritë ose me e anulue.

d) Kontrata e vesueme me dhel, si mbas nenit 1096 asht e anulueshme vetëm kur dheli asht përdorë prej njanës nga palët, ose kur kjo ka pasë dijeni (ose duhet të të kishte pasë dijeni [1]) për dhelin e përdorun prej nji të treti. Kur ana qi ka për-

[1]) Kështu disponon shprehimisht neni 28 paragrafi II i Kodit t'obl. të Helvetisë.

fitue nga dheli nuk ka marrë pjesë me asnji mënyrë në dredhitë e përdoruna prej të tretit ana e gënjyeme mbetet e lidhun, posë rastit kur lajthimi në të cilin ka ra asht *esencjal,* në të cilin rast mundet me kërkue anulimin e kontratës për shkak lajthimi. Kur përkundrazi lajthimi nuk asht esencjal kontrata asht e vlefshme dhe ana e lëndu eme ka vetëm të drejtën me kërkue shpërblimin e damëve kundra autorit të dhelit

I tretë për efektet e nenit 1096 konsiderohet çdo person qi nuk ka marrë pjesë në bisedimet dhe në përfundimin e lidhjes të kontratës pranë atij qi përfiton nga dheli: Përfaqësuesi i cili ka kontraktue n'emen të këtij sidhe personat e ngarkueme prej këtij me hye në marrëveshtje me anën tjetër (agjentat e tregtis, shegertat udhëtues etj) nuk mund të konsiderohen si të tretë: dredhitë e këtyne personave i atribuohen anës qi përfiton nga dheli, po ashtu sikur dredhinat t'ishin ba prej këtij. Përkundrazi, shegertat dhe të prepozuemit e anës qi pson nga dheli janë të tretë: kështu në nji kontratë të lidhun midis Bardhit dhe Ziut, kur Bardhi asht gënjye prej nji agjenti të vet ky nuk mundet me atakue kontratën veçse kur Ziu ka marrë pjesë në dhelin e agjentit. Ma në fund në lidhjen e nji kontrate me nji shoqni anonime, nji aksionist asht i tretë po ashtu si asht i tretë në nji shoqnikolektive shoku i cili nuk ka marrë pjesë në lidhjen e aktit.

Kur Bardhi lidhë nji kontratë me shumë persona, p sh. me Ziun e me Kuqin dhe Ziu përdorë nji dredhi pa bashkëveprimin e Kuqit, kontrata asht e atakueshme vetëm kundrejt Ziut

Dispozita e nenit 1096 asht e aplikueshme jo vetëm për kontratat por edhe për të gjitha aktet juridike njianëshe q'i adresohen nji personi (empfangsbedueríig) Kështu premtimi i njianëshem i dhanun Ziut prej Bardhit obligon Bardhin, posë kur Ziu nuk asht autori i dhelit ose nuk ka marrë pjesë në dhelin e të tretit. Në deklarimet vullneti qi nuk i adresohen nji personi (nicht empfangsbeduerftig), me qenë se ana tjeter nuk eksiston, personi i autorit të dhelit asht indiferent: p sh. në pranimin e trashigimit (Neni 569), në testamentat, në njohtjen e nji fëmije në fondacjonet (V. Tuhr loc. cit. § 38 - Josserand loc. cit. Nr 93 - 97).

§ 60. Mjetet dheltare - Dheli negativ

Përsa i përket *mjeteve* të përdoruna prej autorit të dhelit: dheli mund të konsistojë, si në deklarime të rrema, si në faktin e përfitimit nga nji lajthim qi eksiston ma parë dhe në *heshtjen* e fakteve qi autori i dhelit i din se janë t'afta me ndalue anen tjetër m'u lidhë me kontratë Nji heshtje e këtillë nuk asht dheltare veçse kur autori i dhelit asht i detyruem me i tregue këto fakte nga raporte juridike qi kanë lindë midis palëve me rastin e marrëveshtjeve parakontraktuale. Me fjalë të tjera dheli heshtësuer ose negativ asht i aftë me vesue hiri vetëm kur asht moralisht i papelqyeshem, kur asht në kundërshtim me moralin juridik. Kështu në bazë të rregullave të mirëbesimit, rezulton se njeni kontraktues nuk duhet të përfitojë nga nji gabim çmimi të kontraktuesit tjetër, kur ay e shef këte gabim në momentin e lidhjes të kontratës.

Obligimi me folë asht i kufizuem: asnjana nga palët nuk ka parimisht detyrimin me informue anën tjetër për të gjitha cirkonstancat qi mund të kenë për këte ndo-

nji farë randësie, kur kjo nuk e pyetë: në marredhanjet tregtare secila nga palët duhet të ruej vetë interesat e veta.

Prandej çdo heshtje e fjeshtë nuk mjafton për të formue nji dredhi dheltare: heshtja asht dheltare vetëm kur ay qi ka heshtë ishte i detyruem me folë, o pse këte detyrim ja ka ngarkue ligja (Shif për veset e sendit të shitun nenet 1432 e vijuesa), ose pse ja ngarkojnë cirkonstancat e punës ose sidomos natyra e kontratës e cila supozonte në palët raporte besimi reciprok. Kështu i porosituni, i ngarkuemi me këqyrë interesat e tjetrit ose shoku qi premton me u kujdesue për interesat e bashkëta, dety rohen të siellën me nji sinqeritet i cili nuk mund të kërkohet nga palët në nji kontratë, në të cilën kryqëzohen interesa të kundërta, si b, f, në shitjen, në qiradhanjen.

Shitësi nuk asht i detyruem me i a tregue blesit të gjitha faktet qi mund të kenë influencë në çmimin e sendit simbas ligjës ekonomike të ofertës dhe të kërkesës, porse mbasi e njef sendin ma mirë se blesi detyrohet vetëm me i tregue ato fakte qi duhen për të ndalue blesin me u gënjye randësisht mbi cilësinat e këtij sendi. Palët qi kerkojnë nji kredi etj. nuk janë të detyrueme me tregue gjëndjen ekonomike të tyne veçse në raste të caktueme posaçerisht prej ligjës (p. sh. në rastin qi kerkohet. konkordati preventiv).

§ 61. Sanksioni i dhelit

a) Sansioni normal i dhelit asht *anulueshmënia* e kontratës;

b) *Në rastin e nji dheli incidental*, sikurse kemi thanë ma sipër (§ 59), viktima qi nuk ka të drejtë me kërkue anulimi i kontratës ka së paku të drejtën me kërkue shperblimin e dameve prej autorit të dredhinave; damshpërblime mund të kërkohen i.ë çdo rast prej të tretit qi e ka shtye në lajthim me mashtrimet e veta. Në të këtilla raste, padia e damshperblimeve zen vendin e padis së nulitetit për të cilën nuk eksistojnë të gjitha konditat e lypuna.

c) Nji sanksion i tretë i dhelit asht *refuzimi i nji nuliteti* autorit të dredhinavet. I pazoti i cili me dhel ka provokue lidhjen e nji kontrate nuk mundet ma me preten due nulitetin e saj: kështu obligimi nuk mund t'atakohet prej të mitunit, i cili me *dredhina* (me dhel) ka mbulue (disimulue) mitunin e vet (Neni 1203), tue paraqirë për shëmbëll nji certifikatë lindjeje t' rremë etj

§ 62. Dheli dhe lajthimi

Me qënë se dheli e veson hirin vetëm dhe përsa shtyen tjetrin në lajthim d. m. th. kur asht *determinues* lindë pyetja pse teoria e dhelit të mos bashkohet me atë të lajthimit: për ç'arësye të deklarohet nul për shkak dheli nji kontratë e cila asht e vesueme prej lajthimit? Porse, me gjith se asht e vërtetë se dheli veson kur determinon ramjen në lajthim të viktimës, midis dhelit dhe lajthimit eksistojnë ndryshime me randësi:

1) Faktet qi përbajnë dhelin janë përgjithsisht ma *të dukëshme*, pse asht nji gja shum ma e lehtë me provue eksistencën e dhelit sa të lajthimit, i cili në shum raste nuk

çfaqet përjashta: për këte shkak viktima e lajthimit pretendon me shpresa sukcesi ma të mdhaja dhelin se sa lajthimin.

2) Teoria e dhelit asht ma e gjanë se ajo e lajthimit: kemi pa se lajthimi mbi *motivet* mbi shaqet qi kanë shtye viktimen me kontraktue nuk influencon vleftësin e kontratës (shif § 47); në dhelin përkundrazi puna qendron ndryshe, mbasi motivet e fjeshta mund të jenë në këte rast determinuese. M tepër mund të thomi se lajthimi i provokuem nga dheli i referohet kurdoherë *motiveve* të vullnetit Kështu në rast që viktima *ka gënjye vehten* në motivet, n'arsyenat shtytëse të kontratës kjo asht e vlefshme; kur përkundrazi viktima *asht gënjye prej bashkëkontraktuesit*, kontrata asht e anulueshme; në rastë që un e kam shitë automobilin t'em pse kam kujtue qe asht i papërdorueshem, nuk mundem me kërkue anulimin e kontratës tue pretendue se jam gënjye; porse kurse bashkëkontraktuesi i em me dredhina me ka bindë se automobili i em asht i papërdorueshëm un mundem me kërkue anulimin e kontratës tue u bazuë në dhelin.

Paragrafi 4. Lëndimi

§ 63 Definimi dhe elementet e lendimit

Simbas pranimit të lirisë kontraktuale palët janë të lira me u dhanë akordeve të tyne atë shtrijim qi deshrojnë, veçanërisht në kontratat sinalagmatike, palët janë arbitra me caktue sasinë e prestimit dhe të kundërprestimit.

Me gjithë këte, ky pranim individualistik e tradicional i autonomis së vullnetit në konvencjonet duhet të ketë nji kufi: nuk duhet të lejohet abuzimi qi shpesh kerë ma i pasuni ushtron kundra të papasunit, që i forti ushtron kundra të dobëtit. Ligjëvuesi për të përkufizue këto abuzime qi mburojnë nga liria kontraktuale, ka krijue instituten e lëndimit

Simbas nenit 1097 pr. I: « në rast që prestimet ose obligimet e njanit nga kontraktuesat, ne krahasim me dobijtë qi nzjerr prej kontratës. ose me prestimin e anës tjeter janë jashtë çdo proporcioni. në mënyrë që simbas cirkonstancave duhet të prezumohet se hiri i tij nuk ka qenë mjaftësisht i lirë, gjyqtari mbi kërkimin e anës së lëndume mundet me anulue kontraten ose me i ulë ato obligime ».

Nga termat e këtij neni rezulton se lëndimi supozon dy kondita, njana objektive dhe tjetra subjektive.

1) Elementi objektiv lëndimit. Duhet, pikëspari, qi prestimi dhe kundërprestimi të jenë jashtë çdo proporcioni me njani tjetrin. Me fjalët *jashtë çdo proporcioni*, ligja kupton nji mungesë ekvilibri midis obligimeve reciproke të palëve, në mënyrë qi terezia peshon randësisht nga njana anë në dam t'anës tjeter. Porse kufini ku fillon lëndimi nuk mund të caktohet me saktësi dhe me precizion, mbasi askush nuk mundet me thanë *a priori* ku bahet disproporcioni i randë dhe ku fillon abuzimi i gjendjes së nevojës dhe i dobësis ekonomike të kontraktuesit tjeter. Këte nuk mund t'a thotë veçse gjyqtari mbas nji çmimi të kujdesëshem të të gjitha elementeve të posaçme, të të gjitha cirkonstancave të rastit. Efektivisht duhet të kemi parasyesh se ligjëvuesi nuk përpiqet me realizue nji drejtësi absolute, e prandej nuk pretendon që prestimet reçiproke të palëve kontraktuesa

të jenë të njejta në vleftë: drejtësija absolute nuk asht e kësaj bote dhe vetëm përpjekja për realizimin e saj do të kishte për konsekvencë cenimin e lirís dhe të saktësis të kontraktimeve e do të përfundonte në nji padrejtësi (*summun jus summa injuria*): Duhet të kemi parasyesh gjithashtu se në kontratat sinalagmatike secili nga kontraktuesat lidhet pse ka interesë d. m. th. pse don *me fitue* dhe çkëmben prestimin e bam me atë që merr pse ky i fundit vlen ma tepër për te se i pari. Prandej n'asnji rast nuk mund të të thomi se prestimet reciproke të palëve janë ekvivalente.

Vlefta e sendeve qi formojnë objekt të kontraktimeve asht subjektive mbasi vetëm personi qi stipulon nji prestim mundet me çmue vleftën respektive të sendit qi ep dhe t'atij qi merr.

Porse ligja nuk don me ndalue, si thamë edhe ma sipër, çdo disproporcion midis prestimeve por vetëm ate disproporcion qi kalon kufinjtë mesatarë, që asht evident dhe i dukëshem, *qi bje në sy*.

Asht e vertetë se shumë sende mund të kenë nji vleftë shum të madhe për nji person kurse për nji tjetër nuk kanë asnji vleftë, porse asht edhe e vertetë se në shumicën ma të madhe të rasteve, sendet dhe sherbimet çmohen në jetën e përditëshme, simbas vleftës qi kanë në treg sendet dhe sherbimet q'u shembëllejnë atyne qi formojnë objektin e kontratës

Me fjalet *jasht çdo proporcioni* pra neni 1097 ka në qëllim çmimin mesatar *(communis aestimatio)* të sendeve qi rezulton *objektivisht* pse vetëm nji disproporcion objektiv asht i dukëshem dhe bje në sy, kurse diferencat subjektive në vleftën e sendeve, posë që nuk janë të dukëshme, nuk janë në shumicën e rasteve aqë të mdhaja.

Lëndimi i nenit 1097 mund të vesojë të gjitha kontratat, përveç atyne për të cilat ligja ka disponue shprehimisht se nuk cenohen nga lëndimi, ose kur ka caktue kritere të ndryshme nga këto për disa kontrata të posaçme (shif pas § . . . .)

Kontrata lëndimtare janë p. sh. shitia e sendeve të luejtëshme me nji çmim të tepërm ose shum të vogël: n'ipotezen e parë i lënduem asht blesi, në të dytën shitësi: kontrata e punës me nji mëditje (salaire) shumë të naltë ose shum t'ulët; kontrata e shoqënisë në të cilën fitimi i caktuem për njanin nga shokët asht në disproporcion të math me pjesen qi ka në bashkëpasunim; kontrata e paqësimit në të cilën asht paktue nji shpërblim që asht jashtë çdo proporcioni me të drejtat nga të cilat asht heqë dorë: qiradhanja e sendeve me nji shpërblim të tepërmë etj. etj. . .

Për efektet e lëndimit, gjykata e faktit, çmon në se prestimet reciproke janë jashtë çdo proporcioni, tue pasë parasyesh vleften qi kanë pasë sendet në kohen e lidhjes së kontratës. Në këte çmim gjykata nuk duhet të lajë mbas dore sidomos *risqet* në të cilat ekspozohen kontraktuesat: kështu b. f, nji çmim shitjeje tepër i ulët mund të justifikohet në disa raste konkrete me rrezikun qi merr përsipër blesi me këte shitblemje.

2) *Elementi subjektiv i lëndimit.* Mungesa e proporcionit midis prestimit dhe të kundërprestimit nuk asht e mjaftueshme për të cilësue kontratën lëndimtare: elementit objektiv të lëndimit duhet t'i shtohet edhe nji element subjektiv: *duhet të rezultojë se hiri i anes së lendueme nuk ka qenë mjaftësisht i lirë*, d. m. th ka qenë i vesuem.

Sikurse kemi pa, veset klasike të vullnetit, lajthimi, dhuna e dheli, për t'u marrë parasyesh prej ligjës duhet të përmbajnë elemente të caktueme. Ligja nuk konsideron ves të vullnetit çdo lajthim, çdo dhunë e çdo dhel. Me gjith se në shum raste lajthimi, dhuna e dheli munden m'u shoqnue dhe me nji

disproporcion të math midis prestimeve të kontraktuesave, në shumë raste të tjera ky disproporcion mund të ngjajë pa dhunë, pa dhel e pa lajthim në kuptimin ligjuër të këtyne fjalëve. Kështu lajthimi në vlefte, si kemi thanë, nuk konsiderohet *si esencjal* por ligja e merr parasyesh kur vlefta e njanit prestim asht jashtë çdo proporcioni me vleften e tjetrit tue e konsiderue hirin të vesuem nga lëndimi. Dhuna për të formue ves anulueshmënie të kontratës duhet te bahet nga kontraktuesi tjetër ose nga nji i tretë për këte: jurisprudenca franceze e shtytun nga parimet e drejtësis, ka konsiderue vulnetin të vesuem nga dhuna edhe kur shtrengimi moral ka rezultue nga nji forcë madhore, nga nji ngjarje e natyrës ose nga nji nevojë personale e ngutëshme. Gjyqtari i yn nuk ka nevojë me shtërngue tekstin e dispozitave mbi dhunen, mbasi këto ipoteza mund t'i shtij udobisht në sferen e lëndimit të nenit 1097: kështu b. f. kur nevojitet nji operacion kirugjikal me ngutësi të madhe i smueti asht në gjendj. nevoje me i drejtue të vetmit Doktor qi gjindet n'atë vend.

Mund të kemi lendim (vullnet të vesuem me nji farë dheli ose pazotësie) kur nji obligim i disfavorëshem asht marrë prej nji personi i cili asht në mënyrë të dukëshme i pazoti me mbrojtë interesat e veta, o per shkak moshe, ose dobesie mendore, ose shëndetsore, ose për shkak pastervitjeje në punët, në rastet kur dobësia mendore e këtyne nuk asht e atillë qi të mund të konsiderohen prej ligjës të paaftë me kontraktue

Porse duhet të mos harrojmë se të dyja konditat: si ajo objektive si ajo subjektive duhet të konkurojnë së bashku mbasi njana pa tjetren nuk mjafton. Nuk mjafton vetem çproporcioni kur provohet se ana e lendueme e ka pasë vullnetin e lirë dhe të pacenuem dhe, pa qenë e shterngueme nga ndonji nevojë e domosdoshme ose nji e shtytun nga mungesa e eksperjencës, ka marrë persiper obligime të teperme. Me gjithë këte çproporcioni i math midis obligimeve të të lenduemit dhe t'anës tjeter, në shumicen ma të madhe të rasteve sjell nji prezumin se hiri i të parit ka qenë i vesuem mbasi pa këte prezumin obligimet e teperme të marruna prej këtij mbeten të pashpjegueshme.

Frazës të nenit 1097 «në mënyrë qi duhet të prezumohet që hiri i tij nuk ka qenë mjaftësisht i lirë» i janë bâ kritikime prej disave (Gioacchino Scaduto: Sul progetto di codice unico delle obbligazioni per l'Italia e la Francia n' Anuario, faqe 118-119 Riezler: Invaliditá del Consenso ibidem faqe 203-204). Thotë profesor Riezleri: «Nuk kuptohet në mënyrë të qartë ç'kanë dashtë ma thanë redaktuesat e projektit me këte frazë. Natyrisht cirkonstancat nga të cilat duhet të nxiret ky prezumim nuk duhet t'indentifikohen me çfrytëzimin e konditave posaçerisht të disfavorëshme në të cilat asht gjendun i lenduemi, d. m th. me nevojen në të cilen asht gjendun ky, ose me lehtësin mendore ose me pastervitjen e këtij, se pse, po t'i epet asaj frazë nji interpretim kësisoji prezumimi i liris se hirit të pamjaftë do te kishte kuptim të njejtë me atë te paragrafit II të nenit 138 të Kodit Civil gjerman, kur sè nga raporti i komisionit (faqe LXI) rezulton se autorët e projektit kanë dashtë m'u largue po në ketë pikë nga Kodi gjerman Në qoftë se perkundrazi me këte frazë duhet të kuptojmë fjeshtësisht *lirin e vendosjes* në kuptim të nji determinimi normal të vulnetit, i cili bahet në bazë të nji çmimi të mirë të gjendjes se punëve, dhe në bazë te nji mejtimi të peshuem: atëherë shterngohemi me shenue se nji liri kësodore e hirit mund të realizohet edhe në raste ma ekstreme t'uzurës. Nuk asht gjâ e

rallë qi nji per-on qe ka nevojë, lidhe me deshirë të plotët nji kontratë tue pasë dije nin ma të plotët mbi konsekvencat e disfavorëshme të saj: mbasi nji kontratë e këtillë, mbas nji mejtimi me gjak të ftohtë, i paraqitet si ma e vogla nga të këqijat midis të ciave duhet të zgjedhi njanën».

Porse, si kemi thanë edhe ma siper, kur ndodhemi të detyruem me zgjedhë midis dy të këqijave, hiri i ynë asht i vesuem nga nji dhunë e jashtëme e cila na detyron me u lidhë në kondita të disfavorëshme. Kjo shterngatë, me gjithse nga nji anë nuk e dhunon hirin në kuptimin e ligjës, m'an tjeter nuk mund të thomi se hiri në këte rast ka qenë *mjaftësisht* i lirë.

Çmimi i pamjaftësis të liris së hirit asht lanë n'arbitrin e urtë të gjyqtarit. Arbitri i gjyqtarit asht mjaft i math në këte rast (e këte arbiter kritikon prof. Scaduto) e mund të abuzohet. Asht e vertetë deri diku kjo kritikë, psè liria e teperme e gjyqtarit mund të jetë edhe e damshme, por se në shumicën ma të madhe të rasteve asht e dobijshme Tregjmi i nji inkovenjenti nuk na autorizon me ngrehë nga fuqia nji dispozitë e cila mund te passjell dobina të shumta Askujt nuk i bje në mend me heqë dorë nga uji ose zjarmi, pse mund të mbytemi ose digjemi.

§ 64 Efektet e lëndimit.

Simbas Kodit gjerman lendimi konsiderohet si nji veprim q'i kundershton zakoneve të mira dhe si i tillë shkakton jo vetem anulueshmënin e aktit por nulitetin radikal të tij (shif Nenin 138 të Kodit gjerman). Kodi ynë perkundrazi, në shembellim të Kodit t'obligimeve të Helvetis (neni 21) e konsideron aktin e vesuem me lendim vetem t'anulueshem dhe mvarë nulitetin e kontratës eksklyzivisht në vullnetin e të lenduemit, të cilit i akordon të drejten me deklarue mbrenda vjetit se don me e çarte kontraten. Në ndryshim me nenin 1301, afati i atakimit ecen çprej ditës te lidhjes të kontratës e jo çprej ditës të zbulimit të lendimit (Neni 1097 paragraf II).

Gjyqtari mundet me e anulue kontraten ose me e zbritë, simbas zgjedhjes së jirë të tij. Ky fakultet alternativ i gjyqtarit asht kritikue (shif Scaduto loc. cit), porse pa këte liri të gjyqtarit do të hasëshim n'inkonveniente të randa; sepse sikur ky të kishte vetem tagrin me anulue kontraten do të detyrohesh me anulue edhe nji kontratë e cila po t'ulësh në kufinjtë e duhuna, edhe kontraktuesi i lenduem do të kishte interesë m'e mbajtë në jetë; sikur të kishte vetem tagrin me ulë obligimet e teperme gjyqtari do të detyrohesh me mbajtë në fuqi edhe nji kontratë e cila me disproporcionin e math ka zbulue nji qellim gjakpirës aqë të turpëshem sa me meritue sanksionin represiv ma të madhin: anulimin e kontratës.

I lenduemi ka interesë me paditë lenduesin vetem kur mbetet me të vertetë i lenduem: prandej kur lenduesi ofron me pague nji plotësuese t'arsyeshme, lendimi çduket dhe ana e lendueme nuk ka të drejtë padie. Kur pra gjyqtari e shef oferten e lenduesit t'arsyeshme i-a refuzon padin të lenduemit (Neni 1097 pr II).

Me këte rast duhet të shenojmë nji pikë proceduriale persa i perket shpenzimeve të gjykimit. Kur lenduesi provon se oferten e plotësueses të cilen gjyqtari e gjen t' arsyeshme e ka ba para ngrehjes të padie, padia e të lenduemit rezulton e pajustifi-

kueme e prandej shpenzimet e gjykimit i ngarkohen këtij. Perkundrazi kur lenduesi e ban oferten pas ngrehjes të padies për anulim, me gjith se kjo i prapset të të lenduemit, shpenzimet e gjykimit i ngarkohen lenduesit mbasi padia ishte e justifikueme në kohen e ngrehjes.

§ 65. Efektet e anulimit të kontratës ose të zbritjes të t'obligimeve t'anës së lendueme.

Kur kontrata anulohet, i lenduemi mundet me refuzue prestimin, ose kur e ka ba këte prestim mundet me kerkue këthimin si me padin e revindikimit ashtu dhe me ate të begatimit të pashkak. Po kështu ngjanë në rastin e zbritjes për sa i perket pjesës të zbritun.

Gjithëashtu në rastin e anulimit, edhe lenduesi mundet me kerkue këthimin e prestimit qi ka ba po sa që kontrata t'anulohet mbasi me këte anulim çduket shkaku i prestimit të bam prej tij. Neni 1102 pr. II nuk e pengon lenduesin me kerkue këthimin e prestimit sepse kv prestim asht ba n'eksekutim të nji kontrate e jo për me arrijtë nji qellim imoral.

Lendimi, po ashtu si dhuna e dheli. asht nji veper e bame në kundershtim me rregullat e mirëbesimit e prandej e autorizon të lenduemin me kerkue edhe shperblimin e dameve kur ka vend.

§ 66. Fusha e aplikimit të nenit 1097.

Paragrafi i fundit i këtij neni disponon: «Reservohen dispozitat e posaçme q'i perkasin lendimeve në disa kontrata të caktueme».

Neni 1097 asht vue me qellim të shtypin uzuren e prandej gjen vend aplikimi në të gjitha kontratat me të cilat mund të realizohet nji fitim i teperm në fam të tjetrit.

Me gjithë këte Kodi i ynë në harmoni me rezerven e permbajtun në këte nen, për disa akte e kontrata të caktueme ka vue disa rregulla të posaçme për disa lendime.

Kështu: në rastin e pjestimit simbas nenit 762 nji i interesuem mundet me provokue çartjen e pjestimit kur provon se asht lendue në ma teper se nji të katerten.

Në rastin e shitjes të pronave, shitësi mund të kerkojë çartjen e shitjes kur provon se asht lendue në çmim për ma teper se gjymsen (Neni 1461 e vijuesa). Kjo padie i asht akordue vetem *shitësit* e jo edhe blesit.

Në këto dy raste çartja per shkak lendimi ka vend kur provohet *objektivisht* disproporcioni për ma teper se 1 4 ose 1 2 pa pasë nevojë për elementin tjeter subjektiv të lëndimit.

Raste lendimesh të tjera të parapame posaçerisht prej Kodit Civil janë:

Neni 1671 : asht e anulueshme e jo nulë, mbasi nuliteti mund të kundrejtohet vetem prej anës së lendueme (paragraf III i këtij neni) kontrata e shoqnis në të cilen nji ose ma shumë shokë janë perjashtue nga marrja pjesë në fitimet ose në humbjet.

Neni 1744 : në lojët e jadecet e lejueme, gjyqtari mund t'a refuzojë padiën, kur shuma i duket teper e madhe.

Neni 1767 : në paragrafin e dytë të këtij neni caktohet caka maksimale e kamatës konvencionale per huatë. Kapercimi i këtij caku i çelë shteg aplikimit të nenit 1097 për sa i përket anulimit të kontratës ose zbritjes s'obligimeve pamvarësisht nga fakti i vesimit të hirit ose jo.

Neni 1340: Kushti ndeshkimuer mund të zbritet kur giyqtari çmon se asht teper i naltë. Ky kusht nuk mund t'anulohet fare n'asnji rast.

Eksistojnë edhe ligia të tjera të posaçme në të cilat ligjëvuësi ka vue dispozita mbi lendimin. Shif si shembell ligjen mbi tarifat e qiranave të shpiave në kryeqytet. Analizimi i ketyne ligjave del jashtë qellimit të kesaj vepre.

Në disa raste të posaçme ligja e perjashton lendimin si shkak anuelueshmënie: për shembell, *Neni 669* ndalon atakimin e pranimit të trashigimit për shkak lendimi.

Neni 1480 disponon gjithashtu se çartja për shkak lendimi nuk ka vend në çkembime

(Shif Josserand Cours vol. II N 101 110 - Andreas v. Tuhr Partie Générale CO. § 40 Esmein në Planiol et Ripet vol. VI Nr. 210 - 217 E. Denontés: de la lésion dans les contrats entre majeurs Paris 19 '4).

Paragrafi 5.

PAZOTËSIA ME KONTRAKTUE

67. Rregulla të përgjithëshme

I. Simbas nenit 1087 çdo person asht i zoti me kontraktue kur nuk asht deklarue i pazoti prej ligjës.

Pra pazotësia asht nji gjendje *perjashtimore*, e *jashtërendëshme* e per këte shkak nuk mundet me eksistue pa nji dispozitë të shprehun të ligjës. Si e këtillë pazotësia nuk prezumohet por duhet të provohet.

II. Pazotësia sikurse kemi thanë edhe ma parë (shif Nr. . . . . .) asht nji ves i vertetë i hirit.

a) Sanksioni i pazotë is asht i njejtë me ate të veseve të tjera të hirit: padia per anulim, qoftë kur bazohet në dhunë, dhelë ose lajthim, qoftë kur bazohet në pazotësin asht në të gjitha rastet po ajo dhe passjell po ato efekte, sikurse do të shofim gjanësisht ma vonë (shif pas Nr. . . . . e vijuesa).

b) Kur nji i mitun i paemanqipuem ban vetë nji veprim të cilin perfaqësuesi ligjuer i tij kishte mujtë m'e ba pa formalitete, ose kur nji i mitun i emanqipuem ban pa asistencen e kujdestarit nji veprim për të cilin ligja e lypë këte asistencë, ky veprim simbas Kodit t'onë asht i atakueshem vetëm kur permban nji *lëndim* per të mitunin (Neni 1030) në konformitet me parimin e së drejtës romane e *restituitur minor non tanquam minor ved tanquam laesus*. Nuk ka asnji dyshim se lëndimi

në sistemin e Kodit t'onë asht konsiderue si ves i hirit sikurse e kemi shvillue gjanë-sisht ma siper (shif Nr. . . . e vijuesa).

Teoria e pazotësis ligjore pra formon pa asnji dyshim pjesë të teoris ma të gja në veseve të vullnetit (De Ruggero Istit I § 36; Josserand Cours II Nr. III.

68 hkaqet qi influencojnë zotësin ligjore.

Si mbas nenit 1087 janë të pazotët me kontraktue në rastet e caktueme prej ligjës të mitunit, të ndaluemit të paaftësuemit dhe të gjithë ata të cilëve ligja nuk u njef tagrin me lidhë disa kontrata të caktueme

Shkaqet qi kanë inifluencue mbi zotësin ligjore mund të permblidhen në tri kategorina; 1) mosha; 2) gjëndja shendetsore; 3) dënimi moral Nji trajtim i gjanë i këtyne shkaqeve i përket krejtësisht të drejtës të personave e të familjes; prandaj këtu do të përkufizohemi në nji permbledhje të shkurtë, tue thekesue vetem ato pika q'i referohen kontratave.

A. Mosha. Me qenë se veprat juridike të njeriut duhet të bahen me vetëdije të plotë, dhe ay qi i ban duhet të kuptojë mirë randësin edhe efektet e tyne, asht i nevojshem caktimi i nji moshe nen të cilen *papjekëmenis* të mendjes t'i korespondojë nji pazotësi me veprue. Kjo moshë në kodin t'onë asht caktue pergjithësisht në *njezetëten vjetë*. (Neni 296) Me gjithë këte për disa akte juridike të posaçme ligja perja shtimisht cakton mosha të ndryshme nen ose mbi njizet vjeç: p. sh; mosha 18 ose 15 vjeç për mashkullin, mosha 16 ose 14 për femnen, mund të jenë të mjaftueshme për m'u martue (shif nenin 12).

Mosha 18 vjeç asht mjaftueshme për me ba testament (neni 496). per me u emrqipue neni 367); duhet nji moshë 40 vjeç për me adoptue (neni 258). Gjithashtu sidomos në të drejten penale e në ligja të tjera të posaçme ligjëvuesi largohet shum herë nga të dy caqet e fiksueme prej Kodit Civil: mosha madhore (20 vjeç e siper) dhe mitunia (nen njizet vjeç) dhe cakton grada të tjera moshe: kështu simbas Kodit Penal (neni 52) nuk bahen ndjekje kundra atij qi asht nen moshen 10 vjeç; hetohet në se kanë veprue tue pasë fuqinë mendore çmuëse ata që kanë mbushë të dhetë vjetët e jo të pesmdhetë vjetët (neni 55 i Kodit Penal) bahen zbritje ndeshkimi të ndryshme për ata qi kanë mbushë 15 vjetë e jo të 18 vjetët (neni 56 i kodit penal); konsiderohet madhorë për efektet penale ata qi kanë mbushë të 18 vjetët;

Porse fuqia mendore çmuese e nji të mituni ka randësi edhe në të drejten civile: Kodi i yn me gjithëse nga nji anë cakton në njizet vjet caken e moshës madhore, m'anë tjeter në nenin 1150 disponon se i pazoti (d m. th. edhe i mituni) asht pergjegjës per veprimet e tij të paligjëshme në qoftë se ka veprue me fuqin mendore çmuse Prandej edhe në landen t'onë si në Kodin Penal ka randësi kryesore hetimi i fuqis mendore çmuese.

[1]) Zotësia m'u martue passjell edhe zotësin me dhanë hirin për të gjitha stipulimet dhe dhurimet qi mund të bahen në kontraten e martesës, me; konditë qe këto të bahen me asistimin e atyne personave pelqimi i të cilave asht i nevojshem per vleftësin e marteses (neni 1329).

Pazotësis ligjore me veprue qi shkaktohet nga mitunia ligja i ka gjetë ilaçin e *përfaqësimit ligjuer* të cilin ja ka mbesue prindëve ose tuttorit: vaprimet e bame prej këtyne n' interesin e të mitunit janë të paatakueshme dhe janë t' anulueshme vetëm kur bahen prej të mitunit vetë (Neni 1302 Nr. 2), por edhe në këte rast nuk mund t' atakohen veçse kur përmbajnë lëndim, dhe prej të mitunit vetë, prej trashigimtarëve ose prej përfaqësuesit ligjuer të këtij (nenet 283, 378). Dhe me qenë se veprimi, sado qi asht i anulueshëm, në realitet eksiston e nuk asht i pa qenë, mundet me prodhue efekte juridike e veçanerisht mundet m' u ba i pa atakueshëm kur lihen me kalue pesë vjetë çprej mërrijtjes të moshës madhore pa u ngrehë padia për anulim (Neni 1301).

Nga gjendja e mitunis mund të delet jo vetëm me mbushjen e moshës madhore por edhe me efektin e *emanqipimit* i cili ngjan o *de jure* me martesë (neni 366) ose me vullnet të prindit ose të këshillit familjar (neni 367). Porse në këte rast zotësia ligjore nuk fitohet e plotë mbasi i emanqipumi fiton zotësin me ba vetë vetëm ato veprime qi nuk kapërcejnë nji administrim të fjeshtë (neni 373), kurse për veprimet e tjera vullneti i këtij plotësohet me ate të kujdestarit ose të këshillit familjar ose atij të tutoris (nenet 374, 375).

M' anë tjetër edhe mosha tepër e madhe mund t' a sjallin nji person në nji gjendje analoge me moshën e vogël: dobësia pleqnore e autorizon nji person me kërkue që t' i vihet nji kujdestar (neni 395 pr. 11).

B. Gjendja shendetesore.

Nga smundjet qi kanë influencë mbi zotësin e personave disa i referohen disa veprimeve juridike të caktueme për të cilat lypet përdorimi i nji organi të trupit; kur organi mungon ose asht i prishun veprimi juridik nuk mund të bahet, disa smundje të tjera përkundrazi influencojnë përgjithësisht zotësin liglore të atij qi vuen nga ajo smundje; Këto smundje mund të jenë në të dyja rastet o fizike ose shpirtnore.

Nga pikëpamja e parë: a) shurdhëmemeci dhe memeci nuk munden me ba testament publik, mbasi për këte formë testamenti lypet nji deklarim me gojë i disponimeve të vullnetit nga an' e testatorit (neni 511), por mund të bajnë vetëm nji testament olograf ose nji testament të fshehtë (neni 519); b) i verbëti i cili nuk din me shkrue nuk mundet me ba testament të fshehtë, ose edhe kur din me shkrue nuk mundet me ba vleftësisht testament të fshehtë të shkruem prej nji të treti, mbasi nuk mundet me këndue (nenet 515, 518);

c) *impotentia coeundi* (pazotësia m' u bashkue seksualisht) asht cilësia ma esencjale që lypet për mertesë, prandej ay qi vuen nga nji pazotësi të këtij lloji asht i pazoti me u martue vleftësisht natyrisht në kuptimin që bashkëshorti tjetër mundet me kërkue anulimin e martesës brenda pesë vjetëve (neni 168).

Nga pikëpamja e dytë: verbësia dhe shurdhëmemecia prej lindjeje, me t' u arrijtë mosha madhore, passjellin ipsojure *paaftësimin* (neni 396) dhe prandej nevojen me plotësue zotësin ligjore me anën e nji kujdestari (neni 341); vetëm perjashtimisht i verbëti dhe shurdhëmemeci munden me shpëtue nga paaftësimi, kur gjykata i ka deklarue t' aftë m' u kujdesue për punët e veta (neni 396);

b) dobësia mendore kur asht e vashdueshme (e zakonëshme) influencon krejtësisht zotësin ligjore dhe e pengon ate qi vuen nga këjo dobësi në bamjen e akteve juridike

Porse pazotësia e shkaktueme nga dobësia mendore asht ma shumë ose ma pakë e plotët, simbas randësis të smundjes mendore. Dobësia mendore ma e randa, ajo q'e ban atë që vuen nga këjo, absolutisht të pazotin m'u kujdesue për interesat e veta passjell ndalimin e plotët të smuetit: madhori ose i mituni i emanqipuem që në këtë shkallë vihet në *gjendje ndalimi giyqësuer* (neni 380), dhe vihet nën *tytori* (neni 385) d. m th. në nji pozitë identike me atë në të cilën ndodhet i mituni.

Dobësia mendore ma e lehtë përkundrazi passjell vetëm *paaftësimin*, dhe ven të dobëtin nga mendja në nji pozitë analoge me të mitunin e emanqipuem, tue e deklarue këtë vetëm të paaftë me ba veprime qi kapërcejnë nji administrim të fjeshtë pa asistimin e kujdestarit (neni 395). Në shkallën e këtyne të dobëtëve nga mendja ligja ka vue edhe ata që, me prodigalitetin, pianecinë ose me keqadministrimin e punëve të veta ekspozojnë vehten ose familjen në rrezik varfënie, ose që kanë nevojë të domosdoshme për ndihmë dhe kujdesi të vazhdueshme, ose rezikojnë sigurimin e të tjerëve

Gjithashtu ka lejue me kerkue paaftësimin dhe ato që për arsye dobësie pleqnore, ose për çdo tjetër dobësi trupore mendore ose për shkak pastervitjeje nuk e ndijnë vehten në gjendje me administrue si duhet punët e veta pa ndihmen e nji kujdestari (paaftësimi me *dëshirë* i pr; II të nenit 395).

Kur dobësia mendore nuk asht deklarue as njoftë me nji procedim ndalimi ose paaftësimi, (pazotësia ligjore) por eksiston de fecto në momentin e bamjes të nji akti juridik (pazotësia naturale), ka kontestime në se akti i bam në këte mënyrë asht absolutisht nul ose i anulueshem. Mbi këte argument do të flasim gjanësisht ma poshtë (shif pas Nr.; . . .)

C. Denimi penal

Zotësia me veprue dhe nga nji herë edhe vetë zotësia juridike munden m'u pakësue nga vepra deliktuale për të cilat denohet nji personë: denimi penal mund të rrëzojë të dënuemin nga të drejtat civile (neni 1 i Kodit Civil) sidhe nga të drejtat publike dhe politike (neni 20 K. Penal); privimi i përkohëshem ose i përherëshem nga të drejtat civile ose politike nga njiherë asht konsekvencë e ndëshkimit, nga nji herë epet kryesisht prej gjyqtarit si shtesë ose randësim i nji ndeshkimi tjetër.

Ndeshkimi me burgim të perjetëshem ose me burgim të randë për ma tepër se pesë vjet e ven të denuemin për të gjithë kohen e vuejtjes të ndeshkimit në ndalimin ligjuer (neni 34 i Kodit penal) tue e vue nen tytori; ndeshkimi i parë passjell nevojisht privimin e të denuemit nga pushteti atnuer dhe nga autoriteti qi ka burri mbi gruen, kurse ndeshkimit të dytë mund t'i shtohet ky efekt (neni 34 paragraf III) Denimet me ndeshkime kundra liris personale për nji kohë ma pakë se tri vjetë ose për vjedhje, mashtrim, falsifikim ose për faje kundra zakoneve të mira passjellin perjashtimin dhe pushimin nga funksionet e tutorisë (neni 325 i Kodit Civil).

Pa u zgjatë n'analizime ma të gjata (mbasi studimi i këtyne ndalimeve

i përket kryesisht së drejtës penale) përfundimisht për sa i përket zotësis kontraktuale thomi se të ndaluemit ligjorë për shkak denimi, janë të ndaluem me u lidhë me çdo kontratë për veç set'atyne të së drejtës familjare (neni 34 i Kodit Penal).

Në fushen e së drejtës tregtare, të të falimentuemit janë të pazotët për të gjitha kontratat të cilat me çdo mënyrë i referohen sendeve të *masës* falimentare çprej datës të vendimit që deklaron falimenton.

Sikurse e përmendë edhe pjesa e fundit e nenit 1087 ligja u ndalon nga nji herë disa personave të drejtën me lidhë disa kontrata të caktueme. Numrimi i të gjitha ndalimeve asht i veshtirë, përmendja dhe studimi i tyne e kanë vendin në kontratat e posaçme. Ndalimet ma me randësi janë këto:

Personat qi administrojnë pasunin e nji të treti nuk munden me u lidhë me kontrata qi kanë për objekt ose i referohen pasunis t'administruemit, e prandej: tutori. mbitutori, kujdestari prindi qi ushtron pushtetin atnuer (shif nenet 356,363 dhe 1399), të të porositunit ligjorë, administratorët e Bashkive dhe t'Enteve të tjera publike, ofiqarët publikë (neni 1399). gjyqtarët prokurorat, kryesekretarët, ftuesat avokatët, noterët (neni 1400); bashkëshortët nuk munden gjithashtu m'i ba njëni tjetrit ndonji liberalietet me akt midis të gjallëve (neni 1487) as nuk munden me ba kontrata qi kanë për qellim me ndryshue konvencjonet martesore etj etj. etj. (De Ruggero Ist. I paragraf 36 dhe II; paragraf . . .)

69. Pazotësia naturale dhe pazotësia ligjore.

Sikurse rezulton edhe nga të sipërthanëmet, pazotësinave të pjësëshme ose të të plotëta *ligjore* nuk i korespondon kurdoherë edhe nji pazotësi *naturale* e personit, d.m th. nji gjendje mendore e atillë qi të pakësojë ose të çduki fare vullnetin dhe gjykimin. Prandej ay qi asht deklarue i pazoti prej ligjës mundet edhe të mos jetë i pazoti edhe *natyrisht*. Më gjithë këte mosha e vogel, ndalimi gjyqësuer dhe paaftësimi e presupozojnë këte pazotësi.

Pose në nji shumicë të madhe rastesh ngjan qi nji person asht i pazoti natyrisht me gjithë se ligjisht konsiderohet i zoti. Efektivisht shum herë nji person vuen nga nji smundje mendore pakë a shum të randë, por nuk ka dalë kundra tij ndonji vendim gjyqsuer ndalimi ose paaftësimi: gjithë ashtu ngjan qi nji person tue qenë i dehun, ose tue e pasë mendjen të turbulltë për çdo shkak tjeter kontrakton tue mos qenë në vehte.

Kodi gjerman dhe ay i Helvetis e parashofin pazotësinë naturale që vjen jo vetëm nga dobësia mendore e qëndrueshme, por edhe nga turbullimet e përkohëshme të fakulteteve shpirtnore.

Kodi i Helvetis deklaron se veprimet e atij të cilit i mungon fuqia mendore çmuese nuk prodhojnë asnji efekt juridik (neni 18) dhe se personat qi nuk kanë fuqin mendore çmuese, të mitunit dhe të ndaluemit janë të privuem nga ushtrimi i të drejtave civile (neni 17) dhe shpjegon se ka fuqin mendore çmuese ay person të cilit nuk i mungon fuqia me veprue me arsyetim për shkak moshe foshnjore, ose për shkak smundjeje ose dobësie mendote, për shkak dehjeje ose të nji gjendjeje tjetër analoge (neni 16).

Kodi gjerman gjithashtu disponon se janë krejt të pazotë ata qi janë ma të vogjel se shtatvjeçar, ata qi ndodhen në nji gjendje turbullimi patalogjik të qendrueshmen të mendjes t'atillë që ekskludon determinimin e lirë të vullnetit, të ndaluemit për shkak smundjeje mendore (neni 104°; janë të pazotë në nji t'atillë që ekskludon determinimin e lirë të vullnetit të ndaluemit për shkak smundjeje mendore (neni 104); janë të pazotë në nji gradë ma të kufizueme të mitunit që kanë mbushë të 7 vjetët (neni 106-113); sidhe ata qi janë të ndalueme për shkak dobësije të mendjes, prodigaliteti ose pijanacie të zakonëshme (pr. 114); ma në fund disponon se deklarimi vullneti i nji të pazoti asht nul po ashtu si asht nul deklarimi i atij qi gjindet në nji gjendje turbullimi menduer edhe të përkohëshem (neni 105),

Kodi i yn përkundrazi nuk përmban ndonji rregullim të pazotësis naturale por vëtëm e përmendë rastësisht në nenet 496,1485 dhe në nenet 392 dhe 393.

Të dy nenet e para deklarojnë se testamenti dhe dhurimi nuk janë të vlefshem kur janë ba prej nji personi qi nuk asht i saktë nga mendja, sadoqi kjo dobësi mendore nuk asht konstatue gjyqësisht me procedimin e ndalimit: mjafton pra me provue se smundja mendore ka eksistue në kohen e bamjen të testamentit ose të dhurimit, për të nxjerrë anulimin e aktit.

Të dy nenet e tjera disponojnë se veprimet e bame para ndalimit munden m'u anulue kur smundja ka eksistue në kohën kur janë ba ato veprime; përveç kësaj kerkojnë qi ndalimi të jetë deklarue ma vonë dhe që-o nga cilësia e kontratës ose nga damtimi i randë q'i asht shkaktue ose që mund t'i shkaktohet të ndaluemit ose ndryshe-të rezultojë keqbesimi i atij që ka kontraktue me të ndaluemin. Dhe kur i smueti nga mendja ka vdekë atakimi i veprimit mundet me u ba vetëm kur ndalimi i këtij ka qenë kërkue para vdekjes ose kur prova e dobësis mendore rezulton po nga veprimi që atakohet.

Nga mosregullimi i shprehun i kodit i pazotësis naturale kanë lindë kontestime në doktrinë dhe jurisprudencë.

Për disa sistemi i Kodit t'onë bazohet në këto parime:

Pazotësia ligjore qoftë për shkak mitunie qoftë për smundje mendore asht shkak anulueshmenie e akteve juridike në të gjitha rastet, edhe sikur të provohet se i ndaluemi ose i paaftësuemi në momentin e bamjes t'aktit ka qenë i pjekun nga mendja ose i sheruem nga smundja: Jashtë pazotësis ligjore zakonisht pazotësia naturale nuk merret parasyesh edhe sikur të provohet në mënyren ma të qartë e të sigurtë. Vetem përjashtimisht mund të merret parasyesh nji pazotësi e pashoqnueme nga ndalimi ose paaftësimi. Kur këjo pazotësi mund të merret parasyshë na e tregon vetë Kodi: duhet të dallojmë aktet me titull barrësuer nga ato me titull darovuer. Për këto aktet e fundit mjafton të provohet eksistenca e smundjes mendore në momentin kur janë ba këto akte (nenet 496 dhe 1485); për aktet me titull barrësuer përkundrazi nuk mjafton nji provim i këtillë por duhet që procedimi për ndalimin të jetë përfundue me ndalimin efektiv dhe përveç kësaj të provohet se ay që ka kontraktue me të ndaluemin ka qenë në keqbesim; dhe kur i pazoti ka vdekë duhet që ndalimi të jetë kërkue para vdekjes dhe kur nuk asht kerkue duhet qe vetë akti i bam të përmbajë proven e smundjes mendore (nenet 392 e 393).

Nga përmbajtja e këtyne dispozitave të Kodit Civil rezulton, për nji sasi autorësh, se ligja ka ndalue invokimin e pazotësis naturale jashtë ipotezave të parapame

taksativisht prej saj. Ligja pra, simbas këtyne, nuk lejon invokimin e gjendjes mendore të dobët që rezulton nga shkaqe të përkohëshme, si dehja, sonambulizmi, trubullimi mendor për shkak pasional, as ate qi shkaktohet nga marrësia ose nga ndonji smundje mendore tjetër kur kjo gjendje nuk asht vërtetue me procedimin e ndalimit ose të pa aftësimit, posë në rastet e testamentit e të dhurimit dhe n' ato të neneve 392 e 393

Partizatët e këtij interpretimi levdojnë Kodin për këte përkufizim e thonë se vetëm me këte mënyrë sigurohen kontraktimet dhe marrëdhanjet tregtare kurse sigurimi i tregtimeve do t'u tronditëte në menyrën ma evidente po t'ishte i lirë secili me pretendue anulimin e veprimeve të veta, tue invokue nji turbullim mendor.

Porse shumica ma e madhe e autorëve nuk e interpretojnë ligjen me kaqë ngushtësi. Simbas këtyne, çdo gjendje trubullimi të fakulteteve të mendjes kur asht me randësi dhe provohet se ka eksistue në momentin e lidhjes të kontratës, mundet m' u ivokue për me provokue deklarimin e nulitetit të kontratës ose përgjithsisht të çdo akti juridik tjetër. Zotësia naturale asht nji nga konditat kryesore të hirit, ose ma mirë asht baza vetë e hirit: nuk mund të lindi kontratë as akt juridik tjetër, kur personi qi ka deklarue vullnetin nuk ka pasë ndërgjegjen e veprimeve të veta. Me këte interpretim nuk kompromethet asfare sigurimi i kontraktimeve, sikurse thonë kundërshtarët e kësaj teorie sepse reziku i atakimeve të shpeshta t' akteve për shkaqe të këtilla pakësohet për së tepërmi nga vishtirësia e provimit që i ngarkohet anës që pretendon nji shkak pazotësie naturale

Prandej duhet të pranojmë se pranë pazotësis ligjore edhe pazotësia naturale influencon vleftësin e kontratave.

Porse konsekvencat e pazotësis naturale nuk janë të njejta me ato të pazotësis ligjore.

1) Mungesa e zotësis *ligjore* simbas nenit 1086 të Kodit t' onë shkakton vetëm *anulueshmenin* e kontratës. Anulimi mund të kërkohet vetëm nga personi i pazoti, ana tjetër, kur nuk ka qenë edhe ajo e pazonja nuk mundet me kundrejtue pazotësin e të mitunit, të të ndaluemit dhe të të paaftësuemit me të cilin ka kontraktue (neni 1088), mbasi e drejta me kërkue anulimin i asht dhanë vetëm të pazotit dhe asht krijue n' interesën e këtij. — Përjashtohet vetëm rasti i të ndaluemit ligjor për shkak denimi në të cilin rast pazotësia mund të kundrejtohet prej kujtdo që ka interesë (neni 1088 pr. II)

Përveç këtyne dhe përsa i përket provës, mjafton qi të konstatohet gjendja e pazotësis ligjore (dokumentim i mitunís paraqitja e aktgjykimit të ndalimit ose të paaftësimit për pranimin e padis për anulim. Provimi i të kundërtës, d m. th se i mituni asht mendje-pjekun ose se asht sherue nga mendja i ndaluemi ose i paaftësuemi, nuk mund të pranohet. Ma në fund ngrehja e pediës asht e kufizueme në nji kohë të shkurtë mbasi kjo parashkruhet mbrenda pesë vjetëve (neni 1301).

Meriton të përsrisim në këte rast edhe se, sikurse kemi pa (shif Nr. . . . .) *dheli* i të mitunit mundet me pasë për konsekvencë *paatakueshmenin* e aktit të bamun prej tij. «Obligimi nuk mund t' atakohet prej të mitunit i cili me dredhina ka *fshehë* mituninë e vet (neni 1303). Ky dhelë i të mitunit formon nji faj nji vëpër të paligjëshme të cilën i mituni detyrohet m' e reparue, dhe sanksioni ma i përshtatun i këtij faji konsiston në refuzimin e nulitetit dhe në ligjorimin e kontratës.

2) Pazotësia naturale përkunrazi shkakton nulitetin *absolut*, *moseksistencën* e aktit. Veprimet e bame prej nji të çmenduni në momentet e krizës prej nji të dehuni.

prej nji personi qi ndodhet në gjendje sonambulizmi nuk janë vetëm të vesueme por janë të *paqena* për mungesë absolute hiri (neni 1085). sado që këta persona nuk janë deklarue të pazotët prej ligjës.

Me gjithë këte shenojmë se jurisprudenca franceze, në kundërshtim me nji pjesë të madhe të doktrinës, konsideron pazotësin naturale vetëm si ves të vullnetit edhe në rastet ma të randa të gjendjeve psikologjike të cilat çdukin gjykimin dhe vullnetin, dhe prandej veprimet e bame prej nji personi t' atakuem prej nji pazotësie kësissoji i konsideron vetëm t' anulueshme (De Ruggero Ist. vol. I § 36, faqe 344—348 Josserand Cours vol. II. Nr. III Esmein në Planiol et Ripert vol. VI. Nr. 75 e vijuesa).

KAPTINA II

Objekti i kontratave

70. Definimi dhe plani i trajtimit.

Kodeve francez dhe italian u janë ba shum kritika pse në paragrafin e objektit të kontratave flitet efektivisht për objektin e obligimeve. Edhe kodi i ynë në konformitet me projektin italo francez objektin e obligimeve e ka trajtue në seksionin e kontratave.

Në realitet objekti i kontratave asht kurdoherë krijimi i nji ose ma shumë obligimeve ; dhe nenet 1098 të Kodit t' onë nuk flasin per nji objekt kësodore por kanë parasyesh objektin e obligimeve.

Me gjithë këte duhet të pohojmë se objekti i obligimit ka influencë decizive; mbi vleftësin e kontratës : kontrata nuk mund të jetë e vlefëshme kur nuk krijon obligime qi kanë nji objekt i cili të ketë disa cilësina të caktueme.

Objekti i obligimit që krijohet prej kontratës nuk asht tjetër veç se sendi me të cilin detyrohet debitori.

Obligimi pra: a) duhet të ketë nji objekt; b) objekti duhet të jetë i caktuem ose i caktueshem; c) objekti duhet të jetë i mundëshem; d) objekti duhet të jetë i ligjëshem (neni 109).

71. Nevoja e nji objekti

Objekti i nji obligimi mund të jetë *pozitiv* ose *negativ*. - Sikurse kemi permendë qyshë në fillim (shif nr. . .) mund të kemi obligime *me dhanë* (dare) që kanë për objekt transferimin e zotnimit ose krijimin e nji të drejte reale; obligime *me*

ba (facere) tue *u* perfshi në këtë grup edhe obligimet me dorëzue nji send pa ngjá transferimi zotnimi; dhe obligime *mos me ba* (non facere). Të dy grupet e para kanë nji objekt pozitiv grupi i tretë ka nji objekt negativ

Nuk mund të mendohet nji obligim pa objek. Mungesa e objektit duket nji eventualitet i pa ngjashem. Me gjithë këtë jurisprudenca dhe vetë ligja na japin shem bulla obligimesh pa objek.

Mund të supozojmë se objekti nuk ka eksistue në momentin e lidhjes të kontratës pse nuk ka pasë eksistue kurr ose pse ka pasë hupë ma përpara: kështu nuk ka objekt obligimi kur i premtojmë tjetrit prokurimin e nji rezultati që asht arrijtë para lidhjës së kontratës si asht për shembëll obligimi i mbi-marrun me zevendësue në punimin e detyruem të rrugave nji person qi asht shkarkue qyshë ma parë prej këtij detyrimi. Gjithashtu nuk ka objekt obligimi i atij qi premton se ka me ndalue ngjamjen e nji fakti i cili ka pasë ngjâ në kohën e kontraktimit: ose obligimi i atij qi premton nji punë e cila me gjithë dukjen e kundërt nuk mund të realizohet (b. fjala premtimi i shitjes të p'açkave që ndodhen në nji vapor të caktuem, kurse vapori nuk sjell asnji plaçkë për shitësin). Nuk ka pra objekt obligimi q'i referohet nji *kredie*, e cila ka pasë qenë shum me kompensim ose me parashkrim ose nji sendi i cili në kohën e shitjes ka pasë hupë krejt (neni 1403, pr. I).

Kur *hupja* e sendit ngjanë mbassi asht lidhë kontrata, çeshtja ndryshon, pse palët janë lidhë definitivisht. Në këtë rast lindë nji problem tjeter: cili asht fati i obligimeve që kanë lindë nga kontrata. Porse ky problem nuk na intereson në këtë vend (shif pas nr..) Josserand Cours II Nr. 113,, 114-Planiol et Ripert VI Nr. 219).

72. Qënja e objektit i caktuem ose i caktueshem.

Objekti i obligimit duhet të jetë i caktuem si nga pikëpamja e *gjinsit* si nga ajo e *sasis*.

1. Persa i perket gjinsit: nuk mund të lindë nji obligim i vlefshem kur marrim përsipër detyrimin me dorëzue nji *send çfarëdo* ose nji plaçkë ose nji kafshë *çfarëdo;* sepse do të mujshim me e krye nji obligim kësilloji pa ba asnji sakrific nga ana e ynë tue dorëzue nji send pa asnji vleftë

Porse me këte nuk thomi se oblekti i obligimit duhet të caktohet n'individua litetin e tij: aksh shpi, aksh kal, aksh thes me grunë, mjafton, qi objekti të jetë i caktuem në llojin ose ma mirë në *gjinsin* e tij; për shembëll nji kalë, kaq vretën tokë, kaq thasë me miell. Objekti i caktuem në gjinësin e tij asht i mjaftueshëm për me obligue debitorin po ashtu si nji detë që ka për objekt nji *trup të caktuem*. Me gjithë këte obligimet e gjinësitë (dettes de genre) ndryshojnë nga obligimet qi kanë për objek nji trup të cektuem (dettes de corps certain) sepse: a) premtimi i nji gjinsi nuk asht i aftë me transferue zotnimin, mbasi nuk mund të mendohet që e drejta e zotnimit të ketë për objek sende të paidentifikueme ende; b) deta e gjinsit po për shkak se nuk ka nji objekt të caktuem n'individualitetin e tij (t'individualizuem), nuk mund të shuhet me humbjen e sendit, pse gjinset nuk mund të humbasin kurr: *genera non perunt*, kurse deta qi ka për objekt nji trup të caktuem çduket me humbjen e sendit pa fajin i debitorit, mbasi eksekutimi i saj bahet i pamundun. Për këte shkak teoria e risqeve

nuk ka ndonjë randësi n'obligimet që nuk kanë nji objekt t'individualizuem, të paktën kur këjo detëmvaret nga nji kontratë sinalagmatike (shif pas Nr. . . . .)

2) Persa i perket *sasisë*: edhe kjo duhet të jetë e caktueme; nuk mund t'obligohemi me dorezuë grunë, venë, voj pa caktue sasin e ketyne gjanave pse do të mund t' eksekutojshim nji obligim të ketij lloji me nji prestim sasie fare të vogel e të pa randësi.

Porse objekti quhet i caktuem edhe kur asht i caktueshem qoftë prej gjyqtarit tue pasë per bazë vullnetin e bashkët të palëve qoftë prej nji të treti që asht ngarkue prej palëve për këte caktim. Caktimi i sasis nuk mund të lihet n' arbitrin e njnes nga palët sepse kontrata do t'ishte në këte rast në diskrecjonin e kesaj. Keshtu asht i caktueshem objekti i shitjes kur shesim nji sasi tershanë të mjaftueshme per ushqimin e nji kali për 6 muej ose nji mot; kur caktimi i çmimit të shitjes i lihet nji të treti, në të cilin rast në qoftë se i treti nuk don ose nuk mundet me e caktue këte çmim shitja nuk eksiston për mungesë objekti (neni 1396); kur si çmim tregohet çmimi rjedhës i nji vendi në nji kohë të caktueme etj.

Sendet e arthme.

Sendet e arthme mund të formojnë objekt kontrate (neni 1101 pr I) me gji thse këto sende nuk mund të caktohen në nji mënyrë aqë të plotë sa mund të caktohen sendet qi eksistojnë aktualisht. Kontratat e këtij lloji janë shumë të shpeshta: mund të shesim nji frut të tokës qe akoma nuk asht prodhue, nji shtepi qi nuk asht ndertue ende, vegla qi nuk janë fabrikue ende; mund të cedojmë pjesen që ka me na takue nga çmimi i shitjes n'ankand të nji sendi, mund të cedojmë qiranat e paska dueme, kamatat e pa arrijtuna, shperblimin e premtuem si komisionxhillek për rastin e realizimit të nji shitjeje etj. etj. etj. Nga nji herë vetë natyra e obligimit supozon nji objekt t'arthëm, si janë bje fjala premtimet që kanë perobjekt nji sherbim të t'obliguemit

Nji shumicë e madhe e kontratave tregtare i referohet objekteve të cilat nuk janë fabrikue endé

Edhe Romanët e njifshin shitjen e sendeve t'arthme. dhe dallojshin dy lloje të posaçme të kësaj shitjeje simbas rastit që kontrata i nenshtrohesh prodhimit të sendit (si ngjanë rregullisht) ose që lidhesh në mënyrë fikse dhe të parevokueshme qoftë që gjaja prodhohesh os- jo

Në rastin e parë kemi nji shitje kondicionale (emtio rei . . . speratae) e cila bahet e paqenë në qoftë se sendi i shitun nuk vjen n'eksistencë për nji shkak formon për debitorin nji rast force madhore. Porse në këte rast edhe obligimi korelativ i anës tjeter anulohet ose ma mirë bahet i paqenë, në bazë të teoris të shkakut, mbasi mbetet obligimi pashkak, sikurse do të shofim ma poshtë (shif Nr. . . . e vijuesa).

Në rastin e dytë kemi nij shitje të fjeshtë, nji *emptio spei* d. m th shitje të nji shprese objekti i shitjes atht nji *shansë*, kontrata asht *aleatore*. Nji kontratë kësodo re asht për shembell shitja e produktit të nji peshkimi ose të nji gjutije, i cili mund të

na lajë edhe me duer të thata, sepse mundet të ngjajë qe peshkimi ose gjutija e asaj dite qi kemi blé të jetë zero (Shif Josserand II. Nr. 115,116,117 - Planiol et Ripert VI. Nr. 220 dhe 223).

73. Objekti duhet të jetë i mundëshem.

Simbas parimit roman t'inspiruem nga logjika ma elementare: *nemo ad impossibilia teneri potest:* eskush nuk mundet me u detyrue me bà, me dhanë ose mos me bà nji gja qi nuk asht e mundun të bahet, t'epet ose të mos bahet.

Prandej neni 1098 lypë që objekti i obligimit të premtuem të jetë i mundëshem

Pamundësia e objektit mund të rjedhi *nga cirkostanca materiale* (p. sh. dorëzimi i nji sendi të caktuem i cili në momentin e lidhjes të kontratës nuk eksiston) ose nga *shkaqe juridike* (p. sh. kushtetimi i nji të drejte reale mbi nji gja qi nuk mund të jetë juridikisht objekt të drejtash kësodore, si janë bje fjala sendet e luejtëshme, dorëzimi i mallnave qi ndodhen në nji shtet të huej dhe ky shtet ka ndalue qe ato sende t'eksportohen, revokimi i nji ankimi penal për nji delikt që simbas ligjës ndiqet kryesisht. transferimi i zotnimit nji personi i cili asht qyshë ma parë në zotnimin e sendit, transferimi i zotnimit të nji sendi që ligja e ka vue në kategorin e sendeve jashtë tregtimi etj: Nji pamundësi kesodore ngjan kur vlefta e prestimit asht në nji disproporcjon aqë të math me shpenzimet që lypen per eksekutimin e atij prestim, sa simbas opinionit të pergjithshem. ay eksekutim asht i pamundun të kerkohet pa shqelmue në mënyren ma të dukëshme parimet e mirëbesimit dhe ato të qellimit të të drejtave.

Keshtu p. sh. dorëzimi i produkteve të nji fabrike të caktueme asht i pamundëshem. në qoftë se perpara lidhjes së kontratës fabrika asht prishë prej zjarmit dhe produktet në fjalë nuk eksistojnë në treg në sasin e lypun por ndodhen vetem të perndame në sasina të vogla neper konsumatorë Riblemja e atyne sasinave neper konsumatorë do t'ishtë aqë e paarësyehme nga pikëpamja ekonomike sa duhet të shtergohemi me pranue se obiekti i prestimit asht i pëmundëshem. Me gjithë këte reth pamundësis ekonomike ka shum kontestime në doktrinen gjermanë; porse nuk asht aspak e paarëyeshme teorikisht perfshimja e këtij rastij në konceptin e pamundëshmenis të nenit 1098).

Pamundëshmënia qe ka në qellim neni 1098 nuk asht nji pamundëshmëni relative por *absolute:* me fjalë te tjera, pamundëshmënia nuk çmohet relativisht me deqitorin por objektivisht *(in rem).*

Prandej nji person mund t' obligohet vleftësisht me eksekutue planin e nji shpie, ose me ba nji pikturë, me gjithësë nuk asht as arqitekt as piktor ; në qoftë sa nuk asht në gjendje me eksekutue angaxhimin që ka marrë persiper, ka me u detyrue me damshperblime; ne qoftë se nuk ka qenë gjendje me eksekutue obligimin *në natyrë ka* me qenë në gjendje m'e eksekutue n'ekvivalentin e tij.

Pamundësia mund të rjedhi edhe nga shkaqe ekonomike Unerschwinglichkeit e Gjermanëve).

Pengimet dhe pamundëshmeninat personale pra nuk formojnë pamundëshmën në kuptimin e nenit 1098 : kontratat e pamundësme *subjektivisht* janë të vlefshme pse zgidhen në damshpërblime, dhe nuk ka asnji randësi fekti në se kreditori dinte ose mund të dinte që debitori në kohën e lidhjes së kontratës nuk ishte në gjendje me i ba bollë engaxhimeve të mbimarruna qoftë se nuk kishte zotësin e lypun. qoftë pse nuk ishte zotnues i sendit (shitja e sendit të huej nuk asht nul as premtimi i prestimit të nji të treti (shif nenet 1121 dhe 1401).

Neni 1098 ka parasysh pamundësin *origjinare* e jo atë të mapasme : kontrata a ht nul në qoftë se premtimi ka qenë i pamundun qyshë në momentin e lidhjes të kontratës p rimisht kontrata mbetet nul edhe sikur ma vonë të ndryshohen cirkonstancat dhe *prestimi* të l ahet i mundëshem mbasi *quod nullum est non potest tractu temporis convalescere* (çka asht nul nuk mund të shërohet me kalimin e kohës).

Me gjithë këtë kur kontrata duhet t eksekutohet ma vonë, kjo asht e vlefshme kur objekti i saj bahet i mundëshem në kohën e eksekutimit. Në këtë rast duhet t'a konsiderojmë se kontrata e lidhun me afat për eksekutim asht e lidhun edhe nën nji konditë pezulluese të nënkuptueme : nën konditën që nji prestim i pamundëshem të bahet i mundëshem.

Neni 1316 përmban nji përashtim të nenit 1098, përsa i përket çedimit të kredive : ay që cedon me titull barrësuer nji kredi të paqenë premton në realitet nji prestim që asht juridikisht i pamundëshem. Me gjithë këtë ligja e konsideron të vlefshme nji kontratë kësodore, dhe kjo rezulton nga përgjegjësia q' i ngarkon ceduesit neni 1316. (Josserand loc. cit. Nr 118 - V Tuhr loc cit § 31, VI).

74. Objekti duhet të jetë i ligjëshem.

Objekti i obligimit duhet të jetë i ligjëshem : asht i jashtëligjëshem çdo prestim i cili qoftë në vetvedi qoftë për qellimin që ka asht në kundershtim me ligjën. me rendin publik, me moralin dhe me zakonet e mira.

Simbas nenit 11 të dispozitave paraprake mbi aplikimin e ligjave përgjithësisht konvencionet private nuk lejohen kur janë në kundershtim me ligjat ndalimtare q' u përkasin personave, sendeve ose veprimeve ose me ligjët q' i përkasin në çdo mënyrë rendit publik ose zakoneve të mira.

Sikurse shifet nga ky nen pra objekti i obligimit nuk duhet të jetë në kundërshtim : a) me ligjat ndalimtare b) me rendin publik, c) me zakonet e mira ose moralin

I. Ligjat ndalimtare dhe rendi publik.

Neni 12 i dispozitave paraprake përmendë pikëspari nga përkufizimet q' i janë vue liris kontraktuale *ligjat ndalimtare* d. m. th. dispozitat *urdhënuese* të ligjës *(jus cogens)* me të cilat *urdhënohet* nji mënyrë veprimi dhe *ndalohet* nji mënyrë veprimi e ndryshme.

Dispozitat e këtij lloji janë të jashtëzakonëshme në të drejtën e obligimeve i dispozitat e kësaj pjese të së drejtës janë përgjithsisht *dispozitive* (jus dispositivum), mbasi aplikohen vetëm në rast që palët nuk i kanë rregullue ndryshe marrëdhanjet juridike të tyne, ose në rast që këto kanë lanë n' errësinë disa pika Në rastin e parë regullat dispozitive të ligjës kanë për qellim me plotësue vullnetin e palëve, në rastin

e dytë me e interpretue. Nga nji herë ligja vetë deklaron shprehimisht që nji rregull ligjorë asht imperative, tue ndalue çdo pakt të kundert. Porse ky tregim nuk figuron i shprehun në të gjitha dispozitat që kanë natyrë ndalimtare; prandaj dispozita e nenit 11 të dispozitave paraprake mbasi përmendë ligjat ndalimtare q' i përkasin personave sendeve ose veprimeve, shton se janë të ndalueme të gjitha konvencjonet e palëve qi janë në kundershtim me ligjat q' i përkasin me çdo mënyrë rendit publik ose zakoneve të mira. Pra ligja as nuk i parashef shprehimisht as nuk mund t' i parashofë të gjitha rastet e prestimeve të jashtëligjëshme mbasi këto janë të panumerta dhe të ndryshme njani prej tjetrit. Për këte shkak në shumicën e rasteve jashtëligjëshmënia e prestimeve duhet të nxirret nga i të tanë sistemi i rendit juridik. Do të mjaftohemi me përmbledhjen e disa sh-mbullave nga të cilat mund të deduktohen shumë ipoteza të tjera analoge:

1. Objekti i nji kontrate asht i jashtëligjëshëm kur prestimi i premtuem prej debitorit konsiston në nji aktivitet të kunderligjëshem veçanerisht në nji veprim të ndeshkueshem: prandej asht nul premtimi me ba nji delikt ose nji kontravencion sidhe premtimi i nji shume të hollash me qellim që tjetri të bajë nji faj.

2. Veçanerisht porosia dhe kontrata e shoqënis janë nul kur kanë për objekt eksekutimin e veprave kësodore.

Veprimi i premtuem nuk asht i jashtëligjëshem kur ay veprim asht në kundershtim jo me ligjën por me të drejtat kontraktuale të nji të treti. Për shembëll në qoftë se Bardhi i shet Verdhit nji send të cilën ja detyron Ziut, shitja asht e vlefshme dhe Ziu nuk ka të drejtë me kërkue vetëm shpërblimin e dameve në rast që për shkak të kësaj shitjeje nuk mundet me obtenue dorëzimin e sendit. Njilloj ngjanë kur Bardhi, sado qi i ka premtue Ziut se nuk ka me e shitë nji send, kundra këtij premtimi ja shet atë send Verdhit.

2. Janë të jashtëligjëshme pse janë civilisht të ndalueme n' interesin e rendit publik ose të . . .:

a) pakti me qendrue në bashkëpasunim për nji kohë ma të gjatë se dhetë vjetë (neni 1071);

b) dhurimet dhe pjestimet e bame prej të paralindunit që kanë për objekt pasuni t' arthme d. m. th. sende, eksistenca e të cilave mvaret nga nji e *drejtë* e *shpresueme* dhe e pa fituemë endë (neni 769 dhe neni 1498);

c) pakti i riblemjes për nji kohë ma tepër të gjatë se pesë vjetë; ky afat nuk mund të zgjatet as nga palët as nga gjyqtari, as drejtë për drejtë as terthurazi (neni 1450);

d) konvencioni qi autorizon perngamarrësin me pervetue gjanë e marrun në peng *(pactum commissionim)*; porse mund të paktohet ose t' epet autorizim prej gjykatës që pengmarrësi t' a pervetojë pengun mbas nji çmimi të regullshem me eksperta (neni 1809);

e) pakti me të cilin hiqet dorë *preventivisht* nga parashkrimi (neni 2011),

f) *anatoqizma* d. m. th. kapitalizimi i kamatave jashtë testeve dhe konditave të caktueme prej ligjës (shif nenin 1178 dhe shpjegimin e këtij ma pas Nr. . . . .);

g) pakti që shitësi të mos jetë garant për faktet personale të tij;

h) pajtimi për nji kohë ma të gjatë se 10 vjetë (neni 1632);

l) pakti qi qinosari të marrë në humbje nji pjesë ma të madhe se ajo, në fi

timet, ose qiradhanësi të paraheqë në fund të qinosisë ndonji gja tjetër veç bagtive të dhanuna me qinosi (neni 1621)

k) kontrata e shoqnis që përmban pjesën e *luanit* për njanin ose disa nga shokët neni 1671):

l) pakti qi cakton kamata ma të nalta se ato konvencionale për sa këto e kapë·cejnë ate cakë (neni 1767);

m) jetersimet e jetës, t' integritetit personal,të liris së veprimeve të veta për nji kohë të pacaktueme: po ashtu si nuk mund të pajtojmë sherbimet t' ona për nji kohë të pacaktueme, nuk mundet gjithëashtu t'onbligohemi mos me ushtri për të gjithë jetën nji industri, me u largue për gjithnji nga nji vend i caktuem e të tjera kësodore.

n) paktet martesore që janë në kundershtim me hjerarkin shtëpiake dhe me rendin familjar: janë veçanërisht të këtilla paktet me të cilat i hiqen kryetarit të familjes të drejtat që ka tueja atribue pushtetin atnuer p sh. gruës në vend të burrit ose tue stipulue qi ay pushtet mbas vdekjes të burrit mos të kalojë te grueja etj. (neni 1322); ato qi i heqin burrit tagrin me dhanë pëlqimin për ushtrimin e nji profesioni ose industrie nga an' e gruës (Neni 191 pr II); paktet me të cilat ndryshohet radha ligjore e trashigimeve (neni 1323); ato që kanë për qellim me heqë rregullimin e martesës nga ligiat ordinare dhe që e ushtrojnë regjimin martesorë në zakonet ose në ligja të vendeve që nuk janë Atdheu i bashkëshortëve (neni 1324); paktet që lëjojnë bâmjen e liberaliteteve midis bashkëshortëve, sa vazhdon martesa (neni 1487; kontraktimi i bashkëpasunimit midis bashkëshortëve jashtë atij të fitimeve (neni 1376); pakti qe njeni nga bashkëshortët të kontribuojë në pasivin e bashkëpasunimit me nji pjesë ma të madhe se ajo që do të kishte n' aktivin e atij bashkëpasunimi (neni 1383); pakti qi permeton çartjen e bashkëpasunimit të fitimeve jashtë rasteve dhe konditave të caktueme prej ligjës (neni 1384); i jashtëligjëshem duhet të konsiderohet gjithëashtu edhe pakti me të cilin bashkëshortet heqin do·ë preventivisht nga e drejta e uzufruktit ligjuer që kanë mbi pasuninë e fëmijve etj.

o) faktet që kanë në qëllim me i shpëtue ndalimeve qëcakton ligja pë· gjendjen juridike të nji pasunie të disa personave; të këtilla janë për shembëll faktet në të cilat lejohet shitja e dotës jashtë rastit të treguem në nenin 1347 (neni 1488); jetërsimet e pasunis të të mitunve dhe të të ndaluemve pa autorizimet e nevojshme etj.

p) obligimet e bixhozit dhe të jadecit, jashtë rasteve dhe konditave të lejueme prej ligjës (shif nenet 1743 e vijuesa). Me gjithë këte ligja obligimet e lodrave i konsideron si obligime naturale dhe prandej nuk lejon kërkimin e këthimit të shumave të pagueme vullnet·risht (me dashje neni 1141) kur në lojen ose jadecin nuk ash përdorë ndonji mashtrim (neni 1745) etj. etj.

3. Janë të jashtëligjëshme paktet që kanë për objekt-*trashigimet e ardhme* d m. th. trashigimet e paçeluna endè

Tradita romane asht në disfavor të këtyne kontraktimeve të cilat Justiniani i quente *të papëlqyeshme* dhe *të damëshme*. Paktet kësodore në shumicën e rasteve kanë për efekt *urimin* që tjetri të vdesë sa ma parë, i sjellin turbullime radhës trashigimore dhe u çelin shtegun dashtunisë naturale.

Pakte mbi trashgime t'ardhme janë ato kontrata që kanë për objekt trashigimin e një personi *të gjallë* qoftë ky njani nga kontraktuesat qoftë i tretë, dhe që përshinë të tanë trashigimin, një pjesë të këtij ose një gjâ të caktueme që formon pjesë

të masës trashigimore.

Kodi Civil i ynë i ka ndalue këto kontraktime në mënyrë absolute; "nuk mund të renoncohet nji trashigim i paçelun ende, as të bahet mbi te ndonji stipulim, edhe sikur personi për trashigimin e të cilit bahet fjalë te apë hirin (neni 1101 pr. II).

Paktet mbî nji trashigim t'ardhëm përmblidhen në tri kategorina:

a) *Pakte institucioni (emnim* trashigimtari në kontratë), me të cilat nji person stipulon me nji tjetër se ka me i lanë në trashigim të giith pasunin e tij ose nji pjesë të kësaj. Kodi i ynë nuk i pranon institucionet kontraktuale të cilat përmetohen nga Kodi francez, kur bahen me kontratën e martesës në favor të njanit nga bashkëshortit ose të fëmijve qi kanë me lé nga martesa (shif nenin 1082 të Kodit Civil francez). Sadoqi neni 1503 i Kodit t'onë e lejon dhuruesin me stipulue revokimin e sendeve të dhurueme për rastin e vdekjes të donatarit, ky lejim nuk duhet të konsiderohet si përjashtim i ndalimit t'institucioneve kontraktuale sepse sendet e dhurueme î këthehen dhuruesit në bazë të nji të drejte kredie të pamvarun nga trashigimi, dhe çelja e trashigimit të donatarit figuron vetëm si konditë.

Me gjithë këte edhe Kodi i yn ka nji institut të posaçëm largohet nga ky ndalimi i pakteve institucioni: *pjestimi i bam prej të paralindunve i pasunis së tyne midis të paslindunve* (nenet 768 e vijuesa).

b) *Pakte renoncimi:"* askush nuk mundet qoftë dhe në kontratën e martesës me renoncue trashigimin e nji personi të gjallë as me jetërsue të drejtat eventuale që mund të ketë n'atë trashigim (Neni 680 i cili nuk asht veçse nji persritje e nenit 1101 pr. II).

Me gjithë këte neni 539 i Kodit Civil përmban terthorazi nji perjashtim të këtij ndalimi: Si mbas këtij neni nuk munden me kerkue llogaritjen ose konfermimin e pasunis që decuiusi i a ka jetersue nji reservatari me krye gjâ të humbun ose me rezervë uzufrukti ata rezervatarë që kanë dhanë pelgimin e tyne për atë jetërsim. Ky përjashtim asht bâ për të mbajtë armoninë në familjet.

c) *Paktet disponimi* reth trashigimit të nji të treti me hirin e këtij ose jo janë gjithëashtu të ndalueme (nenet 1101 - 1402).

Porse dhe këtu kemi përjashtime: paktet mbi pasunin e absentit mbas akordimit të posedimit të përkohëshem të pasunis t'absentit, janë të lejueme përsa këto kanë për objekt të drejta të tashme e jo vetëm eventuale, d m.th. përsa i referohen administratimit të pasunis t'absentit; prandej trashigimtarët e prezumuem munden me ba pjestime midis tyne dhe me ba paqësime mbi mënyrën e administrimit dhe të nxjerrjes të t'ardhunave të pasunis t'absentit (shif nenet 88, 89).

Lejohen gjithëashtu: në bashkëpasunimin midis bashkëshortëve pakti *me gëzue* pasunin e ardhme edhe sikur kjo të vijë me trashigim (neni 1378); në shoqënitë universale pakti *me gëzue* nji pasuni t'ardhme edhe sikur këjo të vijë me trashigim (Neni 1658 pr. II pjesë e fundit); kushtetimi i dotës mbi pasunin e ardhme të grues edhe sikur të vijë nga trashigimi me konditë qi t'i referohet trashigimit të personave të pacaktuem (Neni 1332 - opinion i doktrinës prevalente franceze): me gjithë këte nuk mund të shpjegohet ky opinion me dispoziten e qartë të nenit 1110 prandej këte ipotezen e fundit e përmendim si përjashtim me rezervë.

Nuliteti i kontratave mbi trashigimet e ardhme asht *absolut* e prandej mund t'invokohet nga çdo i interesuem si dhe nuk mund të vleftësohet me asnji akt-konfirmimi të shprehun ose heshtësuer (Neni 1306).

Ky rigor i Kodit t'onë reth ndalimit të pakteve mbi trashigimet e ardhme kritikohet prej shumëve. Me gjithë se shumë nga stipulimet trashigimore janë të papelqyeshme dhe imoral kemi edhe stipulime të padamëshme dhe fare të lavdueshme për të cilat nuk justifikohet ndalimi i nenit 110: nuk përmban ndonji imoralitet për shembëll konvencioni me të cilin fëmijt marrin përsipër angaxhimin me respektue vullnetet e fundit të prindëve të tyne, dhe mos me atakue me padien e anulimit veset qi mund të përmbajnë disponimet e tyne. Efektivisht në këte landë duhej t'ishin marrë parasyesh qellimi dhe shkaqet që kanë shtye palët me kontraktue: paktet trashigimore duhej të konsideroheshin të vlefshme ose jo simbas qellimit të mirë ose të keq q'i ka determinue

Nga këto konsiderime janë udhëheqë Kodi Civil i Gjermanis dhe ay i Helvetis të cilët parimisht i pranojnë stipulimet mbi trashigimet e arthme (shif nenet 2274 2302 të Kodit Civil të Gjermanis dhe nenet 512 e vijuesa të Kodit Civil të Helvetis)

II. Prestime në kundërshtim me rregullat morale dhe me zakonet e mira.

Veshtirësia e dallimit të rregullave morale nga ato *të rendit publik.*

Të gjitha ndalimet e ligjës në landë kontraktuale janë vue o n'interesin e rendit publik ose për mbrojtjen e zakoneve të mira. Caktimi i nji caku ku mbaron rendi publik dhe ku fillojnë rregullat mbizakonet e mira asht praktikisht i pamundur

Gjithëashtu edhe nji definim i saktë i rendit publik dhe i zakoneve të mira asht për këte shkak i pamundun Ordinarisht nën termin rend publik përfshihen të gjitha ato parime të së drejtës private për respektimin e të cilave kolektiviteti ka nji interesë të konsiderueshme. Porse gjithkëte interesë ka kolektiviteti edhe për respektimin e rregullave të moralit. Prandej rendi publik dhe zakonet e mira në shum raste identifikohen me gjithëse nuk janë kritere të njejta. Siper kemi tregue ndalimet e ligjës qi janë vue n'interesin e rendit publik, dhe këtu do të tregojmë ndalimet e veme n'interesin e moralit; porse si në shembullat e sipërme gjejmë se ndalimet e ligjës përzihen me moralin, ashtu edhe këtu do të shofim se morali përzihet me rendin publik

Rregullat morale janë ato qi janë ma të ndryshueshme se të gjitha rregullat e tjera të jetës shoqnore: çka na duket sot morale mund të na duket neser imorale dhe viçe versa; çka për nji popull asht veper morale për nji popull tjetër konsiderohet veper imorale. Rregullat e moralit cilat janë i ndienë secili në shpirtin e vet, por nji definim të këtyne rregullave nuk mund të na e apë askush.

Objekti i obligimit po ashtu si shkaku i obligimit nuk mund të jetë i ligjëshem kur i kundershton zakoneve të mira d. m. th. moralit (neni 1104)

Për të caktue në se nji vepër cakton zakonet e mira ose jo nuk duhet të bazohemi n' opinionin subjektiv të palëve ose të gjyqtarit mbi çeshtjet morale porse n'opinionin e mesëm të personave të ndershme dhe t' arësyeshme.

Cenimet e zakoneve të mira mund të përmblidhen si pason :

I) Asht në kundërshtim me zakonet e mira nji kontratë qi ka për qellim ose favorizon nji rezultat të kundert me rezultatin e moralit:

I) Objekti i kontratës na e tregon në shumicën ma të madhe të rasteve këte qellim:

Asht në kundershtim me zakonet e mira p: sh.:

a) pakti qi shkarkon debitorin nga efektet e dhelit dhe të fajit të randë të tij (neni 1180: *pactum de dolo non praestandum*)

b) premtimi me i lanë avokatit nji pjesë të fitimeve që kanë me u realizue me padien (pactum de quota litis neni 1400 pr. i fundit) sidhe çdo kontratë tjetër e parapame prej nenit 1400.

c) premtimi i nji shperblimi për me nisë ose me vijue marrëdhanje seksuale jashtëmartesore, qiradhanja e nji shpie prostitucioni ose kontrata e shoqënis e bame me qellim me shfrytëzue nji shpi prostitucioni;

d) shkelja e nji obligimi kontraktual kundrejt nji të treti, kur përmban nji abuzim të besimit ose nji mashtrim (Arg. neni 1182)

e) çfrytëzimi profesional i bixhosit dhe i jadecit etj.

II) Qellimi determinues. Nga nji herë kontraten nuk e ban imorale përmbajtja e sajë don me thanë natyra e prestimit të premtuem ose të stipuluem si konditë, por e ban *qellimi* determinues i kontratës. Qellimi determinues i kontratës në të këtilla raste njitrupëzohet me objektin e obligimit. Qellimi determinues, sikur se do të shofim ma poshtë, asht i ndryshem nga *shkaku*. Jurisprudenca franceze teorin e qellimit determinues përpiqet t'a pajtojë me teorin e shkakut: e drejta asht se këjo teori ka analogji si me teorin e shkakut ashtu edhe me ate t'objektit, porse nuk mund të përfshihet pikërisht nga asnjana prej tyne. Sido-qoftë, teoria gjermane, shkakun determinues të kontratës e trajton së bashku me objektin e saj.

Pranohet pa kontestim se qellimi determinues e ban kontratën imorale, kur ky qellim asht i njejtë për të dyja palët. Kështu konsiderohet imoral për shkak të qellimit determinues të keq:

a) kontrata me të cilen njana nga palët i premton anës tjetër se nuk ka me ba oferta ose nuk ka me shtue çmimet në nji ankant publik *(pactum de non licitando)* kur me këte kontratë palët kanë në qellim me nxjerrë nji dobi në kundershtim me zakonet e mira, mbi kurriz t'atij qi shet n'ankant;

b) Trustet dhe shoqnimet e tregtarëve të bame me qellim që t'ushtrojnë nji monopol dhe të kaparojnë tregun etj

Çeshtja bahet ma delikate kur vetëm njana nga palët don me arrijtë, me anë të kontratës të realizoj nji qellim imoral, dhe kv qellim dihet prej anës tjetër Pari misht, qellimi determinues i vetëm njanës nga palët nuk e cenon vleftësin e kontratës pse nuk formon pjesë integruese të kontratës. Kështu shitësi nuk çanë koken me dijtë qellimin e blesit të sendit që shet e ma tepër edhe sikur t'a dijë qellimin e këtij kjo gja nuk e trubullon fare: në qoftë se për shembëll Bardhi e din se Verdhi po e blen sendin për me ja falë mantenutës së tij, kjo cirkonstancë nuk e veson aspak kontratën e shitjes. Porse puna ndryshon kur shitësi me të marrë vesht qellimin e blesit përfiton nga rasti, për shembëll merr nji çmim shum të naltë tue perfitue nga destinimi imoral i sendit: Në nji rast kësodore shitësi e ban të vedin, në nji masë pakë a shumë të madhe qellimin e blesit.

Porse edhe sikur bashkëkontraktuesi të mos ketë përfitue nga qellimi imoral i tjetrit, kontrata duhet të konsiderohet imorale kurdoherë që qellimet imorale të njanës ane dihen prej anës tjetër dhe që kontrata *favorizon imoralitetin*. Kështu për she

mbë̈ll asht imorale huaja q' i bahet nji lojtarí për me vaxhdue bixhosin, sidhe proku rimi nji personi i mjeteve për të realizue nji qellim imoral tje'ër kur ky nuk do të kishte mujtë me i gjetë njeti ato mjete ose do t'i kishte gjetë me veshtirësi.

2. Konsiderohet imorale kontrata me an' të cilës nji person obligohet me mbajtë nji sjellje të caktueme kurse kjo sjellje simbas idenave morale t'ona duhet t'i rezervohet arbitrit të lirë të personit. Të këtilla janë për shembëll:

a) premtimi me ndryshue ose mos me ndryshue fenë, kombësin, banesën, profesionin etj.

b) premtimi me martue ose mos me martue nji person të , me adoptue ose mos me adoptue nji fëmij, me hy në nji parti politike ose me dalë nga ajo

c) shpërblimet e premtueme për të ndryshue fenë, kombësin profesionin etj.

3. Konsiderohet imorale kontrata që i sjell liris personale ose ekonomike nji perkufizim të papranueshem ose të tepërm:

Nji obligim ka kurdoherë për konsekvencë nji paksim të lirisë; porse ky paksim i lirisë nuk mund të shtrihet deri në nji gradë qi të kompromet ojë në nji mënyrë të tepërme lirinë personale. Ligja me dispozita të ndryshme ruen që kufinjt e liris kontraktuale të mos kapërcehen: për këte qellim ligja nuk lejon disa kontrata veçse me përkufizime të caktueme, lejon debitorin me zbritë ose mos me eksekutue obligime tepër të randa (shif p. sh. nenet 1340, 1636 etj.). Në mungesë rregullash kësodore duhet të udhëhiqemi nga ligjëshmënia e objektit të nenit 1098 për të caktue kufinjt e lirisë kontraktuale në bazë të idenave morale t'ona. Kështu duhet të konsiderojmë imoral obligimin ekzekutimi, i cili passjell nji rrezik për jetën e t'obliguemit, posë kur qellimi i naltë i kontratës meriton edhe sakrificin e jetës së njeriut. Gjithashtu janë imorale paktet mos me ushtrue asnji profesion ose zanatë, mos me marrë nëpunësi, mos me ba asnji tregti, mos me ngrehë asnji padië; pakti me ble plaçka ekskluzivisht në duqanin e kreditorit etj. etj. (Shif v. Tuhr loc. cit. par; 31 II V. Giorgi Teoria delle obbligazioni vol. III Nr. 311 407 Josserand loc. cit. 119 120).

75. Premtimi i faktit të nji të treti.

Midis prestimeve me ba meritojnë të përmenden rasti kur objekti i obligimit përbahet prej veprës të nji të treti. Premtimi i veprës të nji të treti mund të bahet vleftësisht kur vepra e të tretit intereson me çfarëdo mënyre ate të cilit i bahet (P. Sh. Obligohem kontraktualisht me Bardhin qi nji i tretë ka me i shitë shpin ose ka me e emnue përfaqsues, ose nuk ka me i ba konkurrencë).

Natyrisht nji kontratë e këtillë nuk e obligon me asnji mënyrë të tretin i cili nuk mundet me u obligue kundra vullnetit të vet. Prandej ky asht i lirë me pranue ose refuzue angaxhimin e mbimarrun për te prej tjetrit. Kur i treti nuk e *ratifikon* obligimin qi ka dashtë me i ngarkue premtuesi, lindë përgjegjësia e premtuesit i cili detyrohet me damshpërblime kundrejt kreditorit për shkak se asht ba garant i faktit të tjetrit (porte fort) (shif nenin 1121 dhe pas Nr . . .) ku do të flasim prap për këto lloj kontrate.

76. Obligimet qi kanë për objekt nji shumë të hollash.

Objekti ma me randësi dhe ma i shpeshtë i prestimeve asht *monedha* (të ho llat). Detyrohemi me të holla si çmim i nji shitjeje, si qira. si rrogë për punë të ba me, për shkak huaje dhe veçanerisht si shperblim damesh: në këte funksionin e fundit të hollat xanë vendin e gadi të gjithë prestimeve të tjera kur këto nuk janë ekseku tue ose janë eksekutue në mënyrë të mbetë.

Monedha përbahet prej sendesh të luejtëshme (metal ose kartë që shërbejnë si *masë flete* për të *sjitha* sendet e tjera e prandej përdoret si mjet ordinar shkembimi. Në kontraktimet përdoret jo vetëm monedha e vendit por edhe monedhat e hueja, gjith' ashtu edhe banknota të vendit e të hueja (mbasi kredia të hollash e njitrupëzueme në biletat e bankës njijtësohet me vetë të hollat).

Në nji kuptim ma të ngushtë për monedhë kuptohen vetëm mjetet shkembimi[1] të njoftuna prej Shtetit, të cilat kreditori i nji dobie të hollash detyrohet me i pranue në vleftën e tyne në qoftë se nuk don me ra nëmorë dhe me ba nji kontravencion të ndeshkueshem penalisht prej nenit 491 të Kodit Penal. Natyrisht këjo vlen për rastet në të cilat në kontratën nuk asht caktue dallimisht lloji i të hollave.

Monedha mund të formojë objekt të nji dete të nji sendi t' individualizuem (p sh. depozita e rregullshme e nji sasie napolionash ari ose dupash, ose legu i të hollave që ndodhen në kasën e de cuiusi it; në këtë rast kreditori ka përsipër të gjitha rre ziqet e sendit qi formon objektin e prestimit.

Porse rregullisht objekti i prestimit nuk konsiston në dorëzimin e nji sasie të caktueme në lloj monedhash, por në dorëzimin e *nji shume* të caktueme të përbame prej monedhash të çfarëdolloji që kan kurs ligjuer.

Përgjithsisht, kur në kontratën nuk caktohet ndryshe, pagimi i nji dete që ka për objekt nji shumë të hollash bahet me monedhën e vendit. Këtej rezulton si kon sekvencë se:

1) Kreditori nuk asht i detyruem me pranue të tjera monedha përveç atyneve qi kan kurs ligjuer në Shqipni

2) Debitori asht i lirë me zgjedhë midis pagimit në monedha metali ose në valutë (përsa i përket monedhave të vogla për kusure simbas konvencionit monetar të lidhun me 1865 midis Francës, Italisë, Belgjikës dhe Greqis, sot e abrogueme, kredi tori nuk asht i detyruem me pranue monedha divisionare argjenti tej nji sasie 50 fr., monedha nikeli tej nji sasie 10 fr. dhe monedha bakëri tej nji sasie dy fr).

Vlefta ekonomike e monedhës nuk asht e pandryshueshme. lufta e përgjithshme na e ka tregue se sa e ndryshueshme asht Porse as shtimi as pakësimi i vleftës të mone dhës në kohën e pagimit nuk e cenon sasin e prestimit, posë kur palët kanë çfaqë nji vullnet të kundërt. Simbas nenit 1099" kur palët nuk kanë çfaqë nji vullnet të kundërt, obligimi qi ka për objekt nji shumë të hollash përbahet prej shumës numerike të tregueme në kontratën. pa u marrë para syesh çdo shtim ose paksim i vleftës së monedhës në ko hën e pegimit

Këjo rregull vlen për rastin qi monedha e caktueme në kontratën ka kurs ligjuer në shqipni Ay që detyrohet me 100 franga duhet t'i dorëzojë kreditorit aq monedha me kurs ligjuer në Shqipni so të mbushen 100 franga në vleftë *nominale*: me fjalë të tjera debitori nuk ka nevojë me ça koken në se vlefta *ekonmike* e 100 frangave asht sdtue ose paksue për shkak se janë ndryshue cirkonstancat .
Por edhe për rastin që objekti i prestimit përbahet prej monedhave têh ueja që nuk kanë kurs ligjuer në Shqipni, rregulla asht e njejtë: ay që asht detyrue me pague 100 dollarë do të paguej 100 dollarë kur t'i vijë koha (pa marrë parasyesh në se në kohen e pagimit dollarët janë shtue ose paksue në vleftë, pose kur palët janë akordue midis tyne Me gjith këte edhe në këte rast ligja e autorizon debitorin me e pague deten në monedha shqiptare simbas kursit të kambios të ditës dhe të vendit ku bahet pagimi, dhe kur n'ate vend nuk ka kurs të tillë, simbas kursit të pjacës ma t'aferme (Neni 1099 pr. II) [1])

Porse në rast që pagimi bahet mbas ditës të skadimit dhe debitori ndodhet në morë, ky detyrohet me mbushë diferencen e kambios pa mos u cenue nga ky deryrim efektet e vuemjes në morë (Neni 1099 pr. III). Ky paragraf i nenin 1099 i referohet natyrisht monedhave të hueja e jo monedhës kombëtare për të cilen mungon nji bazë për caktimin e diferencës të kambios Diferenca eventuale e kambios e monedhave të hueja caktohet jo me ndryshimet në vleften ekonomike të tyne, por në relacion me monedhen kombëtare. Simbas këtij paragrafi diferenca e kambios detyrohet vetëm prej debitorit kur vlefta e monedhës së huej paksohet e jo edne prej kreditorit sepse n'ipotezen e shtimit të vleftës të monedhave të hueja po të lejohet marrja parashyesh e diferencës të kambios, debitori do të përfitonte nga mora e tij në dam të kreditorit. Që të mund të merret parasyesh diferenca e kambios duhet qi debitori të jetë në morë d. m. të. duhet që pagimi në ditën e skadimit të mos jetë ba për fajin e debitorit e jo kur mospagimi ka ngja për shkak force madhore ose për fajin e kreditorit - Mbeten të pacaktueme efektet e morës të cilat për prestimet në të holla caktohen prej nenit 1177 të Kodit Civil. (Shif y. Tuhr cit. paragraf - De Ruggera Ist. II. par. 71 I Vivante tratt. IV, N. 1563 1570).

77. Kontrata preliminare (pactum de contrahendo ose de ineundo contractu).

a) Natyra e kontratës preliminare

Kur kontrata ka për objekt premtimin me lidhë nji kontratë tjeter midis po atyne palëve ndodhemi përpara nji kontrate preliminare (*pactum de contrahendo*). Kejo kontratë ka për funksion me *vjegue* palët ose së paku njanen prej tyne tue i angaxhue me lidhë në kohen e ardhme nji kontratë tjeter të cilen sot për sot keto nuk munden ose nuk duen m'e lidhë Prandej objekti i kesaj kontrate nuk asht ay objekt që ka me pasë kontrata e ardhme kur ka me u lidhë, por asht vetë lidhja e kontratës s'ardhma:

[1]) Natyrisht kjo regull vlen kur shuma duhet simbas kontratës, të paguhet në Shqipni, mbasi kur nji detë e këtij lloji duhet të paguhet në nji vend të huej, modalitetet e pagimit caktohen prej ligjës së huej).

d. m. th. objekti i kontratës preliminare konsiston në *nji bamje* (facere) në pranimin me ba gjithçka ka me kenë e nevojshme per me i dhanë jetë asaj kontratë qe palët i premtojnë njana tjetres me lidhë.

Simbas nenit 1100: «Kur nji person sadoqe ka premtue me lidhë nji kontratë refuzon m'e eksekutue këte premtim, gjyqtari në qoftë se e kerkon ana tjeter dhe eksis tojnë të gjitha konditat e lypuna per vleftësin e kontratës mundet m'i caktue premtue sit nji afat për eksekutimin e obligimit të tij; në mbarimin e këtij afati vendimi i gjyqtarit zen vendin e lidhjes së kontratës

Jashtë këtij rasti, mos-ksekutimi i obligimit për me lidhë nji kontratë ep të drejtë vetem për damshperblime.

Arsyenat qi shtyjnë palët me vonue lidhjen definitive të kontratës mund të jenë të ndryshme. Mundet qi për shkak pazotësie të njanës nga palët, ose për shkak pamundësie me realizue me njiherë formalitetet e kerkueme prej ligjës (p. sh mungon noteri në vendin e lidhjes), ose për çdo pengim tjeter fakti ose të drejte, nuk asht e mundun me ba aktualisht nji kontratë definitive të vlefshme. Mundet qi (ky asht rasti ma i shpeshtë) njana nga palët nuk ka vendosë ende definitivisht, ose nuk ka nevojë me përfitue aktualisht nga qenja gati e anës tjeter me kontraktue, ose nuk disponon mjetet e nevojshme me mbi marrë engaxhimet qi duhet të mbimarrë po të lidhet definitivisht por ka nevojë me i reservue vehtes shtegun e çelun me lidhë kontraten definitive në kohën e ardhme, Keshtu, nji qiramarrës ose nji industrial qi deshiron me smadhue fabriken e vet, obtenon nga zotnuesi i vendit ku ka fabriken ose nga zotnuesi i tokave fqinj nji premtim shitjeje për nji çmim të caktuem, ose të pakten premtimin se zotnuesi ka me preferue këte si blesë në kondita të njejta në rast qi e shet (pakti preferimi, e drejta parablemjeje konvencional e): Nji tregtar qi parashef se ka me kenë i detyruem në nji kohë t'aferme, me pague shuma qi kalojnë të hollat qi ka në kasë, obtenon nga nji bankier premtimin e nji huaje (çelje krediti). Shitja me reservë shijimi (neni 1393) në të cilen blesin konservon lirinë e plotë me u lidhë ose jo asht nji premtim shitjeje. Kushti i kompromesos asht nji premtim me i'a lanë zgidhjen e kontestimeve arbitrave.

Kontrata preliminare dallohet nga kontrata definitive qi pregatitë. me faktin qi kjo nuk i krijon aktualisht engaxhimet por vetem *evendualisht*. Por si njena si tjetra janë të lidhuna ngushtësisht mbasi kontrata preliminare ka për objekt realizimin e kontratës definitive, dhe kjo e fundit asht e caktueme nga kontrata preliminare në pjesen ma të madhe t'elementave të saj, e secila nga palët ose të pakten njana prej tyne, mundet me shterngue anen tjetër me lidhë kontraten definitive.

Kontrata preliminare asht kurdoherë *njianëshe* në kuptimin qi lidhja e kontratës definitive mvaret nga vullneti i njanës nga palët. e cila nuk ka ndonji engaxhim: engaxhuesi asht vetem premtuesi.

Porse kejo nuk duhet të ngatrohet me premtimin e njianëshem mbasi e drejta e njanës anë me krijue kontraten definitive e ka mburimin në nji kontratë, në kontraten preliminare e jo n'engaxhimin e njianëshem të të detyruemit V-çanerisht po në nji konvencion preliminar mund të permbahet njikohësisht dhe reciprokisht premtimi me shitë dhe premtimi me blé po nji send, tue u reservue secila nga palët me realizue shitjen me të vetmin vullnetin e vet (engaxhimi: do të due un në qoftë se don ti, i caktuem për të dyja palët). Fakulteti qi ka secila pse vetem njana nga palët, ndryshon nga kondita e parapame në nenin 1187, sepse në rastin e ketij neni ndodhemi perpa-

ra nji engaxhimi të cilin ky nen e deklaron nul. Në kontraten preliminare perkundrazi permbahet premtimi i vehtësimit të nji të drejte perkundrejt nji kunderprestimi, nji barrë obligimesh të cilat obligime mbas deklarimit të vullnetit të bam prej t'interesuemit bahen të preme e nuk ngelin të mvaruna nga vullneti i lirë i këtij.

Kontrata definitive qi formon objektin e kontratës preliminare mund të jetë njianë she ose sinalagmatike por konrata preliminare nuk mund të jetë sinalagmatike sepse obligimi me lidhë kontraten definitive qendron vetëm në njanen anë dhe ana tjeter ka të drejten kore sponduese me provokue lidhjen e kesaj pa pasë engaxhim Edhe në restin q'u tha siper d m.th kur në nji konvencion preliminar permbahet njikohësisht premtimi me ble dhe premtimi me shitë po nji send (do të due unë në qoftë se don ti), prap se prap nuk ndodhemi perpara nji kontrate sinalagmatike por perpara dy kontratave njianëshe. Kur shitësi detyrohet me shitë kurdoherë qi deshirojë blesi dhe blesi detyrohet me blé kurdoherë qi të deshirojë, shitesi të dyja obligimet janë *evennuale* si në çdo kontratë preliminare dhe perveç kesaj obligimi i shitësit nuk ka asnji lidhje shkaku me obligimi e blesit: shitësi nuk asht i detyruem me shitë pse blesi asht detrue me blé, as blesi nuk asht i detyruem me blé pse shitësi asht detyrue me shitë. Po të konsiderojshim nji kontratë kësodore sinalagmatike do të detyroheshim me e konsiderue të paqenë per mungesë shkaku.

Prandej premtimi reciprok i palëve me lidhë nji kontratë prodhuese obligimesh nuk asht kontratë preliminare por asht vetë kontrata definitive. Efektivisht në rast qi Bardhi i premton Ziut nji prestim dhe ky e pranon, Bardhi asht i detyruem me e krye prestimin e premtuem pa qenë nevoja qi ky të persrisi premtimim e bam nji herë, e cila persritje do të ishte nji formalitet i teperm dhe i kotët. Kur Bardhi per shembëll i ka premtue Ziut se ka m'u ba garant per nji kredi qi ky ka perkundrejt Verdhit dhe Ziu e pranon, kontrata e garancisë asht lidhë definitivisht në qoftë se premtimi i garancisë asht ba seriozisht dhe në format e duhuna. Gjithashtu kur Bardhi i premton Ziut se ka me i shitë ose me i dhanë me qira nji send, ky premtim i pranuem krijon qysh në fillim nji kontratë definitive shitjeje ose qiraje.

Shkaku qi palët nga nji herë i apin kontratave të tyne formen e nji premtimi shitjeje ose blemjeje (*pactum de vendendo vel emendo*) asht se sendi ose çmimi nuk janë caktue në mënyrë të saktë dhe definitive dhe se ky caktim mvaret nga cirkonstanca t'ardhme: porse Kodi i ynë, sikurse kemi pa (Nr ...) nuk kerkon qi objekti i kontratës të jetë i caktuem, por mjafton qi të jetë i caktueshem. Në të këtilla raste nuk ndodhemi perpara nji premtimi me kontraktue porse perpara nji kontrate të plotët dhe definitive. e kreditori, pa pasë nevojë qi të kerkojë lidhjen e nji kontrate tjetër, mundet me paditë debitorin drejt për drejt për eksekutimin e prestimit.

Termat e mbeta të perdoruna prej kontraktuesave nuk duhet të shtremnojnë kuptimin dhe shtrijimin e akordit të tyne.

Kontrata preliminare pra përbahet prej premtimit të njanës nga palët me engaxhim (detyrohem me shitë me ble, me dhanë me qira etj) dhe prej pranimit të këtij premtimi nga ana tjetër pa engaxhim (pranoj detyrimin t'and me më shitë. me ble etj. pa qenë unë i detyruem me ble, shitë, vetëm në qoftë se kam me dëshrue me u lidhë).

Përse duhet të kemi mendjen për mos me ngatrue kontratën preliminare me propozimin me engaxhim me kontraktue të pr. V. të nenit 1077. Pikspari vazhdimi i qendrimit në jetë i kontratës preliminare asht ma i qartë se ay i propozimit mbasi

kjo qindron në jetë për tridhetë vjetë kur nuk asht paktue shprehimisht ose kur re zulton heshtësisht nji afat ma i shkurtë. Veçan kësaj kontrata preliminare *transmetohet* për shkak vdekjeje si aktivisht si pasivisht; transmetohet edhe me akt midis të gjallëve, kurse oferta rëzohet me vdekjen e propozuesit ose të destinatarit dhe nuk mund të ce dohet me akt midis të gjallëve.

Parimisht çdo kontratë mund të formojë objekt të nji kontrate preliminare. Ve çanerisht: në kontratat *reale* d. m. th n' ato kontrata të cilat plotësohen me dorëzimin e nji sendi (hua përdorja depozita pengu), premtimet *de contrahendo* nuk mund të ngatrohen me kontratën definitive së cilës i referohen, por e obligojnë premtuesin dhe formojnë nji kontratë pregatitore qi ka për objekt detyrimin e premtuesit me lidhë kontratën reale e cila konsiderohet se asht lidhë vetëm mbas dorëzimit të sendit.

Sa për kontratat për të cilat lypet *ad substantiam* akti publik ose shkresa pri vate: simbas jurisprudencës e doktrinës prevalente, mund të lidhet për këto nji kontratë preliminare me objekt lidhje të kontratës definitive pa qenë nevoja qi kontrata preliminare të veshet me format e kontratës definitive. Kështu për shembëll: kontrata e shitjes të nji prone simbas nenit 115 të shtojcës së dytë të Prosedurës Civile duhet të bahet me shkresë për të qenë e vlefshme mbasi të gjitha kontratat qi kanë për objekt transferimin e zotnimit të pronave dhe të sendeve të tjera t' afta për ipotekim duhet të mveshen me këte formë; porse kontrata preliminare e shitjes të nji prone asht e vlefshme edhe kur bahet verbalisht (natyrisht me përkufizimet ligjore përsa i përket provimit). Po të kërkojshim formën shkresnore edhe për premtimin e shitjes ngatrojmë këte me shitjen definitive sepse qellimi qi kanë palët në shitjen definitive asht transferimi i zotnimit të sendit në blesin, dhe i çmimit në personin e shitësit; qellimi qi ka premtimi i shitjes përkundrazi asht stipulimi i nji kontrate t' ardhme. Me qenë se palët në kontratën preliminare nuk kanë dashtë me realizue nji transferim zotnimi mbasi ky transferim asht objekt i shitjes definitive kontrata preliminare për këte shkak nuk përfshihet nga neni 115 i Shtojcës së II të Prosedurës Civile e cila ka parasyesh shitjet qi transferojnë zotnimin. Premtimi me transferue nji të drejtë reale nuk mund të njejtësohet me transferimin e së drejtës reale.

Kontratën preliminare nuk duhet t' a ngatrojmë me kontratat kondicionale për të cilat flasin nenet 1183 e vijuesa të Kodit Civil. Këto kontratat e fundit supozojnë se ngjamja nuk asht nji deklarim vullneti i fjeshtë i njanës nga palët. Prandej dispozitat e neneve 1183 e vijuesa nuk aplikohen për të drejtat qi lindin nga nji kontratë preliminare, kur nuk mund t' i adaptohen qellimit qi ndjek këjo kontratë e fundit. Prandej asht e paaplikueshme dispozita e nenit 1185 mbasi ushtrimi i së drejtës me lidhë kontratën definitive nga ay të cilit i asht dhanë ky tagër nuk passjell efekte *ex tunc* por vetëm *ex nunc*.

Efektet e kontratës preliminare

Benefiqari i nji premtimi kontrate asht çprej ditës të premtimit titular i nji të drejte: porse këjo e drejtë ka nji karakter eventual. Ka analogji me nji të drejtë të mvarun nga nji konditë pezulluese. por nuk asht identik me këte. Kjo e drejtë e benefiqarit quhet prej së drejtës franceze *option*. Premtuesi asht i *lidhun* edhe nuk mundet me pengue me faktin e vet realizimin e kontratës definitive (shif nenin 1189).

Në qoftë se premtuesi refuzon me ekzekutue premtimin e mbimarrun, ana tjetër ka të drejtë me e thirrë këte në gjyq dhe me provokue qi këtij t'i caktohet nji afat për ekzekutimin e obligimit të tij.

Në mbarimin e këtij afati të dhanun prej gjykatës në qoftë se premtuesi nuk e ka eksekutue ende obligimin e vet, vendimi i gjykatës xen vendin e lidhjes të kontratës në rastin qi eksistojnë të gjitha konditat e lypuna për vfeftësin e kontratës definitive.

Në këtë dispozitë ligja ka parasysh sidomos ato kontrata preliminare të cilat kanë për objekt lidhjen e nji kontrate tjetër për të cilën ligja lypë nji formë të caktueme, p. sh aktin publik ose shkresën private

Gjyqtari nuk asht i detyruem me i dhanë premtuesit afat pse neni thotë *mundet* e jo duhet; prandej gjykata mundet edhe *ipso facto*, pa akordue asnji afat me deklarue kontratën e lidhun

Duhet t' eksistojnë të gjitha konditat e lypuna për vleftësin e kontratës; prandej *hiri i palëve* duhet të jetë i vlefshem:

1) përsa i përket hirit dhe zotësis me kontraktue (këte e kemi konsiderue si konditë të hirit shif sipër Nr ..) të premtuesit: ky duhet të ketë pasë zotësin me kontraktue dhe hirin e vlefshem në kohen e lidhjes të kontratës preliminare mbasi obligimi i këtij me eksekutue premtimin, me gjith se eventual, lindë çprej asaj kohe. Në momentin e lidhjes të kontratës definitive qoftë me akt-gjykim qoftë jashtë gjyqësisht nuk ka randësi as hiri as zotësia ligjore e premtuesit mbasi kontrata definitive nuk asht për këtë nji obligim i ri por asht eksekutimi i nji obligimi ma të vjetër;

2) përsa i përket benefiqarit të premtimit: ky nuk ka nevojë qi të ketë zotësin ligjore në kohen e lidhjes të kontratës preliminare por duhet dhe mjafton t' a ketë këte zotësi ditën qi ka me deklarue se don me përfitue nga kontrata preliminare qi përmban premtimin në favorin e tij pse vetëm në këte ditë ky obligohet me kundërprestimin Përsa i përket hirit dhe veseve të tij ky duhet të jetë i plotët për benefiqarin si në momentin e lidhjes të kontratës preliminare (nuk duhet vetëm qi ky të ketë në këte moment zotësin m' u obligue mbasi nuk obligohet), si në momentin qi deklaron se don me përfitue nga premtimi.

a) *Objekti dhe shkaku* duhet të jetë i ligjëshem në momentin e lidhjes të kontratës definitive, mbasi vetëm në këte moment obligimet nga eventuale transformohen n' aktuale dhe prandej vetëm në këtë moment obligimet mund të vinë në konflikt me rendin publik dhe me zakonet e mira. Pra kontrata definitive asht e vlefshme kur ka objekt dhe shkak të ligjëshem në momentin qi lidhet, me gjithë se po t' ishte lidhë në momentin e kontratës preliminare nuk do të kishte qenë e ligjëshme. Gjithëashtu dhe përkundrazi, premtimi i kontratës nuk mundet të realizoh t kur objekti ose shkaku nuk janë ma të ligjëshem në kohen e *optionit* të benefiqarit, sadoqi mund të kenë qenë të ligjëshme në momentin e premtimit.

b) *Forma:* Për rastet në të cilat lypet nji formë shkresnore mjafton qi kontrata preliminare të jetë e mveshun me këte formë dhe të përmbajë nënshkrimin e premtuesit. Sadoqi benefiqarit të premtimit nuk i vjen ndonji obligim nga kontrata preliminare, këte obligim ay e merr përsipër me deklaratën e optionit e cila qoftë qi bahet jashtëgjyqësisht me shkresë qoftë para gjyqit edhe verbalisht hynë në procesin e gjyqit tue marrë formën e nji pranimi të dhanun me shkresë.

Sikurse dihet, në kontratat sinalagmatike qi duhet të bahen me shkresë nuk

asht nevoja qi të dyja palët të nenshkruhen në nji akt po mjafton qi propozuesi të nënshkruej propozimin dhe pranuesi pranimin edhe n' akte të veçanta, përndryshej kontratat midis absentëve (me korespondencë) do të baheshin shum të veshtira. Po kështu ngjanë edhe në transformimin e kontratave preliminare në definitive: kontrata preliminare e bame me shkresë përmban engaxhimin e premtuesit; optioni i benefiqarit i bam me shkresë ose i konstatuem me procesverbal të gjyqit përmbushë funksionin e pranimit shkresnuer dhe plotëson konditën formale të lypun për kontratën definitive

Me gjithë këtë ligja i ka atribue optionit këte funksion *ipso jure* pa pasë nevojë për nji vendim gjyqi, vetëm *premtimit të shitjes ose të blemjes* të parapame prej nenit 1395 të Kodit Civil në të cilin rast shitja bahet definitive posa qi benefiqari deklaron brenda afatit të caktuem se blenë ose shet gjanë, shitja ose blemja e së cilës i asht premtue. Nji rast analog me atë të nenit 1395 asht edhe ay i nenit 1760 ku asht barasue për efektet ligjore dorëzimi i gjasë qi epet n' hua me premtimin e pranuem për këte dorëzim.

Në rastet e tjera përkundrazi, d. m. th. në të gjitha kontratat preliminare të tjera qi përfshihen nga neni 1100 nuk mjafton optioni i benefiqarit për t' i dhanë jetë kontratës definitive por duhet vendimi i gjykatës qi t' a arrijë këte qellim. Vendimi i gjykatës në këte rast asht konstitutiv e jo vetëm deklarativ, d. m. th. vendimi e krijon kontratën definitive e nuk perkufizohet me e konstatue. Prandej kontrata quhet e lidhun ditën e vendimit për të gjitha efektet e jo ma përpara me gjithse benefiqari e ka ba optionin ma përpara.

II) Në rastet e ndryshme nga paragrafi i parë i nenit 1100 mosekzekutimi i obligimit për me lidhë nji kontratë ep të drejtë vetëm për damshpërblime (neni 1100 pr II' D m. th. debitori në këte rast nuk mund të detyrohet me eksekutimin në natyrë as vendimi i gjyqtarit nuk mund të zajë vendin e lidhjes të kontratës, por mund të detyrohet vetëm me damshperblime. Porse na'yri-ht debitori po të deklarohet gati me e ba eksekutimin në natyrë duhet të lihet i lirë me e ba dhe kreditori nuk mundet me e refuzue këte prestim të debitorit tue pretendue me doemos damshperblim t mbasi shperblimi i dameve simbas nenit 1162 asht konsekvencë e mosekzekutimit.

C) Kontratat për eksistencën e të cilave ligja lypë formën shkresnore, të lidhuna në formën verbale.

Këto kontrata nuk passjellin elektet e deshirueme: janë nul thotë neni 115 i Sht. II të prosedurës Civile. porse a janë nul krejtësisht, apo vlejnë *si kontrat preliminare*? Shitja e nji prone me kontratë verbalë simbas nenit 110 e transferon zotnimin kushtetimi i nji të drejte reale me kontratë verbalë nuk e kushteton të drejtën reale, mbi këte pikë nuk eksiston ndonji dyshim. Porse shitja verbale, krijimi i nji të drejte reale me kontratë verbale a janë akte krejt të pavlefshme? Ky problem ka nji randësi praktike shum të madhe, sidomos në Shqipni, ku me gjithë dispozitën e nenit 115 të Sht. II të Prosedurës Civile, sidomos nëpër katunde shitblemjet e pronave vazhdojnë të bahen me kontrata verbale, tue u ndjekë në këte pikë zakonet e vendit të krijueme që moti në bazë të parimit qi *njeriu lidhet për fjalët.*

Asht e vertetë se mungesa e elementit formal pengon lidhjen e kontratës qi palët kanë dashtë me lidhë, por asht edhe e vertetë se me kontratën verbale asht krijue midis palëve nji *vjegë juridike*. Asht nji gja logjike dhe e konformëshme me qellimin e drejtësis me i njoftë këtyne kontratave nji farë efekti i cili, me gjith se nuk mund të jetë po ay që kanë dashtë palët (për shkak të mbetës së formës) të jetë analog me efektin e dashtun prej këtyne. Me fjalë të tjera, kurse, siç thamë ma sipër, *premtimet* qi kanë për objekt lidhjen e kontratave të parapame prej nenit 115 të Sht. II të Prosedurës Civile nuk nevojitin formën shkresnore, kontrata definitive e lidhun verbalisht, sadoqi nuk ka vleftë si kontratë qi transferon zotnimin dhe të drejtën reale duhet të ketë vleftë si kontratë preliminare.

Në këte rast ndodhemi përpara nji *konversioni* të kontratës në kuptimin landuer, i cili *konversion* njifet në shum raste shprehimisht prej ligjëvuesit, kur nji akt juridik, për shkak të mbetash forme nuk mundet me pasë efektet qi kanë dashtë me arrijtë palët. Kështu për shembëll:

a) simbas nenit 532 Sh. II «në qoftë se testamenti i msheftë i marrun prej noterit ose prej ndonji nëpunesi tietër t'autorizuem me e marrë, nuk mundet me pasë vleftën e nji testamenti t'atillë, do të vlejë si testament olograf, kur përmban konditat e duhuna për këte».

b) Simbas nenit të shtojcës II të Prosedurës Civile «akti qi nuk ka fuqinë e nji akti publik për *shkak të mbetash forme* ose për shkak se asht marrë prej nji oficjari publik t'autorizuem me e marrë, por i pazoti ose inkompetent nga pikëpamja tokësore vlen si shkresë private, kur asht nënshkrue prej palëve»

c) Simbas nenit 337 të Kodit tregtar «mungesa ose pamjaftësia e njanës nga konditat e tregueme në nenet e ma sipërme *(q'i referohen formës të kambjalit)* i përiashton titullit çdo fuqi kambialore»: por natyrisht nji titull i mbetë si kambjal ka efektet ordinare të nji obligimi civil ose tregtar simbas natvrës t'objektit.

Po të kërkohen në ligjët do të gjenden edhe shembulla të tjera analoge (shif për shembëll edhe paragrafin e dytë të nenit 1124 të Kodit Civil).

Për kontratat e parapame nga neni 115 i Sht. II të Prosedurës Civile dhe për kontratat e tjera formale, vlejnë po arsyenat qi vlejnë për *konversion* në shembëllat e shprehuna të ligjës q'u përshkruenë ma sipër. Arsyeia e *konversioneve* t'akteve juridike asht: pajtimi, me sa asht e mundësme, *i vullnetit të palëve me parimet e rendit publik*, në bazë të cilave (parime) asht caktue nji formë e posaçme për disa akte juridike. Konsiderimi i kontratës verbale qi ka për objekt nji pronë si kontratë preliminare jo vetëm qi nuk asht në kundershtim me ligjën por asht edhe e konformëshme me vetë qellimin e palëve: kur Bardhi i ka shitë Ziut nji pronë me kontratë verbale përkundrejt nji çmimi, Bardhi ka dashtë me i transferue Ziut zotnimin e pronës dhe Ziu ka dashtë me i transferue Bardhit zotnimin e çmimit: dmth. të dy ja palët kanë dashtë me arrijtë nji efekt shumë ma të math se sa do t'arrijshin me nji kontratë preliminare. Porse në këtë efekt ma të math të dashtun prej palëve përfshihet nevojisht edhe efekti ma i vogël i kontratës preliminare: kur palët kanë dashtë me i transferue njani tjetrit zotnimin e pronës dhe të çmimit *a fortiori* në këtë vullnet përfshihet dhe premtimi i Bardhit me shitë pronën si dhe premtimi i Ziut me ble pronën kundrejt nji çmimi të caktuem «në ma të madhen përfshihet ma e vogla.»

Si konsekvencë e të sipërthanëmeve rezultron se: per shkak se mungon deklarimi dyfishor me shkresë i blesit dhe i shitësit, *shitblemja* nuk eksiston pse akti verbal i lidhun

nuk ka asnji aftësi me realizue nji transferim zotnimi, porse eksiston nji premtim shitblemjeje qi ka për objekt lidhjen e kontratë definitive shitëblemjeje.

Prandej me qenë se formaliteti i shkresës asht i nevojshëm *ad substantiam* nuk mud të pretendohet në giyq vleftësia e kontratës definitive të shitblemjes, as nuk mund t' invokohet për nji provim të këtillë as prova me dëshmitarë as me betim as me çdo mjet provimi tjetër përveç shkresës. sepse edhe sikur të provohet se me të vërtetë ka ngja ajo shitje, ky provim nuk do të kishte asnji efekt: *frustra probatur quod probatum non relevat* (më kot provohet çka nuk ka asnji randësi edhe sikur të provohet).

Porse asnji dispozitë ligjore nuk i ndalon palët me provue, qoftë me dëshmitarë (brenda kufinjve të nenit 180 të Sht. Il të Procedurës Civile), qoftë me çdo mjet provimi tjetër se këto e kanë çfaqë hirin e tyne për lidhjen e nji kontrate, e cila, me gjithse nuk mund të ketë efektet qi kanë dashtë me i dhanë palët, mund të vlejë si premtim reciprok shitblemjeje, i cili i ep seciles nga palët të drejtën me kërkue prej anës tjetër eksekutimin e prestimit të premtuem (lidhjen e kontratës definitive) ose, në mungesë të këtij eksekutimi, shpërblimin e dameve.

Natyrisht ay qi kërkon eksekutimin e prestimit nuk mundet me shtërngue me giyq anen tjetër me e dhanë hirin e premtuem për lidhjen e kontratës definitive, dhe vendimi i gjyqtarit nuk mundet me xanë vendin e lidhjes të kontratës, simbas paragrafit të parë të nenit 1100 sepse në këte rast mungon shkresa e cila asht nji nga kondita esencjale për vleftësin e kontratës (shif këte paragraf); ose mundet vetëm simbas paragrafit të dytë të këtij neni me i kërkue alternativisht dhe tue e lanë në zgjedhje të dabitorit, o eksekutimin e prestimit ose shpërblimin e dameve.

Me gjithëse jemi tue kapërcyue proporcionet e kësajë vepre randësia e argumentit na shtërngon me u zgjanue edhe pakë reth këtij argumenti: Deri në kete moment kemi supozue se forma shkresnore e kërkueme prej ligjës mungon krejt; Asht e vërtetë se kjo asht ipoteza qi ngjanë ma shpesh, porse kemi edhe raste në të cilat formaliteti i shkresës mungon vetëm pjesërisht. Të gjitha ipotezat e mundëshme mund t' i përmbledhim si pason:

1) Shkresa mungon krejt. d. m th deklarimi i të dyja palëve (i propozuesit dhe i pranuesit, i shitësit dhe i blesit) asht ba verbalisht. Këjo asht ipoteza qi kemi pasë parasyesh deri tash

2) Shkresa eksiston *n' anen e atij qi kërkon eksekutimin* dhe mungon n'anen e atij *kundra të cilit* kërkohet eksekutimi. D. m. th. ay qi simbas nenit 1100 i drejtohet gjyqit për me shtërngue anen tjetër qi refuzon me eksekutue premtimin e ka dhanë hirin e vet me shkresë, kurse premtuesi e ka dhanë vetëm verbalisht.

Edhe në këte ipotezën e dytë po ashtu si në të parën kontratat definitive, p. sh. shitblemja *nuk eksiston* e prandej nuk mund të provohet ma asnji mjet ligjuer. Porse edhe në këte rast do t' ishte në kundërshtim me rregullat e mirëbesimit, po të ndalohesh paditësi me provue, me mjetet ligjore të lejueme, se ana tjetër e ka dhanë hirin verbalisht, mbasi dhanja e këtij hiri passjell nevojisht lindjen e nji *vjege juridike* në bazë të cilës ana qi nuk e ka deklarue vullnetin e vet me shkres nenkuptimisht e ka marrë përsipër detyrimin me e plotësue edhe këte konditë të formës. Në qoftë se i padituni me gjith këte provim refuzon me eksekutue obligimin e mbimarrun (lidhjen e kontratës në formën definitive), natyrisht gjykata nuk mundet m'e detyrue në natyrë as

vendimi i saj mund të zajë vendin e lidhjes të kontratës definitive, mbasi mungon nji nga konditat kryesore për vleftësin e kontratës definitive

Porse, si premtues me lidhë nji kontratë definitive refu uesi mund të detyrohet me dam shpërblime në konformitet me nenin 1110 pr. II. të Kodit Civil.

3) Ipoteza e tretë dhe e fundit asht e kunderta e të dytës

Ay qi kërkon eksekutimin e ka dhanë hirin verbalisht, kurse *ana kundra të cilës kërkohet eksekutimi* e ka dhanë hirin me shkresë. D. m th. hirin me shkresë e ka dhanë vetëm ay që refuzon me eksekutue oblgimin

Konsekvencat qi rrjedhin rga kjo ipotezë janë të ndryeshme, nga ato të dy ipotezave të masipërme. Në këte rast ndodhemi *përsa i përket shitjes* n' ipotezen klasike të nenit 1395 mbi të cilën folem ma sipër: kontrata quhet e plotë dhe e aftë me transferue zotnimin *ipso jure* pa pasë nevojë për vendim gjyqi po sa qi ana tjetër deklaron me shkresë brenda afatit të caktuem se blen ose shet pronen Deklarimi i dhanun me shkresë jashtëgjyqësisht ose deklarimi i hyem në verbalet e gjyqit e plotëson këte konditë dhe gjykata përkufizohet vetëm me deklarue eksistencen e shitblemjes definitive (Lidhja e kontratës mund të konsiderohet në këte rast edhe si nji pranim i nji propozimi) Deklartmi i dhanun jashtë afatit të caktuem natyrisht nuk ka asnji efekt mbasi me faktin e mospërfitimit nga kontrata preliminare me afat brenda këtij afati, këjo kontratë shuhet

Premtimi i shitjes ose i blemjes pa u caktue afat as shprehimisht as heshtësisht vazhdon tridhet vjetë, porse nuk hynë ma në sferen e nenit 1395 por n'ate të nenit 1100. Prandej si në rastin e nji kontrate preliminare të këtillë si n'ipotezen e kontratave të tjera preliminare, kur shkresa asht dhanë prej premtuesit, benefiqari mundet me provue pranimin pa engaxhim të këtij premtimi me çdo mjet ligjuer të lejuem, dhe deklarimi i benefiqarit me shkresë ose në gjyq se kërkon eksekutimin e obligimit të premtuem (i bam brenda afatit kur ka, osebrenda 30 vjetëve kur s'ka caktue afat) tue qenë gat me plotësue obligimet e veta të parapame si kunderprestim e plotëson konditën e formës të lypun për eksistencen e kontratës kështu qi ky mundet me përfitue nga paragrafi i parë i nenit 1100: vendimi relativ i gjyqtarit zen vendin e lidhjes të kontratës; (shif mbi gjith këto: V. Tuhr loc cit par. 33 I faqë 235 e vijuesa - De Ruggero vol II paragraf 83. b. faqe 266 - Esmein në Planiol et Ripert vol VI Nr. 144 e vijuesa - Degni - Appendice e parë në vol. III të traktatit të Lomònacos mbi obligimet: Effetti della mancaza totale o parciale dell' atto scritto nella aompra vendita immobiliarei faqe 693 e vijuesa të volumit - Josserand Cours II Nr, 1069 e vijuesa).

KAPTINA III.

SHKAKU.

78. Shkaku i Kodit Civil.

Kodi Civil nuk e definon shkakun, mbi të cilin ban fjalë në nenet 1102 deri 1104, dhe duket se i asht referue doktrinës tradicionale, të formueme qyshë para

Kodit Napoleon prej Domat-it (Lois civiles lib. I, tit. I sect. I) dhe t' elaborueme edhe ma përpara prej kultorëve të së drejtës kanonike. Simbas kësaj doktrine sidhe simbas interpretuesve të mapasëm të Kodit Napoleon deri në ditën e sotme *shkaku* nuk konsiderohet relativisht me kontratën *por relativisht me obligimin* dhe formon shpjegimin psikologjik t' obligimit: këjo pikëpamje tradicionale theksohet në nenin 1102 të Kodit Civil i cili nuk flet për kontratën pa shkak, por *për obligimin pa shkak*. Çdo obligim duhet të ketë arsyen e eksistimit të tij, d m th; duhet të ketë *nji pse: ky pse* asht shkaku i obligimit. Simbas formulës të nji juristi francez të vjetër (Ondot), objekti i obligimit asht përgjegja e pyetjes *quid debetur?* (shka detyrohet), kurse shkaku i obligimit asht përgjegja e pyetjes cur debetur? (pse detyrohet). Gjith puna pra konsiston me dijtë pse asht krijue vjega juridike, cili asht fakti qi ka *shtye*, ka *determinue* palët me u obligue.

Porse çeshtja nuk zgidhet me kaq, sepse faktet, arsyenat qi kanë determinue palët me u obligue mund të jenë të shumta dhe të ndryshme Kështu për shembëll ay qi shet, vendose me qira ose dhuron e ban këte për të marrë si kundërprestim nji çmim. nji qira ose për me ba nji liberalitet; porse ky mundet qi asht shtye me shitë, me dhanë me qira ose me dhurue, për me la nji borxh qi ka kundrejt nji të treti me çmimin e shitjes, për shkak se nga sendi qi ep me qira nuk asht në gjendje me përfitue drejt për drejt dhe personalisht, për me shpërblye donatarin për nji shpërblim ose favor qi ky i ka pasë ba ma parë ëtj.

Viceversa, ay qi blen ose merrë me qira mund të shtyhet nga nji shpresë fitimi, pse mendon me shfrytëzue personalisht sendin ose me ba tregti me te ose pse kujton se ka me transferue banimin e vet në vendin ku ndodhet shpia e bleme ose e marrun me qira etj.

Nga arsyenat shtytëse cila asht ajo qi meriton të quhet *shkak* në kuptimin e Kodit? Shkaku i obligimit, simbas opinionit konkord të shkrimtarëve, asht *arsyeja e pandërmjetëme* qi ka udhëheqë, që ka determinue debitorin për me u obligue. Kjo arsye e pandërmjetëme ose determinuese asht kurdoherë e njejtë për çdo tip kontrate të caktuem, d. m. th. çdo shitje, çdo qira dhanje, çdo dhurim etj. ka nji shkak i cili asht *po ay* për secilën shitje, për secilën qiradhanje për secilin dhurim Arsyenat qi shtyjnë palët m' u obligue me çfarëdo lloj kontrate mund të jenë si thamë sipër, të shumta dhe të ndryshme, por këto nuk përbajnë shkakun e obligimit në kuptimin e ligjës e cila nuk interesohet për këto arsyena.

Për të dallue ma mirë shkakun e obligimeve, i cili si thamë asht po një për secilin tip kontrate, duhet të kemi parasysh tipet e ndryshme të kontratave:

I. *Kontratat me titull darovuer.*

Në kontratat *mirëbasie* e veçanerisht *në dhurimet midis të gjallëve* (ose në kontratën e porosis pa shpërblim) *shkaku* i obligimit të bamirsit qëndron, simbas fjalës të Portalis-it «në vete mirëbasimi» (dans la bienfaisance même). Në atribuimet qi bahen nga shpirti i mirëbasisë, atribuesi nuk ka në qëllim as me eksekutue nji obligim, as me fitue nji dobi, por ka në qellim vetëm e vetëm më shtue pasunin e benefiqarit pa pretendue asndonji shpërblim, asndonji kunderprestim. Pra shkaku i liberaliteteve qëndron *n' animus donandi.*

II *Kontratat me titull barrësuer.* Në kontratat me titull barrësuer duhet të bajmë nëndallimet qi pasojnë:

a) *kontrata sinalagmatike.* Me këto kontrata i ngarkohen obligime secilës nga

palët kontraktuese: këto obligime i sherbejnë njena tjetrës si shkak. Simbas formulës të Domat-it «engaxhimi i njanit nga kontraktuesat asht themeli (shkaku) i obligimit të tjetrit». Kështu në shitjen, shitësi obligohet me dorëzue sendin tue pasë parasyesh obligimin e mbimarrun prej blesit me pague çmimin e paktuem, dhe viceversa blesi engaxhohet me pague çmimin tue pasë parasyesh obligimin e *shitësit* me i dorëzue sendin. Obligimet koresponduese të kontraktuesave i sherbejnë njana tjetrës si *kundërpeshë* si shkak.

b) *Kontrata njianëshme.* Në kontratat njianëshe duhet të nëndallojmë rrishtazi:

1) Shpesh. obligimi i debitorit ka për shkak nji prestim të ma parëshem q' i ka ba këtij kreditori. Kunderprestimi i debitorit konsiston në *këthimin* e prestimit të marrun ; kështu në kontratën e huasë. huamarrësi detyrohet *me këthye* nji shumë për shkak se kreditori i ka dhanë ma parë nji shumë t'atillë. Gjithëkështu ngjanë edhe për depozitën

2) Disa herë të tjera shkaku i obligimit të debitorit qendron në nji obligim të maparëshem të këtij : kur nji trashigimtar nënshkruen nji senet borxhi në favorin e nji legatari, engaxhimi i trashigimtarit në këtë rast ka për shkak nji obligim tjetër qi i ka qenë ngarkue po këtij nga de cuius i me testament.

3) Nga njiherë obligimi ka dy shkaqe juridike: *në dhurimet me barrë* p. sh. dhuruesi nuk vepron vetëm i udhëhequn nga shpirti i mirëbasisë (*causa donandi*), me gjith se ky asht shkaku kryesuer i dhurimit por edhe me qellim qi të marrë prej donatarit nji kunderprestim. Në të këtilla raste kemi nji akt qi asht njikohësisht me titull darovuer dhe me titull barrësuer: prandej del në shesh eksistenca e njikohëshme e dy shkaqeve: *donandi* dhe *credendi.*[1])

(Josserand Cours II 128-130).

79 Karakteristikat e shkakut të kuptuem si ma siper.

Shkaku i kuptuemn në këte m nyrë permban këto karakteristika:

1) Asht shkaku *i obligimit* e jo i kontratës.

2) Ndodhet i lidhun pandermjetësisht dhe drejt per drejt me këte obligim: asht *causa proxima* i këtij.

3) Formon pjesë esenciale dhe integrante të kontratës pse asht njani nga elementet kryesore të saj: nuk mund të mend het dhurim pa *animus donandi* (pa qellim liberaliteti). as shitje pa obligim me dorëzue nji send dhe me pague nji çmim, as hua të hollash pa dorëzim ose pa detyrim me i dorëzue huamarrësit nji shumë të hollash: shkaku i Kodit Civil pra asht nji shkak *intrinsek* i aktit dhe *specifik*. Ketej dalin këto konsekveca:

a) shkaku asht kurdoherë po av per nji tip kontrate të caktuem (sikurse thame edhe ma siper): për shembëll në çdo shitje obligimi i shitësit ka për shkak obli

---

[1]) Në kontratat qi nuk jane prodhuese obligimesh por qi kanë për qellim eksekutimin e nji obligimi të prestuesit ose të nji të treti shkaku qendron n' eksekutimin e obligimit: prestimi bahet në këte rast me qellim pagimi: *solvendi causa;* I këtillë asht pagimi dhe dhanja e nji garancie kreditorit.

gimin e blesit dhe viceversa, shkaku nuk asht aspak *individual*, por asht *specifik* për çdo tip kontratë.

b) Kontrata qi permban nji obligim pa shkak nuk ka asnji vleftë ligjore pse i mungon nji nga elementet perbase të saj. Sikurse thotë neni 1102 obligimi pa shkak nuk ka asnji efekt

80. Randësia e shkakut.

Neni 1102 parashef rastet kur nji obligim *nuk ka shkak* ose pshtetet në *nji shkak të rremë* ose në *nji shkak të paligjeshem*;

I. *Mungesa e shkakut.* Ky eventualitet asht pakë zorë të mendohet; me gjithë këtë: (sikurse rezulton nga çka kemi thanë kur kemi folë për mungesen e objektit Nr. .)

1) Mund të mendohet nji kontratë sinalagmatike në të cilen engazhimit të njanit nga kontraktuesat i mungon objekti; dhe me qenë se në kontratat sinalagmatike obligimet reciproke i sherbejnë si shkak njeni tjetrit, kur obligimit të njanës anë i mungon objekti, mund të thomi se obligimi i anës tjeter asht pa shkak. Keshtu për shembell në kontratat aleatore dhe në paqësimin mungon shkaku kur *alea* eksiston: b. fj. sigurimi kuntra nji rreziku qi nuk eksiston fare.

3) Mund të ngjajë qi nji trashigimtar, mbasi asht engazhue me eksekutue nji leg q'i asht ngarkue me testament, zbulon ma vonë nji testament tjeter ma të vonë i cili abrogon të parin dhe nuk e permban atë leg; në këte rast engaxhimit të mbimarrun prej trashigimtarit i mungon shkaku mbasi ky shkak qendron në nji testament të revokuem.

II Shkaku i rremë. Në fjalët *shkak i rremë* ligja nuk kupton as shkakun e *simuluem* as shkakun e *gabuem* por vetem shkakun *putativ*.

a) Kemi shkak të simuluem kur palët janë largue *me dashje* nga e verteta tue i atribue kontratës së lidhun nji shkak të rremë per të fshehë shkakun e vertetë: p sh. në nji senet borxhi deklalohet se debia mburon nga nji hua kurse në realitet deta e ka mburimin në bixhos; ose në nji senet deklarohet se debia detyrohet si çmim i nji shi tjeje për të fshehë nji debië q'e ka burimin në nji hua me kamatë të jashtëligjëshme. Në këto ipoteza aplikohen parimet e simulimit, simbas të cilave duhet të dallohet akti qi ka dashtë me u lidhë nga akti i lidhun *dukësisht* (për faqe), dhe akti për faqe asht krejt nul, kurse akti qi ka dashtë me u lidhë mund të jetë i vlefshem po t'eksistojnë konditat esencjale për vleftësin e tij (shif nenin 1124)

b) Kemi shkak të gabuem kur nji shkak eksiston, por palët ndodhen në lajthim reth këtij shkaku (p. shembell nji shumë m'epet hua kur se unë kujtoj se m'e pet si depozitë *(error in negotio)*. Në këto raste ndodhemi përpara nji hiri të vesuem të palëve dhe aplikohen të gjitha parimet qi kemi tregue ma sipër për vesin e lajthimit.

c) Kemi shkak putativ (dhe ky asht shkaku i rremë qi ka në qellim neni 1102) kur palët kanë supozue se eksiston nji shkak i cili *de facto* nuk ka eksistue,

(per shembell premtojmë me pague nji shumë tue supozue qi testamenti qi m'emnon trashigimtar, m'imponon nji leg të këtillë). Shkaku i rremë pra njejtësohet me munge sen absolute të shkakut, dhe sikur kemi përmende (Nr . . . . .) kejo mungesë perjashton absolutisht hirin pse hynë në kategorin e lajthimit pengues.

III. Shkaku i paligjëshem.

Neni 1104 deklaron se: «shkaku asht i jashtëligjëshem kur asht në kundershtim me ligjen, me rendin publik ose me zakonet e mira».

Ligjëvuesi qellimisht ka perdorë nji formulë kaq elastike për t i dhanë gjyqtarit mundëshmenin m'e kethye simbas nevojave, simbas ndjenjave morale ose dhe simbas paragjykimeve të momentit: gjyqtari duhet të çmojë rast pas rastit veprimet e njerëzve tue pasë parasyesh shvillimin e parreshtun të shpirtit të ligjëve dhe të ndergje gjes popullore në mënyrë qi të mundet me perfshi çdo shkak i cili në nji moment të caktuem të ketij shvillimi ndodhet në kundershtim o me ligjen o me moralin ose me parimet ma të nalta të drejtësis qi nuk mund të shkelen as të ndryshohen me vullnetin e privatëve.

Duhet të shenojmë se, persa i perket akteve me titull darovuer, shkaku i Kodit Civil nuk sherben me asnji mënyrë për me atakue veprimet e jashtëligjëshme dhe imorale: sikurse kemi thanë, për liberalitetet shkaku perbahet në të gjitha rastet prej *animus donandi*. dhe asht nji gja fare e qartë se ky animus, ky qellim bamirësie, i konsideruem abstraktësisht, nuk mundet n'asnji rast m'u ndodhë në kundershtim me rendin publik ose me zakonet e mira, po perkundrazi meriton t'enkurajohet dhe t'aprovohet; kë shtu qi shkaku i konsideruem në këte mënyrë nuk sjell asnji sherbim persa i perket këtë ne akteve.

Përkundrazi në obligimet qi mburojnë nga kontrat sinalagmatike, puna qindron ndryshe: Në këto kontrata nuk asht nji gja e veshtirë me parapa se akti nuk ka me mujtë me qëndrue në kambë për shkak të jashtëligjëshmënis të shkakut të nji obligimi, qoftë qi ky shkak të konsistojë në premtimin me krye nji faj penal, ose përkundersisht (inversement) në premtimin mos me ba *kundrejt nji shpërblimi* nji faj të këtillë qoftë qi ky të themelohet n' ushtrimin e nji të drejte të vueme jashtë tregtimi për shkak rendi publik ose morali si asht bje fjela pushteti atnuer ose pushteti i burrit mbi gruen (n' atë masë qi pranojnë ligjët t'ona): ati q'i ep kundrejt nji pagimi pëlqimin të birit për martesë ose burri qi *kundrejt nji premtimi shpërblimi* i ep pëlqimin grues për me ushtrue nji profesion ose nji industri nuk munden me reklamue eksekutimin e shpërblimeve të paktueme në rastin e dhanjes të pelqimit për arsye se premtimet e bamuna me këte rast kanë nji shkak imoral.

Në shumicën ma të madhe t' obligimeve sinalagmatike kontrata prodhuese e këtyne obligimeve bjen, qoftë për paligjëshmënin e objektit, qoftë për paligjëshmënin. Efektivisht merr emënin *objekt* sendi, kur konsiderohet si nji *quid facti* si nji gja qi eksiston objektivisht jashtë shpirtit të kontraktuesave dhe merr emnin *shkak* kur konsiderohet subjektivisht d. m. th si arsyeja determinuese si *pse-hi* i deklarimit të vullnetit m'u obligue. Prestimi i blesit qi konsiston në pagimin e çmimit asht objekti i obligimit të tij, porse po ky prestim asht shkaku i obligimit për shitësin; gjithëashtu

dorëzimi i sendit të shitun asht objekti i obligimit për shitësin. porse po ky dorëzim i sendit të shitësit asht shkak i obligimit për blesin.

Në këte kuptim mund të thomi se teoria e objektit në shumicën e kontratave sinalagmatike ko-fondohet me teorin e shkakut

Me gjithë këte ky fenomen nuk duhet të na tegheqi me deklarue padobijshmënin dhe kotësin e teoris së shkakut, mbasi, sikurse do të shofim ma poshtë (Nr. . .), ky konfondim asht akcidental dhe nuk mundet me perfundue n'identifikimin e shkakut me objektin.

I. Efektet e mungeses, të rremësis dhe të jashtëligjeshmenis të shkakut.

II. Paragrafi i dytë i nenit 1102

I. Mungesa e shkakut, shkaku i rremë ose i jashtëligjëshem kanë per efekt nulitetin absolut të kontratës. Kjo don me thanë se, nuliteti nuk mundet me u sherue n'asnji mënyrë, kështu qi nuk ka aftësi, as konfirmimi as ratifikimi e as eksekutimi vullnetar, as njoftja as çdo gja tjeter, m'e shpetue kontraten

Secili nga kontraktuesat mundet me invokue vesin e shkakut për me u librue nga vjega kontraktuale tue kerkue prej gjykatës *deklarimin* e nulitetit t'akut: dhe vetë gjyqtari, sidomos kur i rezulton nji shkak i paligjëshem mundet m'e relevue kryesisht këte.

Kur kontrata asht eksekutue dhe nji këthim i çka asht marrë, asht endè i mundëshem (d. m. th. në të gjitha rastet në të cilat ka ngja nji atribuim pasunie dhe qi asht i mundun këthimi) ay qi ka ba prestimin mundet me kerkue këthimin e këtij kundra marrësit.

II. Persa i perket jashtëligjëshmënis të shkakut qi asht në kundershtim me zakonet e mira paragafi i dytë i nenit 1102 disponon: «Ay qi ka eksekutue nji obligim të kundert me zakonet e mira, nuk mundet me ushtrue padiën per këthim veçse kur nga an'e tij nuk janë shkelë zakonet e mira». Ky paragraf ka parasyesh kontraten e pshtetun në shkak të jashtëligjëshem qi asht eksekutue. Kur nji kontratë e këtillë nuk asht eksekutue endè, njana nga palët nuk mundet n'asnji rast me paditë tjetren per m'e shterngue qi të bajë vepren e jashtëligjëshme, as ana tjeter ka të drejtë pa die kundra premtuesit të shperblimit per m'e shterngue këte me eksekutue obligimin edhe sikur ajo të ketë krye aktin e jashtëlishëm qi ka pasë marrë persiper kundrejt atij shpeblimi. Jo vetem mungon e drejta e padiës per eksekutimin në këto raste, por secila nga palët ka të drejtë m'i u drejtue gjykatës për t'u deklarue e zgidhun nga çdo vjegë juridike;

Edhe kur kontrata asht eksekutue secila nga palët sikurse thamë siper, ka ka të drejtë me kerkue këthimin e çka ka dorëzue n'eksekutim t'asaj kontrate: çdo prestim i bam në bazë të nji shkaku të turpëshem ose të padrejtë, qoftë si shperblim për kryemjen e nji delikti ose të nji vepre tjeter imorale, qoftë në parapamjen (en prévision) e nji vepre t'ë ketij lloji asht e rikerkueshme.

Porse per rastin e kontratës t'eksekutueme, paragrafi i dytë i nenit 1102 ka

vue nji perjashtim. *Deri sa kontrata imorale nuk asht eksekutue endé*, secila nga palët ka të drejtë me kerkue deklarimin e nulitetit të saj. sidhe *nuk i pranohet* kerkimi për *eksekutimin* e nji kontrate të këtillë, pa pas nevojë me u hetue në cilen anë qëndron imoraliteti, në se zakonet e mira janë shkelë vetem nga njana ose nga tjetra nga palët ose në se kanë marrë pjesë të dyja palët në shkeljen e zakoneve të mira. Ky hetim merr nji randësi simbas paragrafit II të nenit 1102 vetem kur obligimi qi mburron nga kontrata asht eksekutue, dhe kerkohet rikëthimi i shka asht dhanë n'eksekutim të kontratës imorale (d. m th kur ushtrohet padia e këthimit të prestimeve të bame për shkak të turpëshem *condictio ob turpem causam).*

Duhet të dallojmë pra tri raste në të cilat mund të shkelen me nji kontratë zakonet e mira (tue supozue kurdoherë të ngrehun padiën prej njanes nga palët për këthimin e çka ka dhanë n'eksekutim të nji obligimi me shkak imoral):

a) imoraliteti qendron vetem n'anen e atij qi ka eksekutue obligimin (n'anen e paguesit - solvens);

b) imoraliteti qendron vetem n'anen e atij në favor të cilit asht ba eksekutimi (n'anen e marrsit *eccipiens).*

c) imoraliteti qendron në të dyja palët kontraktuese (solvens dhe accipiens).

Simbas nenit 1102: në qoftë se paditësi për këthim ndodhet vetëm vetë n'imoralitet ose ndodhet si ky vetë si edhe i padituni (d m. th në rastet a dhe c) padia e këtij për këthim asht e pandigjueshme. Padia për kthim asht e pranueshme simbas këtij neni *vetëm kur nga ushtruesi i kësaj padie nuk* janë shkelë zakonet e mira (d. m th. vetëm në rastin c).

Simbas të drejtës romane parimet e së cilës, me gjithse të pashprehuna konsideroheshin të pranueme heshtësisht edhe nga e drejta franceze dhe italiane, bahesin dallimet *a, b,* dhe c q'u treguen sipër dhe u arrinte po në përfundimet qi arrijmë neve me paragrafin e dytë të nenit 1102 i cili paragraf mungon si në Kodin francez si n'ate italian.

Arsyeja e mohimit të së drejtës të padies në ipotezën *a* ishte *padenjësia*, pshtërsia e atij qi kishte ba prestimin. Vehtësimi i bamë prej të paditunit me gjith se pshtetesh mbi nji shkak të paligjëshem, mbetesh *i pacenueshem*, sepce ay qi ka veprue në kundershtim me rregullat e ndershmenisë ose qi me çdo mënyrë tjetër ka fye rendin juridik nuk mundet me invokue mbrojtjen e gjyqtarit: me fjalë të tjera në këte ipotezë mbretnon parimi i përgjithshem simbas të cilit askush nuk mund të lejohet me ushtrue nji padië ose nji të drejtë tue e bazue këte në nji sjellje të papëlqyeshme dhe të pandershme të veden *(nemo auditur suam turpitudinem allegans* - askush nuk mundet të ndigjohet kur bazon të drejtën qi pretendon në nji vepër të turpëshme të veten - *nemo de improbitate sua consequitur actionem* askush nuk fiton të drejtë pa die nga nji sjellje imorale e tija). Nji parim i këtillë nuk mund t'ishte i aplikueshem natyrisht për nji kontratë të paeksekutueme endé, sepse përndryshej do të bahesh i mundëshem kërkimi i eksekutimit të nji kontrate të bazueme në nji shkak imoral, por *përjashtimisht* dhe në kundershtim me parimin e pam ma sipër (simbas të cilit obligimi i pshtetun në nji shkak imoral pasjell nulitetin radikal të kontratës) bahet i aplikueshem për obligimin e eksekutuem.

Po në nji solucion të këtillë arrihet në rastin e eksekutimit të nji obligimi të lidhun me nji kontratë në të cilën të dyja palët kishin marrë pjesë në turpin: (në ipotezën c) simbas parimit tradicional: *in pari causa turpitudinis melior est condicio*

possidentis (në rast turpi të njillojshem pozita e poseduesit asht ma e mirë), prestimi i bam nuk mundet ma me u rikërkue, me gjithë se edhe ay qi e ka marrë atë prestim ndodhesh në turp. Kështu çmimi i paktuem për nji vepër kurvënie po t' i jetë dorëzue kurvës nuk mundet ma me u rikërkue për shkak se të dyja palët ndodhen në turp dhe prandej preferohet pozita e poseduesit (De Ruggero: Ist. II paragraf 83, IV, c)

82. Kritikat e teoris së shkakut

Teoria e shkakut si asht e krijueme prej Kodit Civil dhe ashtu si asht interpretue e adoptue prej doktrinës ka formue objekt të nji seri kritikash me randësi, prej shum autorëve e sidomos prej Zotni Planiol-it (traité elementaire vol. II, Nr. 1037 deri 1039) cili teorin e shkakut e konsideron të rremë (falso) dhe të *padobijshme.*

I. Thuhet se teoria e shkakut asht e *rremë:*

a) *Për kontratat sinalagmatike.*

Në këto kontrata nuk mund të mendohet qi obligimet të *cilat lindin njikohësisht* të mund t' i sherbejnë si shkak njeni tjetrit, sepse *shkaku*, si në çdo ngjarje tjetër të natyrës, nuk mund t' imagjinohet qi të lindë së bashku me *efektin*; shkaku për të mujtë m' u quejt shkak duhet të jetë i maparëshem nga efekti, e pra duhet të ketë eksistue ma parë se efekti i cili (efekti) nuk asht veçse prodhim, konsekvencë e shkakut. Në kontratat sinalagmatike shkaku i obligimit të secilit qendron n' obligimin e tjetrit; dhe me qenë se obligimet reciproke kanë lindë *njikohësisht*, thuhet se midis këtyne obligimeve nuk asht e mundun t' eksistojë vjega *shkak-efekt;*

b) për kontratat *reale* teoria e shkakut na paraqet si shkak faktin qi i ep jetë obligimit d. m. th *prestimin* e bam prej kreditorit; porse me këte mënyrë ngatrohet shkaku me faktin gjenerues t'obligimit, ngatrohet shkaku qellimtar me shkakun prodhues;

c) *për liberalitetet* shkaku i teoris klasike qëndron *n' animus donandi* të konsiderum abstraktesisht dhe pamvarësisht nga qëllimi determinues i dhuruesit. Porse nji animus i këtillë thuhet, nuk ka asnji kuptim dhe asnji qellim sepse nuk lejon qi t' atakohet asnji dhurim sado i keq dhe i poshtërt të ketë qenë qellimi qi ka determinue dhuruesin.

II. Thuhet se teoria e shkakut asht e *padobijshme*: jo vetëm për dhurimet, për të cilat nuk sjell asnji dobi, sikurse thamë tashti, porse edhe për aktet *me titull barrësuer* e sidomos për *kontratat sinalagmatike:* në të gjitha rastet në të cilat shkaku mungon, asht i rremë ose i jashtëligjëshem, akti asht *i paqenë* edhe për nji arsye tjetër: d. m. th *për mungesë objekt* ose *për shkak t' objektit të jashtëligjëshem.* Kështu, kur dy persona lidhen për me krye nji delikt, engaxhimi i anës qi ka marr persipër për me ba atë delikt ka nji objekt të jashtëligjëshem; mbas këtij konstatimi asht e tepërme dhe e padobijshme me deklarue edhe se obligimi korespondues qi asht marrë përsipër me qëllim qi të shpërblehet autori i deliktit ka nji shkak të paligjëshem; se pse kontrata ishte qyshë në fillim e paqenë për arsyen e jashtëljgjëshmenis t' objektit; tue thanë se ky obligim asht i paqenë edhe për arsye të shkakut, thomi nji gja të tepërme. Kurse po nji prestim asht *objekt* edhe *shkak* simbas pikëpamjes të ndryshme nga e cila e shqyrtojmë, mjafton qi të mund t' atakojmë atë prestim nga njana pikë-

pamje; pikëpamjet e tjera bahen landë e nji letersie skolastike: Pra, thuhet, teoria e objektit *të jashtëligjëshem* e ban të kotët dhe të tepërme teorinë e *shkakut të jashtë ligjëshem* (Josserand Cours II Nr; 139 I em les mobiles Nr; 113 e vijuesa).

83 Kundërk itikat rë favorin e teoris të shkakut.

Porse shumica e autorëve nuk i pranojnë këto kritika të cilat i cilësojnë si të padrejta që nga kreu deri në fund.

I Nuk jemi të autorizuem me pretendue se teoria e shkakut asht e *rremë* sepse:

a) Në kontratat sinalagmatike, fakti qi obligimet recoiproke lindin *njikohësisht*, nuk na ndalon me i konsiderue këto obligime si shkak të njani tjetrit: raporta shkaktarie (causalitè) nuk lypë me doemos nji shkallëzim në kohë, sepse edhe në ngjarjet e na tyrës dy energjina elektriku tërheqin ose shtyjnë njana tjetrën, si në rastin qi kanë lindë njikohesisht ashtu edhe në rastin qi janë prodhue në momente të ndryshme. Kur dy forca ndeshin në njana tjetrën, prodhojnë nji reakcion njana mbi tjetrën edhe sikur të dyja forcat të kenë lindë në nji moment

b) *Për kontratat reale* shenimi i kritikuesave asht i drejtë: shkaku i obligimit asht njikohësisht edhe fakti q'i ep jetë atij obligimi. Porse kjo nuk na autorizon me konsiderue këte gja si nji kundërthanje: po nji prestim mund të ushtrojë të dyja funksionet tue shërbye si shkak qellimtar dhe si shkak prodhues (efficient).

c) *Përsa i përket liberaliteteve* nuk asht e drejtë me pretendue se thomi nji gja të kotët tue tregue si shkak të këtyne *animu donandi-n* qellimin mirëbasie, sepse vetëm me dallimin e këtij lloj animus-i nga animusët e tjerë mund të dallojmë aktet dorovore nga aktet me titull barrësuer.

II. Nuk asht i drejtë pretendimi se teoria e shkakut asht e *padobijshme*, sepse:

a) nji shumicë kontratash sinalagmatike të cilat nuk mund t'atakohen me teorin e objekrit të paligjëshëm mund t'atakohen vetëm me teorin e shkakut. Kështu për shembëll kur nji personi i premtohet nji shumë të hollash *për mos me ba* nji delikt, të dyja obligimet qi rezultojnë nga nji kontratë e këtillë (obligimi me dhanë shpërblimin dhe obligimi mos me ba deliktin) janë të paatakueshme përsa i perket objektit qi kanë, sepse, si asht objekt i ligjëshem premtimi i nji shume të hollash, asht gjithëashtu objekt i ligjëshem mosbamja e nji delikti. Me gjith këte nji kontrate e këtillë nuk meriton të qëndrojë pse asht imorale dhe skandaloze; porse rëzimi i kësaj kontrate mund t'arihet vetëm me teorin e shkakut të paligjëshem; sepse vetëm këjo teori na lejon me vue njanin kundrejt tjetrin dhe me barasue të dyja obligimet reciproke. Vetëm nga ky barasim, vetëm nga kjo bashkë-pjekje e të dy obligimeve ka me rezultue imoralteti i kontratës; dhe nji barasim i këtillë mund të bahet vetëm tue u psht të në teorin e shkakut e jo n'ate t'objektit. Sadoqi nuk asht nji gja imorale me premtue nga nji anë nji shumë të hollash, dhe me u engaxhue m'anë tjetër me respektue ligjën penale, asht nji gja krejt imorale me tërheqë premtimin e nji shume të hollash *me qellim* qi të mos shkelim ligjen penale. Vetëm raporta *shkaktarie* (rapport de causalité) e cila bashkon të dy obligimet e ban të patolerueshme këte kontratë, kurse teoria e objektit nuk ka asnji aftësie me mërrijtë në këte rezultat.

b) Prap në kontratat sinalagmatike, vetëm idea e *shkakut* na nxjerr në shesh

ndermëvarësin (mvarësin njana prej tjetrës - interdèpendance) e obligimeve qi mburojnë nga këto kontrata. Mbi idenë e shkakut bazohen:

1) teoria e *zgidhjes* te kontrata sinalagmatike për shkak të moseksekutimit t'obligimeve q'ngarkohen njanës nga palët (shif pas Nr. . . . . .);

2) teoria e *risqeve* (shif pas Nr. . . . .);

3) ma në fund teoria e prapësimit *non adimpleti contractus* (shif pas Nr. . . dhe sipër Nr. . . . .)

Prandej e drejta e kreditorit - debitor në kontratat sinalagmatike: me kërkue zgidhjen e kontratës të cilen ana tjetër bashk kontraktuese nuk e eksekuton; me kërkue librimin nga obligimi i vet kurse kundërprestimet në të cilat kishte të drejtë janë ba të pamundëshme m'u eksekutue për shkak force madhore ose rasti fatuer; ma në fund, e drejta e këtij me kërkue eksekutimin *donnant donnant* (sa m'ep aqë t'ap) justifikohen vetëm me teorin e shkakut, d. m. th. me faktin qi të dy grupet e obligimeve qi dalin po nga nji burim, ndodhen në nji raportë shkaktarie reciproke dhe i shërbejnë njani tjetrit si shkak, në mënyrë qi çdukja e njanit grup obligimesh e len pa shkak grupin tjetër,

c) Ma në fund vetëm u pshtetë n'idenë e shkakut mundemi me dallue liberalitetet nga aktet me titull barrësuer; në këte landë ka randësi kryesore, sikurse kemi pa (shif sipër Nr . . .), qellimi i mirëbasisë, e pra shkaku në kuptimin ligjuer të kësaj fjale; nuk mund të kemi akt me titull darovuer pa qëllim mirëbasie, e prandej ky qëllim bahet baza e dallimit t'akteve darovore dhe t'atyne barrësore:

Përfundimisht pra duhet t'a pranojme se *nuk* mund të qëndrojmë pá teorin e shkakkt në kuptimin klasik të Kodit Civil mbasi ky asht nji koncept i domosdoshem. Asht e vertetë se të të gjithë ligjëvuesat nuk e kanë pranue formalisht shkakun si element përbaës t'obligimeve: veçanërisht Kodi Civil i Gjermanisë e ka lanë në heshtje; porse, sikurse do të shofim (Nr. . . . .) dhe si kemi pa në kaptinen e objektit (shif sipër Nr. . . . .), koncepti i shkakut del në shesh edhe këtu mbasi ligjëvuesi gjerman merrë parasyesh *qëllimin* e palëve për të deklarue nji akt të jashtëligjëshem

E vetmja kritikë qi mund t'i bahet shkakut të Kodit Civil asht se ky nuk asht i pamjaftueshëm ashtu si e kupton teoria klasike, me plotësue qëllimin qi ka pasë ligjëvuesi me çdukë të gjitha kontraktimet imorale ose me çdo mënyrë të jashtëligjëshme. Këte. pamjaftësie të ligjës asht përpjekë me e plotësue jurisprudenca franceze tue krijue *nji teori tjetër të shkakut* përveç asaj klasike të Kodit Civil: *teorinë e shkakut impulsiv dhe determinues*, mbi të cilën po flasim në numrin vijues (Shif Josserand: Cours II Nr. 140-141. Les Mobiles *ibidem*.

84. Shkaku ose qëllimi impulsiv dhe determinues i jurisprudencës franceze.

Dallimet e këtij nga shkaku në kuptimin klasik dhe nga objekti: Koncepti klasik i shkakut asht tepër i ngushtë; nga arsyenat e shumta qi kanë determinue pa lët me kontraktue, në konceptin klasik të shkakut, hynë vetem nji kategori e caktueme: ato qi korespondojnë qellimit të pandermjetëm t' angaxhimit të tyne; të gjitha arsyenat shtytëse të tjera, d. m. th. të gjitha arsyenat *konkrete*, të gjitha shkaket *individuale*, të

cilat ordinarisht quhen *motive*, ngelin perjashta. Nji person i ka dhurue nji tjetri nji shumë të hollash ose nji pronë: shkaku shtytës q'e ka determinue me ba atë dhurim asht qellimi i mirë-bâsisë. deshira me i ba nji të mirë vehtësuesit; ky asht *shkak i* dhurimit në kuptimin ligjuër dhe klasik të fialës.

Porse mbas kësaj përgjegje lindë pyetja tjetër: pse e ka ba dhuruesi ate dhurim, pse asht shtye me i ba nji të mirë donatarit? . . . . .

Mundet qi asht shtytë ngadashunia qi ka për donat rin, nga ndjenja e mirënjohtjes ose nga nji pasjon.

Tjetër shembëll: nji person ka marrë hua nji shumë të hollash dhe kështu asht ba debitor i huadhanësit Shkaku i kësaj dete në kuptimin e Kodit asht marrja e të hollave nga kreditori.

Porse edhe këtej lindin pyetjet: me çë rast ka hye borxh debitori? Në se ka dashtë me për-dorë të hollat ë huajtuna? Ndofta për të la nji detë të maparëshme, për të blè nji pronë. për t'i dhanë priken nji vajze. për të çelë nji tregti për të luejt bixhoz, për të ba nji delikt etj.

Gjithëkëto arsyena shtytëse të ndryshme dhe *konkrete* nuk përfshihen në konceptin e shkakut të Kodit Civil Sikurse kemi thanë edhe ma sipër (shif Nr . . . .) *mobilet*, *qellimet determinuese* të palëve kontraktuese nuk mud të përmblidhen as brenda konceptit të shkakut as brenda konceptit të objektit

1) Nuk mund të njejtesohen këto mobile me shkakun mbasi shkaku në kuptimin klasik niëtrupëzohet me kontraten tue formue njanin nga elementet kushtetuese të saj: mobilet, *qellimet individuale* perkundrazi janë *jashta kontratës* e cila asht e plotët edhe pa këto mobile. Huaja asht e plotët edhe sikur të mos dihet shka don me ba debitori me të hollat e marruna hua, dhurimi asht i plotët edhe kur nuk dihet ç'e ka shtytë dhuruesin me e ba ate liberalitet.

2) Pervec kesaj, shkaku asht kurdoherë i njejtë për çdo tip kontratash të caktueme; qellimet determinuese per kundrazi ndryshojnë në çdo rast konkret: shkaku asht abstrakt dhe *impersonal*. qellimet determinuese janë konkrete dhe *individuale*.

3) Ma në fund shkaku ka nji traitë të caktueme mbasi formon njanin nga elementet e kontratës, kurse mobilet nuk kan nji formë të caktueme dhe janë të ndryshme si dhe mund të jenë të shumta po për nji akt Vetem qiyqtari asht në gjendje me çmue cili nga shumë mobilet e nji akti ka qenë me të vertetë *determinues*.

Gjithëashtu qellimi determinues po per arsyenat e natyrës së tij individuale, dhe të pacaktueme nuk mund të njejtësohet me objektin.

Në realitet qellimi determinues mund të konsiderohet si objekt i kontratës tue i dhanë termës objekt nji kuptim shumë të gjanë: kuptimin *permbajtje*, brenda të cilit kuptim qellimi determinues qendron midis objektit dhe shkakut

Doktrina gjermane, sikurse kemi thanë, këte qellim e trajt n së bashku me objektin tue i dhanë këtij të fundit kuptimin e permbajtjes.

Jurisprudenca franceze perkundrazi ka krijue nji teori me vehte të shkakut impulsiv dhe determinues i cili nuk asht tjeter veçse qellimi determinues për të cilin kemi folë në kaptinen e objektit. Me gjith këte tue u perpjekë mos me ba persritje të kotëta, meriton t'a studjojmë shkurtimisht këte qellim determinues edhe nga pikëpamja e jurisprudencës franceze

Motivet qi determinojnë palët me kontraktue, nuk mund të hyjnë, po e persrisim, në qarkun e shkakut të kuptuem simbas teoris klasike. Nuk mund të hyjmë as n

objektin e kontratës të kuptuem po simbas doktrinës dhe jurisprudencës klasike. Porse po të mos i epesh asnji randësi *qellimeve deteminuese* tue u perkufizue në gjetjen e shkakut dhe t'objektit të kontratës, kontratrat ma imorale do të shpetojshin nga çdo sanksion ndalimtar i ligjëvuesit Shkaku pikspari nuk ka asnij efekt në liberalitetet pse qellimi i mirëbasis eksiston në çdo liberalitet pa nevojë me u hetue qellimi i ketij dhurimi. Gjithastu edhe në hua eksiston në çdo rast shkaku i cili asht dhanja e të hollave e nuk kanë nevojë me u hetue qellimet individuale të palëve të cilat janë të jashtëme nga kontrata.

Porse me qenë se ligjëvuesi ka pasë në qellim me ndaluë çdo akt imoral, tue u udhëheqë nga ky qellim, jurisprudenca franceze ka krijue teorinë e famëshme të *shkakut determinues* Simbas jurisprudencës. *mobilet* individuale, me gjith se nuk janë elemente përbase të kontratave. duhet të merren parasyesh kurdoherë qi gjyqtari i faktit çmon se ato mobile kanë *determinue* lidhjen e kontratës.

Aplikimet e jurisprudencës në liberalitetet. Giykata e Diktimit në bazë të kësaj teorie t'shkakut determinues, ka atakue shumë dhurime të cilat do t'ishin të paatakueshme në bazë të teorisë klasike të shkakut: të këtilla janë b. fj.:

a) liberalitetet q'i bahen nji *fëmije adulterine ose incestuoze*, bijësia e të cilëve nuk ishte caktue zyrtarisht.

b) dhurimet midis *konkubinëve* kur janë ba me qellim me kriiue. me shperblye o e me mbajtë në kambë raporte seksuale jashtëmartesore (shenoime se nuk janë imorale dhurimet q'i bahen nji mantenute me rastin e prishjes të basdkëjeteses me qellim qi të reparohet deri diku dami moral qi ka psue mantenuta nga ajo bashkëjetesë):

c) liberalitetet e *shoqënueme me kondita osë me barra të jashtëligjëshme*, të pakten kur këto kondita ose barra kanë qenë determinuese.

Shumë liberalitete të tiera te patakueshme me teorin klasike të shkakut, janë me gjithë këto imorale, të jashtëligjëshme dhe në kundërshtim me rendin publik: vetëm me teorit e shkakut determinues mund të atakohen.

Aplikimet e jurisprudencës në aktet me titull barrësuer. Giykata e Diktimit ka atakue me nulitet të gjitha kontratat barrësore relative *me bordelat*, tue u bazue në shkakun determinues, kur nuk ka mujtë me i atakue me teorinë klasike të shkakut as me atë t'objekti: qiradhanjet e lokaleve, huanat e marruna për me blé pronën e destinueme për bordell ose për me shfrytëzue prostitucionin, kontratat pajtimi të lidhuna me shërbtorët e këtyne lokaleve etj: po këte rigor ka tregue Diktimi i Francës edhe kundrejt çdo huaje të hollash të bame me qellim qi të favorizohen relacionet ilegale, ose me qëllim qi të vazhdohet bizhozi etj.

Përfundimisht thomi se sido qi të justifikohet nulitetit i akteve imorale të tregueme sipër, qoftë qi qellimet determinuese imorale identifikohen me objektin ose shkakun, çështja nuk ka randësi praktike aqë të madhe. Pamvarësisht nga çdo teori qi asht krijue ose do të krijohet, duhet të kemi parasyesh parimin e përgjithshem nga i cili asht udhëheqë ligjëvuesi në urdhnimet ligjore të veta: e *drejta kontraktuale nuk mund të vihet në sherbimin e imoralitetit:* Çdo kontratë ose akt i njianëshem qi rezulton se asht determinue nga qellime imorale duhet të mos qendrojë (Josserand: Cours cit. Nr. 142 148).

85. Provimi i shkakut dhe premtimet abstrakte.

Simbas nenit 1103: «kontrata asht e vlefshme edhe sikur mos të tregohet shkaku i saj; Qenja e shkakut prezumohet derisa nuk provohet e kunderta.»

Për kuptimin e këtij neni, duhet të pranojmë se fjala kontratë nuk i referohet *negotium juris it* të nenit 1076, por *shkresës*, mjetit të dukëshem, qi konstaton eksistencën e tij Ligjëvuesi ka dashtë me thanë se shkresa, akti-shkresnuer, sado qi nuk e tregon shkakun e engaxhimit konservon me gjithë këte vleftën provuese: shkresa qi *nuk e përmban shkakun* e engaxhimit nuk pushon të ketë aftësinë me provue eksistencën e obligimit Me fjalë të tjera neni 1103 e *prezumon* eksistencën e shkakut derisa të provohet e kunderta (Paragrafi i dytë i nenit 1103 nuk përmban ndonji gja të ré, por vetëm shpiegon kuptimin e paragrafit të parë).

Ky *prezumim* asht i drejtë, i arësyeshem, dhe i konformëshem me të gjitha probabilitetet mbasi shumë rallë ngjanë qi nji debitor t'engaxhohet pa shkak ose mbi nji shkak të rremë o të paligjëshem: prandej ky (debitori) duhet të provojë të kundertën e këtij prezumimi tue nxierrë në shesh se engaxhimi i tij nuk ka shkak ose bazohet në nji shkak të paligjëshem.

Neni 1103. tue i akordue besim shkresës në të cilën nuk tregohet shkaku, e zbutë mjaft rigorin e parimit, simbas të cilit çdo obligim duhet të ketë nji shkak Me këte nen sistemi i Kodit t'onë nuk largohet aqë shumë nga Kodi Civil i Gjermanis, i cili pranon vleftësin e *premtimit abstrakt*. d m. th të nji premtimi të çkputun nga shkaku i tij dhe të trupezuem në nji *akt-shkresnuer* (Neni 780 i Kodit Civil të Gjermanis). Nga nji këqyrje sipërfaqore e Kodit gjerman, duket sikur ky Kod nuk e ka marrë parasyesh aspak në premtimin abstrakt, shkakun e engaxhimit.

Asht e vertetë se *teorikisht* kundershtimi midis legjislacioneve latine dhe gjermane asht kategorik; porse *në praktikë*, ky kundershtim me nenin 1103 zbutet shumë:

Pikspari neni 1103 i Kodit t'onë presumon eksistencën e nji shkaku të vlefshem dhe i ngarkon debitorit barrën e provimit të të kundertës: nji provim ky shum i veshtirë në shumicën e rasteve.

Së dyti e drejta gjermane me gjithë absolutësinë e teorisë së formulueme nuk ka mujtë prap se prap me heqë dorë krejtësisht nga *arsyenat shtytëse;* Efektivisht kjo pranon mundëshmëninë e debitorit të nji premtimi abstrakt me provue: se asht obligue gabimisht ose se shkaku i engaxhimit të tij asht i jashtëligjëshëm.

Prandej pa pasë nevojë me njoftë posaçerisht nji premtim abstrakt i cili s'asht tjetër veç se nji formalizmë analoge me stipulimin e së drejtës romane, me nenin 1103 mërrihen dobijnat e këtij instituti, tue u evitue inkonvenjente e tij, sepse tue i u akordue debitorit e drejta me provue mungesën e shkakut, lejohet gjyqtari mos me i njoftë fjalëve të thata aftësinë me krijue të drejta dhe i çelet rruga me hetue mendimin dhe qellimin qi kanë pasë palët me krijimin e obligimeve (Shif Josserand loc. cit. Nr. 138-139).

KAPTINA IV.

KONDITAT E FORNES

86 Forma si element përbas i kontratës

Rregulla e përgjithsme asht së *nji hirë* i vlefshem, nji *objekt* dhe nji *shkak*, e krijojnë kontratën pa qenë nevoja e nji formaliteti tjetër. Përgjithësisht kontratat formohen në të drejtën t'onë *solo consensu*, e prandej nuk i shtrohen asnji formalizme: mund të lidhen verbalisht, me letër, me telegram, me telefon atj. Perveç kësaj, kontratat janë të pamvaruna nga forma e përdorun prej palëve si nga pikëpamja e *natyrës* së tyne si nga ajo e *efekteve;* kështu për shembëll nji qiradhanje nuk ndryshon natyrën as nuk passjell efekte të ndryshme sikur të jetë lidhë *verbalisht* ose me shkresë ose me akt noterial. Natyrisht provimi i kontratës asht ma pakë ose ma shum i veshtirë simbas rastit qi asht lidhë në nji formë ose në nji tjetër, porse kontrata vetë, mbasi të konstatohet eksistenca e saj ka po nji vleftë si do që të ketë qenë forma e lidhjes të saj.

Kontratat solemne

Porse këjo rregull pson përjashtime; për eksistencen e disa kontratave ligja lypë aktin publik për disa të tjera lypë aktin publik ose shkresën private. I kemi përmendë rastet kr esore në të cilat ligja e ynë lypë këte formalizme e nuk asht nevoja të persrisim të thanëmet (shif sipër Nr. . . . .)

Kontratat reale

Kemi disa kontrata formimi i të cilave i nenshtrohet dorëzimit të nji sendi nga njana anë kontraktuese tek tjetra, eksekutimit të nji prestimi nga an'e kreditorit t'ar dhëm. dhe për këte shkak quhen kontrata reale. Këto kontrata formohen re. Kodi i ynë përmban tri kontrata të këtilla:

a) huaperdorjen;
b) depozitën dhe
c) pengun;

Këto kontrata nuk eksistojnë si kontrata definitive para se t'i dorëzohet sendi hua përdorësit, depozitarit dhe pengmarrësit; Para këtij dorëzimi mund të kemi p. shembëll nji premtim hua përdorjeje ose pengu (kontrata preliminare) por jo kontrata huapërdorjeje ose pengu (shif nenet 1747,1770,1796). Kodi francez dhe italian konsiderojnë kontratë reale edhe huanë, por se Kodi i ynë nuk e konsideron ma të nevojshme për eksistencen e kësajë kontrate dorëzimin e të hollave të huajtuna dhe quen hua të vlefshme dhe

definitive edhe vetëm *obligimin* e huadhanësit me i dorëzue huamarrësit sasin e të hollave të huajtuna (shif nenin 1760).

Formalizma e kontratave reale kritikohet prej shumëve si e jashtëligjëshme. Kodi i obligimeve i Helvetis kontrata e ashtuquejtuna reale, i konsideron të gjitha si *kontrata sinalagmatike konsensuale* (shif nenet 305 deri 312 të këtij Kodi) Efektivisht nuk ka asnji arsye pse këto kontrata të mos plotësohen veçse me dorëzimin e sendit.

Thuhet prej partizanëve të këtyne kontratave se obligimi *me këthye* nji send nuk mund të lindë para se ay send të dorëzohet. porse ky argument nuk ka asnji vleftë, pse po të kishte vleftë, në bazë të këtij duhej të konsideroheshim edhe qiradhanjen kontratë reale, kurse të gjithë pa përjashtim pranojnë natyren konsensuale të detyrimit të qiramarrësit me këthye sendin e marrun me qira me gjith se nuk e ka marrë ende sendin në dorëzim; - *Dorëzimi i sendit* pra i nevojshem për eksistencen e kontratave reale duhet të honsiderohet si nji formalizmë, si nji solemnitet analog me solemnitetet e redaktimit të nji shkrese.

LITULLI I.

PËRFAQËSIMI

KAPTINA I.

NJOFTIME TË PËRGJITHSHME

87. Dəfinimi ðhe llojet e përfaqësimit:

Parimisht efektet e nji akti juridik nuk dalin jashtë sferës juridike t'autorit: aktet juridike lindin të drejta dhe pasjellin detyrime vetëm ne personin e atij q'i ban.

Porse personat nuk janë kurdoherë në gjendje me ba vetë aktet për të cilat kanë nevojë, e prandej në nji regjim juridik të shvilluem dhe modern. nji i tretë mundet me krye akte juridike n'interesin dhe në vend të nji personi tjeter. Në këte rast thomi se i treti përfaqëson ate për të cilin vepron dhe si ky i fundit përfaqësohet prej të tretit

Efektet juridike të përfaqësimit realizohen në dy mënyra:

1) Efektet e aktit lejnë pikëspari në personin e përfaqësuesit e mandej kalojnë në personin e të përfaqësuemit me anë të nji akti juridik tjetër Ky lloj përfaqësimi quhet në të drejtën komune përfaqësim *indirekt* ose *i ndërmjetëm*. E drejta romane nuk njihte veçse këte lloj përfaqësimi simbas parimit qi kishte vue se për *extreneam personam nihil adquiri potest* (me anë të të huejve nuk mund të vehtësohet kurgja). Përfaqësuesi i së drejtës romane mund të vepronte n'interesin e nji të treti po duhej të vepronte n'emen të vet e jo n'emen t'atij përinteresin e të cilit donte me veprue, në mënyrë qi raporta juridike lidhesh midis përfaqësuesit dha të tretit e i përfaqësuemi mbetesh fare i huej në këtë raportë. Nji përfaqësim i ndërmjetëm i këtij lloji asht në të drejtën t'onë ay i komisionarit i cili rregullohet prej neneve 502 e vijuesa të Kodit tregtar të ri: komisionari vepron për llogari të komisiondhanësit por obligohet vetë drejt për drejt kundrejt të tretëve e nuk obligon n'asnji rast komisiondhanësin, sikurse e thotë shprehimisht paragrafi II i nenit 503 të Kodit tregtar: «midis komisiondhanësit dhe personave të tretë nuk lindin as të drejta as obligime»; 6

Kodi i ynë në nenet 1105 e vijuesa nuk ka parasyesh këte lloj përfaqësimi të cilin e konsideron si nji akt juridik të veçantë qi nuk ka të bajtë me institutin e e përfaqësimit.

2) Kodi i ynë konsideron si përfaqësim *direkt* ost të ndërmjetëm. d m. th. ate përfaqësim në të cilin veprimi i përfaqësuesit prodhon efektet e tij drejt për drejt në sferen juridike të të përfaqësuemit pa prekë ate të përfaqësuesit.

Mungesa e prodhimit të çdo efekti në personin e përfaqësuesit e dallon për-

faqësimin nga stipulimi për të tretin për të cilin flet neni 1120: me këte stipulim i treti fiton vetëm nji të drejtë, nji *kredi*, dhe efektet e tjera të kontratës, veçanërisht *obligimet* lindin në personin e kontraktuesit. Këte kuptim ka për qëllim neni 1120 kur thotë se kontraktuesi stipulon n'emnin e vet; me gjithë këte emni i të tretit natyrisht tregohet po ashtu si tregohet në përfaqësimin emni i të përfaqësuemit.

Bahet dallim midis përfaqësimit *aktiv* dhe atij *passiv:*

Në përfaqësimin *aktiv* përfaqësuesi ban nji deklarim vullneti i cili passjel efekt për nji person tjetër të ndryshme nga personi i deklaruesit.

Porse mund të veprojë me anë përfaqësuesi jo vetëm deklaruesi i vullnetit por edhe destinatari i deklarimit: ky asht përfaqësimi *passiv*, dhe konsiston në faktin, qi nji deklarim vullneti i destinuem për Bardhin i bahet përfaqësuesit të këtij (Verdhit) dhe passjell efekte në favor dhe kontra Bardhit

Përfaqësuesi mundet me veprue njikohësisht për vehten e vet dhe për të të përfaqësuemin, ose mundet me përfaqësue njikohësisht dy persona qi donë me ekse kutue nji akt juridik të bashkët si ngjan bje fjala në përfaqësimin e dy bashkëzotnue save qi duen me shitë ose me vendosë me qira nji pronë të bashktë.

88. Kondìtat e ly una për vlefshëmënin e përfaqësimit:

Përfaqësimi për të qenë i vlefshem supozon dy kondita:

1) Duhet qi t'eksistojë nji pushtet përfaqësimi, d. m. th. nji raportë juridike e cila t'autorizojë përfaqësuesin me prodhue me veprimin e vet efekte juridike për të përfaqësuemin Pushteti i përfaqësimit asht aktiv ose pasiv, (simbas natyrës së përfaqësimit siç u tregue në paragrafin e masipërm): të dyja këto pushtete (pushteti aktiv dhe pasiv) në shumicën ma të madhe të rasteve bashkëeksistojnë por jo kurdoherë, pse për shembëll, mund të ngjajë qi nji person asht i autorizuem vetëm me marrë deklarimet e tjetrit e jo me ba deklarime.

Pushteti me përfaqësue e ka burimin o në vullnetin e të përfaqësuemit (Prokura - shif ma poshtë numrin . . . e vijuesa) ose në nji shkak tjetër (pushteti ligjuer përfaqësimi shif ma poshtë Nr . . . e vijuesa).

2) Duhet qi përfaqësuesi të veprojë *n'emnin* e të përfaqësuemit. Ky duhet të lajmerojë atë me të cilin kontrakton, se vepra e tij do të ketë efekt, jo për vehte por përnji tjetër person (shif ma poshtë Nr . . .)

Duhet të mos ngatrojmë veprimin n'emnin e nji personi me veprimin n'interesin e nji personi. Ordinarisht përfaqësuesi vepron n'emnin dhe n'interesin e të përfaqësuemit, porse kemi edhe raste në të cilat përfaqësuesi vepron n'emnin e të përfaqësuemit e jo n'interesin e këtij por n'interesin e vet (procurator in rem suam) ose të nji të treti. Pika decizive për eksistencën e përfaqësimit asht fakti i veprimit n'emën dhe për llogari të të përfaqësuemit e jo raporta e mbrendëshme me të përfaqësuemin. Kemi përfaqësim n'interesë të përfaqësuesit p. sh. kur kreditori për t'u pague merr nji përfaqësim prej debitorit për të nxjerrë nji kredi të këtij: ka përfaqësim n'interesë të tretit, për shembëll, administruesi i nji trashigimi, ose i nji falimentoje etj.

89. Dallimi i përfaqësimit të vertetë nga figurat analoge.

Duhet të mbajmë të dalluem përfaqësuesin e vertetë nga *ndihëmsat* qi përdoren prej nji personi në rastin qi ky ban për llogari të vehten nji akt juridik Këto të fundit nuk janë përfaqësuesa; kështu nuk janë të këtillë: senseri ose agjenti qi nder mjetësojnë në lidhjen e nji kontrate, noteri qi autentikon nji deklarim vullneti, avokati qi redakton nji projekt kontrate, i propozuemi ose nëpunësi qi shkruejnë ose kopjojnë deklarimet e patronit ose të propozuesit, përkëthyesi e veçanerisht lajmësi (nuntius) i cili i transmeton destinatarit nji deklarim të dërguesit ose ay qi flet më telefon për nji person tjetër i cili për çdo shkak nuk mundet me folë vetë në telefon. Lajmësi lot nji rol krejt material: ky mundet dhe mos me dijtë fare përmbajtjen dhe kuptimin e deklarimit qi transmeton, e prandej ky mund të jetë edhe nji person i pazoti (incapable). Në deklarimet shkresnore asht nji gja fare e lehtë me dallue në se nji person vepron si përfaqësues ose si lajmës: kur Bardhi transmeton nji deklarim shkresnuer të Ziut, asht nji lajmës i fjeshtë; kur përkundrazi nënshkruen nji deklarim qi ka efekt për Ziun e përfaqëson këte të fundit. Në deklarimet verbale përkundrazi dallimi asht shumë ma i veshtirë: për bamjen e këtij dallimi duhet të kemi parasyesh cirkonstancat të cilat destinatari i deklarimit ka mujtë me i dijtë; në lazë të këtyne cirkonstancave duhet të deduktojmë në se Bardhi asht përkufizue në transmetimin e nji deklarimi të porositësit të tij ose në se, me cilësi përfaqësuesi, ka marrë ndonji vendim vetë në nji çeshtje të porositësit të tij.

Marrëdhanjet personale të Bardhit me porositësin e këtij janë elemente çmimi me randësi kur i treti ka dijtë këto marrëdhanje. Kur sherbtori ose nji person qi banon në shtëpin e Ziut kryen për këte të fundit nji veprim fare të fjeshtë dhe ordinar, për shembëll, ban nji porosi (commande) në nji dyqan, duhet t'a konsiderojmë si lajmës.

Porse dallimi i sipërm nuk ka në praktikë ndonji randësi të madhe: Efektivisht në rast qi Bardhi vepron në kundershtim me porosin qi ka marrë prej Ziut, përfundimi asht i njejtë qoftë qi Bardhin e konsiderojmë si përfaqësues ose vetëm si lajmës të Ziut: po t'a konsiderojmë si përfaqësues Bardhin;

Kur ky ka kapercye kunfinjët, veprimet e bame prej këtij *jashta kufinjve* të pushteteve qi ka pasë nuk kan asnji efekt për të perfaqësuemit simbas nenit 1105; gjithëashtu po t'a konsiderojmë Bardhin si lajmës të fjeshtë, deklarimi i transmetuem gabimisht prej nji lajmësit mund t'atakohet prej porositësit për shkak lajthimi në konformitet me nenet 1090 e vijuesa të Kodit Civil. Në të dyja këto ipoteza Ziu asht pergjegjës per Bardhin, kur ky asht nëpunës i tij, për *damet* qi janë shkaktue nga faji në kontraktim (culpa in contrahendo) i Barhit në konformitet me nenin 1155 të Kodit Civil.

Në deklarimet verbale, mënyra e veprimit të lajmësit afrohet shum me ate të perfaqësuesit: prandej duhet t'aplikohen edhe për lajmësin disa rregulla të perfaqësimit. Keshtu nji lajm i transmetuem pa porosi prej Bardhit mund të ratifikohet prej ketij. Gjithëashtu nji lajmës qi transmeton në mënyrë të gabueme deklarimin e nji të treti ose ay q'e transmeton pa pasë ndonji autorizim duhet të jenë pergjegjës perkundrejt de tinatarit të deklarimit në bazë të nenit 1111 t'aplikuem me analogji.

Përsa i perket destinatarit të deklarimit, edhe në këte rast mund të dallojmë perfaqësuesin pasiv të cilit i adresohet deklarimi i vullnetit dhe lajmësin ose agjentin e marrjes (Empfangsbote) i cili duhet t'i a transmetjoë deklarimin destinatarit.

Nuk asht nevojë qi agjenti të ketë fuqin mendore çmuese sepse nuk kemi nevojë me hetue në se lajmësi e ka kuptue ose jo deklarimin; përfaqesuesi perkundrazi duhet të jetë i zoti

Perveç kësaj deklarimi i vullnetit, i bam prej të tretit nji perfaqësuesi, posa qi bahet, passjell efektet juridike qi ka në qellimin mbasi marrja dijeni e perfaqësuesit ka po atë efekt qi ka marrja dijeni e destinatarit (neni 1077 paragraf IV) dhe kontratat e lidhuna midis perfaqësuesave janë kontrata të lidhuna midis prezentëve; perkundrazi kur ay të cilit i njoftohet deklarimi asht nji lajmës i fjeshtë dhe marrja dijeni dhe këtij as nuk asht e nevojshme as nuk asht e mjaftueshme e prandej deklarimi i të treti qi i asht ba nji lajmësi konsiderohet si deklarim i bam nji absenti dhe nuk passjell efektet e veta deri sa destinatari i vertetë i deklarimit të mos ketë marrë efektivisht dijeni per këte: keshtu oferta ose pranimi qi i bahen nji lajmësi quhen si të bame midis absentëve. Me gjithë këte edhe në këte rastin e fundit nji vullnet i kundert i shprehun ose heshtësuer i destinatarit, mundet me e konsiderue marrjen dijeni të daklarimit prej lajmësit si te veden, kur rezulton se destinatari ka pranue se deklarimet q'i bahen lajmësit të vet kan m'u konsiderue sikur t'i ishin ba atij vetë.

90. Shtrijmi i rregullave të perfaqësimit.

Dispozitat e neneve 1105 e vijuesa të Kotit Civil kanë parasyesh perfaqësimin në landë kontraktuale: porse keto dispozita vlejnë per të gjithë të drejten civile. Mund të kemi perfaqësim nëtë gjitha aktet juridike njianëshe e veçanerisht në premtimin e njianëshem sidhe në të gjitha veprimet procedimore: komunikime, kujtesje, protesto etj. Perfaqësimi asht i mundun edhe vetem per marrjen dijeni të nji sendi: në këte rast perfaqësimit të vullnetit i korespondon perfaqesimi i marrjes dijeni në mënyrë qi marrja dijeni e perfaqësuesit të kosiderohet si marrje dijeni e të perfaqësuemit. Keshtu për shembell afati i nenit 1097, dhe afatet procedimore të caktueme per perdorimin e nji rruge ligjore etj. ecin prej ditës të marrjes dijeni të perfaqësuesit

Vetem perjashtimisht perfaqësimi nuk lejohet n'ato akte juridike të cilat o prej natyrës së tyne ose me nji disponim të shprehun të ligjës lypin deklarimin personal të t'interesuemit. Keshtu pergjithsisht perfaqësimi nuk lejohet në të gjitha të dejtat familjare, me të cilat lidhen vjega qi kanë influencë në gjendjen personale dhe qi per këte shkak duhet të bahen drejt për drejt prej të t'interesuemit: p. sh nuk mundet m'u lidhë nji martesë me anë perfaqësuesi (neni 151 paragraf i fundit), as m'u ba nji emenqipim (neni 367) as m'u dhanë pelqimi per adoptim (neni 263). Gjithashtu perfaqësimi perjashtohet për testamentin i cili duhet të jetë veper personale e testatorit (Nenet 508 e vijuesa).

Veprimet e paligjëshme nuk permetojnë perfaqësim; Autori i veprës asht pergjegës personalisht dhe nuk mundet me u shkarkue nga pergjegjësia e vet tue j a ngarkue personave të tjerë. Nji i tretë mund të jetë pergjegjës bashkë me autorin por jo si perfaqësues: si bashkëveprues, si ndihmës (neni 1159), ose si efekt i detyrimit të

mbikëqyrjes (nenet 1154,1155). Personat juridike janë pergjegjëse për veprimet e paligjëshme t'organeve të tyne mbasi organet janë pjesa integrante të personit juridik e jo perfaqesuesa të fjeshtë, (neni 414).

91 Dallimi midis perfaqësimit të vertetë dhe influencues mbi sferen juridike të nji të treti.

Kur nji akt juridik ka influencë në sferen juridike të nji të treti, *pamvarësisht nga vullneti i palëve*, në këte rast nuk kemi përfaqësim. Efektet e aktit në këte ipotezë quhen prej doktrinës *efekte reflekse*, d. m. th. efekte qi realizohen vetiu pa konkurimin e vullnetit të ndokujt. Kështu p. sh , pagimi i bam prej njanit nga debitorët solidarë libron debitorët e tjerë edhe sikur autori i pagimit të mos ketë dijtë qi akti i tij passjell këte efekt ose të mos ketë dijtë fare se eksiston nji bashkëdebitor (Neni 1203); po keshtu ngjanë edhe në rastin e pertrimit të bam prej njanit nga debitorët me kreditorin pa aderimin e bashkëdebitoreve të tjerë (Neni 1212) Në bashkëpasunimin midis bashkëshortëve. fitimet e bame prej njanit nga bashkëshortët hynë në bashkëpasunimin (Neni 1379) jo në bazë të perfaqësimit. por nga nji nevojë juridike: prandej nuk asht nevoja me hetue n'emen të kujt burri ose grueja i ka realizue ato fitime

Gjithashtu në rastin e asinjimit (assignation):

Asinjimi simbas definimit të doktrinës asht nji kontratë njianëshe me të cilin debitori i epë tagrin kreditorit të vet me inkasue nga nji i tretë nji shumë në pagimin e borxhit të vet *(asinjimi pasiv)*, ose kreditori autorizon debitorin e vet me i a pague borxhin nji të treti (shif Kodin e Obligimeve të Helvetis në nenet 466 e vijuesa q'e trajton asinjimin posaçerisht).

Sikurse shifet nga definimet e siperme, prestimi i bam në bazë t'asinjimit nuk permban asnji raport përfaqësimi. Asht e vertetë se i assinjuemi e ban prestimin për llogari t'asignuesit por jo n'emën të këtij; asinjatari (ay të cilit i bahet pagimi) e merr prestimin me autorizimin e asinjuesit por n'emën të vet. N'asinjimin pra asinjatari e merr prestimin për llogari të veten; perfaqësuesi perkundrazi e merr prestimin, për të perfaqësuemin (Për këte kaptinë shif A. von Tuhr: Partie Générale paragraf 41)

KAPTINA II.

Pushteti i perfaqësimit i dhanun Prej të Perfaqësuemit ose prokura.

§ 92 Definimi dha mënyra në të cilat epet prokura.

Prokura asht pushteti i perfaqësimit qi mburon nga nji akt juridik i bam prej të perfaqësuemit. Dhanja e prokurës asht nji akt juridik i njianëshem q'i adresohet nji personi (empfangsbedueftig): shpesh herë prokura rezulton nga nji kontratë sidomos

nga nji *porosie* q'i perfaqësuemi i jep perfaqesuesit. Nga ky fakt doktrina e vjeter e konsideronte prokuren si nji element të kontratës së porosis. Porse doktrina moderne sidomos mbas studimit themelor të Prof. Laband-it, të botueme në vjetin 1881: *die Stellvertretung bei dem Abschluss von Rechtsgeschaeften.* (Perfaqësimi në lidhjen e akteve juridike), e dallojnë çquesisht porosin nga prokura : nga kontrata e porosis mbu rojnë të drejta e sidomos detyra për të porositunin, kurse prokura ka per efekt vetem *konferimin e pushteteve* perfaqsuesit; prokura pra bazohet ekskluzivisht në vullnetin e njianëshem t'atij qi e ep atë prokurë (').

Deklarimi me të cilin konferohen pushtetet duhet t'i adresohet të përfaqësuemit (*Bevollmaechtigte* - të mveshunit me pushtete): deklarimi passjell efekte po sa qi të hyjë në dijenin e të përfaqësuemit. Mjafton dijenia e përfaqësuesit dhe nuk asht nevoja qi edhe i treti qi kontrakton me përfaqësuesin të ketë dijeni për prokurën e këtij të fundit: kur i treti e konsideron përfaqësuesin si nji *gjerues punësh* (*negotiorum gestor)* kurse ky ka prokurë të rregullëshme akti i bam prej përfaqësuesit asht me gjithë këtë i vlefshëm dhe i shkon të përfaqësuemit pa pas nevojë për ratifikimin e këtij.

Përsa i përkët *formës* të prokurës: Ligja ordinarisht len palët të lira me e ba prokuren me çdo mënyrë, verbalisht ose me shkresë, në mënyrë të shprehun ose heshtësore. Prandej dhanja e prokurës mundet me rezultue edhe nga nji sjellje e palëve nga e cila të rezultojë. tue u pasë parasyesh çirkonstancat dhe zakonet, se i përfaqësuemi ka pasë vullnetin me i konferue prokurë përfaqësuesit. Kështu kur Bardhi në bazë të nji kontrate pune ose porosie, ngarkohet me krye nji vepër ose me gjerue nji punë nga ky ngarkim rezulton edhe se i janë dhanë pushtetet e nevojshme për këte qëllim (shif nenin 1692(; në rast qi Bardhi asht ngarkue me nxjerrë nji borxh të Ziut, nga ky ngarkim nevojisht duhet të deduktojmë edhe se i janë dhanë pushtetet e nevojshme për marrjen në dorëzim të shumës qi formon objektin e borxhlit. - Porse në rast qi përfaqësuesi (Bardhi) do të bajë nji veprim të cilin mundet m'e ba edhe n'emen të vet, p. sh. do të blejë nji kal për Ziun, duhet të nxjerrim nga cirkonstancat në se porosia përmban edhe përfaqësimin ose jo, masi Bardhi mundet t'a blejë kalin n'emen të vet e mandej të ja cedojë Ziut (përfaqësim indirek, i cili, si kemi thanë, nuk asht përfaqësim në kuptimin ligjuer). Në landë shoqnie, kur nji shok asht ngarkue me ad ministrue ka të drejtë me ba edhe të gjitha veprimet qi kanë lidhje me ate administrim (neni 1676, shif dhe nenet 1673.1674 dhe 1665

Gjithashtu duhet të admet jmë eksistencen e pushteteve me përfaqësue kurdoherë qi Bardhi e le me dashje Ziun m'u sjellë si përfaqësues i tij (ose len në mënyrë të vazhdueshme me kapërcye pushtetet q'i janë konferue origjinalisht.

Po ashtu mund të deduktohet se Ziu ka të drejtë me inkasue të hollat kur ky paraqitet përpara Verdhit me nji dorëlamje të nënshkrueme prej vetë Bardhit i cili asht kreditor i Verdhit. Posedimi i dorëlamjes passjell prezumimin se Ziu ka të drejtë me i inkasue të hollat nga Verdhi mbasi ky nuk duhet as nuk mundet t'a lëshojë dorëlamjen nga duert pa u pague,

Përjashtimi i nenit 1108: Përjashtimisht ligja nuk knaqet me çdo formë prokure por lypë qi prokura të bahet me akt publik ose me shkresë private kur veprimi qi

---

[1]) Kur përfaqësuësi duhet të veprojë si përfaqësues indirekt – vecanërisht si komisjona ë – në këte rast kemi porosi pa prokurë.

përfaqësuesi ngarkohet me e ba, duhet të bahet po me akt publik ose me shkresë private. Simbas nenit 1108 «përfaqësimi me ba n'emen të tjetrit nji veprim për të cilin ligja kërkon akt publik duhet t'epet po m'atë formë. Në qoftë se për ate veprim asht e nevojshme dhe e mjaftueme nji shkresë private, përfaqësimi mund t'epet me shkresë private edhe sikur veprimi rë bahet me akt publik». Pra, Prokura më ba nji dhurim duhet t'epet me akt publik, përndryshe asht nul. Prokura me ba ndonji nga aktet e tregueme në nenin 115 të Sht. Il. të Procedurës Civile duhet t'epet me akt publik ose me shkresë private; porse prokura e dhanun me shkresë private asht e mjaftueshme edhe sikur akti të bahet me akt publik, mjafton qi për këte akt ligja të kërkojë dhe të mjaftohet me shkresën private si asht ra ti i akteve të nenit 115 të sipërpërmendun.

Asht e tepërme të lhomi se, kur përfaqësuesi ka ba nji veprim me akt publik ose me shkresë private, dhe ligja e kërkon këte formë me ndeshkim nuliteti (ad substantiam), akti asht nul dhe konsiderohet se përfaqësuesi ka kontraktue si i tillë pa pasë këte çilësi; prandej, kur asht rasti (p sh. kur e ka gënjye kontraktuesin tjetër tue i dhanë të kuptojë se e ka përfaqësimin në formën e duhun) mund të detyrohet me shpërblye damet qi ka psue i treti kontraktues me mirëbesim nga moslidhja e kontratës (neni 1111).

Porse akti i bam pa përfaqësim në formën e duhun mund të vleftësohet me ratifikimin e të përfaqësuemit (Neni 1117). Natyrisht ratifikimi në këto raste do të bahet po n'atë formë në të cilën duhej të bahesh përfaqësimi: d. m. th. me akt publik ose me shkresë private

93. Justifikimi i pushteteve përfaqësimi. Prokura e mbrendësh-e dhe prokura e jashtëme.

Përfaqësuesi mund të ketë nevojë me justifikue pushtetet qi ka. - I treti qi don me kontraktue me përfaqësuesin mundet me e ftue këte me i tregue pushtetet, me qellim qi të sigurohet për cilësin e tij.

Kur përfaqësuesi ban nji *akt të njianëshem*, për shembëll nji denoncim, ose nji propozim, kurdoherë ana kundershtare mundet mos me e pranue këte deklarim në qoftë se përfaqësuesi nuk i justifikon me njiherë pushtetet e veta. Kur pushtetet e përfaqësuesit rezultojnë nga nji prokurë e shkrueme, i treti kontraktues ka të dr-jtë me i kërkue nji kopje të prokurës të nënshkrueme prej përfaqësuesit (Neni 1107).

I përfaqësuemi mundet me ja njoftue vetë drejt për drejtë të tretëve qi kanë me kontraktue me përfaqësuesin, pushtetet q'i ka dhanë këtij. Prokura q'i njoftohet të tretëve prej vetë të përfaqësuemit quhet prej doktrinës *prokurë e jashtëme*, dhe prokura q'i njoftohet të tretëve jo prej të përfaqësuemit, por prej përfaqësuesit quhet *prokurë e mbrendëshme*. Njoftimi mund t'i bahet edhe nji sasie të pacaktueme personash, p. sh. me afishe publike ose me botim në fleto et. Prokura asht e jashtëme edhe kur pushtetet e përfaqësuesit i njoftohen të tretit prej vetë përfaqësuesit me tregimin e prokurës së dhanun prej të të përfaqësuemit: në këte rast përfaqësuesi përsa i përket njoftimit vepron si lajmës i të përfaqësuemit.

I treti me mirëbesim ka të drejtë me i mbesue këtyne njoftimeve.

Prandej nji njoftim i pushteteve, qoftë edhe i rremë (pse ne realitet nuk i janë dhanë pushtete të përfaqësuemit) passjell për të tretët po ato efekte qi do të passjellte nji prokurë e dhanun efektivisht (!). (Natyrisht këjo vlen për prokurën qi kemi quejtë *të jashtëme)*. Kjo rregull rezulton terthurazi nga neni 1109.

Asht e vertetë se ky nen flet për shtrijimin dhe revokimin e pushteteve, por aplikohet me analogji edhe përsa i përket mos-eksistencës të këtyne pushteteve pse nuk janë akordue kurr.

Njoftimi i prokurës mund të rezultojë edhe në mënyrë terthore: Shembëll i nji njoftimi kësodore asht bje fjala kur Bardhi e ven Verdhin në nji pozitë nga e cila, simbas cirkonstancave dhe zakoneve tregtare rezulton dhanja e nji prokure (e ven b. f. me drejtue magazinën e vet), ose vepron në mënyrë qi të tretët të mund të supozojnë se Verdhi asht përfaqësues i tij (b. f. i nep letrat formulare të dyqanit të tij). Në këtilla raste gjykata e faktit mund të admetojë në favorin e të tretëve me mirëbesim eksistencën e pushteteve përfaqësimi, edhe kur i përfaqësuemi nuk ka dashtë me i dhanë këto pushtete, në rast qi ky me moskujdesin e vet ka lejue krijimin e nji *dukjeje prokure.*

Kjo dukje prokure me gjith se nuk i korespondon vullnetit të të përfaqësuemit mundet m' u quejtë prokurë ose *gadi prokurë*. Efektivisht pushtetet qi rezultojnë nga kjo prokurë, pshteten në nji sjellje të të përfaqësuemit e cila kishte për anën tjetër dukjen e nji prokure.

Kjo dukje nuk mund të barasohet me prokurën reale në rastet e nenit 1108, kur prokura duhet të bahet me akt publik ose me shkresë private. Por edhe jashta rasteve të nenit 1108 gjykata e faktit duhet të pranojë me rezervë të madhe vleftësin e prokurës së dukëshme vetëm n' ato raste në të cilat mos pranimi i kësaj do të cenonte në mënyrë eveidente mirëbesimin e të tretëve.

94. Raporta juridike në të cilën pshtetet prokura

Ordinarisht, pushtetet e përfaqësuesit janë konsekvencë e nji raporte juridike nga e cila përfaqësuesi obligohet me ba nji punë n' interesin e të përfaqësuemit. Këjo raportë juridike asht zakonisht nji kontratë prosie, nji kontratë pune ose shoqnie, Gjithashtu edhe pushtetet e dhanuna n' interesin e vetë përfaqësuesit (procurator in rem suam) kanë për bazë nji raportë obligimi; Kështu kreditori i cili për t' u pague merr pushtet prej debitorit me inkasue nji kredi të këtij të fundit, asht i detyruem përkundrejt këtij - aproksimativisht po si në rastin e porosiës - me inkasue shumën e kredis dhe me e llogaritë par lajmen e kredis së vet.

Porse pus' tetet sidhe shtrijimi i këtyne eksistojnë pamvarësisht nga raporta e së drejtës (porosia, shoqnia, kontrata e punës) në të cilën pshteten: në këtë kuptim thuhet se pushtetet e përfaqësuesit janë *abstrakt*; kështu, edhe kur nji kontratë porosie mund të jetë nul përshkak se i porosituni asht i mitun, pushteti i përfaqësimit i akorduem me qellim qi t' eksekutohet porosies asht me gjithë këtë i vlefshem (shif nenin 1694).

Vetëm përjashtimisht ngjan qi nji prokurë nuk bazohet në nji rapo të juridike,

kur për shëmbëll i epet prokurë nji personi qyshë ma parë tue u pasë parasyesh nji kontratë pune qi do të lidhet ma vonë

Ma gjith çka u tha ma sipër mbi abstraktësin teorike të pushteteve të përfaqë imit, duhet të pohojmë se në praktikë këto pushtete janë gadi gjithmonë të mvaruna ngushtësisht nga akti juridik q'u shërben si bazë dhe se ky akt juridik asht zakonisht nji kontratë porosie (mund të jetë edhe nji kontratë pune, shoqnie ose ndonji r portë juridik analog). Tue qenë puna kështu, konsiderimi i pushteteve të përfaqësimit) - i prokurës - si nji akt juridik më vehte ose si nji element i jashtëm i kontratës së porosis nuk ka ndonji randësi dhe interesë pratike të madhe (Rossel loc. cit. Nr. 88).

95. Nuliteti i prokurës

Si çdo akt juridik tjetër edhe dhenja e prokurës supozon zotësin m' u obligue t' atij qi konferon pushtetet përfaqësimi (të të përfaqësuemit); në qoftë se ky nuk ka veçse nji zotëzi ligjore të kufizueme, për vleftësin e konferimit të pushteteve lypet edhe aprovimi i përfaqësuet ligjor të këtij (i kujdestarit), posë kur akti për bamjen e të cilit konferohen pushtetet asht nga ato qi mund të bahet drejtë për drejtë prej t' të përfaqhquemit (shif sipër Nr.....).

Prokura asht nul për shkak simulimi vetëm kur përfaqësuesi dinte qi prokura nuk i asht dhanë këtij seriozisht: me gjithë këte prokura q' i a ht njoftue të tretit asht e vfelshme përkundrejt këtij, me gjithë se ka qenë e simulueme, kur ky ka qenë në mirëbesim d. m. th. nuk ka dijtë gja për simulimin (neni 1124 paragraf i fundit).

Prokura e dhanun në nji moment në të cilin vullneti i të përfaqësuemit (i dhanësit të prokurës) ka qenë i vesuem (lajthim, dhelë, dhunë), asht e anulueshme me padien e anulimit simbas rregullave të caktueme në nenet 1301 e vijuesa. ashtu si çdo akt tjetër i bam me vullnet të vesuem

Akti i bam në bazë të nji prokure të vesueme si ma sipër, nuk asht absolutisht nul, veçse kur vesi i vullnetit të dhanësit të prokurës asht i atillë sa të shkaktojë mungesën e hirit (Neni 1085) (shif Nr . . . .): në këte rastin e fundit gjen vend aplikimi i nenit 1111 d. m. th. i perfaqësuemi nuk lidhet fare nga akti juridik i bam prej përfaqësuesit.

Në rastin e vullnetit të vesuem përkundrazi, po ashtu si prokura edhe akti i lidhun prej përfaqësuesit në bazë të nji prokure kësodore asht vetëm i anulueshëm.

Kur *komunikimi* i prokurës asht i cenuem nga nji ves, veprohet po si në rastin e dhanjes së prokurës.

Dheli simbas nenit 1096 nuk formon shkak anulueshmënie veçse kur përfaqësuesi ose ay të cilit i asht komunikue prokura ka pasë dijeni për dhelin.

---

[1]) Veç të drejtës me kërkue anulimin e prokurës, dhanësi i kësaj ka natyrisht edhe të drejtën me e revokue, deri në momentin qi përfaqësuesi nuk e ka përdorë atë prokurë.)

96. Shtrijimi i pushteteve.

Pushtetet e konferueme janë ma pakë a ma shumë të gjâna:

1) Përsa i përket *kohës* prokura mund të jetë dhanë nen nji kondítë pezulluese (p. sh; nji prokurë e dhanun në momentin kur propozohet nji kontratë pune ose poro sie nuk ka vleftë veçse në rast pranimi të propozimit) ose në mënyrë qi të mos prodhojë efekte veçse mbas nji date të caktueme Veprimet e bame prej përfaqësuesit para realizimit të konditës ose para kësaj date nuk e obligojnë të përfaqësuemin; këto veprime nuk e obligojnë të përfaqësuemin as mbas realizimit të konditës as mbas arritjes t'afatit mbasi prokura nuk ka efekte prapavepruese.

Përfaqësuesi me konditë ose afat qi ka kontraktue para realizimit të konditës dhe t'afatit, nuk ka pa ë cilësi përfaqësuesi e prandej kontrata me të përfaqësuemin nuk asht lidhë: ky prandej asht përgjegjës për damet qi ka psue i treti në mirëbesim nga moslidhja e kontratës

2) Përsa i përket *personit:* përfaqësuesi mund të ketë qenë i autorizuem me trajtue nji punë me do të tretë ose vetëm me nji ose ma shumë persona të caktuem. Nji përkufizim kësodore (qi autorizon me trajtue vetëm me disa persona) mund të rezultojë qoftë nga vetë teksti i prokurës, qoftë nga mënyra të cilen asht dhanë prokura: nji prokurë, e cila nuk ekziston por qi i asht komunikue rregullisht nga i përfaqësuemi Bardhit ose Ziut, konsiderohet si prokurë e vlefshme përkundrejt këtyne personave, në qoftë se këto janë në mirëbesim; nuk ka asnji vleftë kjo prokurë për personat të cilëve i përfaqësuemi nuk ka ba ndonji komunikim, ose edhe në rast komunikimi, kur këto persona kanë dijtë se njoftimi i bam prej të përfaqësuemit nuk i përshtatet së vërtetës

3) Përsa i përket *objektit:* prokura mund t'epet për veprim të caktuem (prokurë *e posaçme*) ose për nji kategori të caktueme veprimesh ose për të gjitha punët e përfaqësimit; në dy rastet e fundit prokura quhet e përgjithshme (Neni 1693 flet për porosi të përgjithshme).

Simbas nenit 1693, prokura e përgjithshme autorizon të porositunin me krye vetëm punët e nji administrimi të fjeshtë e nuk autorizon me ba punët qi kapërcejnë nji administrim kësodore: jetërsime, paqësime, konpromeso etj, për të cilat lypet nji prokurë e posaçme

Prokura qi bazohet në nji porosi për në gjyq (ad litem) rregullohet prej neneve 83 e vijuesa të shtojcës II të Procedurës Civile. Neni 85 cakton pushtetet e përfaqësuesit për në gjyq (shif këto nene) Sa për kufinjtë e pusteteve të përfaqësuesave të tjerë, këto kufinj rezultojnë nga vetë deklarimi i konferuesit të pushteteve i interpretuem simbas cirkonstancave. Në prokura qi kemi quejtë të jashtëme (shif sipër Nr. 39) shtrijimi i pushteteve caktohet prej aktit të komunikimit q'u asht ba të tretëve prej vetë të përfaqësuemit e sidomos prej tekstit të prokurës qi ka në dorë i përfaqësuemi I treti duhet t'i interpretojë këto komunikime tue pasë parasyesh të gjitha cirkonctancat mbi të cilat ka dijëni.

---

[1]) Veprimet në fjalë marrin vleftë vetëm me ratifikimin e të përfaqësuemit, sikurse do të shofim ma poshtë.

Nuk duhet të ngatrojmë përkufizimet e pushtetev me *instruksionet* qi i përfa qësuemi i ep përfaqësuesit, relativisht me mënyrën e përdorimit të prokurës. Këto in struksione nuk i cenojnë pushtetet qi rrjedhin nga prokura por cenojnë vetëm aktin juridik mbi të cilin bazohen këto pushtete (kontraten e porosis të punës, të shoqnis etj): këto instruksione obligojnë përfaqësuesin me veprue në konfomitet me to kështu, n i person mund t'i apë nji tjetri me prokurë pushtetet të pakufizueme për blemjen e nji prone dhe njikohësisht mund t'i urdhënojë me ble nji pronë të nji lloji të caktuem pa kapërcye nji çmim të caktuem. Prokura në shumë raste redaktohet në terma aqë të përgjithshme sa kapërcen porosin e konferueme àfektivisht: prokura bahet ma e gjanë se porosia e vërtetë me qellim qi të lehtësohet përfaqësuesi me trajtue me të tretë. Porse instrukcionet nuk i përkufizojnë pushtetet juridike përfaqësuesi vetëm i impro nojnë këtij nji obligim.

Prandej nji kontratë qi lidhet prej përfaqësuesit *mbrenda* kufinjve të prokurës! dhe *jashtë* kufinjve të instruksjoneve të marruna e obligon të përfaqësuemin: me gji h këte ky i fundit mundet me kërkue damshpërblime prej përfaqësuesit qi ka veprue në kundershtim me porosin.

Me qenë se instruksionet nuk formojnë pjesë të prokurës, nuk mund të konsi derohen si përkufizime të kësaj; prandej për këto nuk ka vend aplikimi i nenit 1109 i cili ka parasyesh përkufizimet e prokurës e jo rekomandimet e të përfaqësuemit. Për këte shkak i treti nuk asht i detyruem me respektue instruksionet e të përfaqësuemit edhe sikur t'i dijë këto: kapërcimi i instruksioneve asht nji punë q'i përket marrë dhanjeve midis përfaqësuesit dhe të përfaqësimit e nuk ka të bajë me të tretin

Me gjithë këto kur rezulton se i treti asht vue në mar ëveshtje me përfaqësue sin qi shkelë porosin e të përfaqesuemit. dhe tue përfitue nga abuzimi i prokur s i shkakton qëllimisht nji dam të përfaqësuemit, me lidhjen e nji kontratë të damëshme për këtë të fundit. në këtë rast kontrata nuk e obligon të përfaqësuemin, sadoqi përfaqësuesi nuk i ka kapërcye kufinjt e prokurës. Kjo rezulton nga neni 1149 paragraf II, pse formon nji *abuzim* të së drejtës me kontraktue: efektivisht i treti në këte rast përfiton abuzivisht nga mundeshmënia me lidhë me përfaqësuesin nji kontratë të da mëshme për të përfaqësuemin.

4) përsa i përket *formës:* pushtetet mund të jenë të përkufizueme në mënyrë qi përfaqësuesi të ketë leje me kontraktue vetëm në nji formë të caktueme p sh me shkresë, ose me pranue për të përfaqësuemin vetëm deklarime shkresnore

5) Pushteti i përfaqësimit aktiv zakonisht përmban edhe pushtetin përfaqësimi pasiv (shif Nr.....). Përgjithësisht nji person i autorizuem me i ba nji të treti nji propozim kontrate, asht edhe i auto izuem me marrë përgjegjen, por jo gjithmonë: p. sh. ay qi konferon pushtetet (i përfaqësuemi) mundet me ngarkue përfaqësuesin me ba nji ofertë tue kërkue qi përgjegja e të tretit mos t'i bahet përfaqësuesit por atij vetë.

Gjithashtu edhe pushteti përfaqësimi pasiv mundet me eksistue pa pushtetin përfaqësimi aktiv. Kështu, simbas cirkonstancave mundet të ngjajë qi nji agjent ka të drejtë me pranue reklamimet e të tretëve për veset e gjanave të shituna. por nuk ka të drejtë me lidhë shitjen për të përfaqësuemin. Gjithëashtu në shumë raste shegertat dhe të propozuemit kanë nji pushtet përfaqësimi pasiv: p. sh. me pranue deklarimet te lefonike qi i destinohen propozuesit, por pa pasë të drejtën e përfaqësimit aktiv.

97. Kontraktimi i përfaqësuesit me vehten e vet (Neni 1112).

Zakonisht aktiviteti i përfaqësuesit konsiston në bamjen e akteve juridike me të tretët: Porse përfaqësuesi a ka të drejtë me lidhë me vehten e vet aktin me lidhjen e të cilit asht ngarkue prej të përfaqësuemit?..... A mundet ky, për shëmbëll me shitë pronën e të përfaqësuemit tue i adresue vehtes së vet, n'emën të atij, nji propozim shitjeje dhe mandej tue e pranue këtë ofertë n'emën të vet, pranimin i a adreson prap vehtes së vet dhe merr dijeni për këtë pranim n'emën të të përfaqësuemit?...

Për të kuptue ma mirë këtë lloj kontraktimi të supozojmë se Bardhi asht ngarkue prej Ziut me i shitë nji shpi për 200 napoliona: Bardhi si përfaqësues i Ziut i propozon vehtes së vet shitjen e kësaj shpie, si Bardhi (e jo si përfaqësuesi i Ziut) e pranon propozimin qi ka ba vetë si përfaqësues i Ziut e mandej ja njofton pranimin e vet prap vehtës së tij e merr njoftim për këtë pranim n'emën të Ziut.

Gjithëashtu tue supozue prokurën e sipërme qi Ziu i ka dhanë Bardhit, të supozojmë edhe se Bardhi përveç qi asht përfaqësues i Ziut asht njikohësisht edhe përfaqësues i Verdhit, Bardhi po në mënyrën e sipërme mundet me i ba propozimin Verdhit dhe m'e pranue prap vetë propozimin e Ziut n'emën të Verdhit dhe me ja njoftue prap vehtës së vet pranimin e bam n'emën të Verdhit tue marrë dijeni për këtë n'emën të Ziut,

A mund të bahen të këtilla Kontrata?

Kontestimet qi kanë lé rreth kësaj pike në jurisprudencen dhe doktrinen e huej, nuk eksistojnë në Kodin t'onë.

Kodi i ynë në nenin 1112 disponon: «Askush nuk mundet me kontraktue me vehten e vet n'emnin e të perfaqësuemit, qoftë per llogari të vet qoftë per llogari të të tjerëve, pa pasë autorizimin ose ratifikimin e të perfaqësuemit».

Sikur se shifet ky nen perfshin të dyja ipotezat e shpjegueme me shembellat e siperme: konraktimin e perfaqësuesit me vehten e vet dhe per interesin e vet *Selbstkontrahieren* i Gjermanëve - shif shembëllen e parë) sidhe kontraktimin e perfaqesuesit me vehten e vet per interesë të tjetrit *(perfaqësimi dyfishuer* - shif shembellen e dytë të sipertregueme).

Të dyja këto ipoteza, Kodi i ynë i rregullon në mënyrë të njejtë simbas nenit 1112: pra kontraktimet e perfaqesuesit me vehten e vet dhe per interesë të vet sidhe kontraktimet e perfaqësuesit me vehten e vet dhe per interesë të nji të perfaqësuemi të dytë, nuk janë absolutisht të ndalueme: këta kontraktime lejohen kur prokura e atorizon shprehimisht përfaqësuesin me i bà. Por edhe kur mungon nji autorizim i shprehun i perfaqësuesit, akti nuk asht absolutisht nul por vetem i anulueshem e prandej mundet m'u vleftësue prej të perfaqësuemit tue u *radifikue*. Për ndej kontraktimi me vehten e vet e lidhë perfaqësuesin mbasi anulimi i aktit mund të kerkohet vetem prej të perfaqësuemit.

Paragrafi i dytë i nenit 1112 rezervon dispozitat e kunderta të ligjës dhe rregullat q'i perkasin tregtisë: kemi pasë rast me permendë ma siper shif Nr... ..) se në perfaqësimin ligjuer, sistemi i Kodit asht ndalimi i aktit, i tytorit etj. ., me kontraktue n'interesin e vet për sa i perket pasunis të mitunit etj. (shif nenet 356,281,1399).

Kontraktimi me vehtvete në këto raste as mund t'auto.izohet as të ratifikohet. (shif siper Nr . . . . . edhe pvr ndalimet e tjera).

Persa i perket rregullave të tregtis kemi dispoziten e nenit 506 simbas të cilës nen konditat e tregueme prej këtij neni, komsionari asht i le'uem me kontraktue me vehten e vet per llogarinë e komisiondhanësit, posë kur asht ndalue shprehimisht prej këtij. Me gjithë këte, sikurse kemi thanë edhe mi sipër (shif Nr . . . .), komisionari asht përfaqësues indirekt d. m. th. kontrakton n'emen të vet për llogarië të komisiondhanësit, e prandej kontraktimi i nenit 506 ka vetem analogji me kontraktimin me vetvehte.

98. Shkaqet e shuemjes të pushtëteve të perfaqësuesit

Shkaqet qi shuejnë pushtetet e perfaqësuesit janë të ndryshme:

1) Njani nga shkaqet e shuemjes asht likvidimi tanësuer i punëve per të cilat ishte dhanë prokura: keshtu, pushtetet e nji personi t'autorizuem me vehtësue nji pronë të caktueme, shuhen për mungesë objekti, po sa qi të blehet prona

2) Kur prokura asht dhanë *deri në nji datë të caktueme*, ose nen nji *kondi të zgjdhës*, kjo shuhet me të kalue afati ose me t'u realizue kondita. Në qoftë se, sikurse ngjanë gati gjithmonë, prokura asht e lidhun me nji raportë obligimi (porosi, kontratë pune, shoqni), duhet të pranojmë se prokura ka fuqi vetem per kohen sa vazhdon raporta obligimi dhe se shuhet me t'u shue porosia ose kontrata e punës, kjo rezulton drejtë për drejtë nga interpretimi i vullnetit t'atij qi ka dhanë prokuren. Veçanerisht pushtetet shuhen në rast revokimi të porosisë mbi të cilën bazohen ato pushtete, në rast prishjeje të kontratës së punë nga an'e pajtuesit në rast çartjeje të shoqënis mbi kerkimin nga shokët.

3) Prokura shuhet me *dorëhëqen* e perfaqesuesit të komunikume të perfaqësuemit. Porse në rast qi dorëhqia bahet pa kohë dhe i shkakton dam të perfaqësuemit, perfaqesuesi detyrohet me shperblye damet, posë kur provon se do t'ishte e pamundë shme me vazhdue perfaqësimin pa u damtue edhe av vetë (shif nenin 1708)

4) Nga neni 1109 rezulton se i perfaqësuemi ka të drejtë me *perkufizue* ose me *revokue* pushtetet q'i ka dhanë perfaqesuesit

E drejta e revokimit të pushteteve ka nji randësi të posaçme kur raporta obligimi qi ka per baze përfaqësimin (porosia kontrata e punës) vazhdon të qendrojë në fuqi. Nga nji herë i perfaqësuemi me gjithë se ka të drejtë me revokue pushtetet e perfaqësimit, nuk mundet edhe me suprimue njikohësisht raporten bazë p. sh. kontrata e punës nuk mundet me u zgidhë para kalimit të kohës së caktueme ose, kur nuk asht caktue nji kohë, para kalimit t'afatit të paralajmimit të caktuem prej ligjës ose prej zakonit (Neni 1635) pa pasë shkaqe qi gjykata i shef t'arësyeshme (neni 1636) · porse pushtetet qi mburojnë nga kontrata e punës mund të revokohen prej pajtuesit kurdoherë. Me gjithë këte revokimi i pushteteve perfaqësimi nuk i cenon të drejtat qi i vinë të të perfaqësuemit nga kontrata bazë, kështu i prepozuemi ose shegerti pushtetet e të cilit janë revokue para skadimit të kohës së pajtimit i konservon të drejtat q'i vijnë nga kontrata e punës sidomos të drejten e rogës (Nen i 1636 paragraf i fundit).

Revokimi sidhe perkufizimi i pushteteve janë deklarime vullneti q'i adresohen

perfaqësuesit (empfangsbeduerftig) dhe prodhojnë efektet qi kanë në qellim mbasi destinatari të marrë dijeni për to. Gjithëashtu revokimi ose përkufizimi i pushteteve për të pasë efekt kundrejt të tretëve, duhet të hyjë në dijeni edhe të ktyne : prandej përkufizimi ose revokimi i pushteteve nuk mund t'u kundrejtohet të tretëve të cilët në momentin e kontraktimit nuk e kanë dijtë as revokimin e asë perkufizimin.

Revokimi i pushteteve mund të jetë i shprehun ose *heshtësuer*, d. m. th mund të rezultojë edhe nga veprime të të perfaqësuemit të cilat tregojnë qarisht qellimin e këtij me ba revokimin: për shembell: i perfaqësuemi i kerkon perfaqësusit aktin qi konstaton pushtetet e ketij, ose i konferon pushtetet nji të treti (shif në rastin e perfaqësimit qi mburon nga porosia, nenin 1707 i cili disponon shprehimisht në këte kuptim), ose kryen vetë vepren qi ja kish ngarkue perfaqësuesit.

A mund *të hiqet dorë* nga e drejta e revokimit?. Ligja e ynë nuk i ka lejue perfaqësimet e parevokueshme, mbasi konferimin e nji të këtillë pushteti, perfaqësuesin e ka konsiderue shumë të rëzikëshem per të perfaqësuemin Vetem perjashtimisht ka proklamue se perfaqësimi nuk mund të revokohet nga i perfaqësuemi, kur pushtetet e perfaqësimit janë dhanë per eksekutim të nji obligimi qi i perfaqësuemi ka pasë kundrejt perfaqësuesit. Kjo ipotezë parashifet shprehimisht nga neni 1705 per rastin e pushteteve perfaqësimi qi mburojnë nga kontrata e porosis (e cila asht pothuei kurdoherë raporta juridike në të cilen pshtetet prokura); Prandej kur Bardhi asht autorizue prej Ziut me inkasue nji shumë prej Verdhit, të cilen ky ja ka pasë borxh Ziut, dhe njikohësisht asht autorizue Bardhi me e mbajtë shumen e inkasueme prej Verdhit per pagim të nji borxhi qi Ziu i ka Bardhit, perfaqësimi qi mburon nga kjo porosi nuk mund të revokohet prej Bardhit.

Me gjithë çka u tha siper, edhe jashtë rasteve të nenit 1705, i perfaqësuemi mundet me u obligue vleftësisht mos me ushtrue tagrin e revokimit per nji kohë të caktueme: ky obligim i të perfaqësuemit mundet edhe të forcohet me nji kusht ndeshkimuer Porse nji premtim kësodore nuk e pengon të perfaqësuemin m'e revokue prokuren, por e obligon vetem me çdamue perfaqësuesin per damet qi ky ka mujtë me psue nga revokimi i bam pa kohë ose pa shkaqe t'arësyeshme (shif nenin 1706).

5) Pushtetet e perfaqësimit shuhen gjithëashtu *me vdekjen* e të perfaqësuemit dhe nga disa ngjarje të tjera të cilave ligja u atribuon nji efekt analog me vdekjen: (ndalimi, paaftësimi, falimentimi ose insolvabiliteti (shif neni 1704); shperndarja ose heqja e personalitetit juridik nji korporate, shoqate ose nji shoqënie të regjistrueme në radhorin e shoqnive pranë Gjykatës së shkallës I.

Me gjithë këte nga aplikimi i nenit 1709 rezulton se kur i porosituni ka fillue eksekutimin e punës detyrohet m'e mbarue këte në rast qi vonesa përmban rrezik: Prandej në këte rast prokura e përfaqësuesit vazhdon edhe mbas vdekjes të të përfaqësuemit deri në mbarimin e punës.

Po ashtu si në rastin e revokimit prokura e dhanun n'interesin e përfaqësuesit (procurator in rem suam - shif nenin 1705) nuk shuhet me vdekjen (as me ngjarjet e tjeta qi kanë efekt analog me vdekjen) e të perfaqësuemit.

Nga dispozita e nenit 1710, sidhe nga neni 1109, rezulton se deri sa përfaqësuesi nuk i din shkaqet e shuemjes të pushteteve të tij (vdekje ose ngjarje analoge) këto pushtete konsiderohen se eksistojnë, posë rastit kur të tretët kanë pasë marrë dijeni për shuemjen e pushteteve.

Veprimet e bame prej përfaqësuesit në mirëbesim (mbasi vetëm ketë mbron

ligja) mbas vdekjes të të përfaqësuemit, me gjithë se bahen prej këtij n'emën të vdekunit, konsiderohen të bame n' emën të trashigimtarëve të këtij edhe sikur trashigimtarët të mos kenë as ma të voglën dijeni për eksistencën e përfaqësimit: të drejtat e fituemе prej përfaqësuesit shkojnë për dobi të trashigimit, obligimet e mbimarruna prej përfaqësuesit janë obligime të trashigimit.

Pushtetet e përfaqësimit shuhen gjithëashtu edhe me vdekjen e përfaqësuesit ose me ngjarjen e fakteve të cilave ligja u atribuon nji efekt analog me vdekjen. Me gjithë këte edhe në këtë rast gjen vend aplikimi dispozita e nenit 1705: kur pushtetet e përfaqësimit bazohen në nji porosi e cila asht dhanë për eksekutim të nji obligimi që ka pasë i përfaqësuemi kundrejt përfaqësuesit (in rem suam), vdekja e këtij të fundit nuk i shuen pushtetet e përfaqësimit të cilat kalojnë në duert e trashigimtarëve.

99. Këthimi i prokurës nga an' e përfaqësuesit (neni 1110).

Si konsekvencë akcesore e shuemjes të pushteteve neni 1110 detyron përfaqësuesin (ose trashigimtarët e këtij) me i këthye të të përfaqësuemit (ose trashigimtarëve ose përfaqësuesit ligjuer të tijt) aktin qi konstaton pushtetet e përfaqësimit. Ordinarisht obligimi i këthimit rezulton edhe nga raporta juridike mbi të cilën bazohet prokura, p. sh. nga porosia: simbas nenit 1698 i porosituni obligohet me i këthye porositësit gjithçka ka marrë qoftë nga ky qoftë nga të tretët në bazë të prokurës së tij e prandej edhe aktin e prokurës. Në bazë të nenit 1110, *ndalja* e titullit prej përfaqësuesit për sigurimin e kredive qi ka kundra të përfaqësuemit nuk asht e lejueme, mbasi nji ndalje e këtillë do të ishte e papajtueshme me rendin publik (Nji dispozitë identike me nenin 1110 përmban edhe neni 175 i Kodit Civil gjerman). I përfaqësuemi prandej ka të drejtë me reklamue këthimin e titullit qoftë nga përfaqësuesi qoftë nga çdo i tretë qi për çdo shkak mund t'a ketë në dorë atë titull. Porse kur prokura përmban edhe kushte të tjera qi interesojnë përfaqësuesin edhe mbas shuemjes të porosisë, i përfaqësuemi ka të drejtë me kërkue vetëm dorëzimin e titullit sa për t' anulue kushtin q' i konferon pushtet përfaqësuesit dhe detyrohet me ja këthye këtij rrishtas aktin. Nga nji herë i përfaqësuemi mund të ketë interesë me sigurue provën e pushteteve qi ka pasë: në këte rast ky mundet me i a dorëzue prokurën gjykatës me qellim qi t' i sigurohet prova e pushteteve qi ka pasë në konformitet me nenin 108 të shtojcës II të Procedurës Civile. Mbas sigurimit të kësaj prove akti i këthehet të përfaqësuemit. Natyrisht kjo mund të ngjajë për prokurat e bame me shkresë private, mbasi për aktet e marruna prej noterit, prova asht e sigurueme prej origjinalit të prokurës qi ndodhet n' arshivet e noterisë.

100. Mbrojtja e të tretëve në mirëbesim.

Pushtetet e përfaqësuesit munden m'u shue tanësisht ose pjesërisht (m'u perkufizue), pa e pasë marrë vesht këte shumje i treti qi kontrakton me përfaqësuesin. Në rastin e prokurës së mbrendëshme (d. m. th. asaj qi komunikohet të tretit prej përfaqësuesit shif Nr. 93) i treti në mirëbesim nuk asht parimisht i mbrojtun prej ligjës:

ky nuk ka asnji të drejtë rekurimi kundra të përfaqësuemit, vetëm mundet me kërkue prej përfaqësuesit të rremë shpërblimin e dameve qi pson nga moslidhja e kontratës (Neni 1111). Në rastin e përfaqësimit të jashtëm përkundrazi, i treti në mirëbesim asht i mbrojtun prej ligjës në disa raste edhe kundrejt të perfaqësuemit.

1) *Revokimi ose përkufizimi i pushteteve.* I perfaqësuemi nuk mund të ja kundrejtojë të tretit në mirëbesim revokimin ose përkufizimin e pushteteve q'i ka pasë dhanë përfaqësuesit, në qoftë se nuk ja u ka komunikue këtyne ate revokim oso përkufizim (neni 1109), natyrisht me konditë qi këto të mos e kenë marrë vesht revokimin ose përkufizimin, nga donji burim tjetër, pse po të provohet se të tretët kanë pasë dijeni, nuk janë ma në mirëbesim.

Revokimi asht nji deklarim vullneti i të përfaqësuemit i cili bahet me qellim qi t'i epet fund pushteteve të përfaqësuesit. Revokimi i pushteteve. sikurse kemi pa, mund të jetë konsekvencë e revokimit ose të denoncimit të porosisë, të kontratës së punës ose të shoqnis; shuemja e këtyne kontratave passjell nevojisht edhe rezimin e pushteteve të lidhuna me ato kontrata. Revokimi i pushteteve të përfaqësuesit mund të bahet edhe drejtë për drejtë pa prekë raportat obligimi në të cilat pshtetëshin ato pushtete (shif pas Nr. 12. 2). Njilloj ngjanë edhe për përkufizimin e pushteteve

Ligja nuk na e thotë qyshë duhet të bahet komunikimi i revokimit dhe i përkufizimit të pushteteve për të passjell efektet si ka në qellim, kundrejt të tretëve në mirëbesim. Neni 171 i Kodit Civil të Gjermanis lypë qi revokimi i pushteteve për të pasë efekt duhet të bahet po në ate formë në të cilën asht komunikue dhanja e pushteteve; edhe simbas Kodit t'onë revokimi mund të komunikohet në formën qi ka pasë qenë adoptue për komunikimin e pushteteve. Adoptimi i nji forme kësodore asht i rekomandueshëm pse e siguron ma mirë të përfaqësuemin; kundrejt pretendimeve të tretëve, se kanë qenë në mirëbesim, tue i lehtësue atij provimin e komunikimit; me gjithë këtë nuk asht e domosdoshme.

Kur pushtetet i janë njoftue veçanërisht nji të treti nji lajm analog asht i mjaftueshëm edhe për revokimin ose përkufizimin e tyne; në qoftë se i treti me fajin e vet nuk merr dijeni për këte lajmim ose e harron, nuk përfiton nga neni 1109 me gjithë se mund të jetë në mirëbesim

Kur njoftimi asht ba me paraqitjen e prokurës (shif sipër Nr. . . . . .) revokimi ose përkufizimi duhet t'u komunikohet të gjithë atyne personave të cileve u asht paraqit akti i prokurës; kur revokimi nuk i asht komunikue njanit prej tyne (p. sh për shka se i përfaqesuemi nuk ka dijtë se prokura i ka qenë tregue këtij personi), pushtetet përkundrejt këtij qëndrojnë deri sa i treti nuk e merr vesht nga ndonji anë tjetër revokimin. Kur dhanja e pushteteve asht komunikue me anë çpalljesh në fletore mjafton qi revokimi i tyne të çpallet po n'ato fletore. Pushtetet q'u janë njoftue të tretëve terthurazi me faktin e vuemjes të përfaqësuesit në dyqanin e të përfaqësuemit si shegert, i prepozuem etj. quhet se revokohen vleftësisht përkundrejt tyne me pushim efektiv të shegertis: porse në rast qi propozuesi vazhdon me e mbajtë të prepozuemin në lokalin e dyqanit të vet edhe mbas revokimit të pushteteve ay nuk mundet me i a kundrejtue të tretëvë ate revokim.

2) *Vdekja e të përfaqësuemit dhe ngjarjet analoge:*

Kur pushtetet shuhen për shkak të vdekjes të të përfaqësuemit ose të shkaqeve të tjera aqë vleftëse të nenit 1704, mirëbesimi i të tretëve nuk asht i mbrojtun si në rastet e nenit 1109; ligja i konsideron këto ngjarje si të dijtuna botnisht (notoires). Prandej i treti qi

kontrakton me përfaqësuesin mbas vdekjes, ndalimit, paaftësimit etj të të përfaqësuemit nuk lidhet vleftësisht me të përfaqësuemit as me trashigimtarët e këtij; ka vetëm të drejtë me kërkue nga përfaqësuesi shpërblimet për damin qi ka psue nga moslidhja e kontratës. Porse kjo vlen për rastin e keqbesimit të përfaqësuesit. Në rastin e kundert, d. m th. kur përfaqësuesi asht në mirë esim pse nuk i din shkaqet e shuemjes të pushteteve të tij, i treti *përfiton* nga mirëbesimi i përfaqësuesit; mirëbesimi i përfa ësuesit i vjen në ndihmë të tretit, sepse, si ur kemi pa, neni 1710 konsideron të vlefshme veprimet e përfaqësuesit të bame para se të këtë marrë vesht shkakun e shuemjes të puste eve të tij.

3) Mosinteresimi i të përfaqësuemit ose i trashigimtarëve të këtij me kërkue këthimin e aktit të prokurës së shueme me vdekje etj, mundet me shkaktue edhe përgjegjësin e tyne kundrejt të tretëve në mirëbesim përveç asaj q'i ngarkon ligja me ne min 1111 përfaqësuesit të rremë, kur ky mosinteresim të mund të konsiderohet si faj moskujdesj I përfaqësuemi ose trashigimtarët e këtij janë përgjegjës për ekvivalentin e interesës qi do të kishte pasë i treti mos me kontraktue (interesi negativ në bazë të *culpa in contrahendo* shif pas Nr.....)

Për eventualitetin e shumjes të pushteteve *me revokim* përkundrazi nuk mund të bahet fjalë për nji përgjegjësi kësodore mbasi në këte rast mosdijenia e revokimit nga të tretët me mirëbesim përfundon në lidhjen vleftësisht të kontratës midis këtij dhe të përfaqësuemit (Neni 1109) Gjithëashtu edhe mirëbesimi i përfaqësuesit përfundon në lidhjen e kontratës edhe në rastet e shuemjes të pushteteve për shkaqe të tjera (vdekje etj.) mbasi i treti me mirëbesim, me gjithë se në këto raste nuk përfiton nga mirëbesimi i vet, përfiton nga mirëbesimi i përfaqësuesit (neni 1710).

Prandej përgjegjësia eventuale si ma sipër e të përfaqësuemit kundrejt të tretit ka vend vetëm në rast keqbesimi të përfaqësuesit, pushtetet e të cilit janë shue me vdekjen e të përfaqësuemit ose nga nji ngjarje të barasueme me vdekjen për këte efekt.

101. Mbëkambësimi i përfaqësuesit nga an'e këtij.

Përgjithsisht, pushtetet e përfaqësuesit bazohen në besimin qi i përfaqësuemi ka në cilësinat personale të tij; prandej pushtetet në fjalë ordinarisht duhet t'ushtrohen personalisht prej përfaqësuesit pa mujtë ky me emnue nji tjetër në kambë të tij.

Përjashtimisht përfaqësuesi mundet me vue në kambë të tij nji tjetër veçanërisht në rastin kur asht i autorizuem prej të përfaqësuemit porositës me transferue porosinë në nji tjetër (neni 1700) Mbëkambësimi pra asht i lejuem vetëm kur prokura e lejon këte shprehimisht.

Mbëkambësimi nuk asht nji transferim pushtetesh por asht *nji prokurë e ré* qi përfaqësuesi i ep nji të treti në emën të të perfaqësuemit Nuk asht nji transferim pushtetesh sepse përfaqsuesi edhe mbasi ka emnue të tretin si përfaqësues të dytë, konservon edhe të drejtën e vet si përfaqësues, pose kur ka heqë dorë nga përfaqësimi ose kur pushtetet i janë dhanë nen kondi en zgidhëse qi do të marrin fund në rastin e mbëkambësimit Ordinarisht pushtetet e të mbëkambësimit nuk janë ma të gjana se ato të përfaqësuemit të parë; me gjithë këte, me qënë se mbëkambësimi nuk asht nji transferim pushtetesh, nuk i shtrohet rregulles *nemo plus juris in alium transfere potest quam ipse habeat* (askush nuk mundet me transferue në tjetrin tagre ma shum se sa

ka vetë) e prandej mund të ngjajë qi përfaqësuesi të jetë autorizue me emnue nji tjetër në kambë të vet dhe me i dhanë këtij të fundit pushtete ma të gjana se ato qi ka vetë.

I mbëkambësuemi (*Verdhi*) asht drejtë për drejtë përfaqësues i të përfaqësuemit origjinar (Bardhi) e jo i përfaqësuesit të parë (Ziut); prandej Verdhi *vepron* n'emën të Bardhit e jo n'emën *të* Ziut qi e ka mbëkambësue.

Pushteti i Verdhit me përfaqësue Bardhin mburon nga dy prokura: nga nën prokura e dhanun prej Ziut dhe nga prokura kryesore qi Bardhi i ka dhanë Ziut. Efektet e veprimeve të bame prej Verdhit shkojnë drejtë për drejtë në personin e Bardhit e jo në personin e Ziut.

Raporta obligimi në të cilën bazohet prokura e Verdhit (p. sh. Kontrata e porosis) mund të lidhet prej Ziut në dy mënyra: n'emën të Bardhit ose n'emën të vet (të Ziut) Në rastin e parë të drejtat dhe obligimet qi lindin nga kontrata e porosis lidhen midis Bardhit dhe Verdhit; në rastin e dytë përkundrazi Verdhi n'ushtrimin e pushteteve qi i janë konferue prej Ziut duhet t'i shtrohet instruksioneve të këtij të fundit, duhet t'i apë llogari dhe të kërkojë prej këtij rimbursimin e shpenzimeve të bame n'eksekutim të porosis.

Në rast qi koha e vazhdimit të pushteteve të Verdhit nuk asht përkufizue në kohën për sa vazhdojnë pushtetet e Ziut (qi asht autori i mbëkambësimit), qendrimi në fuqi i pushteteve të Verdhit nuk mvaret nga qendrimi i pushteteve të Ziut e prandej nuk shuhen me vdekjen e këtij të fundit. Revokimi i pushteteve bahet nga nji deklarim i Bardhit i drejtuem Verdhit mund të bahet edhe me deklarimin e Ziut, në rast qi prokura e këtij qendron ende në fuqi dhe pëtfshinë të drejtën e revokimit.

102. Prokura individuale ose solidare dhe prokura komune ose kolektive.

Kur pushteti me krye nji akt juridik i asht konferue shum personave, mund të kemi prokurë *individuale ose solidare*, kur secili përfaqësues mundet me veprue veçmas; ose mund të kemi prokurë *kolektive ose të bashkët*, kur të gjithë përfaqësuesat duhet të konkurrojnë në kryemjen e aktit juridik.

Lloji i prokurës (solidare apo kolektive) duhet të nxiret nga interpretimi i prokurës, e veçanërisht nga teksti i shkruem i saj, kur ka: kur secili nga përfaqësuesat ka marrë në dorëzim nji prokurë në të cilën nuk bahet fjalë fare për përfaqësuesat e tjerë, konsiderohet se prokura asht dhanë solidare e se prandej secili prej përfaqësuesave ka të drejtë me ba veçmas të gjitha veprimet; gjithëashtu konsiderohet e këtillë prokura kur me gjithë se në tekstin e saj shenohen të gjithë përfaqësuesat, nuk caktohen funksionet e tyne (Arg. neni 1673). Këtej rezulton se Kodi i ynë ka adoptue nji parim ma të përgjithëshëm: se prokura konsiderohet solidare deri sa të mos rezultojë e kunderta nga teksti i saj.

Kur rezulton se prokura asht kolektive d. m. th se i përfaqësuemi nuk u ka dhanë tager perfaqësuesave me veprue veçmas por së bashku me unanimitet ose me shumicë (shif nenin 1674), në këtë rast përfaqësuesat kolektiv, nuk mund të largohen nga ky urdhën i të përfaqësuemit

Përfaqësuesat kolektiv, nuk asht nevoja qi të veprojnë bashkarisht ose njikohë

sisht: por se akti i bam nuk passjell efektet qi ka në qellim veçse çprej momentit në të cilin përfaqësuesi ma i fundit ka ba deklarimin e vet.

Ligja nuk përmban ndonji dispozitë qi përfaqësuesat kolektiv të munden me i a konferue pushtetet e veta njani tjetrit pa autorizimin e të përfaqësuemit: heshtja e ligjës mbi këte pikë duhet t' interpretohet si ndalim; mbasi nji procedim kësodore do t' i bante të kotëta masat preventive qi ka marrë i përfaqësuemi tue emnue shum përfaqësues, dhe përveç kësaj do të bante të mundun qi *vetem njani* nga përfaqësuesat të vendosë definitivisht mbi punët e të përfaqësuemit, në kundërshtim me vullnetin e këtij.

Me gjithë këte në rast qi aktin e ka ba vetëm njani nga përfaqësuesat dhe përfaqësuesi tjetër e ratifikon këte, ratifikimi i përfaqësuesit të dytë e vleftëson veprimin e të parit; i përfaqësuemi nuk mund të damtohet në këte rast pse ratifikimi i përfaqësuesit të dytë përmban *vertetimin* e aktit të bam prej përfaqësuesit të parë. Asht i ndaluem pra vetëm konferimi preventiv i pushteteve nga nji përfaqësues kolektiv tek tjetri, e jo vertetimi i aktit të bam prej njanit nga përfaqësuesat prej përfaqësuesit tjetër *mbas bamje t' atij akti.*

Porse ndalimi i konferimit të pushteteve ka kuptim vetëm në rastin e përfaqësimit aktiv. Në rastin e përfaqësimit pasiv përkundrazi, jo vetëm qi nuk eksiston nji ndalim kësodore por nuk asht as nevoja qi të bahet ndonji konferim pushtetesh, mbasi përgjithësisht duhet të prezumohet se secili nga përfaqësuesat kolektiv, ka *individualisht* pushtetin e përfaqësimit pasiv: deklarimi i bam prej nji të treti vetëm njanit prej përfaqësuesave asht i mjaftueshem për të prodhue efektet juridike qi ka aftësi me prodhue qoftë në favor të të përfaqësuemit qoftë kundra këtij.

Kur i përfaqësuemi ka dhanë shum prokura individuale për kryemjen e nji lloj akti (për shembëll: për shitjen e nji shpie), mund të ngjajë qi akti të bahet shumë herë. Për shembëll të dy përfaqësuesat e Bardhit, *Ziu* dhe *Verdhi* ja kanë shitë shpien pamvarësisht njani prej tjetrit, i pari *Kuqit* dhe i dyti *Gjelbrit*: të dyja kontratat e lidhin të përfaqësuemin. Rregullisht shitja e bame ma përpara ose transkriptimi i bam ma përpara (kur objekti i shitjes asht nji pronë) asht ajo qi paravlen mbi tjetrën; porse edhe shitja e bame ma vonë në kundershtim me situatën e krijueme prej shitjes së maparëshme passjell përgjegjësin e të përfaqësuemit i cili detyrohet me i shpërblye blesit të dytë të gjitha damet.

Ky problem i komplikuem bahet edhe ma i komplikuem kur nuk mund të funksionojë kriteri i maparëshmënis d. m. th. kur të dyja shitjet janë ba njikohësisht.

Nga nji herë në zgidhjen e këtij problemi mund të na ndihmojnë parimet e mirëbesimit dhe ato të lajthimit.

103. Veprimet e bame prej vetë të përfaqësuemit.

Pushtetet e prokurës e lejojnë përfaqësuesin me krye akte juridike të cilat e lidhin të përfaqësuemin; porse i përfaqësuemi me gjith se i ka dhanë prokurë nji tjetri, mbetet i lirë me i ba edhe vetë këto akte, ose me ja konferue po këto pushtete personave të tjerë. Prandej pushtetet e konferueme nuk janë ekskluzive në kuptimin qi i përfaqësuemi e konservon të drejtën kurdoherë me ba edhe vetë gjithçka ka ngar-

kue të tjerët me bâ për te; këto pushtete nuk mund të bahen ekskluzive as me vullnetin e të përfaqësuemit seps- askush nuk mundet me renoncue nga fakulteti me veprue personalisht ; nji renoncim kësodore pengohet në rregullat e rendit publik. Gjith ashtu edhe në ·astin e eksistencës të nji përfaqësimi pasiv, të tretët nuk mund të nda lohen me i a adresue deklarimet e tyne drejtë për drejtë të përfaqësuemit ; nuk mund t'u hiqet të tretëve nji e drejtë e këtillë. Vetëm në rastin e propozimit të nji kontrate, sikurse kemi pa, propozuesi ka të drejtë me i imponue destinatarit me i a dhanë përgjegjen nji të treti tue deklarue në propozimin se ka me quejtë të vlefshëm vetëm pranimin qi ka me j-u njoftue prej përfaqësuesit të caktuem.

Në rast qi përfaqësuesi vepron vetë, mund të lindi konflikt midis veprimeve të tij dhe atyne të përfaqësue·it edhe në këte rast vlejnë të gjith ato qi kemi thanë ma sipër mbi konfliktin midis veprime·e të shum përfaqësuesave *individualë* (shif numrin e sipërm). Për të gjithë këtë kaptinë shif paragrafin 42 të Partie Générale t' Andreas v. Tuhr dhe de Ruggero Ist. vol. I paragraf 28)

KAPTINA III

PUSHTETI LIGJUER PËRFAQËSIMI

104. Ligja si burim i pushtete·ve përfaqësimi

Pushtetet përfaqësimi nuk burojnë gjithnji nga vullneti i të përfaqësuemit, i shprehun në prokuren; këto pushtete mund të rrjedhin edhe nga shum burime të tjera:

1) Vullneti i nji të treti asht njani nga këto burime. Kështu *de cujus - i* mundet me i emnue trashigimtarëve nji përfaqësues tue i vue këtyne nji eksekutor testamentar; prindi pasjetues ose gjyshi kanë të drejtë me i emnue të mitunit nji tutor (nenet 298 dhe 300). Nga nji herë vullneti i nji shumice i imponon nji përfaqësues pakicës: për shembëll: në bashkëzotënimin (neni 1028) në shoqënimet idraulike (neni 1008) etj.

2) Përfaqësimi i personave juridike (shoqënime dhe fondacione) regullohet nga statutet e tyne dhe nga ligja (neni 428). Drejtoria përfaqëson shoqaten (neni 434); ajo emnohet dhe revokohet prej Asamblés së përgjithëshme (neni 4·0). Përfaqësimi i korporatave ose i stabilimentave të së drejtës publike rregullohet prej së drejtës publike (neni 423); përsa u përket kumunikimeve shif nenin 498 të Shtojcës së II të Procedurës Civile.

Përfaqësue·it ligjorë ose statutorët të nji personi juridik quhen *organe* (nenet 413 dhe 414) tue u dallue këto me këte mënyrë nga përfaqësuesat të cilëve këto organe u kan konferue pushtetin me përfaqësue personin juridik. Organet dallohen nga përfaqësuesat e tjerë nga mënyra e emnimit t· tyne si dhe nga f·kti qi simbas nenit 414 ato obligojnë personin moral jo vetëm me aktet juridike të tyne por edhe me çdo veprim tjeter (veçanërisht me veprimet e paligjëshme të tyne. kurse, sikurse kemi pa (shif sipër Nr . . .), për veprime të paligjëshme nuk admetohet përfaqësim.

Aktet juridike të një organi rregullohen po nga ato dispozita që rregullojnë veprimet e përfaqësuesave ordinarë të tjerë.

3) Shpesh herë, pushteti përfaqësimi bazohet në një vendim t' autoritetit, kështu për shembëll pushtetet e tutorit të një të mituni. pështeten në një vendim të këshillit familjar ose të tytorisë (nenet 301.304).

Pushtetet e tutorit të një të ndaluemi, pështeten në vendimin e gjykatës (neni 383); gjithashtu, pushtetet e kujdestarit të trashigimit vakant (neni 706); pushtetet e përfaqësuesit t' emnuem për konservimin dhe administrimin eventual të pasunis të luej tështme të vdekunit në rast veçimi të kësaj pasunie nga ajo e trashigimtarit (neni 376 të Sht. Il të Procedurës Civile) etj Porse nuk kemi përfaqësim kurdoherë që për një person të pazotët ligja lypë ndërhyrje ose asistimin e një tjetri; kur bahet fjalë për persona pjesërisht të paaftë, vullneti i asistuesit nuk ze vendin e vullnetit të t'aistumit, porse bashkohet me këte vullnetin e fundit për të plotësue zotësin e mbetë të të paaftësuemit; prandej nuk asht përfaqësim asistimi i kujdestari të të paaftësuemit.

4) Pushtetet përfaqësimi nga njiherë rrjedhin drejtë për drejtë nga urdhëni i ligjës; kështu për shembëll pushteti i prindëve vi ushtrojnë pushtetin atnuer (neni 278); e drejta e administrimit të pasunis dotale nga an' e burrit (Neni 134 etj.

Të gjitha këto pushtete munden m' uquejt «*pushtete ligjore përfaqesimi*», tue u përfshi në këte rerm jo vetëm pushteti i akorduem drejtë për drejtë prej ligjës, por edhe çdo pushtet tjetër përfaqësimi që i nuk mburon drejt për drejtë nga vullneti i vetë të përfaqësuemit.

Qëllimi i përfaqësimit ligjuer ndryshon simbes rasteve. Tytoria veshtron eksklizivisht interesat e të mitunit ose të ndaluemit; pushteti i organeve sherben gjithëashtu eksekluzivisht interesat e personit juridik; po ashtu edhe pushteti atnuer, me gjith se këtij, qëllimi esencjal i shtrohet edhe një qëllimi tjetër, d.m.th. qëllimi i mbrojtjes edhe i interesave të prindëve vetë të cilët kanë të drejtën e uzufruktit mbi pasunin e fëmijës të tyne; administruesi i trashigimit vakant ruen interesat e trashigimtarit të panjoftun (neni 709).

Në rastet e tjera, përfaqësuesi ligjuer ka për qëllim ruejtjen e interesave *të tretëve;* kështu eksekutori testamentar shërben interesat e de-cujus-it në kryemjen e urdhnave të dhanuna prej tij; kuratori i falimentos kujdesohet për interesat e kreditorëve etj

Po ashtu si pushteti përfaqësimi që mburon nga prokura, edhe përfaqësuesi ligjuer krijon një raportë obligjimi midis përfaqësuesit dhe të përfaqësuemit; në bazë të kësaj raporte përfaqësuesi duhet t'ushtrojë pushtetin e vet në konformitet me urdhëe nat që ka marrë, e gjithëashtu ka të drejtë edhe në një shpërblim t' arsyetuem për mundimet që pson si edhe në rimbursimin e shpenzimeve që ban. Përsa i përket drejtoris së personave juridike shif nenet 430 dhe 434; përsa i përket atit që ushtron pushtetin atnuer shif nenin 281; përsa i përket tutorit shif nenet 333 e vijuesa dhe veçanërisht nenin 352.

Në mungesë dispozitash ligjore të posaçme, raport obligimi në të cilën pshtetet përfaqësimi ligjuer, çmohet si mbas rregullave të porosisë Porse me qenë se përfaqësimi ligjuer nuk pshtetet në vullnetin e të përfaqësuemit, përfaqësuesi nuk asht rregullisht i detyruem me ndjekë instruksionet e të përfaqësuemit: vetëm drejtoria asht e lidhun nga urdhënat e asamblesë së përgjithëshme të shoqatës. Përgjithësisht, abuzimi i pushtetev nga përfaqësuesi ligjuer passjell përgjegjësi vetëm kundrejt të përfaqësuemit, po ashtu

si në rastet e prokurës; Vetem përjashtimisht janë përgjegjës edhe kundrejt të tretëve si janë p. sh. organet e shoqnis anonime, posë shoqënisë edhe kundrejt kreditorëve të saj (neni 196 pr. i fundit i Kodit tregtar)

105. Lindja, shuemja dhe shtrijimi i pushtetit ligjuer përfaqësimi. Kontrakti me vetvehte. Nëvendësimi i humë përfaqësuesa Ekskluziviteti i pushtetit të përfaqësuesit ligjuer.

Në secilën rast të posaçme, lindja dhe shyemja e pushtetit ligjuer përfaqësimi rregullohet në mënyrë të ndryshme. Studimi i këtyne pikave nuk mund të bahet në këte vend, mbasi i përket të së drejtës personale, familjare të së drejtës tregtare etj. simbas llojit të përfaqësimit ligjuer.

Duhet të kemi parasyesh dallimin qi eksiston midis shuemjes të pushtetit përfaqësimi (p sh. shuemjen e pushtetit atnuer me madhori) nga rasti në të cilin pushtetet e përfaqësuesit kalojnë në nji tjeter person (p. sh. në nji tjeter tutor). Në këte rastin e fundit nuk kemi nj sukcedim në kuptimin juridik të fjalës mbasi tutori i rij nuk i heq të drejtat nga tutori i maparëshem

Pushteti ligjuer perfaqesimi mund të shtrihet në të tanë sferen juridike të të perfaqësuemit (drejtimi i shoqatës pushteti atnuer, tutoria) ose mund të jetë i perkufizuem vetem në nji qark punësh të caktuem (p. sh. eksekutuesi i vullneteve të mbrame të testatorit), ose edhe në nji punë të posaçme (p sh. perfaqësuesat *ad hoc*; mbi tutori perfaqëson të mitunin në punët në të cilat interesi i ketij asht në kundershtim me ate të turorit (neni 322); kujdestari i posaçem i nenit 281 pr. i fundit. Pushteti i tutorit dhe ay i atit nuk janë të perkufizueme: *ati* qi ushton pushtetin atnuer pa autorizimin e gjikatës të shkallës së parë nuk mundet me ba veprimet e permenduna në paragrafin e dyte të nenit 281, dhe pa autorizimin e gjyqtarit paqtues nuk mundet me ba veprimet e paragrafit III të këtij neni; tutori nuk mundet pa autorizimin e këshillit familjar me ba asnji nga veprimet e tregueme në nenin 352 dhe perveç kesaj edhe autorizimet e këshillit familjar per veprimet e perfshime në nenin 357 i shtrohen homologimit të gjykatës.

Po ashtu si prokura. pushteti ligjuer perfaqësimi nuk autorizon perfaqësuesin me kontraktueme vetvehte as n'interesin e vet as si perfaqësues i nji të treti (përfaqësimi dyfishuer). Persa i perket atit dhe tutorit pushteti i perfaqesimit asht edhe ma i perkufizuem në këte pikë pse keta nuk munden jo vetem me kontraktue me vetvehte, por as me nji të tretë kur eksiston nji konflikt interesash i çfarëdolloji midis perfaqësuesit dhe të perfaqësuemit (shif mbi disa ndalime të këtij lloji siper Nr . . . .).

Perfaqësuesi ligjuer nuk mundet *me nevendësue* nji tjeter perfaqësues per gjerimin e të gjithë punëve qi ka mbi vehte, porse mundet vetem per disa punë të caktueme p. sh; per ndj-kjen e nji padie (procurator ad litem), per gjerimin e nji prone ose per drejtimin e nji tregtie ose industrie. Nji e drejtë e këtillë nuk mund t'i mohohet perfaqësuesit ligjuer sepse nuk mundet ligja me obligue per shemebll nji tutor me ba ay vetë ato punë të cilat supozojnë njoftëmënina teknike të posaçme, ose qi po të bahet vetë prej tutorit do të ja okupojshin të tanë kohen tue mos i lanë kohë këtij

t'interesohet per punët e veta. Prokura e dhanun nga perfaqësuesi ligjuer nuk shuhet me shuemjen e pushteteve perfaqesimi të perfaqësuesit ligjuer por vetem per ndonji nga shkaqet e nenit 1704.

Kur kemi *shume* perfaqësuesa ligjorë ordinarisht këta veprojnë së bashku p. sh. shumë eksekutorë testamentarë: këta mund të veprojnë veçmas vetem në mungesen e tjerëve, por janë kurdoherë solidarisht të detyruem me dhanë ll gari per sendet e lujetëshme q'u janë mbesue, posë kur testatori ja u ka nda detyrat dhe secili prej tyne ka qendrue në kufinjtë e detyrave të ngarkueme (neni 638). Kur drejtoria e shoqatës perbahet prej shum anëtarëve në mungesë d spozitash ligjore qi urdhënojnë shprehimisht nji veprim të ba hket t'aplikohet me analogji sistemi i adoptuem prej nenit 432 per mbledhjen e pergjithshme të shoqatës, tue admetue se pushteti perfaqësimi mund t'ushtrohet prej shumicës të drejtorave qi ndodhen gati. Persa i perket perfaqësimit pasiv, kur kemi shumë perfaqësuesa ligjorë, duhet të pranojmë se perfaqësimi në fjalë i perket sesilit prej tyne individualisht, mbasi mirëvajtja e marrëdhanjeve tregtare imponon nji zgidhje kësodore (solucion i doktrinës helvetiane).

Kur se prokura nuk asht ekskluzive pse i perfaqësuemi asht kurdoherë i lirë me ba edhe vetë gjithçka ka ngargue me ba perfaqësuesin, pushteti perfaqësimi ligjuer perkundrazi asht pergjithësisht *ekskluziv*; i përfaqësuemi nuk mundet me ba vetë veprimet qi ka të drejtë me ba perfaqësuesi. Ky karakter i posaçem i perfaqesimit ligjuer pshtetet qoftë në pazotësin e të perfaqësuemit qoftë në faktin qi i perfaqësuemi asht privue nga e drejta e administrimit të disa pjesave pasunie (trashigimi, masa e falimentit).

(Shif p:r këte kaptinë V. Tuhr loc. cit. paragraf 43 - De Ruggero loc cit.)

KAPTINA IV.

EFEKTET E PËRFAQËSIMIT

106. Veprime të bame n'emen të të perfaqësuemit; veprime të bame pa u njoftue cilësia perfaqësuesi (perfaqësimi i terthortë ose indirekt).

I. Simbas nenit 1105 perfaqësuesi duhet të veprojë *n'emën* të të perfaqësuemit; d. m. th. me rastin e deklarimit të vullnetit të vet, duhet të bajë të dijtun qellimin qi ka veprimi i bam prej tij të pasjelli efektet e tija jo per vehte, por per nji tjeter person. Perfaqësuesi duhet të veprojë sheshazi per të perfaqësuemit (offenes Handeln des Vertreters i Gjermanëve). Veprimi i ban prej perfaqësuesit n'emen të të perfaqësuemit bahet ose tue permendë shprehimisht ket të fundit ose me çdo mënyrë tjeter nga e cila të rezultojë veprimi n'emen të tjetrit; si ngjanë p. sh. kur eksekutori testamentar ose administruesi i falimentit veprojnë me këte cilësi. Raporta perfaqësimi mund të rezultojë heshtesisht nga cirkonstancat; p. sh. nga perdorimi i nji formusimi

lari në të zilin i perfaqësuemi shenohet si anë kontraktuese, ose nga pozita e perfaqësuesit i cili ndodhet i lidhun me të perfaqësuamin me nji raportë qi dihet prej anës tjeter në bazë të cilës raportë i pari detyrohet me ba nji akt juridik jo për vehten tij por per nji tjeter (per të perfaqësuemin). Nji deklarim vullneti i bam prej administruesit të nji pasunie per të zotin kesaj duhet në rast dyshimi të konsiderohet se asht ba n'emen te zotit të pasunisë; kur i prepozuemi ose shegerti don me lidhë per llogari të veten nji kontratë qi perfshihet në qarkun e punëve të prepozuesit të tij, duhet t'j·a njoftojë në mënyrë të qartë anës tjeter këte qellim

Kur kontrata definitive bazohet në nji kontratë preliminare (premtim kontrate e nenit 1100), supozohet ordinarisht se kontrata definitive bahet n'emen po t'atij personi n'emnin e të cilit ka qenë lidhë kontrata preliminare.

Nuk ka nevojë qi perfaqësuesi dhe i treti të dijnë se n'emen të kujt lidhet kontrata; kështu mundet me u kontraktue n'emen të zotnuesit të nji sendi pa dijtë cili asht ay zotnues (kontraktime per llogari t'atij q'i perket, të cilat bahen shpesh në sigurimet e plaçkave dhe parashifen shprehimisht prej Kodit tregtar shif nenin 592).

Kur nji i tretë kontrakton me nji të prepozuem, p. sh. me nji shofer pa hetue se në shërbimin e kujt asht ay shofer, ay kontrakton me prepozuesin pa e njoftun. Mundet gjithëashtu m'u perfaqësue nji person qi nuk eksiston endè (p. sh nji shoqni anonime per t'u themelue) ose nji person të cilin perfaqësuesi ka me e tregue mbas lidhjes të kontratës. Perfaqësuesi mundet më tregue si kontrakues nji person i cili nuk e ka autorizue me e zbulue para se të lidhet kontrata; kur i treti pranon me kontraktue me nji person të panjoftun të cilin perfaqësuesi ka me e tregue mbas lidhjes të kontratës, asht indiferent fakti qi tregimi i kontraktuesit të bahet perpara lidhjes të kontratës ose ma vonë.

Kur perfaqësuesi lidhë n'emnin e vet nji kontratë, ndodhemi perpara rastit të përfaqësimit të terthortë ose indirekt; të drejtat dhe detyrat qi rjedhin nga kontrata lindin në personin e perfaqësuesit dhe nuk mund t'i transferohen të perfaqësuemit veçse me cedim kredie ose mbimarrje dete. Prandej kur Bardhi blen nji gja per llognrin e Ziut, por n'emen të vet, ana tjeter lidhet kontraktualisht vetem kundrejt Bardhit e nuk ka të bajë fare me Ziun.

107. Randësia e personit të perfaqësuesit per vleftesin e aktit.

Me qenë se autori i aktit juridik asht perfaqësuesi (dhe se vetem efektet e ketij akti shkojnë ne personin e të perfaqësuemit), parimisht, vetem personi i përfaqësuesit merret parasyesh për vleftësin e aktit

I *Fuqia mendore çmuese* e përfaqësuesit asht pra e nevojshme. I perfaqësuemi perkundrazi mund të mos e ketë këtë fuqi mendore çmuese, dhe në disa raste nuk e ka efektivisht (si ngjan në shumicen ma të madhe të rasteve perfaqësimi ligjuer). Një person të cilit i mongon fuqia mendore çmuese nuk mund të prodhojë efekte juridike as per vehte as per të tjerët.

Me gjithë këte, nuk asht nevoja qi perfaqësuesi të ketë zotësin ligjore të plotë; nuk asht nevojë qi ky të këte zotësin me u obligue por mjafton qi të ketë zotë-

sin me perfaqësue të tjerët simbas ligjës dhe veprimi qi kryen të mos jetë i ndaluem për të perfaqësuemin (Neni 1106 pr. I).

Pra të mitunit, të ndaluemit dhe të paaftësuemit munden me veprue me cilesi perfaqësuesi, në rast qi i perfaqësuemi e shef t'arsyeshme me u konferue atyne pushtete perfaqësimi.

Përfaqësuesi pra të cilit i muugon zotësia ligjore e plotët e lidhë të përfaqësuemin vleftësisht, po me gjithë këte ay vetë nuk obligohet kundrej të përfaqësuemit veçse *për sa* mund t'obligohet si i pazoti (neni 1694).

Zgidhja si ma sipër e Kodit t'onë asht fare e drejtë dhe e arësyeshme dhe në harmoni me qëllimin qi ka pasë ligjëvuesi në përkufizimet e zotësies ligjorë të mitunve dhe të ndaluemve; efektiviskt përkufizimi i zotësis ligjore nuk ka për qëllim veçse mprojtjen e të mitunve dhe të ndaluemve; prandej përkufizimet në fjalë duhet të mos eksistojnë kur këto persona veprojnë si përfaqësuesa dhe nga ky shkak nuk mund të cenohen nga efektet e veprimeve të tyne.

2) Kontrata quhet e lidhun *midis prezenteve* kur përfaqësuesi dhe ana tjetër ndodhen në nji vend.

3) Akordi ose *hiri* i lypun për vleftësini e kontratës rezulton nga kryqëzimi i vullneteve të përfaqësuesit dhe të tretit. Gjithashtu kontrata interpretohet simbas pikëpamjes në të cilen asht vue përfaqësuesi; deklarimet e adresueme prej anës tjeter përfaqësuesit kanë ate kuptim qi përfaqsuesi (e jo i përfaqsuemi), duhej t'i atribuonte simbes cirkonstancave të dijtuna prej tij. Prandej kontrata asht nul për shkak simulimi, kur përfaqësuesi, i marun vesht me anën tjetër, ka dashtë me lidhë nji kontratë vetëm për dukje; për ushtrimin e padiës për këthim simbas nenit 1102 parag. II merret parasyesh qëllimi i përfaqësuesit e jo ay i të përfaqësuemit.

4) Përsa i përket *veseve të vullnetit* merret gjithashtu pnrasyesh personi i përfaqësuesit; në qoftë se përfaqësuesi asht viktimë e nji lajthimi thelbsuer, në qoftë se asht shtye me kontraktue nga dheli ose nen shtypjen e nji dhune, kontrata nuk e obligon të përfaqësuemin sado qi ky nuk ka qenë vetë viktimë e lajthimit, të dhelit dhe të dhunës. Simbas nenit 1106 pr. II: «në qoftë se vullneti i përfaqësuesit asht i vesuem, veprimi asht i anulueshëm në dobi të përfaqësuemit».

Për vehtësimin e zotënimit asht deciziv mirëbesimi i përfaqësuesit (Neni 1065), po ashtu si në rastin e pagimit të kredies në duert e ceduesit para njoftimit të cedimit (Neni 1313). Shitësi nuk detyrohet me garantim kur përfaqësuesi qi blenë dinte ose mund të zbulonte lehtësisht veset e sendit të shitun (Neni 1433) etj.

Kur nji person ka shumë përfaqësuesa, merren parasyesh vetëm veset e vullnetit të përfaqësuesit qi ka lidhë aktin dhe dijenia vetëm e këtij mbi faktet qi dinte ose mund të zbulonte lehtësisht; në përfaqsimin kolektiv përkundrazi mjafton qi të jetë i vesuem vetëm vullneti i njanit prej përfaqësuesave, ose qi vetëm njani prej këtyne të mos dinte dhe të mos mund të zbulonte faktet qi kanë randësi për determinimin e vullnetit.

Lajthimi, dheli dhe dhuna nga të cilat ka psue i përfaqësuemi munden vetëm ma përfu due në çfleftësimin e dhanjes së pushteteve, sikurse kemi pa ma sipër (shif Nr. . . . . .) Asht e drejtë që kur vesi asht në vullnetin e të përfaqësuemit, kontrata të mos mund t'atakohet kundra të tretit i cili ka kont aktue me përfaqësuesin dhe nuk ka pasë fare dijeni për eksistimin e vesit në personin e të përfaqësuemit, posë rastit

kur përfaqësuesi nuk ka ba gja tjeter veçse me çfaqë vullnetin e të përfaqësuemit i cili i ka dhanë porosi për me i a njoftue të tretit ate vullnet (Neni 1106 pr. III) Porse në këte rastin e fundit përfaqësuesi merr fytyren e nji lajmësi të fjeshtë (nuncius - shif siper Nr. . . . .).

Veçanrisht në përfaqësimin ligjuer vullneti i të përfaqësuemit zakonisht nuk lor asnji rol. Njilloj ngjan edhe në rastin e prokurës kur i përfaqësuemi e ka lanë të lirë përfaqësuesin me krye të gjitha ato veprime qi shef t'arsyeshme

Me gjithë çka u tha sipër, nga njiherë konferuesi i pushteteve mundet me marrë pjesë terthurazi në lidhjen e kontratës tue i dhanë përfaqësuesit disa *instruksione* p. sh; tue i urdhënue përfaqësuesit me blë nji send të caktuem; në këte rast faktet qi din dhe qi don i përfaqësuemi nuk mund të jenë indiferente, dhe mosdijenia e përfaqësuesit nuk mund të sjellë dobi për të përfaqësuemin kur ky i dinte ose duhej t'i dinte disa cirkonstanca me randësi. Kështu transferimi i zotnimit nuk realizohet simbas nenit 1065 edhe sikur përfaqësuesi të jetë në mirëbesim, kur ky vepron në bazë t'instruksioneve të posaçme të nji të përfaqësuemi qi ndodhet në keqbesim ; përndryshej do të mujshin fare lehtë me i shpëtue konditës të mirëbesimit tue ngarkue nji përfaqësues me na blë sendin, në vend qi t' bajnë vetë. Gjithashtu edhe në rast lajthimi të përfaqësuesit, i përfaqësuemi obligohet kur ky në momentin e dhanjes t' instruksioneve, kishte marrë vesht fare mirë se përfaqësuesi i kishte kuptue keq disa cirkonstanca.

Ma përgjithësisht mund të thomi se lajthimi i përfaqësuesit nuk e shpëton të përfaqsuemin kurdoherë qi ky tue e kuptue lajthimin qyshë ma parë ka dashtë me përfitue, ose kur ka kontribue vetë në shtimjen e përfaqësuesit në lajthim.

5) Kontratën e lidhe përfaqësuesi : prandej ky nuk asht i tretë. Për këte arësye simbas nenit 1096, njana nga palët mundet me atakue kontratën për shkak dheli, kur përfaqësuesi i anës tjeter ka përdorë dredhina ose ka dijtë dredhinat e përdoruna prej nji të treti.

6) Kur veprimi juridik qi ban përfaqësuesi n' emen të përfaqsuemit i shtrohe nji *forme* të posaçme, përfaqësuesi asht i detyruem me e respektue këte formë. Prandej në formen shkresnore akti duhet të nenshkruhet prej përfaqësuesit me doren e vet n'emen të të përfaqësuemit. Përfaqësuesi duhet të nenshkruhet me emnin e vet e jo me ate të përfaqësuemit; nenshkrimi me cilësi përfaqësuesi duhet të rezultojë nga nji shtesë pranë nenshkrimit ku tregohet kjo cilësi, ose nga vetë teksti i aktit.

Kur përfaqësuesi nuk din ose nuk mundet me nenshkrue, natyrisht akti nuk mund të lidhet me shkresë private, por nevojitet akti notarial.

108. Randësia e personit të të përfaqësuemit për efektet e aktit të bam prej përfaqësuesit

Efektet e nji akti juridik të kryem prej përfaqësuesit brenda kufinjve të pushteteve të tij dhe n' emën të të përfaqësuemit lejnë në person-in dhe në sferën juridike të këtij të fundit; prandej çmimi i këtyne efekteve bahet tue u pasë parasyshë personi i të përfaqësuemit.

1) I përfaqësuemi duhet të kete *gëzimin e të drejtave civile*; I përfaqësueim

duhet të realizojë në personin e vet konditat e të cilave i nenshtrohet lindja e së drej tës së krijueme prej përfaqësuesit. Perfaqësuesi nuk mundet me kushtetue të drejta ose obligime p'r nji person qi nuk eksiston ose qi nuk asht ende i caktuem. Në të kë'illa raste mund të krijohen vetëm të drejta ekspektative (Anwartschaften). Me qenë se nji person i paqenë dhe i pacaktuem ende nuk mundet ordinarisht m'u përfaqësue, e drejta espektative e këtij konsiston në këte që, mbas krijimit ose caktimit per soni në fjalë mundet me ratifikue aktin juridik të përfaqësuesit dhe me këte ratifikim me krijue të drejtat dhe obligimet e parapame. Vetëm përjashtimisht mund të përfa qësohet nji person vetëm i xanun, simbas nenit 292 për këte person emnohet nji kuj destar ba'u (*curator ventris*); veprimet e këtij kujdestari passjellin për fëmijën të drejta dhe obligime në qoftë se ajo lindë e giallë dhe e jetueshme dhe çprej momentit të lindies.

2) Veprimet disponimi të përfaqësuesit nuk kan efekt veçse kur dhe përsa përfshihen brenda kufinjve të *pushteteve disponimi* të të përfaqësuemit. Vepri i pra qi kryen përfaqësuesi nuk duhet të jetë i ndaluem për të përfaqësuemin (Neni 1106 pr. I). Veprimet e përfaqësuesit ngelin pa efekt kur e drejta mbi të cilën bahen ato veprime nuk i përket ma të përfaqësuemit ose kur pushteti me disponue i të përfaqësuemit asht i përkufizuem. Kështu përfaqësuesi i trashigimtarit nuk mun'et me disponue sendet e trashigimit në rast qi *de cujus i* ka emnue nji eksekutor testamentar Përkundrazi përfaqësuesat e autorizuem me administrue pasunina të posaçme, pamvarësisht nga vullneti i titularëve të këtyne pasunive (p. sh. administruesi i falimentit ose eksekutori testamentar) munden me ba vetë disa akte disponimi të cilat vetë titulari i së drejtës nuk do të mujte m'i ba.

3) Efektet e nji veprimi të përfaqësuesit lindin në personin e të përfaqësuemit *drejtë per drejte*, pa kalue nëpër personin e përfaqësuesit (Neni 1105). Në rast vehtësimi të nji të drejte me anën e përfaqësuesit, i përfaqësuemi nuk i heq të drejtat nga përfaqësuesi, por nga i treti qi jeterson atë të drejtë. Në jetersimet e bame me anë përfaqësuesi, vehtësuesi nuk i heq të drejtat nga përfaqësuesi por nga i përfaqë suemi.

4) Në parim i përfaqësuemi asht përgjegjës me të gjith pasunin e vet për obligimet e kontraktueme prej përfaqësuesit, posë kur vetë pushteti përfaqësimi nuk e autorizon përfaqësuesin me mbimarrë veçse nji përgjegjësi të kufizueme. Kështu për shembëll administruesi i falimentos dhe eksekutori testamentar nuk mund t'obligojnë të falimentuemin ose trashigimtarin tej masës falimentare ose tej pasunis trashigimtare.

5) *Te gjitha* efektet e aktit lindin në personin e të përfaqësuemit: prandej jo vetëm ato efekte qi rezultojnë drejtë për drejtë nga përmbajtja e deklarimit të vullnetit por edhe *efektet akcesore* qi shoqnojnë vetëvetiu rezultatin e dashtun prej palë ve pa qenë nevojë qi këto të duhen shprehimisht. Kështu kur për shembëll nji person shet nji gjâ n'emën të *Bardhit*, ky i fundit merr përsipër jo vetëm obligimet qi son shet nji gjâ n'emën të *Bardhit*, ky i fundit merr përsipër jo vetëm obligimet qi rrjedhin nga neni 1390, por edhe obligimin e garantimit të blesit për eviksionin (për veset juridike) ose për të mbetat e sendit të shitun (veset materiale). Në qoftë së vullneti i përfaqësuesit asht i cenuem nga ndonji ves, vetëm i përfaqësuemi ka të drejtë me atakue aktin e lidhun; gjithashtu edhe e drejta e atakimit t'aktit qi ka ana tjetër ushtrohet kundra të përfaqësuemit e jo kundra përfaqësuesit.

Po ashtu në personin e të përfaqësuemit lindin edhe efektet e destinueme me zanë vendin e efekteve qi kanë pasë palët në qëllim, në rastet e çvleftësimit ose t'

anulimit t' aktit. Kështu nji pagim ose n'i dhanje pa shkak qi bahet; prej përfaqësuesit ose qi i bahet përfaqësuesit passjell detyrimin e të përfaqësuemit me këthye çka ka marrë pa shkak, ose me kërkue çka ka pague pa qenë i detyruem (Nenet, 1141 e vijuesa, Neni 1148)

6) Kur nji person vepron si përfaqësues i *shumë personave*, linde problemi në se të perfaqësuemit bahen kreditorë ose debitorë solidarë, ose jo. Ky problem duhet të zgidhet në konformitet me dispozitat e neneve 1203 e vijuesa të Kodit Civil.

Aktet juridike të bame prej perfaqësuesit n'emën të të perfaqësuemit brenda kufinjëve të pushteteve të veta, nuk e prekin me asnji mënyrë sferen juridike të këtij. Perfaqësuesi *nuk fiton asnji të drejtë* nga akti i lidhun prej tij me cilësi perfaqësuesi, posë kur ky kontrakton në favorin e vet simbas nenit 1120. Në këte rastin e fundit *Bardhi* si perfaqësues i *Ziut* n'emën të këtij të fundit kontrakton me anën tjetër në favorin e vet: me gjithë këte asht fare i jashtëzakonëshem nji pushtet i këtillë, mbasi asht fare e jashtërendëshme nji prokurë q'i ep perfaqësuesit të këtilla pushtete.

Perfaqësuesi gjithëashtu *nuk mbimerr asnji obligim* kundrejt kreditorit, posë kur asht ba garant për obligimin e të perfaqësuemit. Kundrejt të perfaqësuemit përkundrazi perfaqësuesi asht i obliguem për eksekutimin e porosis brenda kufinjve të zotsis së tij (shif nenin 1694)

KAPTINA V.

PERFAQËSIMI PA PUSHTETE

109 Efektet e perfaqësimit pa pushtete kundrejt të perfaqësuemit

Aktet juridike të perfaqësuesit nuk kanë asnji efekt direkt as në favor as kundra të perfaqësuemit kur perfaqësuesi vepron pa pushtet perfaqësimi, d. m. th. pa pasë marrë kurr pushtete ose tue i kapercye këto ose mbasi këto pushtete kan pasë qenë shue *perkundrejt anes tjeter* (shif nenin 1109).

Kur perfaqësuesi ka kapërcye kufinjt e pushteteve në disa raste në konformitet me rregullat e mirëbesimit, kontrata bahet e vlefshme; Kjo ngjanë kur p. sh. perfaqësuesi ishte i autorizuem me ble nji gja për 20 franga dhe tue kapërcye kufinjt paguen për te 25 franga; në qoftë se shitësi e merr vesht këte kapercim të pushteteve dhe knaqet me 20 franga, i perfaqësuemi në këte rast nuk kishte me mujtë me refuzue ratifikimin e aktit pse nji refuzim i këtillë do t'ishte përdorimi i nji tagri në kundershtim me rregullat e mirëbesimit dhe kalimi i kufinjve të mirëbesimit asht veprim i ndaluem prej paragrafit III të nenit 1149. Natyrisht pranimi i 20 frangave prej shitesit duhet të të bahet pora se i perfaqësuesmi të ketë refuzue ratifikimin e jo mbrapa, sepse refuzimi i ratifikimit cenon rregullat e mirëbesimit vetëm mbasi shitësi asht deklarue gati me shtî kontratën brenda kufinjve të perfaqësimit.

Perfaqësuesi qi kontrakton pa pushtete mundet qi vepron n'eksekutim të nji

porosie (e cila nuk përban edhe perfaqësimin — shif sipër Nr. . . .) ose si gjerues punësh (Nenet 1136 e vijues).

Vetëm *ne nji* rast perfaqësuesi pa pushtete mundet me krye nji akt juridik qi ka efekt të pandërmjetëm për të perfaqësuemin, pa pasë nevojë qi ky t'a ratifikojë: ky asht eksekutimi i nji obligimi të të perfaqësuemit (Neni 2245).

110. Ratifikimi i të perfaqësuemit

Nji kontratë që lidhet papushtet perfaqësimi e lidhë të perfaqësuemin kur ky e *ratifikon* (Neni 1140, shif dhe nenin 1112 i cili përmendë shprehimisht ratifikimin e të perfaqësuemit për rastinu e parapam n'atë nen).

Deri sa i perfaqësuemi nuk ka vendosë në se e ratifikon ose jo kontratën, kjo mbetet pezull.

Ratifikimi (dhe refuzimi i ratifikimi) asht nji akt juridik i njianëshëm, i cili po ashtu si prokura (shif sipër Nr. 6) mund t'i adresohet përfaqësuesit; ose edhe të tretit me të cilin përfaqësuesi ka kontraktue. Ratifikimi ordinarisht nuk i shtrohet ndonji forme të posaçme po ashtu si edhe dhanja e prokurës. Përjashtimisht kërkohet nji ratifikim me akt publik ose me shkresë private në të gjitha ato raste në të cilat nji formë kësodore lypet për prokuren (Arg. neni 1108) Jashtë këtij rasti ratifikimi mund të rezultojë edhe në formë heshtësore kurdoherë qi sjellja e të përfaqësuemit mund t'interpretohet si nji aderim i kontratës së lidhun prej përfaqësuesit.

Ratifikimi ka nji fuqi ma të madhe se sa vetë dhanja e prokurës, pse *krijon* nji raportë kontraktuale, d.m.th. asht ushtrimi i nji të drejte; formuese (Gestaltungsrecht shif pas Nr. . . . . .) po si pranimi i propozimit të kontratës dhe si lajmimi i paragrafit III të nenit 1077, kurse konferimi i pushteteve asht vetëm nji konditë parapiake e lidhjes të kontratës. Po ashtu si të gjitha deklarimet formuese (krijuese) të drejtash ratifikimi asht i parevokueshem dhe ka fuqi retroaktive, d.m.th. i sjell efektet ex tunc (në kohen e lidhjes të kontratës prej përfaqësuesit pa pushtete). Ratifikimi nuk mund të revokohet as me pëlqimin e anës tjetër; me gjithë këte palët janë të lira me lidhë nji kontratë të ré qi ka për objekt aeulimin ex nunc të kontratës së ratifikueme Kontrata mund të ratifikohet vetëm ashtu si ashtë lidhë, pa i-u ba asnji modifikim ose kufizim. Ratifikimund të epet edhe vetëm për njanen nga shumë kontratat e lidhuna prej përfaqësuesit; me gjith këte kur të gjitha këto kontrata janë lidhë po me nji person, ratifikimi duhet të bahet të gjitha, në rast qi rezulton se ana tjetër nuk do t'i kishte lidhë ato kontrata njanën pa tjetren.

Ratifikimi ose refuzimi i këtij asht lanë në çmimin e lirë të të përfaqësuemit. Me gjithë këte në rast refuzimi të ratifikimit, përfaqësuesi qi ka ba nji administrim të mirë, mundet me i u këthye perfaqësuesit për m'u shpërblye nga damet qi ka psue nga përgjegjësia q'i asht ngarkue simbas nenit 1111 për shkak të moslidhjes të kontratës.

Sa asht pezull kontrata i treti asht *i lidhun* nga kjo. Ky nuk mundet m'u tërheqë veçse kur ja ka rezervue vehtes *kete* të drejtë Ligja nuk cakton kohen sa duhet të vazhdojë pezullimi; palët mundet m'e caktue këte kohë tue stipulue qi qedrimi në fuqi i kontratës i nenshtrohet ratifikimi të të përfaqësuemit brenda nji afati të

caktuem. Me gjith këte edhe në mungesën e nji s'ipulimi kësodore, duhet të pranojmë se i treti nuk mund të lihet i lidhur për të gjithë jeten. I përfaqësuemi asht i detyruem me e çfaqë vullnetin e vet mbi ratifikimin ose jo të kontratës së lidhun prej përfaqësuesit brenda nji afati të arësyeshëm Prandej n'analogji me paragrafin II të nenit 1192 përfaqësuesi dhe i treti munden me detyrue të përfaqësuemin me u deklarue mbrenda nji afati të çaktuem prej gjykatës në se e ratifikon ose jo kontratën; mos-bamja e këtij deklarimi brenda atij afati passjell kuptimin e refuzimit të ratifikimit.

Kur përfaqësuesi pa pushtete e vehtëson mbas lidhjes të kontratës me të tretin të drejten qi ka disponue ose kur bahet trashigimtar i të përfaqësuemit kontrat e lidhun prej tij vleftësohet vetiu pa pasë nevojë per ratifikim

III. Efektet e refuzimit të ratifikimit.

Simbas nenit 1111 ay qi ka kontraktue si përfaqësues pa e pasë këte cilësi asht pergjegjës per damin të cilin i treti kontraktues me mirëbesim ka psue nga moslidhja e kontratës *(interesi negativ)*: Përfaqësuesi nuk shpeton nga kjo pergjegjësi edhe sikur të mos ketë dijtë se nuk ka pasë përfaqësim të rregullshem (ky asht nji nga rastet e pergjegjësis pa faj)

Pergjegjësia e nenit 1111 çduket kur i treti ka dijtë se përfaqësuesit i mungojnë pushtetet; keqbesimi i të tretit e shpeton pra përfaqësuesin nga pergjegjësia kundrejt këtij

Dispozita e nenit 111' analogjikisht edhe në rastin kur përfaqësuesi ka veprue per nji person qi nuk ka eksistue, ose per nji person per t'u caktue (shif siper Nr . . . . .) dhe ky caktim nuk bahet ose per nji person t'arthem i cili nuk lenë, ose mbasi të kriohet nuk e ratifikon vepren e përfaqësuesit (shif V. Tuhr loc. cit paragraf 45).

TITULLI III.

EFEKTET E KONTRATAVE

KAPTINA I.

112. Efektet e kontratave midis palëve kontraktuese

Barasimi i *kontratës me ligjen.* Simbas nenit 1119: kontratat nuk kanë efekt veçse midis palëve kontraktuesa; nuk lendojnë të drejtat e të tretëve, por mund t'u vlejnë këtyne në rastet e parapame prej ligjës.

Tue u bazue në këte idé, neni 1113 disponon se «kontratat e formueme ligjorisht *kanë fuqi ligje* per ata q'i kanë lidhë». Asgjâ nuk shprehë në mënyrë ma të qartë dhe të dukëshme vleften vjeguese të raportes kontraktuale veçse ky barasim i kontratës me ligjen: redaktorët e Kodit francez e kanë nxjerrë këte formulë pothuej fjalë per fjalë nga veprat e *Domatit.* Me këtë formulë ligja do të thotë se palët duhët t'i nenshtrohen ligjës kontraktuale po ashtu si duhet të binden perpara ligjës së vertetë.

Porse këtu lindë pyetja: a mund të barasohet ligja kontraktuale me ligjen e vertetë në të gjitha pikat? Ligja kontraktuale a ka po ate natyrë dhe po atë shtrijim qi kanë dispozitat ligjore? Nuk ka dyshim se neni 1113 nuk don me thanë se të dyja konceptet (ay i kontratës dhe i ligjës) janë të njejta. Efektivisht midis ligjës kontraktuale dhe ligjës së vertetë eksistojnë shumë analogjina, por eksistojnë edhe shumë ndryshime.

Shëmbëllime midis ligjes kontraktuale dhe ligjes se vertetë: Shembëllinat ma kryesore janë këto:

1) Si ligja kontraktuale si ligja e vertetë kanë nji fuqi *obliguese:* akordi kontraktual i lidhë palët ashtu si ligja vjegon vullnetin individual;

2) Po ashtu si ligia, edhe kontrata parimisht mund të derogojë si *nji zakon, si nji ligje.* Kontrata, po si nji ligjë e posaçme, mundet me u largue nga disponimet e ligjës së pergjithshme simbas parimit «*specialia generalibus derogant*»;

3) Po si nji ligjë, ashtu edhe kontrata nuk mund të revokohet veçse me anë të nji procedimi të kundert nga ay qi e ka formue, d. m. th. me akordin e palëve sikurse disponon paragrafi II i nenit 1113 «*kontratat nuk mund të revokohen veçse me hirin reciprok të palëve*» ose per shkaqe të lejueme prej ligjës (ma vonë do të shofim cilat janë shkaqet e tjera revokimi të lejueme prej ligjës);

4) Po ato rregulla të mirëbesimit qi duhet të na udhëheqin n' aplikimin e

ligjës, na udhëheqin edhe n' eksekutimin e kontratave: simbas nenit 1114 *kontratat duhet t' eksekutohen me mirebesim.*

Ndryshime midis kontrates dhe ligjes. Përveç ndryshimit kryesuer simbas të cilit ligjët kanë efekt kundrejt të gjithëve, kurse kontratat kanë efekt vetëm midis palëve, midis ligjës kontraktuale dhe ligjës së vërtetë eksistojnë ndryshime të shumta dhe me randësi edhe përsa u përket *efekteve midis palëve:*

1) Ligja mundet me u largue nga ligjët e tjera pa asnji rezervë o përkufizim, përveç përkufizimit të përgjithshëm mos me cenue rregullat konstitucionale të konsa krueme me Statutin themeltar Kontraktimet e palëve përkundrazi nuk munden m' u bazue n' asnji rast nga dispozitat ndalimtare të ligjës të vueme n' interesin *e rendit publik* dhe të *zakoneve te mira* (Neni 11 i dispozitave mbi interpretimin dhe aplikimin e ligjave përgjithsisht).

2) Përsa i përket *zgidhjes* të kontratave, e cila i korespondon *abrogimit* për ligjën, kemi raste në të cilat zgidhja asht e pamundun të bahet vetëm me akordin e palëve (martesa, kontrata e martesës), dhe raste të tjera në të cilat përkundrazi zgidhja *realizohet* vetëm me vullnetin e njianëshëm të njanës nga palët kontraktuesa (p. sh. kontrata e pajtimit e lidhun pa caktim kohe, neni 1634; kontrata e shoqënis, neni 1680 N. 5; porosia, nenet 1704 e 1706).

3) *Mirëinterpretimi i ligjes* i përket Gjykatës të Diktimit e cila asht në gjendje me i a imponue opinionin e vet të gjitha gjykatave qi janë nen kontrolin e saj; interpretimi i kontratave përkundrazi i përket pjykatave të faktit ose edhe gjykatës të Diktimit por me cilësi gjykate fakti. Vështirësinat qi lindin n' interpretimin e kontratave janë ve shtirësina *fakti* e jo të drejte.

4) Ma në fund; tjetër gja asht interpretimi i njí teksti ligjuer dhe tjetër gja asht interpretimi i nji kushti kontraktual Interpretimi i kontratës bahet tue u marrë parasysh ekskluzivisht vullneti i palëve, kurse n' interpretimin e ligjës duhet te kihet parasyesh veç qëllimit origjinar të ligjëvuesit edhe *ambienti shoqnuer*, në mënyrë qi kuptimi i ligjës ka aftësi m' u modifikue me ndryshimin e kohës, simbas zakoneve dhe nevojave praktike të ditës: në këte kuptim mund të thomi se interpretimi i ligjës udhëhiqet nga nji metudë objektive dhe njikohësisht ma elastike, se sa interpretimi i kontratave (Josserand loc. cit. 246 e vijuesa).

KÀPTINA II.

Efektet e kontratave përkundrejt personave qi nuk kanë qenë palë kontraktuese.

113. Relativiteti i kontratave dhe mënyra e aplikimit të këtij parimi:

Simbas parimit të së drejtës romane: *res inter alios acta aliis neque nocere neque prodesse potest* (veprimet e bame nga disa persona nuk mund të damtojnë

të tjera persona as mund t' u sjellin dobi këtyne). Ky parim asht konsakrue edhe në Kodin t' onë me nenin 1119 të cituem edhe ma sipër: «kontratat nuk munden n' asnji rast me lendue të drejtat e atyne qi nuk kanë qenë palë, as paraimisht nuk munden me u sjellë dobi këtyne, posë në rastet e parapame prej ligjës». Don me tha në, përsa i përket dobis, përfitimit, efekti i kontratave nuk asht aqë absolut sa asht për sa i përket lendimit, mbasi ligja në disa raste të caktueme lejon përfitimin e të tretëve nga kontratat e të tjerëve.

Me formulimin e këtij parimi ligja nuk don me thanë se kontratat nuk kanë asnji influencë mbi të tretët: don me thanë vetëm se kontratat *nuk kanë aftesi me ba nji person të tretë kreditor ose debitor ose zotnues.* Askush nuk mundet pa vullnetin e vet m' u ba debitor ose kreditor.

Porse nuk mjafton me caktue parimin si ma sipër duhet edhe me caktue *menyrën qyshe* ky parim i relativitetit të kontratave *aplikohet* për kategorit e personave të ndryshme qi nuk kanë qenë palë kontraktuesa:

Duket sikur neni 1119 don me përjashtue nga efektet e kontratave çdo person qi nuk ka qenë kontraktues. Porse në realitet puna nuk qindron kështu pse disa persona qi nuk kanë qenë kontraktuesa ligja i barason me palët kontraktuese, Prandej midis jo kontraktuesave duhet të bajmë katër kategorizime:

a) trashigimtarët me titull universal; b) kreditorët kirografarë; c) ata qi heqin të drejtat me titull partikular; d) të tretët e vërtetë. Duhet të shofim veç e veç mënyrën e aplikimit të parimit të relativitetit të kontratave mbi këto persona:

A) *Trashigimtarét me titull universal*: Këto, sado qi nuk kanë qenë palë kontraktuesa, nuk mund të konsiderohen si të huej përkundrejt kontratës: këto me qenë se kanë zanë vendin e të vdekunit në të gjitha të drejtat pasunore të këtij ose në nji pjesë të këtyne të drejtave, janë ba edhe kreditorë ose debitorë atij ku i vdekuni ka qënë i këtillë: Ligja konsideron se i vdekuni ka kontraktue për trashigimtarët e tij (neni 1118). Kontrata pra asht ba ligjë edhe për këta si në favor si kundra këtyne: këta janë ba *palë* posa qi kanë trashigue, në kontratën e lidhun prej trashigimlanësit.

Porse simbas nerit 1118, në dy raste të posaçme kontrata nuk ka efekt përkundrejt trashigimtarëve të palëve:

1 Kur *e kunderta* asht deklarue shprehimisht prej kontraktuesave. Kështu për shëmbëll. në qiradhanjet disa herë stipulohet qi kontrata ka me u zgidhë me vdekjen e qiramarrësit kështu qi engaxhimet e këtij nuk kalojnë në trashigimtarët;

2) Kur *natyra vete e kontrates* passjell nji pengim të këtillë pse asht lidhë tue u pase në qellim nji vjegim fjeshtësisht personal: (asht lidhë kontrata *intuitu personae).* Kontratat kësodore prodhojnë raporte juridike ngushtësisht personale, qoftë në të dyja palët (të këtilla janë: *kontrata e porosis*, neni 1704; kontrata e shoqënis, neni 680); qoftë vetëm në njanin nga këto (të këtilla janë: *kontrata e punës*, neni 1640; *kontrata e sipërmarrjes*, neni 1650): vdekja e anës, *personaliteti* i të cilës ka qenë marrë parasyesh - porositësi, i porosituni, arqitekti, piktori, avokati etj - passjell shuemjen e kontratës: trashigimtari i nji mjeku ose i nji artisti nuk asht i detyruem me plotesue engaxhimet qi ka pasë mbimarrë autori i tij me cilësin e profesionit ose të mjeshtrisë.

B. Kreditorët kirografarë

Të gjithë kreditorët kirografarë, d. m. th. të gjithë ata kreditorë qi nuk kanë privilegje ose ipotekë mbi pasunin e debitorit të tyne kanë nji të drejtë *garancie të përgjitshme* mbi pasunin e debitorit (shif nenet 1880, 1881); këjo e drejtë garancie u konferon ketyne, perkundrejt debitorit, cilësin e nji *heqësi të dreitash* (ayant cause) me titull universal. Si konsekvencë e kësaj cilësie rezulton se veprimet e bame prej debitorit ushtrojnë nji influencë të favorëshme ose të disfavorëshme per debitorët, sepse çdo shtesë ose pakësim i pasunis së debitorit passjell njikohësisht shtimin ose pakësimin e kesaj garancie Me fjalë të tjera, kontratat e lidhuna prej debitorit i janë të kundrejtueshme kreditorëve të këtij të cilët psojnë konsekvencat e tyne: sado qi kreditorët nuk kanë qenë palë kontraktuesa, nuk janë me gjithë këte të tretë, sepse këto *janë përfaqesue* prej debitorit të tyne. në proporcion me masën e së drejtës garancie të përgjithshme qi kanë mbi pasunin e atij (shif pas numrat . . . . . e vijuesa).

Porse kejo rregull pson *perjashtime* me randësi; ma kryesoret janë këto të dvja:

a) Kur debitori ka veprue *ne mashtrim* të të drejtave të kreditorëve të tij, këto të fundit nuk kanë qenë të *përfaqësuem* prej tij, mbasi nuk mund të konsiderohet si i *perfaqesuem* nji njeri qi trathtohet qellimisht. Kreditorët e trathetuem perfitojnë në këte rast nga cilësia e tvne si të tretë dhe me *padien pauliane* munden me provokue revokimin e veprimit mashtrues deri në sasin e interesave legjitime të tyne (Neni 1182 - shif pas Numrat . . . . . e vijuesa);

b) Kur kontrata e lidhun prej debitorit nuk asht e sinqertë por e *simulueme* (Neni 1124), efektet e kësaj nuk shtrihen nevojerisht në kreditorët e simuluesit; sikurse do të shofim ligja u akordon këtyne nji të drejtë zgjedhjeje për mbrojtjen e interesave të veta: këta munden o me invokue në favorin e vet kontraten perfaqe, ose perkundrazi munden m'e atakue këte tue provue *simulimin* (shif pas Nr . . . . .)

C). Ata qi heqin të drjetat me titull të posaçem (partikular):

Në ndryshim me personat e të dy kategorinave të ma siperme, ata qi heqin të drejta me titull të posaçem nga të dy kontraktuesat ose nga njani prej këtyne nuk fitojnë nji të drejtë qi i referohet të tanë nji pasunie ose nji pjese të ksaj, por vetem nderhyjnë me kontraktuesat në nji raportë juridike të posaçme e të caktueme: heqës të drejtash me titull të posacem janë per shembëll, blesi, çkembyesi, donatari, legatari etj.

Në të këtilla raste duket sikur parimi i relativitetit të kontratave duhet t'aplikohet pikërisht në të tanë shtriimin e tij, mbasi personat qi heqin të drejta me titull të posaçem nga kontraktuesat nuk kanë mujtë me qenë të perfaqësuem në kontratat qi kanë lidhë autorët e tyne Me gjithë këtë, parimi i relativitetit të kontratave duhet të konsiderohet në këte rast me nji parim tjeter *juridik, simbas* të cilit ay qi heq të drejta me titull partikular, trashigon, *persa i perket sendit të vehtesuem* të gjitha të drejtat dhe *vetem* të drejtat q'i perkitëshin autorit të tij:

Nga nji anë askush nuk mundet me transferue në tjetrin të drejta ma shumë se sa ka vetë: *nemo plus juris in alium transferre potest quam ipse habeat.* Këtel rezulton se ay qi heq të drejtat me titull të posaçem e vehtëson sendin po n'atë gjendje juridike qi ndodhesh në pasunin e autorit të tij, me të gjitha dobinat ose barrat me të cilat mund të ketë qenë benefikue ose ngarkue sendi me kontrata të maparëshme

të lidhuna prej autorit *q'i i referohen* atij sendi. Per shembëll në rast qi sendi i shitun ka qenë ngarkue *ma parë* nga interesuesi me nji servitud ose me nji ipotekë, blesi duhet të vuej konsekvencat e *kontratave me të cilat janë kushtetue këto të drejta reale*

M' anë tjetër dhe viceversa. dobinat e ngjituna me sendin kalojnë së bashku me këtë send në personin e vehtësuesit: kështu në rast qi cedohet nji kredi dhe kjo kredi ka qenë e sigurueme me garancina (peng, dorëzani, ipotekë) cesionari i kredis perfiton nga gjendja juridike në të cilen kjo ndodhesh para cedimit. Kështu nji kontratë në të cilen cesionari nuk ka qenë anë kontraktuese (dorëzani, peng, ipotekë) i vlen këtij, tue e lejue me xanë, persa i perket sendit të vehtësuem, vendin dhe pozitën e atij nga i cili heq të drejtat.

Porse nuk duhet të lihet mbas syshë se nji rezultat kësodore supozon: 1) qi kontrata për të cilen bahet fjalë, të jetë e *mapareshme* nga vehtësimi i bam prej heqësit të drejtash me titull të posaçem; 2) qi të drejtat e rezultueme t'i referohen sendeve të vehtësueme ma pas, në mënyrë qi të perbajnë nji farëlloj *modaliteti* (cilësie) të sendit.

Vetëm brenda këtyne kufijve ay qi heq të drejtat me titull të posaçëm pson ose përfiton nga kontratat e lidhuna prej autorit të tij (Neni 1118).

D. Të tretët e vërtetë (penitus extranei):

Këto janë personat qi nuk janë të lidhnn as qi kanë m'u lidhun me asnji mënyrë me palët kontraktuese

Per këto asht shkrue dispozita e nenit 1119: kontrata në të cilen këto nuk kanë qenë palë, në të cilen nuk kanë qenë perfaqësue, nuk ka aftësi me i ba këto as debitorë as kreditorë, as titularë të nji të drejte reale, as nuk ka aftësi me i çveshë këto nga nji e drejtë zotnimi ose nga nji e drejtë tjetër e çfarëdolloji. Pse Bardhi e Ziu shesin e blejnë midis tyne, pse marrin e apin huana etj. prej njani tjetrit, un s' kam arësye pse të çaj koken per këte gja, ato punë janë të tyne e nuk janë punët e mija.

Prandej nuk asht e drejtë, as e logjikëshme qi kontraktimet e të tretëve t'ushtrojnë ndonji influencë në sferën juridike t' imen (Josserand loc. cit. Nr. 250 e vijuesa).

114. Përjashtime të dukëshme por jo efektive të parimit të relativitetit të kontratave.

Me gjith çka u tha sipër, nuk asht nji gja e pamundun qi nji kontratë të shtrijë efektet e veta në përsona të tretë.

A. Kemi disa kontrata qi kanë shtrijim shum të gjanë dhe janë të destinueme me j-u imponue respektimit të të gjithve.

1) E këtillë asht *kontrata e martesës*, dispozitat e të cilës mund t'i kundrej tohen, me rast, çdo personi: kështu janë bje fjala efektet e rregjistrimit të bashkë

pasunimit të fitimeve të lidhun me kontratën e martesës, efektet e pajetërsueshmënis të dotës etj

2) M'anë tjetër, kontratat qi kanë per objekt transferimin e zotnimit, ose kushtetimin e të drejtave reale passjellin efekte qi realizohen perkundrejt të gjithëve (mbast të jenë respektue rregullat e botënis: inskriptimi, transkriptimi per pronat): ka efekt kundrejt të gjithëve fakti qi aksh pasuni asht jetersue dhe prandej ka hy në zotënimit, e vehtësuesit; *natyra absolute* e të drejtave kësodore të prodhueme nga kontrata perfshin me nji farë mënyre edhe vetë kontraten, kështu qi mund të thomi se kjo ke nji shtrijim aplikimi qi kapercen qarkun kont aktual.

B. Shumë herë ngjanë qi disa akte juridike prodhojnë *akcidentalisht* efekte perkundrejt të tretëve:

1) Zotnuesi i vertetë detyrohet me respektue veprimet e bame prej *trashigimtari të dukëshëm* dhe ma pergjithsisht prej *zotnuesit të dukëshëm* (Neni 1061, neni 660); po ashtu sikurse pagimi q'i bahet poseduesit të nji kredie asht i kundrejtueshem kredia torit të vertetë (Neni 1248).

2) Ka nji rregull, simbas të cilës, ay qi ka posedimin e pasunis të nji tjetrin mundet me ba veprime administrimi të cilat janë të kundrejtueshme për zotnuesin.

Kjo rregull eksiston sidomos per veprimet administrimi qi nji zotnues me konditë zgidhëse ban perpara realizimit të konditës: per shembell qiradhanjet e bame pa dhelë nga an' e nji blesi me pakt riblemjeje mund t'i kundrejtohen shitësit; mbas ushtrimi të riblemjes (Neni 1460 paragraf III). M'anë tjetër, edhe qiradhanjet e bame prej uzufruktuarit mund t'i kundrejtohen deri në nji masë të caktueme zotnuesit të çveshun (shif nenin 848).

C. I treti qi vullnetarisht preston veprën e tij në shkeljen e nji kontrate në të cilen nuk ka qenë palë engaxhon pergjegjësin e vet simbas nenit 1149, mbasi nji sjellje e këtillë formon nji veprim të paligjëshem. Terheqja e nji puntori, e nji nëpunësi, e nji artisti nga engaxhimi i marrun ma parë prej tyne duhet të shpërblehet prej terheqësit.

Karakteri aproksimativ i këtyne përjashtimeve.

Këto efekte q' u përmenden, nuk formojnë efektivisht perjashtime reale të parimit të relativitetit të kontratave. Sepse këto efekte nuk realizohen në të tretët me vullnetin e palëve kontraktuesa por pamvarësisht nga vullneti i tyne Trashigimtari i dukëshem, zotnuesi me konditë zgidhëse, uzufruktuari drejtori i teatros etj. kan kontraktue per vehten e tyne e jo në favor ose kundra trashigimtarit të vertetë, zotnuesit me konditë pezulluese, zotnuesit të çveshun ose të sipërmarrësit të çfaqjeve teatrale.

Përjashtimisht do t'ishtin efektive kur palët kontraktuesa vullnetarisht shkaktojnë lindjen e nji kredie ose dete në favor ose kundra nji të hueji, nji *penitus extraneus* ë paracaktuem posaçerisht prej tyne: A kemi përjashtime të këtilla?.... A kemi raste në të cilat palët munden me ba nji të tretë kreditor ose debitor me anen e nji kontrate qi lidhin në të cilen i treti as nuk ka qenë anë kontraktuese as i përfaqësuem? Këtë problem duhet t'a zgidhim hollësisht në numrat vijuese (Josserand loc. cit. 260 e ivijuesa).

115. Përjashtimi i dukëshem i parimit të relativitetit të kontratave nga pikëpamja pasive. - Premtimi i obligimit ose i faktit të nji të treti (Neni 1121).

A asht e mundun qi me nji kontratë të bajmë qi nji i tretë të fitojë të drejta ose të ngarkohet me obligime? . . . . A mundet të bajmë vullnetarisht tjetrin kreditor ose debitor?

Sikurse thamë edhe ma sipër, dhe sikurse do të shofim ma poshtë, ligja (Neni 1120) parashef stipulimin *në favor* të nji të treti, por ndalon stipulimin në dam të nji të treti (neni 1119) Me gjithë këte, duket sikur me nenin 1121, ligjëvuesi i ka ba nji përjashtim parimit të relativitetit të kontratës edhe në dam të tretëve. Disponon ky nen: «ay qi ka premtue obligimin ose faktin e nji të treti asht i detyruem me shperblye kontraktuesin tjeter nëqoftë se i treti refuzon m' u obligue ose nuk kryen faktin e premtuem». Për shembël: Bardhi i premton Ziut se nji i tretë, Verdhi, ka me nenshkrue aksh detyrim. ka me vue nenshkrimin e vet n'aksh akt: kështu Bardhi premton detyrimin e nji të treti, ban nji *promesse deporte-fort* siç e quejnë Francezët këte lloj obligimi me bâ (shif sipër Nr . . . .) Në praktikë i treti, Verdhi. mund të jetë nji i mitun i cili nuk ka asnji aftësi me nenshkrue vleftësisht, ose asht nji person qi ndodhet në nji vend të largët, dhe nuk asht e mundun pa inkonvenjente me pritë këthimin e tij. Përsa i përket obligimit, ky obligim mund të jetë për shembëll pjestimi i nji trashigimi. Me anën e kësaj kontrate (porte-fort), evi tohen shpenzimet e nji pjestimi gjyqsuer dhe me gjithë këtë mërrihet rezultati i dëshruem pa vonesë së paku eventualisht pa pasë nevojë me pritë. Përsa i përket rezultatit definitiv ky ndodhet midis kësaj dileme: o i treti (Verdhi) *e ratifikon* e merr përsipër engazhimin e Bardhit dhe në këte rast kontrata gjendet e formueme *retroaktivisht*, së paku midis palëve, çprej ditës të nenshkrimit të Bardhit (Përsa i përket retroaktivitetit përkundrejt të tretëve eksistojnë kontestime); ose Verdhi e refuzon ratifikimin dhe në këte rast kontrata konsiderohet se nuk ka eksistue kurrë: mundet me eksistue vetëm përgjegjësia e premtuesit (Bardhit) nën formen e nji detyrimi me damshpërblye kundrejt Ziut, për shkak se Bardhi nuk e ka mbajtë premtimin qi ka marrë përsipër me obtenue ratifikimin e Ziut.

Sikurse shifet nga analiza e sipërme, i treti nuk ka qenë aspak i obliguem nga premtimi i Bardhit: angazhimi asht marrë ekskluzivisht prej këtij: Përfundimisht Bardhi nuk ka premtue faktin e Verdhit, por vetem *faktin e vet*. Verdhi nuk ka qenë n'asnji moment pjestar në raporten obligimi të Bardhit dhe ka konservue lirin ma të plotë me ratifikue ose jo premtimin e atij. Prandej as në këte rast rregulla e përgjithëshme simbas të cilës nuk mund të bahet debitor nji i tretë qi nuk ka qenë anë kontraktuese, *nuk ka psue ndonji përjashtim efektiv*.

Zakonisht gjendja e premtuesit të faktit ose t'obligimit të nji të treti barasohet me gjendjen e dorëzanësit. Porse ndryshimi midis këtyne dy gjendjeve asht i q rtë: ndersa dorëzanësi përgjigjet për solvabilitetin e debitorit, premtuesi i faktit të nji të treti përkundrazi obligohet vetëm me prokurue prestimin e të tretit, me ba në mënyrë qi ky *të bahet debitor* i atij të cilit i asht ba premtues. Në këte rastin e fundit pra i treti nuk asht ba edhe debitor. Porse premtuesi nuk merr ndonji zotim, qi i treti mbasi të

ketë marrë përsipër engaxhimin, ka me e krye këte: premtuesi nuk asht përgjegjës më asnji mënyrë për solvabilitetin e të tretit. Në momentin qi i treti e ka ratifikue premtimin, premtuesi librohet nga çdo engazhim, kurse po t'ishte dorëzanës, vetëm në këtë moment do të fillonte obligimi i tij. Me gjithë këte, mund të ndodhi dhe *ndodhë* shpesh qi po në nji person bashkohen të dy cilësinat e nji premtuesi të faktit të nji të treti dhe të garantit po te këtij të treti: në këte rast të dyja cilësinat merren *sukcesivisht*, njana mbas tjetres e jo njikohësisht; në fi'lim dhe deri në momentin e ratifikimit të tretit mbetet vetëm cilësia e *porte-fort-it:* mbas ratifikimit pushon cilësia e *porte-fort-it* dhe fillon përgjegjësia e këtij për solvabilitetin e të tretit i cili me ratifikimin asht transformue në debitor (Josserand l. cit. 263-268).

116. Përjashtimi efektiv i parimit të relativitetit të kontratave nga pikëpamja aktive: stipulimi në favor të nji të treti (1120).

Ndersa asht e pamundun, sikurse pamë, me nji kontratë të së drejtës civile, me i imponue të tretit nji detë, asht e mundun përkundrazi *me ba kreditor* nji të tretë. Ndersa nuk mund të premtohet n' emnin e vet detyrimisht për të tretin, fakti i këtij, mundet m' u stipulue n' emnin e vet në favor të nji të treti. Ky stipulim asht nji përjashtim efektiv i rregullës të relativitetit të kontratave.

Si mbas nenit 1120: «kushdo mundet me stipulue n' emnin e vet në favor të nji të treti, kur stipuluesi ka interesë personale qoftë materiale ose morale n' eksekutimin e obligimit. Me këtë stipulim, kur nuk ka pakt të kundërt, i treti fiton nji të drejtë kundra premtuesit; me gjithë këtë stipuluesi mundet me revokue stipulimin deri sa i treti nuk ka deklarue se don me fitue nga ay stipulim».

Shembëlla stipulimi në favorin e të tretit:

1) Nji atë familjeje stipulon me nji shoqni sigurimesh tue i pague kësaj nji shumë të përvitëshme, se këjo ka me i pague në rastin e vdekjes së tij nji kapital të vejës së tij ose fëmijve të tij: *i siguruemi* (ati i familjes) me këte mënyrë stipulon, n' emnin personal të vet, për nji të tretë.

2) Nji ekspeditor i dorëzon administratës të hekurudhave ose postës ose nji bartësi (transportuesi) tjetër, nji pako me plaçka, dhe stipulon qi kjo pako ka me i u dorëzue nji personi të tretë (destinatarit të pakos); ekspeditori stipulon në këtë rast n' emnin e vet në favorin e këtij destinatari d. m. th. stipulon në favo in e nji të treti.

Në të drejtën romane mbretnonte parimi: *alteri stipulari nemo potest* (askush nuk mundet me stipulue për tjetrin): kështu qi nji i tretë nuk mund t' u bante kurrë kreditor në bazë të nji kontrate të lidhun prej të tjerëve mbasi kontrata nuk mund të prodhonte efekte veçse midis palëve pa mujtë me u sjellë dobina të huejve jo kontraktuesa (*res inter alios acta aliis non prodesse potest*). Përveç kësaj, me qenë se stipulimi në favorin e të tretit nuk kishte qëllim me veht sue gja për vehte përkundrejt premtuesit, natyrisht nuk fitonte gja as për vehte. Kështu qi stipulimi në favorin e të tretit në të drejtën romane ma të vjetër nuk kishte *as ma të voglën vleftë ligjore* qoftë në favorin e të tretit qoftë në favorin e vet.

Porse, me kalimin e shekujve, nga nevojat urdhënuese të jetës praktike, parimi i masipërm i së drejtës romane filloj m' u zbutë : nga nji anë filloj me i u akordue të tretit *në raste të jashtëzakonëshme* nji e drejtë padie kundra premtuesit, sidomos atij në favor të cilit i ishte imponue nji barrë donatarit prej dhuruesit : dhurimet *sub modo* (me barra) filluen me u njoftë si të vlefshme tue i u akordue e drejta e padiës përfituesave të barrëve t' imponueme. M' anë tjetër filluen m' u çpikë mjete dhe mënyra për me lejue stipulimin me paditë premtuesin për mbrojtjen e interesave personale qi ky mund të ketë në këte stipulim : filloj me u admetue se stipuluesi kishte stipulue në realitet *edhe për vehet* njikohësiaht me stipulimin për të tretin.

Në të *drejtën franceze të vjetër* nji dyluftim u nis midis tendencës gjermanike e cila ishte në favor të stipulimit për tjetrin, dhe tendencës romanistike e cila ishte kundra këtyne stipulimeve. Ky dyluftim u përfundue me nji lloj paqësimi (transaksion). Kështu Pothier-i mbasi vueni për bazë parimin roman : *alteri stipulari nemo potest*, tue e justifikue me mungesën e interesës të stipuluesit, filloj me e zbutë rigorin e parimit të sipërm tue admetue se stipulimi në favorin e tjetrit, me gjith se asht nul si kontratë civile, as' t me gjith këte i vlefshëm si *obligim natural*. Ma në fund Pothier-i admeton se stipulimi në favorin e tjetrit bahet i vlefshëm edhe *civilisht* kur dobia qi ka në qëllim me i prokurue të tretit stipulimi figuron, qoftë *si konditë* e nji kontrate qi stipuluesi ka lidhë për vehten e vet *(sub conditione)*, qoftë *si barrë* e nji dhurimi qi stipuluesi i ka ba premtuesit *(sub modo)*.

Redaktorët e Kodeve Civil francez dhe italian kanë ndjekë në këte pikë Pothier - in. Kan fillue me vue parimin: askush nuk mundet me stipulue n'emnin e vet veçse per vehte (Shif nenin 1119 të Kodit francez dhe nenin 1128 të Kodit italian). Mbî këte kanë fillue me zbutë rigorin e këtij parimi me dy përjashtime : secili mundet me stipulue në favorin e nji të treti kur ky stipulim asht vue *si konditë* e nji stipulimi të bam për vehte, ose të nji dhurimi qi stipuluesi i ban nji tjetri (shif nenin 1121 të Kodit francez dhe paragrafin II të nenit 1128 të Kodit italian).

Jurisprudenca franceze dhe italiane, e shtytun nga imponimi i nevojave të përditëshme, asht përpjekë me interpretue të dy përjashtimet e sipërme në nji mënyrë aqë liberale dhe të gjanë sa ishte e mundun, kështu qi mund të thuhesh se parimi i së drejtes romane qi nuk i njifte vlefsë stipulimit për tjetrin asht ba në këto dy legjislacione pothuej nji letër e vdekun. Teorikisht eksiston ndalimi i stipulimit në favorin e tretit kurse praktikisht asht i abroguem, dhe mund të thuhet se stipulimi në favorin e tretit, si në të drejten franceze si n'ate italiane, asht nji stipulim *civilisht* i vlefe të tretit, si në të drejten franceze dhe qi ka nji kuptim t'arsyeshem. Institshem kurdoherë qi parashtron nji dobi praktike dhe qi ka nji kuptim t'arsyeshem. Institutat ligjore ma moderne dhe ma të ndryhme kanë lindë, janë rritë dhe kanë lulëzue mbi rrenimet e rregullës së vjetrueme: *alteri stipulari nemo potest*.

Tue ndjekë këte tendencë jurisprudencjale projekti italo francez i obligimeve qi formon pjesë të Kodit t'onë (Neni 1120 i Kodit t'onë asht perkthimi i nenit 45 të projektit e ka kethye per së prapti parimin *alteri stipulari nemo potest* dhe ka formue rregullen e kundert: *kushdo mundet me kontraktue n'emnin e vet*.

Shumë kontrata bazohen dhe gjejnë justifikim në këtë parim të nenit 1120 : 1 Pikësëpari kemi kontratat e *sigurimit* : *sigurimet e jetës* si në shëmbëllën qi kemi tregue ma siper : *sikurimet kundra zjarmit*, polica permban shpesh kushte në favorin e të treteve (të qiramarrësve, t'uzufruktuarëve, të vehtësuesave të ma pasëm) ; *sigurimet kundra aksidenteve* të lidhuna në favorin e puntorëve të stipuluesit, ose në favorin

e viktimave eventuale të një aksidenti automobilistik: zotnuesi që nënshkruen policën stipulon në favorin e këtyne viktimave të cilëve u çelë shtegun me rekurue drejt për drejt kundra shoqënis së sigurimit; ma në fund *sigurimet për llogarine e atij q'i përket* (pour le compte de qui il appartient), të cilat passjellin efekte në dobi të personit t'interesuem në daten e realizimit të damit të parapam, (zjarm, humbje etj).

2) Dhe *kontrata e transportit* fshehë mbrenda vehtes një stipulim në favorin e të tretit, në të gjitha rastet në të cilat destinatari asht një person i ndryshem nga ekspeditori.

3) Dhurimet (ose legët) *me barra:* dhuruesi (ose testatori) stipulon me donatarin (ose legatarin) qi ky të bajë një prestim në favorin e një personi të tretë.

4) *Cedimet e tregtorive* (fonds de commerce azienda). Ceduesi stipulon nga njiherë në favorin e personalitetit të cilin cesionari engaxhohet me e mbajtë në shërbim.

Këto kontrata dhe shum të tjera hyjnë në qarkun e stipulimit në favorin e të tretit: institutat ma të reja dhe ma *altruistike*, realizimet e pikëpamjeve shoqnore më të reja, të bâmirësinave dhe të solidarësis njerzore, gjejnë një mjet inkurajimi në këto stipulime.

Randësia e landës na shtrëngon me u zgjatë rreth saj:

Plani i trajtimit. Dot flasim ma parë mbi *elementet kushtetuese* të stipulimit per tjetrin dhe mbi *konditat e vleftesis se tij:* mandej mbi natyren e këtij stipulimi, e ma në fund mbi *efektet* e *këtij* (Josserand loc. cit. 270 e vijuesa - De Ruggero Ist vol. II paragr. 84, faqe 290 e vijuesa).

117. Elementet kushtetuese të stipulimit në favor të të tretëve.

I. Personat; Sikurse kemi pa me anën e shëmbëllave qi kemi tregue, stipulimi në favor të tretit supozon tri persona: *stipuluesin (Bardhin); premtuesin (Ziun); përfituesin e tretë.* (Verdhin.) Për shëmbëll, në dhurimin me barrë, stipulues asht dhuruesi, premtues asht donatari, i treti asht ay qi përfiton nga barra. Në transportin e mallnave stipulues asht ekspeditori, premtues asht bartësi, përfitues asht destinatari i mallit. Në sigurimet e jetës, stipulues asht i siguruemi premtues asht siguruesi, përfitues asht i treti qi ka me inkasue kapitalin e siguruem.

Në çdo stipulim në favorin e të tretit, gjejmë nevojisht këto tri persona

II. Konditat e lypuna për eksistencën e një stipulimi në favor të tretit

Këto kondita janë tri: a) duhet qi i treti të jetë me të vërtetë i tretë (i huej) në konvencjonin e lidhun midis stipuluesit dhe premtuesit: b) stipulimi nuk duhet të hyjë në kvadrin e gjerimit të punëve; c) palët kontraktuesa (Bardhi dhe Ziu — stipuluesi dhe premtuesi) duhet të kenë pasë vullnet me krijue një kredi në dobi të tretit (Verdhit — përfituesit) dhe kundra premtuesit (Ziut).

Këto të tri kondita duhet t'i analizojmë një nga një:

ad a) Duhet qi i treti të ketë ngelë me të vertetë i huej në kontratën e lidhun midis palëve.

Asht nji gja e qartë se i treti i pretenduem kur ka qenë në realitetin juridik anë kontraktuese për stipulimin në favor të tretit nuk mund të bahet fjalë; në këtë rast do të kishim nji kontratë ordinare e jo nji stipulim për të tretin.

Marrja pjesë e të pretenduemit si i tretë në konvencionin mund të mendohet në dy forma të ndryshme :

1) Përfituesi ka qenë efektivisht kontraktues në stipulimin dhe ka luejtë në mënyrë të dukëshme rolin e anës kontraktuese. Nuk ka askush dyshim se në këtë rast stipulimi në favor të tretit nuk ka vend as të përmëndet.

2) Përfituesi (i treti) ka qenë *i përfaqësuem* prej stipuluesit. Ky eventualitet i dytë ndahet në dy ipoteza :

a) I treti i ka pasë dhanë Bardhit (stipuluesit) *porosinë* me kontraktue n'emën të tij : në këtë rast Bardhi ka veprue si i porositun *i të tretit* e prandej nuk kemi tri persona por vetëm dy anë kontraktuese: Verdhin (të tretin) dhe Ziun (stipuluesin); përfituesi i tretë mungon. Kështu për shembëll, kontrata e lidhun prej nji tutori, me këtë cilësi, passjell drejtë për drejtë efektet në personin e të mitunit ose të ndaluemit : tutori nuk ka stipulue per *te tretin* (të mitunin), por n' emën të tretit. Dhe ky veprim nuk mund të përfshihet në kvadrin e nenit 1124 i ci'i kerkon nji stipulim *n'emnin e vet.*

b) I treti *nuk* i ka pasë dhanë ndonji *porosi* Bardhit me kontraktue n' emën të tij, por ma vonë paraqitet si perfitues i stipulimit të Bardhit si trashigimtar i këtij *(jure hereditario).* Edhe në këte rast personaliteti i të tretit nuk asht i veçuem dhe i çkputun nga ay i stipuluesit i cili asht ba trashigimlanës (autor) i të tretit. Prandej në këtë ipo'ezë kemi nji kontratë ordinare efektet e së cilës vijojnë në personin e trashigimtarëve të njanës nga palët, e cila sot ka vdekë: sepse tue stipulue për vehte na stipulojmë nevojerisht edhe per trashigimtarët t' onë (Neni 1118). Kështu ngjanë për shembëll qi nji sigurim konriderohet i kontraktuem në favor të stipuluesit, edhe kur specifikohet që kapitali i siguruem ka me i u pague qoftë vetë stipuluesit, *qoftë trashigimit të tij.* Me gjithë se ky kusht i fundit duket sikur permban nji stipulim në favor të tretit, në realitet nuk ka nji stipulim të këtillë sepse nuk ka perfitues të tretë, mbasi çmimi i sigurimit shkon në dobi të trashigimit i cili nuk ka ndonji personalitet moral. Trashigimtarët e stipuluesit nuk munden me kerkue kapitalin e siguruem veçse *jure hereditario* po ashtu si për pasuninë tjetër qi trashigimon

Me gjithë këtë nga nji herë asht mjaft punë e vështirë me dallue në se stipuluesi ka pasë në qellim me i konferue trashigimtarëve drejtë për drejtë nji tagër, d. m. th. në se ka dashtë me i ba me të vertetë perfituesa të tretë; gjykatat e faktit janë të në se ka dashtë me i ba me të vertetë perfituesa të tretë; gjykatat e faktit janë të nga kueme me zbulue qellimin e vertetë të stipuluesit kur ky per shembëll ka stipulue qi kapitali i siguruem ka me ju pague, *mbas vdekjes së tij* «trashigimtarëve të tij ose atyne qi heqin të drejta nga ay» etj. Interpretimi i formulave të këtij lloji i perket gjykatës së faktit pse formojnë nji çeshtje fakti e jo të drejte.

Ad b). Stipulimi nuk duhet të hyjë në sferën e gjerimit të punëve.

Me këte formulë mendojmë eventualitetin e nji gjerimi të mbimarrun prej Bardhit n'interesin e Verdhit, në nji rast qi ky i fundit ndodhet larg qendrës t'interesave të tija dhe qi shpia e këtij asht në rrezik me u rrenue (gjerimi i punëve në kuptimin klasik të kësaj fjale).

Bardhi merr nisjativen me ba veprimet ma të nevojshme dhe të ndryshme; për këte qellim ky i adresohet nji sipërmarrësi ndertimesh (Ziut) dhe lidhë me këtë nji kontratë për reparimet e shpisë të Verdhit.

Bardhi tue veprue në këtë mënyrë nuk stipulon në favorin e të tretit (Verdhit) në kuptimin juridik të fjalës dhe nuk krijon në favorin e këtij nji të drejtë kredie. Veprimi i Bardhit si ma siper hyn në kategorin e gjerimit të punëve dhe nevojitë *ratifikimin* e të gjeruemit (të tretit - Verdhit). Para këtij ratifikimi i zoti i shpisë (Verdhi), nuk bahet me asnji mënyrë kreditor i Ziut (i sipërmarrësit të ndërtimeve); mbasi t'a ratifikoi ë veprimin e Bardhit, Verdhi bahet në realitet kreditor (dhe debitor) i Ziut, por jo pse përfiton nga nji tripulim i Bardhit në favorin e tij, por vetëm pse me ratifikimin ky zen vendin e gjeruesit i cili bahet retroaktivisht *nji i porositun (ratihabitio mandato comparatur* - ratifikimi barasohet me porosinë). Mbas ratifikimit gjithshka ngjanë aproksimativisht sikur Verdhi t'i kishte dhanë qyshë në fillim nji porosi Bardhit, kështu qi raportet obligimi midis Verdhit dhe Ziut nuk janë aqë të komplikueme sa mund të duken: deri sa Verdhi mbetet *i tretë* ky nuk asht kreditor (as debitor), dhe mbasi të bahet kreditor (dhe debitor) i Ziut ky *ka pushue të jetë i tretë* (kurse përfituesi i stipulimit në favor të këtij bahet kreditor tue konservue cilësin e nji të treti). Prandej në këtë rast janë t'aplikueshme rregullat e gjerimit të punëve e jo rregullat e stipulimit në favor të tretit.

Me gjith'ë këtë, ky solucion nuk pranohet prej të gjithëve; nji sasi e konsiderueshme juristash janë perpjekë me shti stipulimin në favor të tretit, në kvadrin e gjerimit të punëve. Për këta autorë nuk eksiston ndonji ndryshim esencjal midis ktyne dy institutave juridike, dhe stipulimi për të tretin nuk asht i vlefshëm veçse kur dhe përsa permban nji gjerim punësh. Pose këjo pikëpamje e ka humbë kreditin qi i ka pasë qenë dhanë në fillim: Ma poshtë do të shofim se nuk meriton të ndiqet (shif pas Nr .....).

Ad- c.) Duhet qi palët kontraktuese të kenë pasë vullnetin me krijue nji kredi në favor të tretit, dhe kundra premtuesit.

Mund të ngjajë qi nji kontratë të ketë nga natyra e saj aftësin me i sjellë përfitim nji personi të tretë. me gjithë se palët s'kan pasë qellim me arrijtë këte rezultat me anën e akordimit të tretit, të nji të drejte direkte me kërkue çka rezulton në përfitim të tij Në këto raste i treti i interesuem nuk mundet me paditë premtuesin drejtë për drejtë për me nxjerrë nga av frytet e veprimit qi janë në favorin e tij: këto fryte i treti mund t'i nxjerri terthurazi dhe me t'i u paraqitun rasti. Kontrata mund të jetë nji stipulim

në favor të tretit ose jo, *simbas qellimit* qi kanë pasë palët kontraktuesa pamvarësisht nga reperkusionet eventuale të kontratës në dobi të personave të tretë. Në rast dyshimi, zbulimi i këtij qellimi i përket gjykatave të faktit; sikurse e thotë shprehimisht gjyqi i Diktimit të Francës: «në këtë rast ndodhemi përpara nji lande qi nuk asht tjetër veçse intepretimi i kontratave, mbi kuptimin e të cilave i përket me vendosë definitivisht gjykatave të faktit» (Req 20 Dhetuer 1898, Civ. 20 Dhetuer 1911). Kështu, kur për shembëll nji zot fabrike kontrakton me nji mjek me qellim qi t'i prokurojë mjekimet e nevojshme personalit të fabrikës së vet, nuk mund të jemi të sigurtë. në se në rast akcidenti ose smundjeje, puntori i fabrikës bahet drejt për drejt kreditor i mjekut ose jo Për të fitue këte siguri, duhet të hetojmë edhe në se palët kontraktuese (fabrikanti dhe mjeku) kanë pasë *në qellim* me stipulue për puntorin në kuptimin e nenit 1120 dhe ky qellim duhet të nxirret nga të gjitha cirkonstancat e rastit.

Përfundimisht pra në kontraktimet në favor të tretit, kredia e të tretit nuk mjafton të rezultojë *si efekt* i fjeshtë i kontratës, por duhet të formojë *qellimin* e kontratës përndryshej nuk eksiston.

Sistemi i Kodit t'onë asht formalisht i njejtë me atë të Kodit gjerman (Neni 328) dhe atë të Kodit federal t'obligimeve të Helvetis (neni 112 pr. II).

Prandej nuk mundet të konsiderojmë *fondacionet* si nji aplikim të stipulimit për të tretin: përfituesat e fondacionit nuk bahen drejtë për drejtë kreditorë të personit jurdik të krijuem e prandej nuk mund t'ushtrojnë kundra këtij (fondacionit) të drejtën kërkimi direkte. Themeluesi i fondacjonit nuk ka pasë qellim me i konferue përfituesave të nji të drejte personale dhe direkte. (Josserand loc. cit. 276 e vijuesa).

118; Vijon; Konditat e nevojshme për vleftësin e stipulimit në favor të tretit.

Kur bashkohen trë tri konditat e përshkrueme ma sipër, ndodhemi përpara nji stipulimi në favorin e të tretit; porse nuk mjafton eksistenca e nji stipulimi të këtillë, por duhet edhe qi ky të jetë i vlefëshem.

A. Stipulimi si kusht akcesor i nji kontrate kryesore.

Sikurse kemi thanë edhe ma sipër, Kodi i ynë ka invertue me nenin 1120; parimin e së drejtës romane: *alteri stipulari nemo potest*, parim ky të cilin e ka pranue edhe Kodi francez e ay italian.

Në të drejtën franceze dhe italiane prandej stipulimi në favor të tretit asht nji përjashtim i rregullës së përgjithëshme, simbas të cilës askush nuk mundet me stipulue në emnin e vet në favor të tretit.

Stipulimi në favor të tretit në të drejtën franceze asht në të gjitha rastet nji kusht akcesor i nji kontrate të lidhun midis palëve. Efektivisht simbas nenit 1121 të këtij Kodi, stipulimi në favor të tretit asht i vlefshëm vetëm: a) kur asht konditë e nji stipulimi, qi bahet për vehtvete, dhe b) kur asht konditë (d. m. th. barrë) e nji

dhurimi q' i bahet nji tjetri (dhurimi me barrë — *donatio sub modo* e së drejtës romane).

Kur stipulimi në favor të tretit nuk ishte brënda qarkut të nji kontrate tjetër të lidhun midis premtuesit dhe stipuluesit d. m. th. kur stipulimi ndodhesh në gjendje t' izolueme (à l'état isolé), ky nuk ishte i vlefshëm simbas parimit: *alteri stipulari nemo potest.*

Porse në Kodin t'onë ky pengim nuk eksiston: asht e vërtetë se në praktikë shumica ma e madhe e stipulimeve në favor të tretit janë kushte akcesore të kontratës kryesore të lidhun midis premtuesit dhe stipuluesit por mund të ngjajnë edhe raste në të cilat kontratë kryesore dhe e vetme asht stipulimi në favor të tretit. Kështu për shembëll: nji person i cili ka nji interesë materiale ose morale qi nji i tretë të pasunohet me nji përfitim, mundet me optenue nga nji tjetër person premtimin e këtij përfitimi në favorin e të tretit qi don me pasunue: si mbas nenit 1120 të Kodit t' onë nuk ndalohet bje fjala nji nanë naturale me stipulue me atin e nji djali natural të tyne qi asht madhorë dhe i smuet në favorin e këtij djali, tue obtenue nga i ati premtimin e ushqimit; gjithashtu nji shok pa pushtete mundet me stipulue me nji tjetër në favor të shoqënis tue obtenue nga ky premtimin se ka me i shitë kësaj nji pronë. Nji mik mundet gjithashtu me stipulue nji dobi analoge në favorin e nji miku tietër etj.

Çdo stipulim në favorin e të tretit pra lejohet me Kodin t'onë, qoftë kv stipulim kusht akcesuer i nji tjeter kontrate kryesore, qoftë ky vetë objekti kryesuer i kontratës: e vetmja konditë qi lypë Kodi i ynë asht pasja e nji interesi material ose moral në personin e stipuluesit n'eksekutimin e obligimit nga i treti.

B. Konditat e formës.

Në rast qi stipuluesi në favor të tjetrit ka karakter *akcesuer*, d. m. th. asht pjesë e nji kontrate tjetër kryesore të lidhun midis stipuluesit dhe premtuesit sikurse ngjanë në shumicën ma të madhe të rasteve. Kv stipulim i shtrohet të gjitha formaliteteve të caktueme për kontratën kryesore.

Nuliteti i kontratës kryesore passjell nevojisht edhe nulitetin e stipulimit në bazë të parimit: *accessorium sequitur principale.*

Nga ky parim rezulton i konsakruem nji *imunitet* i posaçem në favorin e stipulimit për të tretin, kur me këte stipulim i akordohet të tretit nji benefic ekskluzivisht *darovuer.* d. m. th: kur këtij i bahet nji *liberalitet.*

Po t' a mendojmë këtë liberalitet në gjendje t' izolueme atëhere, si të gjitha dhurimet e tjera, duhej t' i shtrohesh *formës notariale* jo vetëm për veprën e dhurimit, por edhe për pranimin e të tretit (shif nenet 1489-1490). Porse karakteri akcesor i stipulimit dhe aplikimi i parimit *accessorium sequitur principale* e shpëton liberalitetin e bam me stipulin në favor të tretit nga nuliteti, tue qenë e mjaftë qi stipulimi të mveshet me atë formë qi ligja lypë për kontratën kryesore, qi përmban stipulimi. Këjo pikëpamje me gjithë se nuk rezulton drejtë për drejtë nga teksti i nenit 1120, rezulton nga qëllimi i institutit të stipulimit në favor të tretit i cili do t' a humëte gadi krejt kuptimin po të ngarkohesh me të këtilla formalitete. Përveç kësaj

edhe vetë nji tekst i Kodit Civil: Neni 1735 parashef rastin në të cilin nji rantë jetore kushtetohet në dobi të nji të treti; dhe me të hollat e stipuluesit d. m. th. parashef nji rast stipulimi në favor të tretit—dhe cakton edhe sikur këjo rantë jetore të ketë karakterin e nji liberaliteti, *nuk lype formalitetet e caktueme per dhurimin.*

Nuk ka asnji arësye të logjikëshme me trajtue në mënyrë të ndryshme rastet e tjera stipulimi në favor të tretit; përgjithësimi i nenit 1735 imponohet, dhe nuk asht vue në dyshim as prej jurisprudencës as prej doktrinës franceze dhe italiane.

Porse natyrisht kur kontrata e lidhun midis stipuluesit dhe premtuesit i shtrohet ajo vetë formës notariale pse asht per shembell nji dhurim me barrë (në favor të tretit) edhe stipulimi i përmbajtun në favor të tretit i shtrohet aplikimit të neneve 1489 1490 mbas asht akcesor i nji dhurimi, prap në bazë të parimit: *accessorium sequitur principale.*

Këtu duhet të përmëndim nji rast të posaçem stipulimi në favor të tretit qi nuk asht i ngjitun me nji kontratë kryesore por qi formon vetë objektin kryesuer të kontraktimit: *dhurimi i bam ne favorin e të tretit pa qenë i bashkuem me ndonji konvencion tjeter,* midis stipuluesit dhe premtuesit.

Nji kontratë kësodore po të hyjmë në nji analizim ma të thellë të saj nuk asht tjetër veç se nji dhurim i premtuesit në favorin e të tretit, dhe stipuluesi nuk lot ndonji rol të ndryshem nga roli qi lot *nji pranues për tjetrin:* kur Bardhi i merr premtimin Ziut se ky ka me i dhurue diçka Verdhit, dhe Bardhi në këtë veprim nuk i ep Ziut as ndonji gjâ. Bardhi në këte rast nuk mund të lose ndonji rol tjeter veç atij të nji pranuesi per Verdhin të dhurimit qi Ziu i ban këtij. Me qenë se në këte rast dhurimi per të qenë i vlefshem duhet të jetë i mveshun me formën autentike si për dhurimin si për pranimin e tij. dhe gjithashtu, me qenë se stipuluesi per t'u konsiderue pranues i dhurimit duhet të ketë prej të tretit prokurë autentike që të tregojë tagrin me pranue dhurimet për të, mund të thomi se nji dhurim i fjeshtë i pangjitun me nji kontratë kryesore midis stipuluesit dhe premtuesit, asht i pamendueshem në formën e stipulimit në favor të tretit.

C. Personi i përfituesit të tretë

Stipulimi në favor të tretit supozon nevojisht eksistencen e nji personi të tretë i cili asht përfituesi i stipulimit. Ç' farë cilësinash duhet të ketë ky i tretë?....

Natyrisht ligja nuk mundet me lypë qi ky i tretë të ketë *zotësi të plote me ushtrue të drejtat civile,* sepse i treti as nuk asht anë kontraktuese as nuk ka nevojë me çfaqë ndonji vullnet per të fitue të drejtat e stipulueme në favorin e tij; prandej nuk ka asnji randësi fakti qi i treti asht i mitun, i ndaluem ose i paaftësuem, në se ka fuqinë mendore çmuese ose në se nuk e ka këte fuqi

Për këtë shkak mund të thuhet pa asnji dyshim, se, ato qi nuk kanë aftësin *me ushtrue* të drejtat civile janë plotësisht te zotët me u ba kreditorë në bazë të nji kontrate të lidhun midis dy personave të tjerë po ashtu si këto persona janë të zotët me vehtësue të drejta me anë dhurimi ose trashigimi.

Problemi për t'u zgidhë rreth zotësis të përfituesit të tretë nuk i referohet pra tozësis *me ushtrue* të drejtat, por vetem e vetëm zotësis *me gezue* të drejtat; d. m. th.

në këte vend mund të bahet fjalë vetëm për atë pazotësi e cila ngrehë tagrin jo vetëm me ushtrue të drejtat, por edhe atë *me i pase, me i* posedue këto të drejta. Nga këto persona janë personat e pasakëta dhe personat e ardhme.

a) *Personat e pasaketa ose te pacaktuem (personae incertae.)*

Me këtë rast duhet të bajmë dallim midis personave absolutisht të pasakëta dhe atyne relativisht të pasaketa. Të parat janë të pacaktueme dhe *te pacaktueshme*, të dytat janë vetem të pacaktueme *por të caktueshme.*

Nji stipulim i lidhun në favorin e nji personi *të pacaktueshem* nuk asht i vlefshëm për shkak se nuk asht e mundun të gjendet cili asht kreditori: prandej nuk mundemi me stipulue gjenerikisht në favor të nji Bashkie. të nji Komune ose të nji të vorfëni, pa caktue në favor cilës Komune cilës Bashki dhe cilit të vorfën stipulojmë.

Nji kontrate të këtillë do t'i mungonte çdo kuptim i mundëshem nga shkaku i karakterit *abstrakt* qi do të kishte.

Porse puna nuk asht kështu, kur përfituesi i stipulimit sado qi nuk asht caktue më rastin e stipulimit. mundet me gjithë këtë m'u caktue ma vonë (asht i caktueshm [1]).

Për shembëll: asht i vlefshem stipulimi i bam në favorin e Komunës ma të vorfen ose të Komunës ma të vogël, ose ne favor të vorfneve të nji Komune të caktueme, mbasi kontrata i përmban mbrenda vehtes elementat e nji caktimi të mapsem të përfituesave.

b) Personat e ardhme:

Në këtë kategori duhet të shtimë vetem personat, të cilat në diten e stipulimit as nuk kanë pasë lè as nuk kanë qenë të zanuna. Sapër personat e krijueme në barkun e s'amës (të zanuna) nuk ka dyshim se këto mund të përfitojnë nga stipulimi i bam në favorin e tyne simbas parimit qi i zanuni-përsa i përket dobinave - konsiderohet si i lemun (*infans conceptus pro jam nato habetur*).

Simbas disave, personat e palemuna *dhe* të pazanuna, nuk munden me përfitue nga nji stipulim i bam në favorin e tyne. Arsyenat e këtij përjashtimi, simbas këtvne autorëve, qendrojnë në dispozitat e neneve 497 pr. II dhe 1486 simbas të cilave nuk munden me fitue me dhurim ose me testament ata qi në kohen e dhurimit ose të vdekjes të testatorit nuk kanë qenë të zanun endé: parimet e ketyne dy neneve, nuk janë tjetër, si mbas këtvne, veçse aplikime të nji parimi juridik ma të pergjithshem simbas të cilit *asnji e drejtë nuk mund të lindë në favorin e nji personi t' ardhem.* Porse, nxjerrja e nhalimit me perfitue nga stipulimet në favor të personave t' ardhme, nga dispozita e neneve 497 dhe 1486 nuk asht e justifikueme: këto dy nene parashofin akte në të cilat perfituesi mban rolin e nji marrësi, *drejt per drejt* dhe *kryesisht;* dhe veçanerisht, dhurimi asht nji kontratë e lidhun midis dhuruesit dhe donatarit; dhe me qenë se konditë e parë për me qënë anë kontraktuese asht *me eksistue*, nuk mundet me u mendue si anë kontraktuese (e perfaqësueme) nji person qi nuk asht ende i zanun. Porse pozita e perfituesit nga stipulimi i bam në favorin e tij asht shumë e ndryshme nga ajo e donatarit: në stipulimin në favorin e të tretit, i treti nuk asht anë kontraktuese pse kontrata lidhet vetëm midis stipuluesit dhe premtuesit, pam-

[1]) Natyrisht, me konditë qi ky caktim të mos jetë lanë në dorën e stipuluesit, mbasi në nji rast të këtillë. stipuluesi në realitet ka kontraktue në favorin e vehtes së vet e jo në favorin e nji të treti.

varësisht nga vullneti i të tretit ose edhe pa qi ky të ketë pasë ndonji dijeni rreth stipulimit. Për këtë shkak eksistenca aktuale (e tashme) e të tretit qi përfiton nga stipulimi nuk asht asfare e nevojshme: ky përfiton terthorazi nga kredia qi i akordohet me anën e nji dore të dytë (të premtuesit) e jo *drejtë për drejtë*.

C. Aplikimet e jurisprudencës franceze

ad a) Jurisprudenca franceze në shum raste njef vleftëshmënin e stipulimeve të bame në favor të nji personi *të pa caktuem* por të caktueshëm: ka njoftë për shembëll vleftësin e nji sigurimi të kontraktuem në favorin e *për llogarinë e atij qi ka me i përkitë* (Civ. 5 Mars 1888) si dhe të *fondacjoneve* (po të konsiderohen këto si nji lloj stipulimi në favor të tretit) në të cilat mund të benefikohen persona qi fondatori nuk ka pasë as ma të voglën idè për indvidualitetin e tyne. Me gjithë këtë rreth *sigurimit mbi jetën* — kur, për shembëll nji at familjeje stipulon *për fëmijt qi ka me i lanë mbas vdekjes*, ose *për trashëgimtarët* ose *për ata qi kanë me heqë të drejtat nga ay*, pa caktue benefiqare në mënyrë ma të çkoqitun, kanë lé në jurisprudencën mjaft kontestime: disa vendime kanë konsiderue se përfituesat e tretë janë në rastet kësodore të pacaktueshëm dhe i kanë refuzue këtyne të drejtën me inkasue kapitalin e siguruem *jure proprio:* pa dyshim këta munden me inkasue këtë kapital *jure hereditario*, si trashigimtarë të të siguruemit po jo drejt për drejt si përfituesa të stipulimit Ky ndryshim cilësie ka nji randësi juridike dhe praktike shum të madhe mbi të cilën do të flasim ma poshtë (shif pas Numrin . . . . . e vijuesa).

ad b) Përsa i përket personave t'ardhme gjithashtu jurisprundenca franceze, parimisht, pranon, në konformitet me logjikën dhe nevojat e praktikës, qi nji person të mundet vleftësisht me ba kreditor nji person t' ardhëm me anën e nji stipulimi në favor të tij. Kështu për shembëll, për *dhurimet me barrë* jurisprudenca knaqet me eksistencën e dhuruesit dhe të donatarit, pa kërkue edhe eksistencën e përfituesit të tretë; gjithashtu në *fondacionet* (të cilën disa autorë e konsiderojnë si lloj të nji stipulimi në favor të tretit), pranon benefikimin e personave qi në kohën e themelimit nuk kanë eksistue fare (spitalet, shkollat etj. pranojnë persona qi për themeluesin e fondacionit kanë qenë t' ardhëme). Edhe për *sigurimet kundra akcidenteve*, ka vendime qi pranojnë mundësin e përfitimit të personave të pazanuna endé në momentin e nënshkrimit të policës

Përsa i përket *sigurimeve mbi jetën*, po ashtu si në rastin e personave të pacaktueme edhe në rastin e personave t' ardhme, jurisprudenca nuk asht e sigurtë dhe koherente. Simbas kësaj jurisprudence sigurimi mbi jetën, nuk mund të bahet veçse në favor të personave qi eksistojnë aktualisht, dhe nuk mundë të shtrihet vleftësisht në personat e ardhme *të pazanuna endé*; Këtë solucion jurisprudenca e justifikon me faktin qi personi i pazanun asht i pasaktë e jo pse asht i ardhëm. Me fjalë të tjera karakteri *i ardhmënis* konsiderohet për jurisprudencën si element kohtetues *i pacaktueshmënis*, i *pasaktësis*. Silogjizma në të cilin bazohet arsyetimi i vendimeve asht aproximativisht kjo: personat e pasakta nuk munden me qenë përfituesa të tretë në stipulimet; personat e ardhme janë persona të pasakta; prandej këta nuk mund të përfitojnë nga stipulimet e bame në favorin e tyne.

Sikurse pamë edhe ma sipër (*ad a*) jurisprudenca franceze asht tregue deri më sot shumë e rigorëshme për sigurimet mbi jetën, kurse në format e tjera të stipulimeve në favor të tretit. asht tregue shum ma liberale.

Kjo jurisprudencë kritikohet prej shumë autorëve sepse: Nga nji anë pengon funksionimin e lirë t'istitutes të sigurimit mbi jetën, tue i heqë për shembëll atit të familjes mundëshmenin me lidhë sigurimin në favorin e të gjithë fëmijëve të tij, qofshin këto të lindun ose jo, të zanun ose jo. M'anë tjetër asht inkoherente, sepse pranon si përfitues të tretë nji fëmij të zanun dhe nuk pranon nji fëmij të pazanun endé për shkak se i pari asht i caktueshme dhe i dyti jo. Porse edhe caktimi i fëmijës së zanun asht pothuej aqë i mundshëm sa caktimi fëmijës së pazanun; jo vetëm nuk dihet si e tek do të jetë por as seksi nuk i dihet. Në realitet personat e palinduna ende nuk janë persona të pacaktueme por janë vetëm persona *aktualisht* të pacaktueme, dhe jurisprudenca, thuhet, do t'ishte ma koherente sikurse të pranonte mundëshmenin e të pazanunve me përfitue nga sigurimi mbi jetën ashtu si e pranon këtë mundëshmëni për dhurimet me barrë si dhe për fondacionet (Josserand loc. cit. 282 e vijuesa — Planiol et Ripert Nol. VI Nr. 353 dhe 356).

119. **Vijon: Natyra e stipulimit në favor të tretit**

Mbasi shvillim i sigurimit mbi jetën i ka dhanë stipulimit në favor të tretit nji jetë shumë aktive asht fillue m'u diskutue mbi natyrën juridike të kësaj institute. Me çdo mënyrë mund të spjegohet ndërhymja e vullnetit kontraktual jashta qarkut të kontratës në kundërshtim me parimin simbas të cilit gjithkush kontrakton për vehten e vet.

Tri teorina kryesore janë përpjekë me shpjegue natyrën juridike të stipulimit në favor të tretit:

1) *teoria e propozimit,*

2) *teoria e gëzimit të punve;*

3) *teoria e së drejtës direkte.* Asht mirë t'i shqyrtojmë shkurtimisht këto tri teorina;

A. Teoria e propozimit.

Simbas kësaj teorie, stipuluesi (p. shembëll nënshkruesi i nji police sigurimi) pikspari stipulon për vetvehte; vetëm kundrejt këtij obligohet premtuesi (p. sh. shoqnia siguruese); e drejta mbi kapitalin e siguruem pra lindë pikspari në pasunin e stipuluesit. Mbi këte stipuluesi i *ofron, i propozon* të të tretit transmetimin e kësaj të drejte. Në rast qi i treti e pranon këte propozim të stipuluesit, lindë nji kontratë e dytë. Pra si mbas teoris të propozimit, në stipulimin në favor të tretit ndodhemi përpara dy kontratave: e para midis stipuluesit dhe premtuesit, dhe e dyta midis stipuluesit e të tretit i cili në këte kontratën e fundit asht anë kontraktuese. Kjo kontratë e dytë ka për objekt transferimin e përfitimit të stipuluesit në personin e të tretit: d. m. th. asht nji cedim kredie qi stipuluesi i ban të tretit me titull daraovuer.

Kjo teori ka qenë e ndjekun ma parë si prej doktrinës (Laurent), si prej ju-

risprudencës, por sot nuk ndiqet ma dhe atakohet prej të gjithve me konsekvencat qi do të pas-sjellte po të ishte e drejtë.

1) Me këte teori, e drejtë nuk do të lindëte për të tretin para se ky të prananonte propozimin q' i adresohet prej stipuluesit: deri m' atë moment do të ndodheshim përpara nji propozimi të fjeshtë. Porse, sikurse kemi pa (shif sipër N . . .) propozimi i fjeshtë nuk asht i qendrueshëm pse anulohet vetiu qoftë me vdekjen e propozuesit qoftë me atë të destinatarit të propozimit. Nji konsekvencë e këtillë do t' i anulonte krejtësisht dobinat e stipulimit në favor të tretit, sidomos përsa i përket sigurimeve mbi jetën, sepse pranimi i të tretit (i bashkëshortit, i fëmijve) në praktikën e përditëshme bahet mbas vdekjes të stipuluesit, kështu qi në këte moment pranimi do t' ishte i kotët dhe pa asnji efekt mbasi oferta e të vdekunit konsiderohet e rrëzueme po në momentin e vdekjes të këtij.

2) Me teorin e propozimit, kredia e të tretit do të hynte në pasunin e stipuluesit përpara se me hye në pasunin e vet. Nji zgjatim i udhës në këtë mënyrë do të ishte fatal për të tretin sepse: *kreditorët* e stipuluesit do të mujtshin me pretendue m'u pague me kredinë e lindun nga stipulimi, d. m. th. me kapitalin e siguruem, tue e konsiderue këte, para pranimit të tretit, si pjesë të pasunisë të stipuluesit: natyrisht edhe i treti do t'ishte kreditor, por jo kreditor i preferuem, i privilegjuem; do të kishte vetëm të drejtë me konkurrue me debitorët e tjerë në proporcion me kredin e vet: Përveç kësaj, në rast qi stipuluesi vdes, trashigimtarët e tij do të kishin të drejtë me përdorë tagret trashigimore të tyne edhe mbi kredin e stipulueme në favor të tretit: këto do të mujshin me kërkue qi kapitali i siguruem të konsiderohet si element i trashigimit të të vdekunit tue j-u shtrue simbas rasteve *konferimit* ose *zbritjes* (Shif Nenet 726 e vijuesa dhe nenet 1524 e vijuesa). Me këte mënyrë qellimi i nënshkruesit të sigurimit nuk do t' u arrinte. ky ka dashtë qi i treti t' inkasojë kapitalin e siguruem për te në çdo eventualitet, kurse, simbas teoris të propozimit, ky kapital asht ba të paktën pjesërisht objekt i kërkimeve të kreditorëve ose të trashigimtarëve të tij,

Ma në fund kundra kësaj teorie, mund të citojmë vetë tekstin e nenit 1120. Ky tekst cakton shprehimisht qi e drejta e të tretit kundra premtuesit lindë po me kontratën e lidhun midis stipuluesit e premtuesit e nuk ka nevojë për lidhjen e nji kontrate të ré. E kemi përmendë pra këte teori vetëm për arsye historike, mbasi, kurse nuk i përshtatet Kodeve francez dhe italian aqë ma tepër nuk i përshtatet Kodit t'onë i cili disponon shprehimisht të kundertën.

B. teoria e gjerimit të punëve.

Disa autorë shum të mdhaj (Lablé, Demolombe, Planiol) janë përpjekë me shpjegue stipulimin në favor të tretit me gjerimin e punëve. Simbas këtyne autorëve, stipuluesi gjeron punët e të tretit dhe prandej kur kontrakton me premtuesin, vepron për llogarinë e të tretit dhe merr në dorë interesat e këtij e jo të vetat.

Deklarimi i të tretit se don me përfitue nga stipulimi për të cilin flet neni 1120 nuk asht tjetër veçse nji *ratifikim* i të zotit të punës, interesat e të cilit janë administrue mirë prej gjeruesit. Kjo asht arësyeja qi ratifikimi i të tretit, ka efekt mbrapaveprues dhe passjell efekte çprej ditës të gjerimit; d. m. th. çprej ditës në të cilen asht lidhë kon-

trata midis stipuluesit dhe premtuesit. Mbas këtij *pranimi ratifikues*, i treti konsiderohet se ka kontraktue drejtë per drejtë me premtuesin simbas parimit qi ratifikimi transformon gjerimin e puneve në porosi (*ratihabitio mandato acquiparatur).*

Me ketë shpjegim stipulimi në favor të tretit nuk e ka ma atë karakter të përkohëshem dhe problematik qi do të kishte simbas teorisë të propozimit: nga nji anë nji gjerim mundet m' u ratifikue edhe mbas vdekjes të zotit të punës si dhe mbas vdekjes të vetë gjeruesit; m'anë tjetër të drejtat e linduna nga stipulimi nuk shkojnë fare në pasuninë e stipuluesit por hyjnë drejtë për drejtë në pasuninë e tretit. Prandej me këte teori stipulimi nuk asht i ekspozuem në rreziqet qi i kercnohen me teorinë e propozimit.

Me gjithë këte, as këjo teori nuk ka muejtë me u adoptue prej praktikës; jurisprudenca nuk e ka pranue, dhe me shumë arësye. Efektivisht gjerimi i punëve dhe stipulimi në favor të tretit janë dy instituta qi nuk mund t'identifikohen me njana tjetren: Përsoni i stipuluesit në kundërshim me ato të gjeruesit dominon në stipulimin në favor të tretit: kuerse gjeruesi asht vetem nji përfaqësues, nji ndermjetës, stipuluesi perkundrazi *vepron n'emnin* e vet (Neni 1120) e prandej ky mbetet zot i të gjith veprimit, të pakten për të gjithë kohen deri sa deklarimi i të tretit nuk asht ba endë: veçanerisht stipuluesi mundet me u pendue për favorizimin q'i ka ba të tretit dhe mundet me e këthye në dobinë e vet ate favorizim (per shembell mundet me e këthye per dobinë e vet sigurimin mbi jeten),tue ushtrue tagrin *e revokimit* (Neni 1120 pr. II) M' anë tjetër, edhe mbas deklarimit të tretit se don me perfitue nga stipulimi, roli i stipuluesit nuk mbaron me doemos: kështu për shembell në sigurimin mbî jeten, stipuluesit mbetet i obliguem përkundrejt siguruesit dhe detyrohet me pague kestet e sigurimit edhe mbasi i treti e ka ba deklarimin e pranimit.

Gjithëashtu, personi i të tretit në stipulimin lot nji rol shum ma të vogel se rolin e të zotit të punës në gjerimin: ky i fundit mundet me kërkue llogarina nga gjeruesi, kurse i treti nuk ka ndonji të drejtë të këtillë përkundrejt stipuluesit. Stipuluesi nuk ka ndonji obligim përkundrejt të tretit, kurse midis gjeruesit dhe të zotit të punës krijohet nji seri obligimesh reciproke. Ma në fund vetë fakti qi Kodi i ynë e ka trajtue stipulimin në favor të tretit, veçanërisht dhe pamvarësisht nga gjerimi i punëve, asht nji argument i fortë se këto dy instituta nuk mund t' identifikohen.

Sikurse kemi thanë edhe ma sipër (shif Nr ...) midis stipulimit dhe gjerimit të punëve jo vetëm nuk ka nji identitet, po perkundrazi ka *nji papajtueshmëni:* për stipulimin në favor të tretit mund të bahet fjalë vetëm aty ku nuk mund të bahet fjalë për gjerim punësh, mbasi këto dy instituta udhëhiqen nga parime krejt të ndryshme: gjeruesi vepron ekskluzivisht n' interesin e të zotit të punës, si përfa ësues i këtij, kurse stipuluesi asht anë kryesore e veprimit, d. m. th. vepron kryesisht *n emnin e vet dhe për interesin e vet,* sado e vogël qoftë këjo interesë, qoftë materiale ose vetëm morale.

Prandej as teoria e gjerimit të punëve nuk e shpjegon natyrën e stipulimit në favor të tretit.

C. Teoria e së drejtës direkte

Këjo asht teoria ma e fjeshtë dhe ma e sigurtë dhe veçanërisht asht teoria e adoptueme shprehimisht prej nenit 1120 të Kodit t' onë. Të dy teorinat e tjera i kemi përmendë vetëm për arsyena doktrinale dhe me qëllim që t' i njofim n' esencën e tyne

për mos t'u udhëheqë nga ato n'interpretimin e Kodit t'onë, tue u bazue në komentat franceze dhe italiane të cilët kanë nji tekst të ndryshmë nga ay i nenit 1120 të Kodit t'onë.

Simbas paragrafit II të nenit 1120: i treti fiton nji të drejtë kundra premtuesit *me stipulimin, d. m. th pandermjetësisht*, pa pasë nevojë me rekurue n'idenat e propozimit dhe n'ato të gjerimit të punëve. Prandej stipulimi në favor të tretit asht nji përjashtim real dhe efektiv i parimit të relativitetit të kontratave. Kontrata, në kundershtim me parimin e së drejtës romane, *ka efekt në vaforin e të tretit.*

Ligja flet për deklarimin e të tretit se don me përfitue nga stipulimi (Neni 1120), jo për me mvarë në këte deklarim vehtësimin e së drejtës kundra premtuesit, pse këjo e drejtë asht e vehtësueme prej të tretit edhe para deklarimit, por vetëm e vetëm me qëllim qi ky vehtësim të bahet definitiv dhe i parevokueshem *për stipuluesin.* Po t'ishte deklarimi i të tretit konditë e nevojshme për vehtësimin e të drejtës, ky do t'u bante anë kontraktuese dhe nuk do të mund të meritonte ma emnin *i tretë.* 5 (Shif Josserand loc. cit. Nr. 297 e vijuesa).

120. Vijon. Efektet e stipulimit në favor të tretit.

Me stipulimin në favorin e tij i treti vehtëson personalisht përkundrejt premtuesit nji të drejtë *direkte* dhe të *pandermjetëme.*

Këjo e drejtë mund t'i hiqet të tretit nga anë e stipuluesit, deri në momentin qi ay nuk ban deklarimin se don me përfitue nga stipulimi. Deri sa i treti nuk e ban këte deklarim, stipuluesi disponon të drejtën e *revokimit*: mbas këtij deklarimi i treti e fiton të drejtën në mënyrë definitive dhe të parevokueshme.

Parimet e sipërme duhet t'i aplikojmë: 1) në raportat e të tretit me premtuesin; 2) në raportat e të tretit me ato qi heqin të drejta nga stipuluesi; 3) në raportat e të tretit me stipuluesin; 4) në raportat e stipuluesit me premtuesin.

A. Raportat e të tretit me premtuesin. I treti bahet njiherë kreditor i premtuesit në vertyt të premtimit të këtij të përmbajtun në kontratën e lidhun midis stipuluesit dhe premtuesit (kredia e të tretit e ka burimin në premtimin e nji-anëshem të premtuesit në favorin e tij, kështu qi mund të thomi se obligimi i premtuesit kundrejt të tretit asht analog, në mos identik, me obligimin qi mburon nga nji premtim i njianëshem i bam në konformitet me nenin 1135). Po të jetë i treti, për shembëll beneficiar i nji sigurimi mbi jetën ose i nji barre të ngjitun me nji dhurim ose të nji kontrate transporti mallnash, ky mundet me kërkue me njiherë (po të jetë rasti) eksekutimin e premtimit, mbasi e drejta e këtij ka lindë në momentin e kontratës së lidhun midis stipuluesit dhe premtuesit.

Me gjithë këte pozita e të tretit nuk asht e njejtë me pozitën qi ky do të kishte sikur të kishte qenë anë kontraktuese: i treti mundet me kërkue nga premtuesi eksekutimin e premtimit por nuk mundet me kërkue eksekutimin e kontratës në të cilën nuk ka marrë pjesë; veçanerisht, po të supozojmë se kontrata e lidhun midis stipuluesit dhe premtuesit asht nji kontratë sinalagmatike, i treti nuk ka asnji cilësi me kërkue simbas nenit 1122 eksekutimin ose zgjidhjen e kontratës për shkak se premtuesi nuk ka eksekutue obligimet e veta; po gjith-ashtu, i treti, si përfitues i nji barre të

ngjitun me nji dhurim, nuk ka asnji cilësi me kërkue revokimin e dhurimit për shkak moseksekutimi t' atyne barrëve.

B. Raportat e të tretit në relacion me ata qi heqin të drejta nga stipuluesi.

Në këto raporta del në shesh si duhet randësia e fitimit të dobiës nga i treti *drejt për drejt* dhe *pandermjetësisht*. Me qenë se i treti bahet drejt për drejt kreditori i premtuesit, nuk mundet me pasë asnji frikë nga ato qi heqin të drejta prej stipuluesit: kur, për shembëll, ndodhemi përpara nji sigurimi mbi jetën qi asht nënshkrue në favorin e të tretit, kredia qi ka ky përkundrejt siguruesit mbi kapitalin e siguruem nuk kalon nëpër pasunin e stipuluesit, por hynë drejt për drejt në pasunin e të tretit: *i treti nuk i heq të drejtat e veta nga stipuluesi* (së paku përsa i përket kapitalit të siguruem), por *i heq vetëm nga premtuesi*. Konsekvenca të këtij fakti janë:

a) i treti nuk ka asnji arsye të frikohet nga *kreditorët* e stipuluesit, të cilët nuk kanë asnji herë të drejtë garantimi mbi kapitalin e siguruem, mbasi ky kapital nuk ka hye *as për nji moment*, në pasunin e debitorit të tyne (të stipuluesit). I treti pra ka mbi këtë kapital jo vetëm nji privilegj por nji *të drejtë personale dhe eksklusive*:

b) po të kemi parasyesh se stipulimi i prokuron të tretit nji dobi darovore, ky nuk ka ndonji arsy të frikohet as prej *trashigimtarëve* të stipuluesit: sikur i treti të jetë edhe vetë trashigimtarë, nuk kishte mujtë m' u shtërngue me konferue ose me llogaritë në trashigimin kapitalin e siguruem, mbasi stipuluesi trashigimlanës nuk ka pasë për asnji moment të drejta mbi këtë kapital, dhe mbasi ky nuk ka dalë nga pasunija e të vdekunit. Gjithashtu kapitali i siguruem nuk i shtrohet *zbritjes* të dhurimeve (qoftë qi i treti asht trashigimtar ose jo), mbasi zbritja bahet vetëm për liberalitetet e bame prej *de-cujus-it*, porse *de cujus*-i nuk ja ka dhurue të tretit kapitalin e siguruem, mbasi ky e merr atë kapital drejt për drejt nga shoqnia siguruese

Kështu pra, *kapitali i siguruem asht formue përjashta pasunis të stipuluesit*, i cili konsiderohet juridikisht se nuk ka ba asnji sakrific në favor të të tretit, përveç *derdhjes të kesteve* qi i ka pague siguruesit. Prandej për *konferim* dhe për *zbritje* mund bahet fjalë vetëm për sa i përket derdhjes të këtyne kesteve dhe brenda sasis së tyne.

Gjith këto sigurime të kredis të së tretit janë konsekvenca direkte të natyrës direkte dhe të pandërmjetëme të kredis së tij.

C. *Raportat e të tretit me stipuluesin. Revokimi i stipulimit.* Edhe në këto raporta del në shesh në mënyrë ma të qart cilësia e të tretit *si i huej* ne stipulimin e jo si anë kontraktuese. Sikur i treti t' ishte anë konstraktuese me stipulimin do t' a fitonte të drejtën e stipulueme në favorin e tij *definitivisht*. Por me qenë se i treti ka qenë dhe ka ngelë kurdoherë i tretë, e drejta e fitueme prej këtij asht vetëm *eventuale* deri sa ky nuk ka deklarue se don me përfitue nga stipulimi. Deri në këtë moment stipuluesi asht i lirë me revokue stipulimin (Neni 1120 paragraf II).

1. Ushtrimi i së drejtës të revokimit

Stipuluesi ka të drejtë me revokue stipulimin kurdoherë qi të dojë, *ad nutum*, pos kur kjo e drejtë përngohet nga obligimet qi ky mund të këtë mbimarrë përkundrejt të tretit: kështu për shembell asht një gjë naturale qi ekspeditori i mallnave qi i ka shitë destinatarit, t' engaxhojë përgjegjësin e vet përkundrejt këtij në qoftë se e revo-

kon urdhënin e dorëzimit qi i ka dhanë transportuesit. Porse, jashtë këtyne raportave obligimi qi mund t'eksistojnë midis stipuluesit dhe të tretit, stipuluesi mundet me e ushtrue lirisht, dhe pa engaxhue përgjegjësin e vet, të drejtën e revokimit.

Për revokimin nuk lypet ndonji formë e posaçme: mundet me u ba qoftë shprehimisht, qoftë heshtësisht; revokimi mund të rezultojë nga çdo vepër qi tregon në mënyrë të qartë vullnetin e stipuluesit me revokue stipulimin.

Parimisht e drejta e revokimit asht *personale*: nuk mundet me u ushtrue as nga *kreditorët* e stipuluesit, të cilët ligja i ndalon me ushtrue të drejtat qi janë ekskluzivisht të lidhuna me personin e debitorit të tyne (Neni 1181 pr. I në fund) as nga trashigimtarët e këtij. Efektivisht nuk mund të pranohet qi këto të fundit të mund të zgjedhin midis *detyrës* qi kanë me respektue vullnetin e *de cujus*-it dhe *interesës* qi kanë me ushtrue të drejtën e revokimit (Esmein në Planiol et Ripert vol. VI Nr. 358, Josserand, Colin et Capitant etj.

Me gjithë këte, duket sikur jurisprudenca franceze asht fiksue në kuptim të kundert: d. m. th. i akordon në shumicën e rasteve trashigimtarëve të stipuluesit të drejtën e revokimit q'i përkiste autorit të tyne. Sidoqoftë, jurisprudenca bazohet kurdoherë në qellimin e stipuluesit: në qoftë se ky ka pasë në qellim me favorizue ekskluzivisht të tretin (si ngjanë në sigurimet e jetës) e drejta e revokimit nuk kalon në trashigimtarët as në kreditorët; në mungesë të nji qellimi të këtillë dhe kur eksiston nji qellim me fitue nji dobi personale për vedi ose për trashigimtarët, e drejta e revokimit kalon në trashigimtarët dhe në kreditorët së bashku me tagret e tjera të *de cujus*-it.

2) Efektet e revokimit

Këto efekte ndryshojnë simbas raste·e dhe si mbas vullnetit të stipuluesit qi ushtron të drejten e revokimit. Nga nji herë bjen i të tanë stipulimi, por disa herë të tjera ngjan qi stipulimi nuk bjen por merr nji tjeter drejtim, d. m. th. shkon në favorin o të nji të treti tjeter, ose në favorin e vetë stipuluesit. Kështu per shembell sigurimi mbi jeten mund të shkojë në favorin e nji tjeter të treti ose në favorin e vetë stipuluesit; ekspeditori i mallit e ndalon mallin per vehte ose e drejton në nji destinim të ri etj.

3) Si merr fund tagri i revokimit.

Tagri i revokimit merr fund me deklarimin e të tretit se don me perfitue *nga ay stipulim*: Ky deklarim *nuk asht nji pranim* në kuptimin teknik të kësaj fjale mbasi vetem nji propozim pranohet. Dhe, sikurse kemi pa, të tretit nuk i asht adresue nji propozim, por i asht konferue nji e drejtë direkte dhe e padetermjetëme, por qi mundej mundet m' u revokue. Pra deklarimi në këtë rast nuk asht nji *konditë* e nevojshme *perfitimi* të drejtes (si asht pranimi i propozimit) por asht nji *pengesë definitive* qi i vihet së drejtes së revokimit. Ky deklarim i nenit 1120 paragraf II transformon nji të drejtë deri n' atë moment të revokueshme në nji të drejtë të parevokueshme.

Deklarimi i të tretit se don me fitue nga stipulimi mund të bahet në çdo formë: shprehimisht ose heshtësisht (po ashtu si revokimi i stipuluesit).

Ky deklarim mund të bahet në çdo moment e sado vonë, mbasi nuk asht pranimi i nji propozimi, por deklarimi se po merret nji e drejtë e fitueme qyshë ma parë; prandej ky pranim mund të bahet edhe *mbas vdekjes* të stipuluesit ose mbas falimentimit të këtij; mund të bahet edhe mbas vdekjes të perfituesit të tretë prej trashigimtarëve të këtij, mbasi këta trashigojnë edhe të drejten me ba definitiv stipulimin e bam në favorin e autorit të tyne.

D. Raportat e stipuluesit me premtuesin.

Stipuluesi, sikurse kemi thanë edhe ma siper (shif numrin e masiperm), nuk bahet i huej me deklarimin e të tretit se don me perfitue: nga stipulimi: Ky mbetet kurdoherë anë kontraktuese Prandej:

1) stipuluesi ka të drejtë me kerkue qi premtuesi t' eksekutojë obligimet qi ka marrë persiper. Per shembell, në kontraten e transportit të mallnave, stipuluesi (ekspeditori) duhet të kontrolloj eksekutimin e mirë të transportit nga an' e premtuesit (bartësit), dhe, në qoftë se asht shitës ka të drejtë me kerkue nga blesi çmimin q'i detyrohet.

2) Stipuluesi ka gjithashtu tagrin me mbi-këqyrë qi eksekutimi i prestimit qi ay ka stipulue në favorin e të tretit të bahet si asht ma mirë; mundet me ndjekë me rruga gjyqësore eksekutimin e obligimeve të premtuesit si dhe me kerkue zgidhjen e kontratës simbas nenit 1122 (shka nuk mund të kerkojë perfituesi i tretë; shif numrin e siperm): per shembell, stipuluesi mundet me kerkue revokimin e dhurimit per shkak se donatari nuk ka permbushë barrët q' i janë ngarkue në favorin e të tretit. (Neni 1512 Josserand loc. cit. Nr; 305 e vijuesa).

KAPTINA III,

Simulimi i Kontratave

121. Definimi dhe dallimet e simulimit

Deri tash kemi folë mbi *efektet e kontratave*, tue supozue kurdoherë qi ndodhemi perpara nji kontrate *të sinqertë dhe të vërtetë*. Asht e vertetë se ky asht rasti normal, porse nga nji herë ngjanë qi kontratat janë të *simulueme*: palet *bajnë sikur* lidhen me kontratë, kurse në realitet o nuk lidhen fare ose lidhen me vjega krejtë të ndryshme nga ato qi kanë shprehë në kontraten e dukëshme. Kontrata qi palët lidhin dukësisht (per faqe) nuk asht e destinueme m' u vue n' eksekutim prej tyne së paku n' ate mënyrë qi tregohet dukësisht. Vleftësia e kontratës së lidhun, goditet dhe paralizohet qellimisht prej palëve me anën e nji akordi të fshehët, me nji *kunder-shkresë*, në mënyrë *qi dukja* nuk i pershtatët realitetit. Me nji fjalë: ndryshe tregohet se po bahet, ndryshe bahet efektivisht (*aliud simulatur, aliud agitur.*) Në të këtilla raste

ndodhemi perpara dy kontratave qi janë lidhë *njikohësisht*: njena e dukëshme por e rreme, tjetra e vertetë por e fshehtë.

Simulimet e bame prej palëve mud të kenë randësi dhe shtrijime të ndryshme, sidhe mund të kenë qellime të ndryshme.

a) përsa i përket shtrijim it:

1) Akti mund të jetë i *simuluem krejtësisht*: nji shitje e pretendueme paralizohet në mënyrë absolute prej nji kundershkrese; pseudo-shitësi i-a ka ba këte shitje bashkëshortit ose nji të treti në të rreme me qellim qi të shpetojë pasuninë e shitun dukësisht nga ndjekjet e kreditorëve të vet.

2) Simulimi mund të fshehë *natyren* e vertetë të kontratës: kjo ngjan për shembell kur nji dhurim na paraqitet nen masken e nji shitjeje, si ban në Shqipni av at i cili i shet dukësisht pronat e veta djelmëve, kurse në realitet ja dhuron me qellim qi të pengojë vajzat në kërkimin e trashigimit, dhe për të perjashtu e pronat e dhurueme nga konferimi ose zbritja.

3) Simulimi ka në qellim me fshehë palët kontraktuesa ose përfituesat e vertetë dentiteti i të cilëve maskohet me lodren e nji *ndervuemjeje personash*.

4) Me anë të simulimit nga nji herë simuluesat përpiqen me fshehë vetem disa kondita dhe kushte të kontratës: për shembëll fshehet nji pjesë e çmimit të vertetë. Asht pohue në shkresën se i paguen nji çmim 100 000 fr. ari, kurse blesi në realitet, në momentin e nenshkrimit të kontratës ka pague 150000 fr. ari ose ka pague 100. 000 tue u engaxhue me pague diferencën e 50. 000 frangave me nji kundër-shkresë sekrete. Çmimi real pra i shitjes nuk asht 100. 000 frang ari siç tregohet në kontratën por 150. 000 franga ari.

b) përsa i përket qëllimit: palët kur bajnë nji simulim me doemos nuk e bajnë këtë pa ndonji qellim, pa ndonji shkak-shtytës. Ky qellim nga njiherë asht kriminel, nga njiherë asht i papëlqyeshem, i kritikueshem (p. sh. simuluesi ka në qellim me pague ma pakë taksë), nga njiherë asht indiferent, amoral, nga nji herë asht fare i lavdueshem (si ngjanë për shembëll kur nji bâmirës ka dashtë me i dhurue nji të vorfni pa dalë në shesh).

Sikurse shifet pra, midis nji simulimi i nji tjetri eksistojnë diferenca të mdhaja. si nga pikëpamja e shtrijimit si nga ajo e qellimit të simulimit (Josserand loc. cit. Nr. 320 e vijuesa);

122. Efektet e simulimit midis palëve.

Parimisht simulimi nuk formon shkak nuliteti. Ky parim rezulton në mënyren ma të qartë nga nenet 1124, dhe 1125: Simbas nenit 11 4: në rast simulimi kontrata *perfaqe* nuk sjel efkt midis palëve (kontrata e *mbulueme* pra e sjell këte efekt); dhe simbas nenit 1125: kundershkresat qi nuk janë konsiderue nul prej ligjës kanë efekt midis kontraktuesave dhe trashigimtarëve të tyne. Prandej kontrata e *mbulueme* nen formen e nji kontrate tjeter (kontrata sekrete), asht e vlefshme per palet. Kontrata e mbulueme pra, në konformitet me nenin 1113, ka fuqi ligje per ato qi e kan lidhë.

Porse si mbas paragrafit II të nenit 1124: kontrata e mbulueme asht e vlefshme vetem kur permbledh të gjitha konditat *themelore* (*de fond*) qi lypen per vleftësín e saj.

Përsa i përket konditave *formale duhet* dhe *mjafton* qi të përmblidhen të gjitha konditat e lypuna për aktin e dukëshëm i cili i shërben si mveshje aktit të mbuluem. Kjo rezulton nga teksti i paragrafit të masipërm i cili konsakron nji jurisprudencë konstante të Diktimit francez të formueme në landë dhuimesh të mbulue. e nën formën e nji akti tjetër. Kështu qe, me gjithse parimisht akti i simuluem nuk mund të ketë nji fuqí ma të madhe se sa do të kishte pasë po t' ishte ba në formë të dukëshme, në realitet, e sidomos përsa i përket dhurimeve, akti i rremë bahet burim dobinash dhe shpëton aktin nga sanksionet e nulitetit; kështu dhurimi i bam me shkresë private do t'ishte radikalisht nul simbas nenit 1489 po t'ishte ba në mënyrë të hapët; porse në rast qi nji dhurim i këtillë asht disimulue nën formën e nji kontrate me titull barrëmuer për të cilën kontratë nuk kërkohet forma noteriale (për shembëll nën formën e nji shitjeje), dhurimi asht i vlefshëm po të përmbledhë të gjitha konditat e themelit, me gjithëse i mungojnë konditat e formës. Me këte mënyrë *dhurimi i disimuluem* bahet i vlefshëm, kurse po t'ishte ba në mënyrë të dukëshme do të kishte qenë nul për mungesë të konditave të formës (1).

Jashtë rastit të konditave formale, vlen parimi si mbas të cilit, *e rrema* sadoqi nuk asht shkak nuliteti, nuk mud të bahet më gjithë këte burim dobijnash.

Pra, kur kontrata sekrete përmban nji ves të pamvarun nga simulimi i bam me rastin e lidhjes të saj, kjo kontratë konsiderohet e paqenë ose e anulueshme *simbas* natyrës t'elementeve themelore q'i mungojnë (mungesë zotësie me kontraktue, mungesë ose ves i hirit, mungesë objekti ose shkaku, lëndim etj.

Përjashtime: Përjashtimisht ligja në disa raste e deklaron krejt nul aktin sekret të mbuluem me aktin përfaqe:

1) *Kundër-shkresat* qi ndryshojnë kushtet *e kontratës së martesës* nuk janë të vlefshme kur nuk janë ba në cirkonstancat e tregueme në paragrafin e dytë të nenit 1326;

2) çdo dhurim i bamun në dobi të nji personi të pazoti, asht nul edhe sikur të jetë mbulue nën formën e nji kontrate barrësore (Neni 1488). (Esmein në Planiol et Ripert vol. VI Nr. 335 e 336 — Josserand loc. cit. Nr. 324 e 325).

123. Efektet e simulimit përkundrejt të treteve.

Të tretë konsiderohen të gjith ata qi nuk kanë qenë palë kontraktuesa dhe nuk janë trashigimtarët e këtyne. *Të tretë* janë pra jo vetëm *ata qi heqin të drejta me titull*

Me gjithë këte nuk mund të lamë në hesh je në këte rast jurisprudencën dhe doktrinën italianë, e cila edhe ajo mund të pajtohet me teksin e nenit 1124 të Kodit t'onë: sadoqë ky nen për vleftësin e kontratës sekrete lypë konkurrimin e të gjithave konditave *themelore* të lypuna për vleftësín e saj, nën termen kondita themelore ose substanciale mund të përfshihen edhe konditat formale të kërkueme *ab substantiam*. Me këte mënyrë interpretimi, dhurimi i simuluem nën formën e nji shitjeje asht nul jo vetëm k: i mungojnë konditat themelore, por edhe kur i mungojnë atë formale: d. m. th. në qoftë se dhurimi i bam nën formën e shitjes nuk asht ba me akt publik, shitja asht nul pse palët nuk kanë dashtë me ba shitje, por akt dhurimi asht nul pse shitja nuk asht ba në formë noteriale.

Me gjithë këtë ky në realitet nuk asht nji përjashtim i vertetë mbasi dhurimet q'i bahen të pazotëve me pranë të më dhurim janë të paqena nga pikëpamja themelore.

partikolar d. m. th. ata qi kanë konsiderue aktin e dukeshëm si të vlefshëm dhe kan kontraktue tue pasë parasyesh këte vleftëmëni (blesit, donatarët, kreditorët ipotekarë), por edhe *kreditorët kirografarë* të zotnuesit të dukëshëm. Këto të fundit munden me prapsë padien revindikimi qi bahet kundra zotnuesit të dukëshëm prej pruesit të nji *kundër-shkrese* qi e njef këte zotnues mbi sendet qi këto kreditorë i kanë sekvestrue zotnuesit të dukëshem konservativisht ose defenitivisht, pa pasë nevojë me u hetue në se në momentin qi këto janë ba kreditorë, debitori i tyne ishte zotnues i dukëshem ose jo. Gjithashtu kreditorët kirografarë munden me prapsë konkurrimin e nji kreditori të zotnuesit të dukëshem qi pshtetet në nji kundër-shkresë, pa qenë nevoja me u hetue në se kreditorët kirografarë janë të maparëshem ose të mapasem nga kreditori i kundër-shkresës, dhe pa qenë nevoja me u provue në se simulimi ka pasë për qëllim cenimin e të drejtave të tyne ose nji qëllim tjetër.

Edhe trashigimtarët me titull universal, sidhe çdo tjetër qi heq të drejta nga palët, konsiderohen simbas nji jurisprudence konstante italiane dhe franceze si *të trete*, kurdoherë që simulimi asht ba për me damtue këto, d. m. th. kur ka *mashtrim* (Diktimi francez 27 Fruer 1922, 12 Nanduer 1902, 24 Jenar 1881 etj etj.). Kështu trashigimtarët të cilëve *de cujus-i* me akte të simulueme u ka cenue reserven ligjore konsiderohen të tretë dhe munden me provue keshtu simulimin e bam në mashtrim të drejtave të tyne; qoftë me deshmitarë qoftë me prezumime të tjera.

Këte perfshimje ka paragrafi i tretë i nenit 1124: «Kreditorët e kontraktuesave dhe të tretët, kur janë në mirëbesim munden me invokue në favorin e vet kontraten perfaqe; munden dhe me provue simulimin e bam në dam të tyne dhe paragrafi i dytë i nenit 1125: kundershkresat nuk mund t'u kundrejtohen atyne qi kanë qenë të huej me to, por këto mund t'invokojnë në favorin e vet».

Porse sikurse rezulton nga paragrafet e siperme, të tretët janë të lirë me zgjedhë atë rrugë q'u vjen ma mirë per shtat. Me fjalë të tjera:

a) të tretët janë të lirë me konsiderue të vlefshme *kontranten per faqe*, kur janë bazue në deklarimet e dukëshme të palëve kontraktuesa, tue i dijtë këto deklarime si të verteta (kur kanë qenë në mirëbesim). Natyrisht të tretët nuk munden me invokue në favorin e tyne kontraten perfaqe kur rezulton e provueme se këto e kanë dijtë simulimin (kur kanë qenë në *keq besim*), sepse ligja nuk mundet n'asnji rast me mbrojtë keqbesimin;

b) porse mund të ngjajë qi të tretët me mirëbesim të lendohen jo nga kontrata e fshehtë por *nga kontrata perfaqe*, kurse kunder-shkresa mund t'u sherbejë këtyne si ndihmë per të shpetue nga lendimi qi kanë psue nga kontrata perfaqe. Në këte ipondihmë per të shpetue nga lendimi qi kanë psue nga kontrata perfaqe. Në këte ipotezën e dytë, të tretët jo vetëm qi nuk kanë ndonji interesë me konsiderue të vlefshme kontratën përfaqe, por kanë interesën e kundërt; me vleftësue në favorin e tyne *kontratën e fshehtë*. Kështu për shembëll. kreditorët e nji shitësi të pretenduem të pasu-nive të veta, kanë interesë me provue karakterin e rremë të shitjes së bame prej debitorit të tyne, me qellim qi të mund të sekvestrojnë nji pasuni e cila në realitet nuk ka dalë asnji herë nga duert e debitorit të tyne, dhe prandej vazhdon të formojë pjesë të garancis të kreditorëve në konformitet me nen-t 1880 dhe 1881 të Kodit Civil. Për këtë qellim, ligja i ka akordue kreditorëve të tretë *padien për deklarimin e simulimit*.

Konflikte midis të tretëve :

Sikurse thamë të tretët simbas interesave respektive të tyne kanë të drejtë zgjedhjeje : munden me konsiderue të vlefshem aktin përfaqe dhe nul aktin e fshehtë kur ja u lypë interesa; ose përkundrazi munden me ushtrue padien për deklarimin e simulimit, tue pretendue vleftësin e aktit të fshehtë dhe pa-vleftësin e aktit përfaqe, kur kështu ja u lypë interesa.

Mund të ngjajë midis shum të tretëve nji konflikt interesash në kuptimin qi, disa prej tyne të kenë interesin me invokue në favorin e vet aktin e dukëshem, kurse disa të tjerë të kenë interesë me invokue aktin përfaqe. Kështu për shembëll në rastin e nji shitjeje të simulueme, *kreditorët e shitësit* kanë interesë me e konsiderue shitjen të paqenë, qi kështu të munden m' e sekvestrue sendin e shitun, kurse *kreditorët e blesit* invokojnë në favorin e vet b. fjala të drejtën ipotekore qi kan fitue mbi sendin e blemë përfaqe prej debitorit të tyne. Reth kësaj ipotezë ka kontestime : për disa, duhet t' i epet preferimi aktit të dukëshem mbasi qellimi i ligjëvuesit ka qenë me sigurue ato qi i kanë mbesue deklarimeve të dukëshme; për këtë shkak thuhet se padia e simulimit nuk mund t' ushtrohet kundra vehtësuesave të dytë ; për disa të tjerë duhet të preferohet akti i fshehtë mbasi ay asht akti qi palët kontraktuesa kanë dashtë me të vërtetë. Na duket se kjo veshtirësi asht nga ato pikat qi do të ngelin të kontestueme për gjithnji, mbasi edhe sikur veprimet e bame prej kreditorëve të tretë të jenë nga ato qi i shtrohen transkriptimit, transkriptimi i bam ma parë ose ma pas nuk e zgidhë problemin, për shkak se maparshmënia e transkriptimit ka randësi vetëm midis atyne qi heqin të drejta po nga nji autor, kurse në rastin konkret autorët nga të cilët kreditorët heqin të drejtat e tyne janë të ndryshme.

Ky asht nji nga rastet në të cilin gjyqtari duhet të përpiqet me çdo mjet me çdukë ose të paktën me zbutë konfliktin e të tretëve tue adoptue rast pas rasti atë solucion qi i duket *konkretisht* ma i drejtë dhe ma pakë i damëshem.

124. Provimi i simulimit

Neni 49 i projektit të përbashkët italo-francez q' i korespondon nenit 1124 të Kodit t' onë ka nji paragraf të katert qi ka këte veshtrim : *Simulimi mundet m'u provue me çdo mjet edhe midis palëve.* Ligjëvuesi i ynë nuk e ka marrë këte paragraf me qellim qi simulimi të mos mundet me u provue jashtë rregullave të përgjithëshme mbi provat. Ndonji qellim tjetër nuk mundet të ketë pasë ligjëvuesi i ynë. Prandej duhet të shofim mënyrën e provueshmënisë të simulimit nga pikëpamja e rregullave të përgjithëshme mbi provat.

a) Provimi i simulimit midis palëve.

Midis palëve dhe atyne qi heqin të drejta nga këto (shif nenin 1118), simulimi mund të provohet me deshmitarë vetëm kur kontrata e simulueme nuk kapërcen në vleftë të 200 franga ari. Në rast qi vlefta kalon të dyqint frangat ari, eksistenca e kontratës sekrete mundet me u provue vetëm me shkresë, me pohim ose me betim ose

edhe me deshmitarë kur eksiston nji fillim prove me shkresë. Gjithëashtu edhe në rast qi objekti i kontratës së simulueme nuk kalon në vlefte të 200 franga ari por asht redaktue me shkresë, simulimi nuk mund të provohet gjithashtu me deshmitarë. (shif nenet përkatëse në shtojcën e dytë të Prosedurës Civile).

Porse rregulla e sipërme nuk asht e aplikueshme, kur simulimi ka pasë nji qellim të jashtëligjëshem, ose kur në dam të njanës nga palët asht veprue me dhunë ose me dhelë, ose kur simulimi asht ba në mashtrim të të drejtave të nji të treti. ose kur asht ba me qellim qi të shpëtohet nga nji ndalim i ligjës. Në të këtilla raste nuk ndodhemi vetëm përpara nji simulimi por përpara nji mashtrimi ose dheli, dhe neni 242 i Shtojcës së dytë të Procedurës Civile lejon provimin me prezumime,

b) Provimi i simulimit prej të tretëve kundra palëve.

Për të tretët, simulimi asht nji *fakt* për provimin e të cilit ligja nuk mund të lypë nji shkresë, mbasi neni 1180 i Shtojcës së dytë të Procedurës Civile nuk mund t'i referohet këtyne të tretëve, për shkak se simulimi asht ba pa konkurimin e këtyne. Prandej të tretët munden me provue simulimin me çdo mjet pa asnji kufizim. Shenojmë vetëm se ato qi invokojnë vleftësin e aktit të fshehun, për të nxjerrë nji dobi nga e drejta qi ay akt i akordon njanës nga palët, veprojnë n'emen të kësajë e prandej i shtrihen po atyne përkufizimeve të provimit të cilave i shtrohet ajo; përndryshej do t'u mujte m'u shpëtue nga përkufizimet e provimit të simulimit midis palëve me nji akord të fjeshtë të njanës nga palët me nji të tretë. Porse puna qëndron ndryshe kur i treti përpiqet me zbulue aktin e fshehtë për të largue nga vehtja efektet damtuese qi do t'i siellte akti përfaqe.

Provimi i simulimit asht natyrisht i lejuem edhe kundra *aktit autentik* simbas rregullave të masipërme pa qenë nevoja me pretendue falsitetin e aktit, sepse me atakimin e aktit me simulim, nuk vihet në kontestim vertetësia materjale e deklarimeve të përmbajtuna në aktin, por kontestohet vetem *sinqeriteti* i atyne deklarimeve.

Prezumime ligjore simulimi. Disa tekste ligjore caktojnë disa prezumime të simulimit. Të këtilla janë për shembëll prezumimet mbi personat e ndërvuemuna në landë testamenti dhe dhurimi (shif nenet 506 paragraf i fundit dhe 1486).

125. Padia për deklarim të simulimit

Kreditorët kirografarë, si çdo tjetër i interesuem, (qoftë ky edhe trashigimtar ose sukcesor partikolar i njanit nga palët qi kanë lidhë kontratën e simulueme në rastet qi ajo kontratë asht drejtue kundra tij d. m. th, asht ba qellimisht për të lëndue të drejtat e tij - shif sipër Nr. . . . .), munden me invokue në favorin e vet *aktin* e *fshehtë* tue atakue aktin përfaqe. Porse këto persona, përveç kësaj padie. kanë edhe të drejtën e *padiës pauliane*, d. m. th. kanë të drejtë me atakue n'emnin e vet veprimet qi ka ba debitori për mashtrim të të drejtave të tyne në konformitet me kushtet e përmbajtuna në nenin 1182 të Kodit Civil. Me qenë se në shumicën e rasteve konkrete

të këtij lloji, *simulimi* dhe *mashtrimi* ndodhen të bashkuem, janë ba konfuzione të shumta midis palëve për deklarim të simulimit dhe padiës pauliane.

Mbi padiën pauliane do të flasim ma poshtë në vendin q'i përket (N(efektet e obligimeve, shif pas Nr. . . . e vijuesa). Me gjithë këte, këtu duhet të thekësojmë se këto dy padiëna janë të ndryshme dhe nuk mund të konfondohen njana me tjetrën. Padia për deklarim të simulimit mund të ngrehet prej kreditorë e qi kanë interesë me invokue aktin e fshehtë dhe me atakue aktin përfaqe edhe në raste në të cilat këto nuk do të kishin cilësi me ushtrue padiën pauliane. Arsyeja e ksaj asht se kreditorët, me padiën për deklarim të simulimit, nuk pretendojnë me i kërkue llogari nji debitori për damet qi ky i ka shkaktue atyne me nji veprim real, i cili veprim, si i këtillë (real e jo i simuluem), nuk mund t'anulohet pa arsyena të posaçme, por *përpiqen* vetëm me nxjerrë në dritë vullnetin e vërtetë qi kanë mbulue palët kontraktuese me kontratën e simulueme me qëllim qi të përfitojnë nga situata reale. Prandej, midis të tjerave, ndryshimet kryesore midis padiës simulimit dhe padiës pauliane, janë këto qi pasojnë:

1) *Kreditorët e mapasem nga akti i simulnem* kanë të drejtë kurdoherë me zbulue simulimin, kurse nuk kanë të drejtë me ushtrue padiën pauliane veçse në rast qi mashtrimi asht ba kundra tyne. D. m. th. me fjalë të tjera, kreditorët duhet të kenë qenë kreditorë përpara se debitori të ketë ba veprimin qi këto duen me atakue: "duhet qi kredia e ushtruesave të padiës pauliane të ketë nji datë të maparëshme se veprimi qi duen me atakue; për padiën e simulimit përkundrazi nuk lypet nji konditë kësodore. Kështu kreditorët me afat osa nën konditë, kurdoherë qi munden me kërkue konstatimin e krediës së vet, munden edhe me ushtrue padiën për deklarim të simulimit, kurse e drejta e tyne me ushtrue padiën pauliane asht shum e kontestueme

2) Për padiën e simulimit nuk asht nevoja: qi akti i dukëshëm të ketë *krijue* ose *shtue insolvabilitetin* e debitorit, po ashtu si nuk asht nevoja e mashtrimit. d. m. th. e dijenis të këtij insolvabiliteti. Prandej, kurse padia pauliane nuk mund t'ushtrohet kundra nji vehtësuesi të dytë më titull barrësuer qi ka qenë në mirëbesim (Neni 1182 paragraf i parafundit), padia e simulimit përkundrazi, për ata qi pranojnë ushtrueshmënin e kësaj padie kundra vehtësuesit të dytë (shif sipër Nr. . . . . ,.) mund t'ushtrohet kundra këtij pa qenë nevoja qi të hetohet në se ky ka qenë në mirëbesim ose jo me gjithse vehtësimi asht ha me titull barrësoer.

3. Neni 1030 lejon *kreditorët ose cesionarët e nji bashkëpjestari* me ndërhye në pjestimin dhe me kundreshtue pjestimin qi bahet pa ndodhjen e tyne deri sa ky nuk asht perfundue; po nuk i lejon këta me atakue pjestimin e konsumuem, posë kur ky asht ba *me dredhi* ose asht ba me gjithë kundershtimet solemne të kreditorve dhe të cesionarve. Porse per ushtrimin e padies të simulimit, ligja nuk kerkon prej kreditorëve kondita të këtilla: keta munden me atakue në çdo rast pjestimin e dukëshem dhe me zbulue pjestimin e vertetë q'asht ba feshehtazi per të nxjerrë nga ky pjestim të drejtat q'i perkasin kundra debitorit të tyne.

Parashkrimi i kesaj padie.

E drejta me kerkue deklarimin e nji veprimi si të simuluem asht e *paparashkrueshme* si per palët si per të tretët. Efektivisht në këte rast, deklarimi i simulimit ka per qellim vetem e vetem me nxjerrë në shesh realitetin e punëve, i cili asht fshehë nen nji dukje të rremë. Porse deklarimi i simulimit nuk asht veçse *nji mjet* qi perdoret me qellim qi të realizohet nji modifikim të drejtash në dobi të deklaruesit të simulimit.

Pra, padia e simulimit qi asht mjet i përdorun *për këte qellim* mund të paralizohet qoftë me nji parashkrim vehtësimtar të plotësuem në favorin e të paditunit, qoftë me nji parashkrim shuejtës. Kështu për shembëll, kur për me fitue padiën duhet qi të vendohet anulimi i aktit sekret, dhe e drejta me kërkue anu'imin e këtij akti asht parashkrue, simulim sadoqi të provohet prej paditësit, nuk i sjell këtij ndonji dobi pse nuk e shpëton nga humbja e padiës (Për këte *kaptinë* shif Esmein në Planiol et Ripert, traitè. VI, Nr. 333 e vijuesa dhe Josserand loc. cit, Nr. 320 e vijuesa),

BKSH

TITULLI IV.

INTERPRETIMI I KONTRATAVE

126. I. Zbulimi i qellimit të palëve. II. Eksistenca e dy metudave të ndryshme për interpretimin e kontratave.

I. Obligimet konvencionale, me qenë se mburojnë nga vullneti i palëve, duhet t'interpretohen në konformitet me këte vullnet.

Gjyqtari pra, përpara të cilit shtrohet nji pikë kontraktuale e kontestueme, duhet pikëspari të hetoj mënyrën qysh palët kanë dashtë me e rregullue atë pikë. Kur nji kusht asht pranue vleftësisht prej të dyja palëve kontraktuese, kur ky kusht asht i qartë dhe i ligjëshëm, gjyqtari duhet të përkufizohet me urdhnue aplikimin pikërisht të tij ashtu siç asht shkrue ose thanë.

Me gjith këtë në nji legjislacion jo formalisht, siç asht i yni, kujdesi ma i parë i gjyqtarit asht triumfi i *vullnetit real*te palëve pamvarësisht nga termat e perdoruna. Me këte mënyrë ky vullnet real i palëve paravlen mbi termat e perdoruna edhe sikur këto terma të kenë nji kuptim juridik fare të qartë, kur rezulton se palët nuk kanë dashtë me thanë ate qi ka thanë. Paravlefta e vullnetit real mbi vullnetin e shprehun asht konsakrue prej ligjës me nenin 1126 të Kodit Civ.: "N' interpretimin e kontratave duhet ma tepër m'u gjurmue cili ka qenë qellimi i bashkët i palëve kontraktuese, se m'u ndalë në kuptimin letral të fjalëve".

Formulat e kontratës mund të jenë t' errta dhe të dyshimta. ose mund të thonë ma pak ose ma shum se sa palët kanë dashtë me thanë, ose edhe nji kontratë mund të permbajë formula qi janë në kundershtim njana me tjetren.— Kodi i ynë perman rreth ketyne ipotezave nji sasi rregullash interpretimi të cilat të gjitha janë t'inspirueme nga rregullat analoge të së drejtes romane, dhe janë ngushtësisht të lidhuna me parimin themeluer të shprehun në nenin 1126 të cituem ma sipër:

Neni 1127:" Kur nji kushti mund t'i epen dy kuptime duhet të prëferohet ay kuptim mbas të cilit kushti mund të ketë ndonji efekt se sa ay qe nuk sjell asnji efekt".

Neni 1128: " fjalët qi mund të kenë dy kuptime duhet të merren n' atë kuptim q'i puthitet ma tepër landës së kontratës". Don më thanë se fjalëve të kontratës duhet t' i epet ay kuptim që rezulton nga kontrata e konsiderueme në tanësin e saj, pa u ndalë në kuptimin e izoluem të fjalës. Këte idé shprehë ma mirë edhe *neni 1131*: " Gjith kushtet e kontratave intepretohen njani me anen e tjetrit tue i dhanë secilit kuptimin qi rezulton nga i tanë akti". Gjithashtu kontrata e konsiderueme në tanësin e saj asht bazë e interpretimit të kushteve të ndryshme të saj, simbas neneve*1133* dhe *1134*: "Sado të pergjithshme qofshin shprehimet e perdoruna në nji kontratë, këjo nuk perfshinë veçse gjanat mbi të cilat duket se palët kanë pasë qellim më kontraktue". " Kur në nji kontratë asht tregue nji rastper me shpjegue obligimin nuk prezumohet

se me këtë tregim kontraktuesat kanë dashtë me perjashtue rastet e patregueme në të cilat *logjikisht* mund të shtrihet ay obligim.

Rregulla e tregueme në nenin 1132 nuk asht esencjalisht nji rregull e caktueme per me gjetë qellimin real të palëve. por asht ma teper nji rregull e lidhun me parimet qi rregullojnë barren e provimit. Si mbas këtij neni: "Në rast dyshimi kontrata interpretohet kundra atij qi ka stipulue dhe në favor t'atij qi ka *marrë persiper* (fjala kontratue ka këte kuptim në këtë vend) obligimi". Kejo dispozitë justifikohet me faktin qi barra e provimit per të gjitha kushtet qi janë në dobí të kreditorit, i perket këtij (Neni 100 i Shtojcës së dytë të Procedurës Civile). Me fjalë të tjera ky nen permban prezumimin se *askush nuk konsiderohet kreditor pa e provue këte cilesí.*

II. Gjithkëto rregulla të vueme per interpretimin e kontratave rrefejnë në mënyrë ma të qartë sistemin *subjektiv* qi ka ndjekë Kodi i ynë n'iterpretimin e vullnetit të palëve kontraktuesa. Por se pranë këtij sistemi, mund të mendohet edhe nji sistem tjeter ma pak a ma shum *objektiv*. Kështu, mund të perpiqemi, me kerkue me çdo mjet dhe kundra çdo dukjeje, qellimin *real* të palëve kontraktuesa (sistemi *subjektiv* ose *individual* i Kodit t'onë); mund të perpiqemi edhe me interpretue *formulen* kontraktuale të perdorun nga palet, *deklarimin* e vullnetit, tue e izolue nga palët dhe tue i dhënë atë kuptim qi deklarimi duhet të ketë bazë të zakoneve, të mentalitetit shoqnuer të kohës në të cilen asht lidhë kontrata (sistemi *objektiv* osë *shoqnuer* i Kodit gjermen)

Per Kodin gjerman deklarimi i vullnetit ka nji vlefte *në vetvedi* dhe duhet t'interpretohet pamvarësisht nga vullneti *real* i palëve, *në konformitet me zakonet e pranueme në tregtime.* (neni 157 i Kodit Civil të Gjermanís). Vullneti real, qellimi i palëve nuk merret para sysh, veçse *persa* ky qellim asht shprehe dhe konkretizue në formulen qi permban deklarimin e vullnetit; per *kusurin*, d. m. th. persa vullneti i palëve nuk rezulton qarisht nga formula e perdorun, merret parasyesh *vullneti shoqnuer* ashtù si do t'a nxjerrë gjyqtari tue u bazue në zakonet e punëve qi kanë eksistue në kohen e lidhjes të kontratës.

Me gjithë këte antagonizma midis dy sistemeve nuk asht aqë e madhe se sa duket: edhe Kodi i ynë nuk i ka lanë mbas dore *zakonet*. Nenet 1129 dhe 1130 kanë parasyesh po *zakonet* shoqnore kur disponojnë se: "kushti qi asht i errët interpretohet simbas kuptimit qi ka *zakonisht* në vendin qi asht lidhë kontrata". "Në kontratat duhet të konsiderohet si të vuemuna kushtet e zakonëshme, edhe sikur (keto kushte) të mos jenë tregue n'ato". Porse duhet të mos harrojmë se zakonet, të dy nenet e masiperme të Kodit t'onë i marrin parasysh vetem *si ndihmë* per me *interpretue* dhe me *plotësue* vullnetin e palëve, pa mujtë me u largue nga ky vullnet individual ne favor të zakoneve. Në Kodin gjerman perkundrazi zakonet mund të paravlejnë mbí vullnetin real të palëve.

(Shenojmë se rregullat e neneve 1126 e vijuesa nuk vlejn vetem per interpretimin e kontratave, por edhe per aktet juridike të tjera pergjithsisht, dhe per testamentat veçanerisht).

127. Autoriteti relativ i dispozitave të vueme rer interpretimin e kontratave. Roli i nëryshem i gjyqtarit n'interpretimin e l'gjës.

Direktivat qi ligja i ka refye gjyqtarit me dispozitat e neneve 1126 e vijuesa, janë *rekomandime* per këte dhe nuk e obligojnë këtë, të pakten praktikisht, sepse

interpretimi i kontratave asht nji çeshtje *fakti* e jo të drejte. Prandej interpretimi i kontratave i perket ekskluzivisht gjykatës së faktit dhe shkelja ose jo e rregullave mbî interpretimin e kontratës nuk i shtrohet kontrolit të Diktimit, i cili parimisht asht ngarkue me ruejtjen e mirëinterpretimit të ligjëve. Kur gjyqtari aplikon gabimisht kontraten, kur e interpreton keq këtë, shkelë *kontratën* e jo *ligjen*.

Dhe me qenë se Diktimi asht ngarkue me ruejtjen e ligjes e jo të kontratave, vetem shkelja e ligjës autorizon palën me rekurue në Diktim.

Gjithëkëto i thame pa marrë parasyesh të drejten qi Diktimi i ynë ka marrë kurdoherë persiper me shqyrtue faktet, të cilen të drejtë sot e ka edhe me ligië (shif ligjen mbi organizimin e drejtësis, nenin 43). Sepse natyrisht po të zgjanojmë kompetencen e Diktimit në çeshtjet fakti, dallimi midis keqaplikimit të ligjës dhe keqaplikimit te faktit (të kontratës në rast in konkret) nuk ka asnji randësi praktike.

Me gjithë këte tue pasë parasyesh se kompetenca e Diktimit me shqyrtue faktin asht e nji natyre perjashtimore e jo normale, asht mirë t'a kemi kurdoherë parasyesh dallimin e faktit nga e drejta.

Porse edhe Diktimi i Francës në dy eventualitete të posaçme interpretimin e kontratës e konsideron çështje ligje:

1) Kur gjykata e faktit, mbasi ka kostatue eksistencen e nji aksh kontrate (të nji shitjeje, per shembell), i atribuon kësaj nji natyrë dhe i ngjet disa efekte të ndryshme nga atoqi i atribuon ligja. Në këtë rast nuk asht shkelë vetem kontrata por asht shkelë edhe ligja e cila i ka atribue kontratës të konstatueme prej gjykatës efekte të ndryshme nga ato qi ka njoftë gjykata. Nuk mund të lejohet qi gjykatat e faktit të munden " me rrëzue efektet ligjore dhe konsekvencat e nevojshme tn kontratave, eksistencen e të cilave e kanë konstatue vetë "(Civ. fr. 16 mars 1925 etj).

2) Gjykatat e faktit nuk munden me pretekst se po interpretojnë kontraten, me e *denatyrue* tue deformue *qellimin* e sigurtë të palëve. Kur nji kusht kontrate asht i qartë, gjykata e faktit nuk mundet me çnjoftë këte dhe me e transformue; gjykata e Diktimit ka prishë vendimet e gjykatave "të cilat denatyrojnë kuptimin e konvencionit, kur ky kuptim asht i qartë dhe nuk permban asnji dyshim "(Cass. fr. 15 Jenar 1929). Me këte mënyrë Diktimi nderhynë per me sigurue respektimin e parimit themeluer të nenit 1113 si mbas të cilit kontratat e formueme ligjorisht *kanë fuqi ligje* per ata q'i kanë lidhë. N'aplikim të këtij parimi gjykatës së Diktimit i rezervohet e drejta me kontrolue natyren dhe emertimin ligjuer të kontratave, si dhe e drejta me *i cilësue* kontratat, tue vendosë për shembëll, qi nji kusht kontrate duhet të kuptohet në vazhdim të nji kushtituimi pengu se sa si nji shitje me konditë etj.

Porse caktimi i vijës kufitare ku mbaron interpretimi i kontratave dhe ky fillon denatyrimi i tyne asht nji gja mjaft e veshtirë. Prandej rruga e konfondimet të së drejtes me faktin asht në këto raste e hapët.

Me organizimin e Diktimit t'onë, sikurse thame, të gjitha këto veshtirësina kanë randësi të dyte.

TITULL V.

ZGIDHJA E KONTRATAVE

128. Dallimi i objektit dh' plani i trajtimit.

Kur flasim për zgidhje kontrate supozojmë nevojisht eksistencen e saj; prandej në këte titull nuk perfshihen kontratat e *paqena*, d. m. th. ato kontrata të cilat nuk janë formue per asnji minut per shkak se i ka mungue ndonjana nga konditat e nevojshme per eksistencen e tyne. Këto kontrata nuk kanë se si *zgjidhen* mbasi *nuk kanë pasë qenë lidhë kurr*, dhe nuk zgjidhet çka nuk asht e lidhun. Këtu do të bajmë fjalë vetem per kontratat e formueme, d: m. th. per ato kontrata të cilat eksistojnë por mund të prishen per nji shkak ose nji tjeter qi parashifet prej ligjës

Prap duhet të kemi parasyesh këtu, se mënyrat e zgidhjes të kontratave nuk mund të perzihen me mënyrat e shuemjes t(obligimeve: kur nji kontratë eksekutohet nga të dyja palët kontraktuese nuk mund të thomi se kontrata asht zgidhë: kontrata e eksekutueme i ka prodhue te gjitha efektet e saj por me gjith këte nuk mund të thuhet se asht *shue* me këte eksekutim: kontrata eksiston edhe pse perban gjithëmonë titullin në bazë të cilit per shembell shitësi mban sendin e blemë. Perkundrazi kur nji kontratë asht *zgjidhë*, pushon me prodhue efekte: per kohene e arthme nji kontratë e zgjidhun quhet se nuk ka eksistue fare; per kohen e kalueme nga nji herë, por jo gjithmonë, vlen po ky kosiderim.

Shkaqet e zgidhjes të kontratave janë shum të ndryshme, por të gjitha këto shkaqe mund të permblidhen në dy kategorina të mdhaja:

1. Kemi shkaqe zgidhjeje të cilat *kanë lindë njikohësisht me kontraten*: kontrata po sa qi ka lé, ka qenë e smuet. e *e anulueshme*:

2) Kemi shkaqe zgidhjeje qi nuk janë të nikohëshme me kontraten, por të *pasardhuna*. Kontrata ka lindë e shendoshtë por asht smue mà pas: nji cirkonstancë e pasardhun ka determinue zgidhjen e saj

Këto dy mënyra zgidhjeje duhet t'i eksaminojmë ne dy kaptina të veçanta.

KAPTINA I.

Shkaqet e zgidhjes qi kanë lindë njikohësisht me kontraten (Kontrata e anulueshme).

129. Kontratat e anulueshme dhe paòia per anulim.

Zgidhja dhe çartja: Kontratat e kësaj kategorie, sikurse thame, nuk kanë lé të jetueshme, pse kanë përmbajtë në vetvedi çprej momentit të formimit të tyne, krymbin qi do të determinonte prishjen e tyne. Këto kontrata kanë lé me *vës origjinal*: kanë lé t(anulueshme.

Per anulimin e këtyne kontratave të vesueme ligja ka krijue *padien per anulim*. Me këte padie mund t' atakohen;

1) Kontratat qi permbajnë veset e lajthimit, të dhunës dhe të dhelit.

2) Kontratat në të cilat nuk janë respektue formalitetet e urdhnueme prej ligjës per mbrojtjen e interesave të të pazotëve, e sidomos ato qi janë lidhë pa u dhanë autorizimet ose pelqimet qi disa organe duhet t, apin n' interesin e ketyne personave (këshilli familjar, këshilli i tytoris, gjykata etj.) (Neni 1302 Nr.1).

3) Të gjitha kontratat e l dhuna prej të mitunve pa ndehymjen e atit, të tutotrit ose të kujdestarit, kur sjellin lendim për' to (Nenin 1302 Nr. 2 dhe 3). D. m. th. ato kontrata për të cilat nuk lypen autorizime ose pëlqime të posaçme por nevojitet vetëm dhe *mjafton* ndërhymja e përfaqësuesit ligjuer të mitunit, të paemanqimuem, ose asistenca e kujdestarit, të mitunit dhe e t'emanqinuem. Për këto akte i mituni asht i zoti me kontraktue me konditë qi të mos lendojë vehten. Me fjalë të tjera i mituni në këto raste asht vetëm *i pazoti* me sjellë lëndim vehtes.

Doktrina franzeze dhe italiane dallon kontratat e anulueshme nga kontratat e *çartëshme :* Të parat atakohen me padiën për anulim (*action en nullité*), të dytat me padien për çartje (*action en rescission*). Kontratat pra simbas kësaj doktrine dallohen në tri kategorina:

a) *Në kontrata të paqena, ose krejt nule*, kur u mungon ndonji konditë esenciale për eksistencën e tyne.

b) *Në kontrata t' anulueshme*, kur nuk u mungon nji konditë e këtillë por mungon vetëm nji konditë e vleftësis të tyne për shkak të nji vesi qi përmban ndonjani nga elementet e tyne (*kontratat e vesueme*).

c) *Në kontrata të çartëshme*, kur nuk u mungon asnji element qoftë i eksistencës qoftë i vleftësis së tyne, por kur përmbajnë *nji lendim;* Padia për çartje (action en rescission) ka në qëllim ndalimin e lendimit.

Për këtë padien e fundit paditësi duhet të provojë se ka psue nji dam përndryshej padia e tij asht e pandigjushme, kurse në padien për anulim (action en nullitë) paditësi nuk ka nevojë me provue se ka psue ndonji damë.

Sadoqi Kodi i ynë nuk e ka ba këtë nendallim të padies për anulim, me gji thë këtë këjo diferencë eksiston edhe me Kodin t' onë. N' ipotezën e padies për anulim për lajthim, dhunë, dhelë dhe për rastin e numrit 1 të nenit 1302, paditësi nuk ka nevojë me provue se ka psue ndonji dam, por mjafton të provojë eksistencën e lajthimit, të dhunës, të dhelit ose të mosrespektimit të formaliteteve të posaçeme të caktueme n' interesin e të mitunit për lidhjen e kontratës t' atakueme.

N' ipotezat e numrave 2 dhe 3 të nenit 1302 përkundrazi, sidhe n' ipotezat e e tjera lendimi të parapame për madhorët prej Kodit (Neni 1097 etj). padia për anulim asht e ndigjueshme vetëm kur provohet psimi i nji damit (*fakti i lendimit*).

130. Kush munò t' a ushtrojë padien për anulim

Parimisht padia për anulim mund t' ushtrohet vetëm prej atij ose prej atyne *në favor të të cilëve* ay nulitet asht caktue, mbasi nuliteti asht *relativ;* askush tjetër sado i interesuem qi të jetë nuk mundet me e ushtrue këtë padie.

Rregullisht personi i autorizuem me ushtrue këtë padie asht vetëm ay qi nuk ka qënë i zoti me kontraktue (Neni 1087), ose ay hiri i të cilit ka qenë i vesuem (Neni 1089), ose ay qi përfaqësimi ligjuer ose asistencën e të pazotit (prindi qi ushtron pushtetin atnuer, tytori, kujdestari); Të tretët n' asnji rast nuk munden me kundrejtue anulueshmënin e kontraës, e sidomos nuk munden m' e kundrejtue këtë anulueshmëni ata me të cilët ipazoti (ose ay qi ka pasë hirin e vesuem) ka kontraktue (bashkkontraktuesat — Nenet 1088 dhe 1089). Përjashtimisht, pazotësia e *të dënuemit*, qi asht në ndalim ligjuer mund të kundrejtohet prej kujtdo qi ka interesë (Neni 1088 paragraf III).

Këjo pikë i dallon kryesisht kontratat e anulueshme nga kontratat nule. Këto të fundit mund t' atakohen prej kujtdo qi ka interesë.

131. Kondìtat e lypuna për ushtrimin e padiës për anulim — Koha brenda së cilës mund t' ushtrohet këjo padië — Parashkrimet e nenit 1301.

Simbas rregullës së përgjithëshme të nenit 2034 të gjitha padiënat qofshin reale ose personale parashkruhen për *tridhetë vjetë*: ky afat fillon t'ecë çprej ditës në të cilën ka lé e drejta e padiës dhe vazhdon t'eci pa pushim, posë kur ngjan nji shkak nderpremjeje ose pezullimi të tij, dhe posë rastit *përsa i përket padiës për anulim*, kur akti i anulueshem *konfirmohet*.

A. Konfirmimi dhe ratifikimi.

Konfirmimi për të cilin Kodi i ynë ban fjalë në nenet 1305 e vijuesa asht nji akt me anë të cilit nji person renoncon shprehimisht ose heshtësisht nga e drejta qi ka me pretendue anulueshmënin e nji kontrate: konfirmimi pra përfundimisht ka për kuptim *heqjen dorë* (renoncimin) *nga e drejta me ushtrue padiën për anulim*, dhe passjell si efekt dlirimin e kontratës së konfirmueme nga veset qi ka pasë.

Nuk duhet të ngatrojmë *konfirmimin* me *ratifikimin*. Ratifikimi asht aprovimi qi jep nji person për nji veprim në të cilin nuk ka marrë pjesë ay vetë por qi asht ba prej nji të treti: kështu i zoti i punës ratifikon veprimet e bame prej gjeruësit të punëve, kështu i treti ratifikon premtimin e veprimit të vet qi ka ba nji tjetër (Neni 1121); aprovimi i ratifikimit nuk ka për qellim me çdukë ndonji ves t'aktit, dhe nuk passjell ndonji renoncim nga e drejta me atakue aktin si të vesuem. Ratifikimi asht fjeshtërisht nji *aprovim*. Duhet pra të mos e ngatrojmë konfirmimin me ratifikimin.

B. Format e ndryshme të konfirmimit.

Konfirmimi mund të bahet në tri forma të ndryshme: 1) në formën e *shprehun*: 2) në formën *heshtësore*; 3) në formën e *prezumueme* të nenit 1301 tue u lanë me kalue pa u përdorë afati i pesë vjetëve i caktuem për ushtrimin e padiës për anulim.

1) *Konfirmimi i shprehun:*

Sikurse rezulton nga neni 1305, paragraf i III, konfirmimi i shprehun për të qenë i vlefshem duhet të përmbajë *substancën* e obligimit qi konfirmohet: për substancë të sendit duhet të kuptojmë përsritjen letrare të kontratës ose të paktën përsritjen e kushteve esencjale q'e karakterizojnë; Këtej rezulton se akt-konfirmimi duhet të bahet normalisht me shkresë.

Përveç kësaj konfirmimi duhet të përmbajë edhe *përmendjen e shkakut* t'anulueshmënis, d. m. th. të vesit qi përmban kontrata.

Àkt-konfirmimi qi nuk përmbledh në vetvedi të trija konditat e sipërtregueme, nuk asht krejtësisht nul por vetëm nuk asht i *vlefshem* si akt-konfirmimi, d. m. th. nuk asht i *mjaftueshem* në vetvedi me sjellë provimin e konfirmimit. Me gjithë këte nji akt-konfirmimi i mbetë mund të vlejë si nji fillim prove me shkresë dhe mund t'autorizojë plotësimin e provimit me deshmitarë, pa kufizim shumë.

2) *Konfirmimi heshtësuer.*

Simbas paragrafit I të nenit 1305 konfirmimi heshtësuer rezulton nga eksekutimi i obligimit, kur ky çkatrohet vullnetarisht dhe tue e dijtun nulitetin.

Natyrisht eksekutimi duhet të mos përmbajë edhe vetë vesin qi përmban kontrata e anulueshme: kur viktima e nji lajthimi e eksekuton obligimin e marrun përsipër në nji moment kur e ka marrë vesht mirë lajthimin në të cilin ka pasë ra, vetëm në këte rast e konfirmon kontratën e cila deri n'atë moment ka qenë e anulueshme; nji eksekutim i bam para zbulimit të lajthimit nuk ka asnji fuqi konfirmuese.

3) *Konfirmimi i prezumuem: — parashkrimi pesvjeçar i nenit 1301.*

Konfirmimi heshtësuer mund të mveshet me nji formë të posaçme: rezulton nga qendrimi në heshtje t'atij në favor të cilit asht krijue padia e anulimit për nji kohë pesë vjetësh. Kur, për shembëll, nji i mitun ka ba vetë nji veprim qi i sjell lëndim pa ndërhymjen e përfaqësuesit ose pa asistimin e kujdestarit, dhe çprej ditës të madhoris së tij ka lanë me kalue pesë vjetë pa ngrehë padiën për anulim, mbas kalimit të këtyne pesë vjetëve nuk mundet ma me e ushtrue këte të drejtë: heshtja e këtij e zgjatun dhe vullnetare në nji kohë qi ka pasë zotësin ligjore ma të plotët, interpretohet se ay ka dashtë me e konfirmue heshtësisht kontratën. Simbas nenit 1301 paragraf i I: «Padia për anulimin e nji kontrate në të gjitha rastet parashkruhet mbas pesë vjetëve, posë kur ligja të veçanta caktojnë nji parashkrim ma të gjatë.»

Qe ky parashkrim pesvjeçar i nenit 1301 *bazohet mbi idenë e nji konfirmimi* dhe rezulton drejt për drejt po nga ky nen: tue e shtye kohen *e nisjes* të parashkrimit në ditën kur titulari i padiës për anulim ka marrë vesht dhe ka dijtë se e ka tagrin me e ushtrue këte padi, neni 1301 ka marrë për bazë në mënyrë ma të qartë idenë e konfirmimit: vetëm kur ky konfirmim asht i mundëshem dhe probable, ligja deklaron parashkrimin e padiës.

Parashkrimi i nenit 1301 asht pra *nji parashkrim qi ka për bazë konfirmimin*; jurisprudenca franceze e pranon formalisht këte përkëpamje (Civ. fr. 8 Priell 1891). Vetëm se duhet të kemi parasyesh qi ky konfirmim nuk asht efektiv por vetëm *i prezumuem*. Ma poshtë do të shofim efektet e këtij partikulariteti.

C. Konditat e lypuna për realizimin e konfirmimit

Këto kondita duhet t'i analizojmë tue pasë parasysh sidomos konfirmimin e prezumuem të nenit 1301 :

1) Neni 1301 i referohet vetëm kontratave, tue u përjashtue aktet juridike të njianëshme e veçaneri·ht testamentat.

2) Ky nen ka parasyshë vetëm padiën për anulim, d. m. th. i referohet vetëm kontratave t' anulueshme, e prandej nuk asht i aplikueshem :

a) në kontratat e *paqena* ose *absolutisht* nule. Për këto kontrata nuk ka nevoj[a] qi t'eksistojë nji padië për anulim. Anulimi supozon eksistencën e nji kontrate; nji kontratë krejt nule përkundrazi asht nji *asgja* dhe *asgjaja* nuk ka nevojë t'anulohet. Për këto kontrata eksiston kurdoherë dhe pa kufizim në kohë, e drejta e çdo t' interesuemi me i u drejtue gjykatës për *me deklarue* nulitetin e kontratës, dhe gjykata në të këtilla raste nuk anulon kontratën e paqenë por përkufizohet me *konstatue* se ajo kontratë nuk ka eksistue kurrë

Sikurse e thotë shprehimisht neni 1306 : nuk munden m' u ndreqë me asnji akt konfirmimi veset e nji veprimi qi asht absolutisht nul», për shkak se i mungon ndonji nga konditat esencjale për eksistencën e tij (qofshin këto të mbeta themelore ose formale *ad substanciam*)

Vetem *perjashtimisht* dhe kundra rregullës se masiperme, lejohet vleftësimi me konfirmue (të shprehun ose heshtësuer) të nji testamenti ose të nji dhurimi, qi janë absolutisht nul për të mbeta forme ose substance, nga ana e trashigimtarëve ose nga ana e atyne qi heqin të drejta prej dhuruesit ose testatorit, me konditë qi konfirmimi të jetë ba tue i dijtun veset e aktit (Neni 1307).

b) Teksti i nenit 1301 nuk asht i aplikueshem gjithëashtu per asnji padie tjeter qi nuk hynë në kategorinë e padinave për anulim : prandej nuk parashkruhen për pesë vjetë por për tridhetë vjetë; *padia pauliane* e nenit 1182 : padia për *zgidhjen* e kontratës per mos eksekutim t' obligimeve e nenit 1122; padia e simulimit.

3) Konfirmimi (qoftë i prezumuem, qoftë efektiv), supozon qi vesi i cili do të nxiret nga kontrata, *asht çdukë* ; deri sa vesi qendron brenda në kontratën nuk asht e mundun të mendohet vleftësimi i saj ; mbasi akti konfirmativ do t'ishte i cenuem po prej atij vesi qi permban kontrata qi do të konfirmohet. Për shembell, asht nji gja e pamendueshme, qi nji i mitun, tue u ndodhë endé në gjendje mitunie, të mundet me konfirmue nji veprim të paregullshem të vedin : ku per t'i sjellë punët e veta në rregull duhet të presim me doemos deri sa të bahet madhuer.

Këte shprehë neni 1305 në paragrafin e dytë :» Per me mujtë m' u konfirmue nji obligim i anulueshem duhet qi në kohen e konfirmimit të jenë plotësue konditat qi lypen per vleftësimin e tij».

Nga fakti qi parashkrimi pesvjeçar i nenit 1301 ka kuptimin e nji konfirmimi të prezumuem, rezulton si efekt se parashkrimi pesvjeçar, per kontratën e lidhun prej *të mitunit* fillon t'eci çprej ditës *të madhoris* së tii, ose çprej datës të vdekjes së tij; per kontraten e lidhun prej nji *të ndaluemi* ose *të paaftësuemi* çprej datës *të ngritjes* të ndalimit ose të paaftësimit ose çprej ditës *të vdekjes* të të ndaluemit; per kontraten e vesueme *me dhunë* çprej ditës në të cilën kejo ka pushue; per kontraten e lidhun

nen pershtypjen e *lajthimit* ose *të dhelit* çprej ditës këto zbulohen (Neni 1301 paragraf II).

Na shkaku i shtytjes të kohës së fillimit të parashkrimit pesvjeçar në nji datë të mavonë nga ajo e bamjes të kontratës, mund të rezultojë shpesh herë per debitorin nji interesë me invokue parashkrimin tridhet vjeçar, mbasi parashkrimi tridhetvjeçar i nenit 2034 nuk i shtrohet konditave dhe perkufizimeve të nenit 1301.

Jurisprudenca dhe doktrina e pranon këte solucion: Efektivisht rregulla themelore e parashkrimit, sikurse kemi thanë në fillim të ketij paragrafi, asht ajo e permbajtun në nenin 2034; qellimi kryesuer i parashkrimit ordinar asht mbrojtja e pozitës së fitueme, kundrejt kontestimeve qi bazohen në shkaqe të vjetra, edhe sikur të mund të provohet parregullsia e tyne; këjo rezulton nga neni 2034 i cili e pranon parashkrimin edhe në rastet e mirëbesimit.

Do t'ishte në kundershtim me qellimin e parashkrimit tridhetë vjeçar po të mund t'u kapercente maksimumi i kohës së caktueme per plotësimin e tij tue u pshtetë në dispozita qi kanë per qellim esencjal shkurtimin e kesaj kohe (si asht dispozita e nenit 1301). Prandej në rast qi nji kontraktues zbulon gabimin e vet, per shembell mbas plotësimit të parashkrimit tridhet vjeçar, padia e tij per anulim mund t'i prapaset me parashkrimin e nenit 2034 edhe sikur ay të ndodhet endé mbrenda afatit të pesvjetëve çprej ditës në të cilen ka zbulue vesin.

4) Konditë e katert e konfirmimit asht bamja e ketij konfirmimi *tue pasë dijeni efektive të vesit* qi permban kontrata:

Këjo konditë e katert asht e domosdoshme per konfirmimin e shprehun dhe heshtësuer ordinar. Sa per konfirmimin e *prezumuem* të nenit 1301 nuk asht parimisht e domosdoshme: simbas sistemit të krijuem prej këtij neni parashkrimi ecen çprej momentit në të cilin konfirmimi asht i *prezumueshem*, d. m. th. po sa qi vesi asht çdukë dhe pa qenë nevoja qi vullneti me konfirmue aktin të jetë efektiv. Kështu nji *i ndaluem* i cili ka pasë lidhë nji kontratë në nji moment turbullimi menduer dhe e ka harrue krejtesisht faktin e kesaj lidhjeje sa qi nuk e mban mend fare as mbasi asht sherue nga smundja mendore, e humbë të drejten e ushtrimit të padies per anulim po të kalojnë pesë vjetë që nga data e ngritjes të ndalimit. Ecja e të pesë vjetëve fillon dhe vazhdon rregullisht çprej momentit të heqjes të ndalimit, pamvarësisht nga fakti në se ay qi ka qenë i ndaluem e mban mend ose jo aktin e lidhun në kohen e ndalimit. Po nji observatë analoge duhet të bahet per *trashigimtarët* e të pazotit kundra të cilëve ecen parashkrimi edhe sikur këta të mos e kenë dijtë eksistencen e kontratës të lidhun prej trashigimlanësit të tyne.

D. Efektet e konfirmimit.

Persa i perket efekteve të konfirmimit do të shofim se konfirmimi i prezumuem i nenit 1301 largohet nè shumë pika nga konfirmimi efektiv (qoftë i shprehun ose heshtësuer) i nenit 1305.

I. Efektet e konfirmimit efektiv: të shprehun ose heshtësuer janë të ndryshme midis palëve dhe kundrejt të tretëve.

a) *Midis palëve* kontrata e konfirmueme bahet plotesisht e vlefshme; vesi qi

permbante çduket dhe anulueshmënia e kontratës nuk mund të pretendohet ma as në formen e padiës as n'ate të prapësimit «konfirmimi ka per efekt renoncimin e mbrojtimeve dhe të prapësimeve qi mund t'i kundrejtoheshin atij veprimi» (Neni 1305 paragraf III).

b) *Perkundrejt të tretëve* konfirmimi efektiv nuk ka efekt në dam të tyne. Pjesa e fundit e paragrafit III. të nenit 1305 disponon: nga konfirmimi mbesin kurdoherë të padamtueme të drejtat e të tretëve». Si mundet me damtue të tretët konfirmimi pa këte ndalim të ligjës do t'a shofim me nji shembell:

Të supozojmë se *Bardhi*, i mitun, ja ka shitë shtëpin e vet *Ziut*: shitja asht e anulueshme per ndonjanin nga shkaqet e nenit 130?. Me të dalë nga mosha e mitunis, Bardhi i-a shet edhe njiherë shpinë e vet *Verdhit*, dhe mbasi ban këte shitje të dytë konfirmon shitjen e parë q'i ka pasë ba Ziut. Ky konfirmim po të mund t'i kundrejtohesh Verdhit (blesit të dytë) do t'i shkaktonte nji dam të math: pse vleftësimi i shitjes së parë do t'a vinte Verdhin në poziten e nji blesi *a non domino*: nji rezultat i këtillë do t'ishte në kundershtim me besimin dhe me rregullat e drejtesis qi do të mbretnojnë në lidhjet e kontratave. Mundet qi Verdhi ka ble për shkak se dinte qi shitja e parë ka qenë e anulueshme pse po mos t'a kishte dijtë këte, pa qenë budallà nuk do të kishte hye fare në marredhanje me Bardhin mbasi eviksioni do t'i qe ma se i sigurtë. Prandej Verdhi ka kontraktue me Bardhin tue pasë parasyeshë qi ky ka pasë tagrin me ushtrue padiën per anulim të cilin tager ka supozue se ky ja ka cedue heshtësisht n'atë masë sa ky ka pasë nevojë me fitue padien per kundrejt Ziut. Per këte shkak ligja ka ndalue qi konfirmimi i shitjes së parë prej Bardhit në favorin e Ziut të mund t'i kundrejtohet Verdhit me qellim qi të mos damtohet ky tue humbë nji të drejtë qi ka pasë fitue vleftësisht.

Nga ky shembell shifet në mënyrë të qartë se paragrafi i tretë i nenit 1105 kur flet per të tretët ka parasyshë *ato qi heqin të drejtat me titull të posaçem*, tue u perjashtue ato qi heqin të drejtat me titull të pergjithëshem (trashigimtarët ose kreditorët qi janë barasue prej ligjës me palët kontraktuese). Me gjithë këte, në rast qi konfirmimi ka *natyrë mashtrimtare* perkundrejt kreditorëve t'autorit, keto munden me provokue revokimin e tij me padien pauliane të nenit 1182 (shif pas Nr.....).

Kështu, konfirmimi efektiv ka efekt të plotët midis palëve por respekton të drejtat e fitueme prej atyne qi heqin të drejtat me titull të posaçem.

II. *Efekti i konfirmimit të prezumuem të nenit 1301; parashkrimi pesvjeçar.*

Konfirmimi i prezumuem i nenit 1301 nga nji anë asht ma i fortë se konfirmimi efektiv, nga nji anë tjeter asht ma i butë se ky.

Pikëspari konfirmimi i prezumuem me lanjen e kalimit të pesë vjetëve, ka nji efekt absolut në kuptimin qi vepron perkundrejt të gjithëve (*ergo omnes*), qofshin palë, qofshin të tretë. Perpara ketij konfirmimi nuk eksistojnë të drejta të fitueme: nga këjo pikëpamje konfirmimi i prezumuem permban ma teper iden e nji *parashkrimi*:

Tue rimarrë në shqyrtim shembellen e masiperme, po të supozojmë se Bardhi, i mitun, i ka shitë Ziut nji pronë dhe *ja ka dorëzue*; dhe mandej mbasi asht ba madhuer, po kete pronë ja rishet Verdhit, dhe ma në fund po të supozojmë se kanë kalue pesë vjetë çprej madhoris së tij pa pasë ngrehë ky padien per anulim, shitja e parë mbetet e konfirmueme në hazë të nanit 1301 *edhe perkundrejt Verdhit* (blesit të dytë).

Porse në këte rezultat kemi ardhë tue supozue se Bardhi *ja ka dorëzue* pro-

nen e shitun Ziut. Në rast qi *nuk ja ka dorëzue* rezultati asht i ndryshem. Sepse kur Ziu nuk e ka marrë prej Bardhit në posedim sendin e blem, detyrohet me e paditë këte per me i dorëzue sendin; porse Bardhi ne këte rast tue qenë i paditun, ka të drejtë me i a refuzue Ziut kete dorëzim tue invokue anulueshmenin e shitjes edhe sikur të kenë kalue të pesë vjetët çprej madhoris së tij simbas parimit roman t'adoptuem ne paragrafin e dytë të nenit 1301: *quae temporalia sunt ad agendum perpetua sunt ad excipiendum* (shka humbet me kalimin e kohës si në kuptimin qe nuk mund të kerkohet me padie, nuk hupet si prapësim d. m. th. si mbrojtje kundrejt kerkimit të tjetrit). Pra anulueshmënia, mund te kundrejtohet edhe mbas kalimit të pesë vjetëve prej atij qi paditet per ekzekutimin e kontratës. Nga kjo pikëpamje konfirmimi i prezumuem asht ma i butë se konfirmimi efektiv, dhe ky paragraf i dytë i nenit 1301 na shterngon me dallue në se kontrata e anulueshme asht eksekutue ose jo. Po të jetë eksekutue kontrata (p. sh. asht dorëzue sendi i shitun), me kalimin e pesë vjetave, padia per anulim shuhet dhe ay qi ka qenë titulari i kësaj padie, nuk mundet ma me provokue anulimin e kontratës. Por në rastin e kundert, d. m. th. ku eksekutimi nuk asht ba, dhe kur ana tjeter e kerkon kete eksekutim, qoftë edhe mbas kalimit të pesë vjetëve, ay në favor të cilit ka qene krijue padia per anulim mundet terthorazi me realizue anulimin e kontratës nen formen e prapsimit: pra ky ja *kundr-ejton* blesit kete prapsim, dhe me këte provokon refuzimin e padies së këtij qi ka per objekt dorëzimin e gjasë së shitun.

Qellimi kryesuer i paragrafit të dytë të nenit 1301, asht me evitue qi *ish-titulari* i padie per anulim t'i ekspozohet nji reklamimi të vonë nga an'e bashkëkontrakuesit, i cili tue e dijtë qi kontrata qi ka lidhë asht e anulueshme, per të shpetue nga atakimi me anen e padies për anulim, pret qellimisht qi të mbushet parashkrimi pesvjeçar e mbas kalimit të kësaj kohe, kerkon eksekutimin e kontratës t'anulueshme.

132. Efektet e anulimit të kontratës.

Gjykimi qi anulon kontraten e vesueme ka fuqi prapavepruese *arrin deri në diten e lidhjes të kontratës.*

Kontrata çduket jo vetem per në kohen e ardhme por edhe per në kohen e kalueme, mbasi vesi i kontratës asht ves origjinal qi ka eksistue në momentin e formimit të saj.

Kjo prapaveprueshmëni realizohet si në raportet midis palëve, ashtu edhe perkundrejt të tretëve.

1) *Midis palëve:* Në qoftë se kontrata ka qenë eksekutue, do të këthehet gjithçka asht pague per eksekutimin e saj. Kur per shembell asht anulue nji kontratë shitjeje, me efektin e anulimit, shitësi detyrohet me këthye çmimin dhe blesi gjanë (Shif nenin 1466). Në qoftë se kontrata nuk ka qenë eksekutue palët librohen nga obligimet respektive të tyne.

Perjashtimi i nenit 1304: Me gjith këte, parimi i siperm pson nji perjashtim: "Askush nuk mundet me kerkue rimbursimin e sendit q'i ka pague nji të pazoti në bazë të nji obligimi t'anuluem ma pas, veçse kur e persà gjaja e pagueme asht vertet në dobien e të pazotit". Sikurse shifet, të mitunit, të ndaluemit dhe të paaftësuemit nuk janë të detyruem me këthye *tanësisht* prestimin e marrun, por mjafton qi këto të ke-

thejnë aqë sa i asht shtue pasunia me anen e atij prestimi, d m. th. këto detyrohet me këthye aqë me sa janë begatue (Neni 1148). Kur per shembell nji i mitun ka shitë nji pronën e vet per 10.000 franga ari, dhe, mbasi të ketë prishë pa fryt gjysmen e kësaj shume, obtenon prej gjykatës anulimin e kontratës, librohet nga detyrimi i kethimit me t'i këthye blesit të 5000 frangat q'i kan mbetë. Perveç kesaj i mituni nuk ka as detyrimin me provue se i ka prishë te hollat e marruna: nga neni 1304 rezulton se ky detyrim i perket bashkëkontraktuesit të tij: ky per të pasë të drejtë padie kundra të mitunit duhet të provojë se ay *asht begatue* (kur asht begatue) me pagimin qi ka marrë, sidhe do të provojë sasinë e këtij begatimi (*persa* asht begatue). Solucioni i nenit 1304 asht i arrësyeshëm; pa kete dispozitë të pazotët nuk do t'ishin të mbrojtun kundra *axhamillekut* të tyne, pse do të viheshin në rrezik me psue dame të mdha nga kontratat qi lidhin me madhorët Asht ma mirë qi humbjet t'i ngarkohen atij qi tue pasë zotësin juridike të plotët, ka ba fajin me hyr në kontraktime me nji të mitun tue mos respektue format e rregullshme per të këtilla kontraktime.

Po të supozojmë se të dyja palët kontraktuese janë të pazonja, kur per shembell, dy të mitun kanë kontraktue bashkë, neni 1304 duhet t'aplikohet në mënyrë distributive per të dyja palët: secila prej tyne detyrohet kundrejt tjetres brenda kufinjve të begatimit.

2) Përkundrejt të tretëve.

Anulimi i kontratës ka efekt edhe kundra atyne qi heqin të drejta me titull të posaçem ose te përgjithëshem prej atij kundra të cilit kontrata asht anulue: të drejtat reale qi jan kushtetue, n' intervalin midis lidhjes dhe anulimit të kontratës, prej vehtësuesit e drejta e të cilit anulohet, çduken edhe ato prapaveprimisht në konformitet me parimin simbas të cilit «po të çduket e drejta e dhanësit çduket edhe ajo e marrësit» (*resoluto jure dantis, resolvitur et jus accipientis — Neni 1909*)

133. Damshpërblimet qi munð të kërkohen për ðamet qi psohen nga liðhja e kontratës t'anulueshme

I. Efektet *e anulimit*, sikurse pamë ma sipër, realizojnë nji *restitutio in integrum*, nji këthim të punëve n' atë gjendje sikur kontrata të mos ishte lidhë fare.

Porse nga nji herë këthimi i punëve në gjendjen e maparëshme nuk asht e mundun të bahet vetëm me këthimin e gjithçka ka qenë pague n' eksekutim të kontratës t'anulueshme, mbasi ana kundra të cilës asht përdorë dhelë ose dhunë ka psue edhn dame të tjera. Kontrata e anulueshme çelë nga nji herë pra shtegun jo vetëm për me kërkue anulimin, por edhe me kërkue *shpërblim damesh* nga autori i dhelit ose i dhunës.

Kur anulimi i kontratës mbas këthimit të prestimeve len ndonji dam, ana e lendueme mundet me reklamue shpërblimin e këtij dami Për shembëll, kur përpara zbulimit të gabimit të vet viktima e dhelit të bashkëkontraktuesit ka ba shpenzime të cilat në momentin e anulimit të kontratës rezultojnë të padobijshme, ose kur sendi i jetërsuem me dhelë pson ndonji dam pranë autorit të dhelit (qoftë dhe pa fajin e këtij), viktima e dhelit mundet me kërkue shpërblimin e këtyne dameve, mbasi nuk do

t' i kishte psue këto sikur mos t'ishte gënjye me kontraktue ngadheli i tjetrit. Këto damshpërblime q' i përkasin viktimës janë *t' interesit negativ*.

Përkundrazi viktima e dhelit nuk mundet me reklamue, përveç anulimit të kontratës, edhe interesin pozitiv, d. m. th. dobinë qi do të kishte sjellë eksekutimi i kontratë.

II. Kur kontrata *nuk anulohet* por konfirmohet efektivisht ose prezumisht me lanjen e kalimit t'afatit të pesë vjetëve, parimisht nuk detyrohen damshpërblime : efektivisht viktima e dhelit ka marrë përsipër *vullnetarisht* damet aktuale ose t' ardhme qi mund të rezultojnë nga kontrata e cila i asht dukë konformuesit e dobijshme nga të tjera pikëpamje. Edhe sikur viktima e dhelit me rastin e konfirmimit të ketë rezervue për vehte të drejtën me kërkue damshpërblime, nji rezervim i këtillë do të qe pa efekt, mbasi ana e damtueme asht e lirë me kërkue anulimin e kontratës të vesueme së bashku me damshpërblimet negative; po sa që i pëlqen me konfirmue kontratën natyrisht merr përsipër retroaktivisht çdo dobi dhe dam qi mund të vijë nga ajo.

Me gjithë këtë, viktimës mund t'i akordohen damshpërblime në nji rast të posaçëm : kur rezulton se këjo e konfirmon kontratën jo pse i duket e dobijshme, por pse anulimi i saj do t'i shkaktonte dame ma të mëdhaja se sa i sjell vleftësimi i saj. Me fjalë të tjera, kur për viktimën konfirmimi i kontratës asht nji veprim qi i sjell dam, dhe anulimi i kontrarës i sjell nji dam edhe ma të math, kjo asht e shtërngueme nga cirkonstancat me konfirmue kontratën tue preferue midis dy dameve damin ma të vogël : në këte rast viktima ka të të drejtë me kërkue damshpërblime me gjith konformimin e bam. *Dolus incidens* d. m. th. ay dhel qi na shtynë me ba nji veprim të cilin de t'a kishin ba edhe pa dhelin por me kondita të tjera na parashtron nji rast të këtillë : për shembël : *Bardhi* dëshron me shitë nji akcion banke simbas kursit të Bursës, por i gënjyem nga *Verdhi* mbi këte kurs i'a shet akcionin Verdhit për 100 frang ari në vend qi t'ja shesi për 120 frang ari; ma vonë Bardhi merr vesht se asht tërheqë nga

---

Në të drejtën kontraktuale duhet të dallojmë dy lloj damesh : 1) dami qi kreditori nuk mundet me e eksekutue ob'igimin e vet, ose nuk e eksekuton me kohë. Ky dam rezulton nga interesi qi kreditori ka n'eksekutimin e plotët të obligimit. Këte interesë e quejmë interesë n'eksekutim ose interesë pozitive.

2) *Interesi negativ* përkundrazi asht dami qi diskush pson nga fakti i lidhjes të nji kontrate, d. m. th. asht ay dam të cilin kontraktuesi nuk do t'a kishte psue sikur kontrata të mos ishte lidhë. Nji dam i këtij lloji ngjan sidomos në rastet e anulimit të nji kontrate të cilën njana nga palët e konsideronte të lidhun vleftësisht. Ky dam duhet të shpërblehet në disa raste sidomos kur pavleftësia e kontratës bazohet në nji lajthim të bam nga moskujdesia sidhe në rastet e përmenduna s'për në tekst. Ka edhe raste të tjera shpërblimi të këtij dami: kemi përmendë shpërblimin e dameve qi psohen në rast qi pavleftësia e kontratës bazohet në mungesën e pushteteve përfaqësimi (shif sipër Nr. . . .) : raste të tjera interesi negativ do të shofim edhe ma poshtë : reklamimi i shpërblimeve prej atij qi kërkon zgidhjen e kontratës për shkak të morës të debitorit (Neni 1122) bazohet n' interesin negativ. Meritojnë të përmenden në këte notë elementet kryesore të damit qi mund të merren parasyshë me titull *interesi negativ*.

a) shpenzimet e lidhjes të kontratës

b) shpenzime qi njani nga kontraktuesat ka ba për të pregatitë eksekutimin e kontratës ose marrjen në dorëzim të prestimit (marrje me qira magazinash, ndertime deposh etj)

c) damet qi ka psue njani nga kontraktuesat nga fakti i eksekutimit ose i pregatitjes t'eksekutimit të kontratës (p. shembël sendi i dërguem në eksekutim të kontratës asht damtue në rastin e transportimit etj).

d) dami qi pson njani nga kontraktuesat nga fakti qi tue pasë besim në vleftësin e kontratës, ka lanë me i hikë rasti i mirë me lidhë nji kontratë tjetër (për shembël kontraktuesi do të kishte mujtë me blë në nji vend tjetë nga 20 franga dorëzimin e nji plaçkë (që ka ble po për aqë me kontratë t'anulueshme, kurse sot do të paguej 22 franga).

Interesi negativ asht në ma të shumtën e rasteve ma i vogël se sa interesi n'eksekutim (pozitiv). Me gjithë këte në disa raste mund të jetë edhe ma i math.

Dologus causam daus asht ay dhel pa të cilin nuk do të kishin kontraktue fare,

dheli i Verdhit i cili i'a ka marrë akcionin 20 franga nën kursin e bursës, porse në kohën kur e merr vesht kete, kursi i atij akcioni jo vetëm qi nuk asht ma 120 franga ari, por asht ma i ulët se 100 franga ari, ka ra bje fjala në 80 fr. ari. Si do të veprojë Bardhi në të këtilla cirkonstanca? ... Po të kërkonte anulimin e kontratës do t'a shtonte edhe ma tepër damin e vet, pse me efektin e anulimit do të detyrohej me i këthye Verdhit të 100 fr. ari dhe me rimarrë akcionin i cili sot nuk vlen veçse 80 franga ari, tue humbetë në këte mënyrë edhe 20 franga ari të tjera. Për këte shkak Bardhi në këte rast shtërngohet me kontratën tue kërkue nga Verdhi rivnemjen e tij n'ate gjendje qi do të ndodhesh sikur mos të kishte ngja dheli e Verdhit: në qoftë se Bardhi provon se pa këte dhel, do të kishte mujtë me ja shitë akcionin Verdhit ose nji tjetri për 120 franga ari, dami qi ka psue në këte rast Bardhi asht diferenoa e 20 fr; ari. (Për këte kaptinë shif: Josserand loc cit Nr. 335 e vijuesa. Esmein në Planiol et Ripert loc. cit. Nr. 280 e vijuesa — Von Tuhr loc. cit. paragraf 39 dhe pragraf 12).

KAPTINË II.

134. Përgjithësisht

Parimisht shkaqet e zgidhjes të kontratës qi janë realizue mbas formimit të saj nuk duhej të kishin fuqi mbrapavepruese: efekti e këtyne shkaqeve logjikisht shtrihet për në kohën e arthme pa mujt me pasë influencë për në kohën e kalueme. Me gjithë këte, ka disa ngjarje qi kanë nji randësi aqë të madhe, sa të supozohet se palët nuk kanë mujtë me u lidhë pa i vue si kondita t'eksistencës t'akordit të tyne: po të *realizohen* këto ngjarje ose simbas rasteve, po të *mungojnë*, kontrata duhet të zgjidhet mbrapaveprimisht, *ex tunc*, sepse e ka humbë arsyën e eksitencës së vet; realizimi ose mosrealizimi *i* eventualitetit te parapam, funksionon si nji *konditë zgjidhëse*, dhe, sikur dihet, kondita zgjidhëse e verifikueme zakonisht *prapavepron* dhe sjell efekt çprej ditës q'asht lidhë obligimi (Neni 1185), tue i sjellë punët në gjendjen qi ishin sikur mos të kishte eksistue kurr obligimi (Neni 1184). Shkaqet qi kanë nji efekt të këtillë quhen shkaqet e *zgidhjes* ose të *revokimit* të kontratave

Disa ngjarje të tjera përkundrazi nuk kanë nji randësi aqë të madhe sa të mund të supozohet se palët i kanë dhanë nji fuqi zgjidhëse prapaveprimisht: këto ngjarje nuk mund të barasohen me konditen zgjidhëse, si ato të masipërmet; por me gjithë këte edhe këto kanë ate randësi sa të justifikojnë prishjen e kontratës *për këtej e tutje, ex nunc.*

Këto janë shkaqet e çartjes të kontratës.

SEKSIONI I.

Shkaqet e zgidhjes të kontratës me efekt prapaveprues (Zgidhje ex tunc).

135. Ipoteza të kësaj zgidhjeje

Mundet qi palët e kanë mvarë zgidhjen e kontratës nga nji ngjarje e arthme dhe e pasaktë në mënyrë *të shprehun* : në këte rast kondita zgidhëse ka me passjellë efektet ordinare të saj simbas neneve 1182 e vijuesa. Porse këtu nuk kemi qellim të bajmë fjalë për këte eventualitet. Këtu na supozojmë se palët *nuk* i kan vue akordit të tyne nji kondite zgidhëse të shprehun, dhe hetojmë në se me mungesen e kësaj kondite, kontrata a asht e pazgidhëshme ose jo (natyrisht pamvarësisht nga rasti i zgidhjes me akordin e palëve).

Në mungesen e nji kondite zgidhëse të shprehun, kontrata *njianëshe* asht e pazgidhëshme (tue u perjashtue rastet e zgidhjes të dhurimeve të cilat i shtrohen disa shkaqeve të posaçme revokimi. (Nenet 1510 e vijuesa).

Sa per kontratat sinalagmatike ose dyanëshe, këto i ekspozohen të gjitha rrezikut të nji zgidhjeje retroaktive per shkak *moseksekutimi* t' obligimeve qi mburojnë nga kontrata prej njanes nga palët. Moseksekutimi i obligimeve të kontratës lindë problemin në se kontrata duhet të qendrojë në jetë ose duhet të prishet. Ky problem na paraqitet në forma të ndryshme si mbas rastit qi moseksekutimi ngjanë nga nji shkak i pamvarun nga vepra e debitorit d. m. th. nga *nji rast force madhore*, ose nga faji i debitorit. Të dyja këto ipoteza duhet t'i studjojmë veç e e veç. Me ipotezen e parë lidhet ngushtësisht ose ma mirë identifikohet *teoria e risqeve*, me studimin e së ciles po fillojmë.

136. Moseksekutimi i kontratës qi mburon nga nji shkak i pamvarun nga debitori. (teoria e risqeve).

a) *Problemi i risqeve :*

Teoria e risqeve asht e lidhun ngushtësisht me *pamundësin e eksekutimit*. Kur nji obligim kontraktual nuk mundet ma m' u eksekutue, *per shkak të nji cirkonstance të pamvarun nga vullneti i debitorit*, d. m. th. per shkak force madhore, obligimi shuhet. Debitori librohet per shkak pamundëshmënie n' eksekutim : askush nuk mund të jetë i detyruem me gjana të pamunduna *(ad impossibilia nemo tenetur* — shif nenet 1165 e 116, dhe ma pas Nr. . . . .)

Deri sa obligimi e ka burimin në nji kontratë njianëshe çeshtja asht krejt e fjeshtë : debitori nuk mbetet i detyruem me kurgjâ kundrejt kreditorit dhe ky i fundit nuk ka e nuk ka ndonji detyrim kundrejt të parit. Porse çeshtja komplikohet kur obligimi mburonte nga nji kontratë sinalagmatike, në të cilën të dyja palët kontraktuese lojshin rolin dyfishuer të kreditorit dhe të debitorit.

Vetem në këte ipotezen e dytë lindë pyetja: ç'bahet obligimi q' i sherbente si kunderprestim obligimit të shuejtun per shkak pamundësie n' eksekutim ? . . . A shuhet edhe obligimi korespondues i anës tjetër apo vazhdon me qendrue ? . . . Per shembell: nji agjenci udhtimesh organizon nji udhëtim per në nji vend: në momentin e nisjes lindë nji pengesë qi ndalon eksekutimin e kontratës nga an' e kësaj (luftë, inondacjon, epidemi etj.); agjensia librohet nga engaxhimet e mbimarruna per shkak pamundësie n' eksekutim; porse obligimet e mbimarruna prej klientëve ç' bahen ? . . . A duhet të paguejnë këta çmimin e paktuem ? po të supozojmë se e kanë pague, a munden me kërkue këthimin e tij ? . . .

Shembell tjeter: kur organizohet nji çfaqje teatrale dhe në momentin e fundit per nji shkak të pamvarun nga vullneti i sipermarrësit (ndalimi i nji autoriteti, smundje ose vdekje e nji artisti etj.) çfaqja nuk mund të bahet: edhe në këte ipotezen e dytë lindin pyetjet qi bame siper.

Ky problem nuk asht tjeter veçse problemi i risqeve ose i reziqeve; i cili zgjidhet me gjetjen e pergjegjes të kesaj pyetjeje: cila nga të dyja palët kontraktuese duhet të heqë konsekvencat damtuese qi shkaktohen nga pamundë ia e eksekutimit? Po t' mohojmë *debitorit* të prestimit q' u ba i pamuudun të drejten me kerkue eksekutimin e obligimit korespondues, ky ka me i heqë këto konsekvenca të këqija; këto konsekvenca ka me i heqë kreditori i prestimit q' u ba i pamundun po t'a detyrojnë këte me eksekutue kunderprestimin sado qi nuk i ka mbetë çka me marrë nga prestimi i debitorit.

Ky problem per t'u zgidhë supozon zgidhjen e nji problemi tjetër ma të math, të cilin e kemi permendë ma siper, kur kemi trajtue teorinë e shkakut: *deri në ç'pikë oblikimet e daluna po nga nji kontratë sinalagmatike mvaren reciprokisht* njani prej tjetrit?.. Këto obligime i kanë sherbye njani tjetrit si shkak në rastin e formimit të kontratës: a vazhdojnë me e ba këte sherbim edhe mbas formimit të kontratës, në mënyrë qi po u çduk njani prej tyne, duhet të çduket nevojisht edhe tjetri.

b) Zgidhja e problemit të risqeve në të drejten pozitive.

Zgidhjen logjike dhe të drejtë të këtij problemi duhet t'a kerkojmë në qellimin e palëve, të cilat nuk janë obligue kundrejt njana tjetres veçse tue pasë parasyesh tagret qi i kanë sigurue vehtes me kontraten. Në shembellat e sipertregueme, udhëtarët janë obligue me i pague çmimin e agjencisë t' udhëtimeve pse agjensia nga an' e saj asht obligue me i prokurue atyne nji udhëtim në kondita të caktueme; klientat e teatros janë obligue me pague ose kanë pague çmimin e vendeve tue pasë parasysh e obligimin korespondues të drejtorit të teatros me i prokurue atyne nji çfaqje teatrale në konformitet me konditat e tregueme në lajmimet e afisheve: as kurr ndonji herë nuk u ka ardhë në mendje këtyne debitorëve *me pague çmimin per kurrgjâ*; këta nuk kanë dashtë me i ba nji dhurim agjensisë t'udhtimeve ose direktorit të teatros, por kanë dashtë me ba prestimin e vet me qellim qe t'i bahet kunderprestimi i paktuem Me fjalë të tjera obligimet qi kanë dalë nga nji kontratë sinalagmatike vijojnë me perkrahë njeni tjetrin, vijojnë me i sherbye njani tjetrit *si shkak*. Po të rëzohen obligimet nga njana anë, rëzohen me doemos edhe nga ana tjetër. Me fjalë të tjera, *risqet i ngarkohen debitorit të prestimit qi asht ba i pamundun*, i ngarkohen agjensisë t'udhtimëve, direktorit të teatros, të cilët pa as nji dyshim, me t'u ba prestimi i tyne i pamundun, librohen nga obligimet qi kanë marrë persiper, porse m'anë tjetër nuk munden me i kerkue kurgjâ atyne me të cilët

kanë kontraktue: damet e rezultueme nga deshtimi i kontratës janë mbi këto: ana tje ter, klientat e udhtimit ose të çfaqjes, nuk kanë ma ndonji oblikim kundrejt tyne.

Kodi Civil i yni nuk e formulon në ndonji vend në mënyrë të përgjithshme, zgidhjen qi kemi tregue; porse permpan aty këtu, per aksh ose per aksh tjeter kontratë, zgidhje të veçanta qi e supozojnë parimin e siperm simbas të cilit pamundëshmënia e eksekutimit, me faktin qi shuen e obligimet njanës nga palët, passjell edhe rezimin e obligimeve koresponduese dhe rezimin krejt të kontratës:

1) Në qiradhanien e gjanavet, në qoftë se gjaja e dhanë me qira prishet krejt prej rastit fator, kontrata zgidhet *ipsò jure pa muejtë* me u kerkue asnji shperblim nga asnjana anë kontraktuese (Neni 1553)

2) Në pajtimin e punës, kontrata pushon *ipso jure*, kur i pajtuemi ndodhet në pamundësi të vazhdueshme me sherbye dhe kur këjo pamundësi ka ngja pa fajin e të pajtuemit, as të pajtuesit dhe nuk mbetet vend për ndonji damshperblim (Neni 1640).

3) Në kontraten e sipërmarrjes: kur unë i dorëzoj nji puntori nii gjâ per të m'a transformue me punim, për shembell i dorëzoj nji rrobaqepësi nji stofë për të m'a transfomue në nji palë rroba, dhe kur stofa hupë krejt nga rasti fatuer në duert e puntorit pamvarësisht nga vepra e tij, ky librohet nga obligimi dyfishuer qi ka pasë marrë persiper: me krye punimin dhe me i këthye gjanë të zotët. Porse m' anë tjeter edhe obligimi i em me pague çmimin e punimit çduket (Neni 1654). Me fjalë të tjetra, këjo don me thanë se të gjitha obligimet çduken dhe se vetë kontrata prishet,

4) Në kontraten e shoqënis, kur njani nga shokët ka pasë obligimin me vue në bashkëpunim zotnimin e nji gjaje dhe këjo hupë para se jetë konferue me të vertetë, shoku librohet nga obligimi i konferimit për shkak pamundësie n' eksekutim: porse edhe obligimet e mbimarruna prej shokëve të tjerë rrezohet nga ky fakt i ngjam ngs rasti fatuer: shoqënia zgidhet (Neni 1682).

Të gjitha këto zgidhje të posaçme presupozojnë eksistencen e nji parimi të pergjithshem simbas të cilit obligimet qi mburojnë nga nji kontratë sinalagmatike, i sherbejnë njeni tjetrit *si shkak* në mënyrë të vazhdueshme.

Çdukja e nji grupi obligimesh passjell çdukjen edhe të grupit tjeter, në mënyrë qi kontrata zgidhet dhe risqet janë mbi kurrizin e debitorit të prestimit q' u ba i pamundun.

Jurisprudenca me shum vendime e ka konsakrue këte parim të mvarësis reciproke t' obligimeve të daluna po nga nji kontratë sinalagmatike.

c) *Perjashtimi i pretenduem i nenit 1116*: Simbas këtij neni: «Në kontratat qi kanë per objekt transferimin e zotnimit, kushtetimin ose transferimin e nji të drejte reale, zotnimi ose e drejta transferohet dhe fitohet vetem me hirin e palëve edhe sikur të mos jetë ba dorëzimi». Me kalimin e zotnimit në personin e vehtësuesit kalojnë natyrisht edhe rreziqet e humbjes të sendit në personin e këtij posë kur këto rreziqe janë vue shprehimisht në rrezik të kreditorit (të jetersuesit). Në këte rast duket sikur, risqet janë mbi kurriz të kreditorit në vend qi të jenë mbi kurrizin e debitorit simbas rregullit të pergjithëshem mbi risqet. Se gjaja e jetersueme mbetet në rrezik të të vehtësuesit (të kreditorit) rezulton edhe nga neni 1163 paragraf II: «Në qoftë se debitori asht vue në morë per dorëzimin e gjasë, kejo mbetet në rrezik të tij edhe sikur para morës të ketë qenë në rrezik të kreditorit (si ngjanë normalisht).

Porse ky perjashtim asht vetem i dukëshem: humbja e gjasë ose të drejtes reale

të jetersueme pa fajin e debitorit dhe pa qenë ky në morë i ngarkohet kreditorit të dorëzimit jo si kreditor por *si zotnues*. Efektivisht në kontratat qi kanë per objekt *nji dhanje* (*dare*) nga ajo qi parashef neni 1116 jetersuesi e ka eksekutue obligimin ma të parë dhe ma kryesuer të tij qi asht *transferimi i zotnimit* ose i të *drejtes reale*, me faktin e lidhjes të kontratës. Eksekutimi i këtij obligimi kryesuer nuk mund të ngeli pa efekt e prandej kuptohet fare mirë se engaxhimet e anës tjeter qendrojnë edhe mbas humbjes të sendit. Kreditori i dorëzimit ka qenë zotnues e jo vetem kreditor, dhe humbja e sendit i ngarkohet këtij jo si kreditor por vetem *si zotnues* si mbas parimit: *res perit domino*.

Mora e debitorit në dorëzimin e gjasë simbas nenit 1163 e këthen rrezikun e humbjes të kësaj në personin e debitorit të dorëzimit, në konformitet me parimin e pergjithëshem, tue marrë prevalencë cilësia e kreditorit mbi cilësinë e zotënuesit. (shif Josserand loc. cit. Nr. 365 e vijuesa).

137. Moseksekutimi i kontratës per faj të debitorit: Zgidhja e kontratavë per shkak se njana nga palët nuk kryen obligimin e vet.

Simbas nenit 1122 «Në qoftë se në nji kontratë sinalagmatike njana nga palët nuk kryen obligimin e vet, ana tjeter ka të drejtë simbas pelqimit, me kerkue eksekutimin e kontratës ose zgidhjen e saj me anë gjyqi, dhe shperblimin e dametvë».

«Gjyqtari mundet simbas cirkonstancave m' i akordue nji afat të paditunit. Mundet dhe me e refuzue kerkesen per zgidhjen e kontratës kur moseksekutimi i obligimit relativisht me prestimin e premtuem nuk ka ndonji randësi».

Kështu per shembell kur në nji shitje, blesi nuk i-a paguen shitësit çmimin n' afatin e duhun, ky i fundit ka të drejtë me zgjedhë njanen nga të dy rrugat:

1) me kerkue eksekutimin e kontratës me të gjitha mjetet ligjore, e sidomos tue sekvestrue pasunin e debitorit,

2) ose me kerkue prej gjyqit zgidhjen e kontratës me gjithë shperblimin e dametve.

Natyra juridike e së drejtës të kreditorit me kerkue zgidhjen e kontratës shpjegohet me *mvarësinë reciproke* t' obligimeve qi mburojnë po nga nji kontratë sinalagmatike: do t' ishte në kundershtim me rregullat e logjikës dhe të drejtesis me lejue qi njana nga palët të perfitojë nga obligimet e tjetres pa krye obligimet e veta. Sido qi të shpjegohet kejo e drejtë, o me teorin e shkakut ose me supozimin e eksistencës të nji kondite zgidhëse heshtësore (siç u shpjegonte në të drejten e kohës së mesme, tue u supozue kurdoherë e nenkuptueme kondita zgidhëse — *clausola commissoria*), perfundimi logjik asht gjithmonë i njejtë: njana nga palët nuk duhet të lejohet me perfitue me sakrificin e anës tjeter; kur njana nga palët kontraktuese shkelë obligimet e veta duhet të lejohet me i shkelë edhe ana tjeter».

Po t' a analizojmë nenin 1122 ma për s' afërmi do të nxjerrim dy parime kryesore:

1) Nga nji anë zgidhja e kontratës ka natyrën dhe kuptimin e nji *sanksioni* t' obligimeve kontraktuale.

2) M' anë tjetër, zgidhja e kontratës bazohet në vullnetin e prezumuem të palëve: d. m. th ka funksionin e nji interpretimi të vullnetit të palëve.

A Zgidhja e kontratës e konsiderueme si sanksion i moseksekutimit:

Natyra e sanksionit qi ka zgidhja e kontratave për moseksekutim rezulton në mënyrën ma të qartë nga vetë neni 1122, nga e drejta e zgjedhjes q' i asht akordue kreditorit, o me kërkue zgidhjen ose eksekutimin.

Nga ky karakter i zgidhjes të kontratës sinalagmatike rezultojnë dy konsekvenca kryesore:

1) *Zgidhja e kontratës simbas nenit 1122 mund të kërkohet vetëm kur moseksekutimi ngjan për faj të debitorit*: në qoftë pra se moseksekutimi rjedh nga nji shkak i pamvarun nga vullneti i debitorit, nga nji shkak force madhore, neni 1122 nuk ka vend aplikimi. Natyrisht edhe në këto raste kontrata zgidhet, por jo në bazë të këtij neni, por në bazë *të teoris së risqeve* dhe *ipso jure* mbasi nuk mund të mendohet qi në nji kontratë sinalagmatike njana nga palët të mbetet e obligueme, kurse tjetra ka pushue të jetë e këtillë. Jashtë rasteve të fajit të debitorit, kreditori nuk ka çë të kërkojë nga gjykata. Po t' i drejtohet gjykatës, këjo nuk ka se çë të bajë tjetër veçse me regjistrue, me konstatue zgidhjen e kontratës për shkak të çartjes t'ekonomisë së saj, e jo me vendosë zgidhjen e kontratës mbasi nuk zgidhet nji gja qi asht qyshë ma parë e zgidhun. Vendimi i gjykatës në këte rast asht *deklarativ* e jo krijues i nji situate juridike të ré.

Barasimi i bam prej iurisprudencës, tue përzië *teorin e risqeve* me teorin e zgidhjes të kontratës për moseksekutim t'obligimeve, asht kritikue rreptësisht prej doktrinës e sidomos prej *Planiol-it*. Po të shofim mirë tekstin e nenit 1122 nji përziemje e këtillë nuk asht e mundun: neni 1122 supozon qi debitori *nuk e ka krye* obligimin e vet dhe këjo formulë e përdorun përjashton në mënyrën ma të qartë rastin e pamundëshmenis t'eksekutimit. Përveç kësaj, përziemja e të dy teorinave asht e papajtueshme me faktin qi neni 1122, nga nji anë i akordon kreditorit të drejtën me zgjedhë midis eksekutimit dhe të zgidhjes të kontratës (si mundet me u kërkue eksekutimi i nji prestimi qi asht ba i pamundun?) dhe m'anë tjetër i akordon kreditorit të drejtën me kërkue zgidhjen e kontratës *së bashku me damshpërblimet* (si mundet m' u mendue nji shpërblim damesh në rast pamundëshmenie eksekutimi?)

Ma në fund dallimi midis zgidhjes për pamundësi n'eksekutim dhe i zgidhjes për moseksekutim vullnetar qi ka parasyshë neni 1122, rezulton edhe ma i qartë nga paragrafi i dytë i këtij neni i cili i konferon gjyqtarit të drejtën me refuzue zgidhjen e kontratës dhe me i akordue debitorit nji afat mëshire për me eksekutue obligimet e veta: nji solucion i këtillë nuk do të kishte asnji kuptim në rastin e nji pamundëshmënie definitive n'eksekutim.

Prandej nuk mbetet asnji dyshim se jurisprudenca qi përzien këto dy institucione krejt të ndryshme njana prej tjetrës, nuk asht ekzakte.

2) *Zgidhja e kontratës asht kurdoherë gjyqësore.*

Me qenë se ky sanksion asht nji masë eksekutimi, nuk mund të realizohet veçse me anën e gjykatës pranë së cilës vetëm mund t' a kërkojë kreditori.

Nga këjo pikëpamje kondita zgidhëse (*lex commissaria*) e nenit 1122 ndryshon nga kondita zgidhëse ordinare e cila vepron *ipso jure*, mbasi nuk ka natyrën e nji mase eksekutimi.

Gjykata, pranë së cilës kerkohet zgidhja e kontratës mundet me e refuzue këte kerkesë sidomos kur paditësi nuk i ka plotësue vetë obligimet e veta (Shif Nenin 1123). mundet edhe me shtye eksekutimin e kontratës *tue i akordue debitorit nji afat simbas cirkonstancave;* me këte menyrë neni 1122 e lejon gjykaten me i akordue debitorit qi ndodhet në gjendje të keqe nji afat mëshire; vetëm moseksekutimi i obligimeve të debitorit mbas këtij afati passjell per efekt zgidhjen e kontratës. Efektivisht gjykata mundet me vendosë zgidhjen e kontratës në rast qi debitori nuk i plotëson obligimet brenda afatit t'akorduem, në momentin qe vendosë akordimin e afatit per eventualitetin e mosrespektimit të tij; me këte mënyrë debitori nuk ka nevojë me ngrehë nji padie tjetër mbas kalimit më kot t'afatit t'akorduem.

B. Zgidhja e kontratës e konsiderueme si interpretim i vullnetit të palëve.

Sadoqi zgidhja e kontratës asht nji sanksion i mos eksekutimit të debitorit, kjo gja nuk e ndalon qi të konsiderohet edhe si interpretuese të vullnetit të palëve. Supozohet kurdoherë qi palët janë obligue me konditë zgidhëse në kontratat sinalagmatike, mbasi askush nuk obligohet më kot. Secila nga palët asht obligue me konditë qi ana tjetër të plotësojë obligimet koresponduese: mosplotësimi i obligimeve të njanës anë asht kondita zgidhëse e obligimeve t'anës tjeter.

1) Nuk mjafton nji moseksekutim i çfarëdollojt per me autorizue kreditorin me kerkue zgidhjen e kontratës: duhet qi moseksekutimi të jetë *me randësi të mjaftueshme;* per me mujtë me supozue qe, simbas qellimit të palëve ay moseksekutim të losin rolin e nji kondite zgidhëse. *Moseksekutimi i pjesëshem* pra nuk ka me u marrë kurdoherë para syesh prej gjykatës: kjo ka me hetue në se pjesa e obligimeve të paeksekutueme a ka ndonji randësi *relativisht me prestimin e premtuem* sa qi palët t'a kenë vue si kusht të zgidhjes të kontratës. Ky nuk asht tjeter veç se nji interpretim i vullnetit të palëve: sa ma e vogel asht pjesa e obligimit të mbetun pa u eksekutue, aqë ma i vogel asht probabiliteti qi palët t'a kenë konsiderue ate moseksekutim si konditë zgidhëse. Nuk mundet m'u mendue per shembell qi palët kanë mujtë me supozue zgidhjen e kontratës per shkak se shitësi i nji shpie i ka dorëzue shpien blesit simbas kontratës, por nuk i ka dorezue çelsat e portave t'asaj shpie, mbasi moseksekutimi i këtij obligimi (dorëzimi i çelsave) relativisht me premtimin e prestuem (dorëzimin e shpies) nuk ka ndonji randësi (Neni 1122 paragraf II, pjesë e fundit).

2) Kondita zgidhëse e nenit 1122 (lex commissoria) nuk asht e nenkuptueme në të gjitha kontratat, por vetem n'ato kontrata në të cilat eksiston nji mvarësi reciproke midis obligimeve qi rezultojnë nga ato, d. m. th. vetem në kontratat *sinalagmatike,* dhe *në të gjitha* kontratat sinalagmatike.

Perjashtimisht, në dy raste të posaçme kontratash sinalagmatike, kondita zgidhëse e nenit 1122 nuk aplikohet:

a) në kontraten kushtetuese të nji rante jetore neni 1122 nuk aplikohet edhe sikur kejo kontratë të na paraqitet nen formen e nji shitjeje, çmimi i të ciles të ketë ngjyren e nji rante të këtij lloji. Po të supozojmë se blesi nuk i paguen kestet e skadueme, shitesi nuk mundet me kerkue zgidhjen e kontratës pse e ndalon neni 1739 simbas të cilit ay në dobi të cilit asht kushtetue ranta jetore nuk mundet me kerkue

rimbursimin e kryegjasë as marrjen në posedim të pronës së jetersueme vetem pse nuk i paguhen kestet e skadueme; ky nen nuk i akordon shitësit tjeter të drejtë veç asaj me kerkue sekvestrimin dhe shitjen e pasunis të debitorit të tij dhe me lypë qi nga çmimi i shitjes të perdoret nji shumë e mjaftueshme per pagimin e kesteve Arsyeja e mosaplikueshmënis të zgidhjes të kontratës simbas nenit 1122, asht se rivuemja e gjendjes në poziten e maparëshme, ristabilimi i *status quo ante* asht në këte kontratë i pamundun per shkak se kontrata e rantës asht *aleatore* (fatore): nuk asht e mundun me ba në mënyrë qi palët të mos kenë pasë ndjekë nji shansë (shif nenin 1083) si do të ngjante po t'u lejonte zgidhja e kontratës per shkak moseksekutimi.

b) Perjashtimi i dytë asht krijue prej jurisprudences franceze: asht pranue qi *pjestimi* nuk asht i zgjidhëshem per moseksekutim t' obligimeve q' i janë ngarkue bashkëpjestarëve: pjestimi asht nji veprim shum i ngatruem pse zgidhë interesat e shumë veteve: prandej nuk asht e drejtë qi moseksekutimi i obligimeve vetem prej anës të njanit nga bashkëpjestarët të vejë në rrezik të gjithë pjestimin.

3) Me qenë se zgidhja e kontratës asht interpretuese e vullnetit të palëve, vepron *retroaktivisht* po si nji konditë zgjidhëse ordinare (Neni 1185). Kejo fuqi prapavepruese e zgidhjes ka efekt qoftë kundrejt të tretëve qoftë midis paleve:

a) *Midis palëve:* Kontrata e zgidhun çduket si per kohen e kalueme si per kohen e arthme. Prandej duhet të rivehen punët në gjendjen e maparëshme tue u këthye prestimet e bame, Per shembell, blesi detyrohet me i këthye shitësit sendin e blem qi ka pasë marrë në dorëzim të cilin mbas zgidhjes të kontratës e mban pa shkak juridik. *Status quo ante* duhet të rivendoset me doemos, dhe kur asht nevoja per t'a mërrijtë plotësisht kete rezultat, gjykata mundet me denue debitorin (Neni 112 pr. I pjesë e fundit);

b) *kundrejt të tretëve:* të drejtat reale të kushtetueme në ndermjetkohen prej vehtësuesit të pronës anulohen, mbasi me t'u zgidhë e drejta e dhanësit, zgidhet edhe e drejta e marrësit (*resoluto jure dantis, resolvitur et ius accipientis*).

4) Me qenë se *pakti komisor* (kondita zgidhëse e nenit 1122) eksiston vetëm në bazë të vullnetit të prezumuem të palëve këto mund të j-a modifikojnë paktit në fjalë shtrijimin me nji pakt të shprehun. Pakti komisor i prezumuem çduket në këte rast kundrejt paktit komisor të shprehun.

Paktet komisore të shprehuna mund të marrin forma të ndryshme: a) nevendesimi i *lex commissoria* të prezumuem me nji kusht të shprehun analog me permbajtjen e nenit 1122 nuk ka asnji randësi juridike. Nji kusht i këtillë nuk mund të ketë nji efekt ma të gjanë se sa ka pakti komisor i prezumuem.

b) Porse në praktikë palët nuk parkufizohen në nji referim të fjeshtë në dispozitat e nenit 1122, por paktojnë qi në rast se njana nga palët nuk ka me eksekutue obligimet e veta, kontrata ka me u zgidhë *ipso jure*. Nji kusht kësodore ka efekte të ndryshme nga ato të paktit komisor të prezumuem. Efektet kryesore të këtij pakti mund të permblidhen si pason:

I. pakti komisor i shprehun në këte formë ka për qellim dhe per rezultat kryesuer me e ba të teperme nderhymjen e autoritetit gjyqësuer. Kreditori nuk ka ma nevojë me i u drejtue autoritetit gjyqësuer per me obtenue zgidhjen e kontratës: me kete menyrë evitohen shpenzimet dhe vonimet e rrugës gjyqësore;

II. Me qenë se gjykata nuk nderhyen në zgidhjen e kontratës qi permban nji kusht të këtillë, nuk ka vend per akordimin debitorit të nji afati mëshire per eksekutim;

kushti qi kontrata ka me u zgidhë *ipso jure* rrefen në mënyrë ma të qartë qellimin e palëve mos me i dhanë të drejtë gjykatave me i akordue debitorit afate mëshire, të drejtë qi gjykatat do të kishin në bazë të nenit 1122 po të mungonte pakti komisor i shprehun;

III. Ma në fund, kontestohet në se kushti qi kemi perpara, e çkarkon kreditorin me i adresue debitorit nji *vuemje në morë* ose jo. Simbas doktrinës prevalente dhe në kundershtim me jurisprudencen franceze, pakti komisor i shprehun simbas të cilit kontrata ka me u zgidhë ipso jure, me moseksekutimin e debitorit nuk permban ndonji shkarkim per kreditorin me vue në morë debitorin. Perveç, që simbas nenit 1170 skadimi i afatit per eksekutim nuk asht i mjaftueshem në vetvedi me vue debitorin në morë pa nji stipulim të shprehun, mospasja e këtij pakti efektin me vue në morë debitorin automatikisht dhe pa kujdesje rezulton në mënyren ma të qartë edhe nga neni 1446. Simbas këtij neni me gjithë eksistencen e nji kushti të shprehun qi zgidhë kontraten ipso jure, lypet nji vuemje në morë per realizimin e kesaj zgidhjeje: nuk ka arësye qi kejo dispozitë e vueme per *shitjen* e nji prone të mos interpretohet *a simili* per të gjitha kontratat.

Po t'u interpretonte kushti i zgidhjes *ipso jure* në mënyrë qi të perjashtojë nevojen e kujtesjes, ky interpretim do t'ishte edhe në dam të vetë kreditorit sepse ketij do t'i ngritesh e drejta e zgjedhjes qi i akordon neni 1122: o me ndjekë eksekutimin ose me preferue zgidhjen (moseksekutimi i debitorit do të zgidhëte kontraten vetiu pa qenë nevoja e çdo nderhymjeje të kreditorit); kurse në mënyren ma probable vuemja e ketij kushti komisor të shprehun ka pasë per qellim ngritjen e nevojës me i u drejtue autoritetet gjyqësuer e jo ma teper se kaq.

Sido qoftë puna, nuk duhet të harrojmë se interpretimi i kushteve të kontratës asht nji çeshtje fakti: prandej problemi në se kushti komisor e shkarkon ose jo kreditorin me vue në morë debitorin lindë vetem kur nuk asht e mundun me nxjerrë në shesh në mënyrë të qartë cili ka qenë qellimi i palëve.

Per këtë shkak, nuk ka nevojë as të përmendet, se kur palët e kanë formulue kushtin komisor në mënyrë qi, moseksekutimi i njanes nga palët ka me passjellë zgidhjen e kontratës *ipso jure dhe pa nevojë vuemjeje në morë*, problemi qi diskutuem siper as nuk mund të vihet: nji kusht kësodore asht i ligjëshem dhe prodhon efektet ma të plotëta, mbasi neni 1122 simbas opinionit të përgjithëshem, ka natyrë dispozitive dhe interpretative e prandej mund të derogohet prej palve.

138. Ndryshimet dhe analogjinat midis teoris së risqeve dhe asaj të zgidhjes të kontratës për moseksekutim t'obligimeve.

Të dyja këto teorina supozojnë qi palët kanë lidhë nji kontratë sinalagmatike dhe së njana prej tyne nuk i ka eksekutue obligimet qi i ngarkohen me ate kontratë. Përveç kasaj pike që të dyja teorinat e kanë të bashkët, eksistojnë ndryshime esencjale midis tyne:

1) Problemi i risqeve nuk lindë veçse kur eksekutimi i kontratës asht ba i pamundun për nji shkak qi nuk mvaret nga debitori; zgidhja e kontratës simbas nenit 1122 perkundrazi supozon nji moseksekutim qi ngjan me faj të debitorit. Të dyja teorinat nga kjo pikëpamje janë krejt të veçueme njana prej tjetres.

2) Nga diferenca e sipërme rezulton se akordimi i *damshperblimeve* nuk mund të mendohet veçse n'ipotezen e nenit 1172. Kur vihet në bisedim problemi i risqeve debitori nuk ka ndonji faj pse askush nuk mundet me luftue me ra tet e fatit. *Nemo ad impossibilia tenetur* (askush nuk mund të detyrohet me çka asht e pamundun).

3) Kur prestimi asht ba i pamundun, simbas teoris së risqeve, debitori librohet *ipso jure* nga obligimi qi ka pasë dhe kontrata zgidhet gjithashtu *ipso jure*. Porse zgidhja e nanit 1122 supozon (posë rastit të nji kushti të ndryshem të shprehun) nderhyemjen e gjykatës: kjo zgidhje asht gjyqësore

4) Në rastin e pamundëshmenis t'eksekutimit simbas teoris të risqeve, të gjitha efektet e sipërpermenduna ngjajnë *me doemos* në mënyrë të paevitueshme, kurse, në rast qi moseksekutimi ngjanë për faj të debitorit, zgidhja e kontratës asht vetem *eventuale* pse mund t'evitohet:

a) prej vetë kreditorit i cili mund të preferojë kerkimin e eksekutimit të kontratës;

b) prej gjyqtarit i cili mundet me refuzue kerkesen për zgidhjen e kontratës, ose me i akordue debitorit nji afat meshire.

Per këte shkak zgidhja e kontratës në bazë të teoris së risqeve dhe ajo në bazë të kushtit komisor të nenit 1122, janë dy instituta krejt të ndryshme njena prej tjetrës të cilat nuk mund të ngatrohen. (Josserand loc. cit. Nr. 365-390 Esmein, në Planiol et Ripert loc. cit. Nr. 420 e vijuesa

SEKSIONI II.

Shkaqet e çartjes ose të zgidhjes të kontratës pa efekt prapaveprues (zgidhje ex nunc)

139. Zgidhja e kontratës me vullnetin e të dyja palëve ose të njanës prej tyne.

Përgjithësisht palët kanë tager të plotët me zgidhë kontratat e lidhuna, me akordin e tyne. Simbas nenit 1113: po ay vullnet qi ka muejtë me krijue vjegen juridike mundet edhe me e zgidhë atë vjegë. Sikurse thoshte Ulpiani: *nihil tam naturale est quam eo genere quidque dissolvere, quo colligatum est* (nuk asht gjâ ma e natyrëshme sa me zgidhë nji gja po me atë mënyrë në të cilen asht lidhë).

Ligja e kontratës asht nji *mutuus consensus* zgidhja e saj asht nji *mutuus dissensus*. Me fjalë të tjera, zgidhja e kontratës me akordin e palëve asht nji kontratë në kuptimin ma të plotët të fjalës, përmbajtja e të cilës asht e *kunderta* e kushtetimit të nji vjege juridike: si i këtillë *mutuus dissensus-i* hynë në kategorinë e kontratave libruese dhe përfshihet pikërisht në definimin qi ep për kontratën neni 1076. Dhe me qenë se akordi qi zgidhë vjegen juridike duhet të jetë i njejtë me akordin qi e ka lidhë, atë vjegë, d. m. th. *nji akord dy vullnetesh* rezulton në mënyrën ma të qartë se vetëm vullneti i njanës nga palët nuk asht i aftë dhe i mjaftueshem me e prodhue këte efekt. Me gjithë këte meriton të shënojmë se:

a) nga nji herë vullneti i palëve nuk mundet me e arrijtë këte rezultat: *kontrata e martesës* asht e pandryshueshme mbas celebrimit të martesës (Neni 1328;

b) disa herë përjashtimisht dhe në kundershtim me parimin e treguem sipër, mjafton vullneti i vetëm i njanës nga palët për me realizue zgidhjen e kontratës: p. sh. *porosia* asht e revokueshme kurdoherë prej porositësit (Neni 1706); *kontrata e punës* e lidhun pa caktim kohe asht e revokueshme kurdoherë me vullnetin e njanës nga palët (Neni 1634); *kontrata e shoqënis* me kohë vazhdim të pakufizuem, mund të *zgidhet me vullnetin* e vetëm njanit prej shokëve (Neni 1684); *kontrata e sipërmarrjes* mund të zgidhet kurdoherë prej dhanësit në sipërmarrje (të zotit — Neni 1649). Këto janë shkaqe të lejueme drejt për drejtë prej ligjës. Porse nuk ndalohet prej ligjës qi edhe vetë palët kontraktuesa t' inserojnë n' akordin e tyne nji kusht analog: kështu për shembëll palët mund të parashofin në kontratën e tyne ipoteza të ndryshme, realizimi i të cilave t' i apë të dyja palëve ose vetëm njanës prej tyne tagrin me çartë kontratën: b. fj. kontrata e qiradhanjes shum herë lidhet për nji kohë ndandë vjetësh, tue reservue të dyja palët ose vetëm njana prej tyne tagrin me e prishë në fund të tri vjetëve ose në fund të gjashtë vjeteve; gjithashtu mund t' i akordohet qiradhanësit kontraktuaisht e drejta me zgidhë kontratën në rastin e vdekjes të qiramarrësit dhe viceversa.

140. Zgidhja e kontratës për shkak të vdekjes të njanës nga palët

Nga nji herë dhe përjashtimisht disa kontrata zgidhen me vdekjen e njanit nga palët kontraktuesa: këto kontrata, mbasi kanë qenë lidhë tue 'u pasë parasyesh ekskluzivisht personi i kontraktuesit (*intuitu personae*), nuk munden me vazhdue me trashigimtarët e të vdekunit. *Të këtilla kontrata* janë për shembëll *porosia* (Neni 1704); *kontrata e shoqënis* (Neni 1680); *kontrata e punës* (e cila pushon edhe kur i pajtuemi ndodhet në pamundësi të vazhdueshme me sherbye (Neni 1640); *kontrata e sipërmarrjes* e lidhun *intuitu personae* (Neni 1650.).

141. Rregulla të përbashkëta për prishjet e kontratave në mënyrat e sipërtregueme

a) Në të gjitha rastet zgidhja e kontratës nuk ka efekt prapaveprues. Këjo zgidhet për sot e tutje (*ex nunc*), në mënyrë qi të tretët nuk kanë se si cenohen nga kjo prishje; të drejtat q' i kanë qenë koncedue këtyne rregullisht qendrojnë tanësisht: kështu revokimi i nji të porosituni nuk i cenon kontratat qi ky ka pasë lidhë n' emën të porositësit, brenda kufinjve të pushteteve të tij; zgidhja e nji shoqnie nuk i cenon me asnji mënyrë jetësimet e bame ose të drejtat reale të kushtetueme prej saj para zgidhjes.

b) Zgidhja e kontratës me *mutuus dissensus* ose për shkak vdekjeje të njanës nga palët ose me revokim të njianëshem (kur lejohet), realizohet pamvarësisht nga çdo ndërhymje e autoritetit gjyqësuer, posa qi të ngjajë ndonjani nga eventualitetet e sipërtregueme. Në këte pikë këjo lloj zgidhjeje e kontratës ndryshon nga zgidhja e nenit 1122 dhe i afrohet zgidhjes së bame n'aplikim të teoris së risqevë.

c) Këjo lloj zgidhjeje ka vend aplikimi jo vetëm në kontratat sinalagmatike, por edhe në kontratat e njianëshme ose në kontratat sinalagmatike të paplotëta (porosia darovore) (Shif Josserand loc. cit. Nr 391 e vijuesa — De Ruggero Ist. vol. II, paragraf 84).

TITULLI V:

PRAPËSIMI I MOSEKSEKUTIMIT.

142. Refuzimi legjitim i eksekutimit; E drejta e ndaljes e nenit 1123.

Kemi pa se, simbas nenit 1122, njana nga palët kontraktuese në kontratat sinalagmatike, kur ana tjetër nuk e kryen obligimin e vet ka dy rruga zgidhjeje: o me kerkue eksekutimin e obligimeve t' anës tjeter, ose me kerkue zgidhjen e kontratës së bashku me damshperblimet eventuale.

Perveç këtyne dy rrugave, neni 1123, i çelë kreditorit edhe nji rrugë të tretë per me shtrengue debitorin me eksekutue obligimet e veta. Ky nen supozon, qi kreditori asht edhe debitor i debitorit të vet, d. m. th. supozon eksistencen e nji kontrate sinalagmatike të lidhun vleftësisht po të paeksekutueme endè.

Simbas paragrafit I të nenit 1123 «Në kontratat sinalagmatike seicili nga kontraktuesat mundet me refuzue eksekutimin e obligimit, në qoftë se kontraktuesi tjeter nuk eksekuton të vedin, posë kur janë caktue afate të ndryshme per eksekutimin e të dy obligimeve»

Ky paragraf konsakron nji të drejte ndaljeje në favorin e *kreditorit-debitor* në kuptimin e plotët të kesaj fjale. *Bardhi*, per shembell, qi e ushtron këte të drejtë ndaljeje të perkohëshme, nuk pretendon se obligimi i tij qi ka kundrejt *Verdhit* asht shue; refuzon eksekutimin e obligimit të vet vetem perkohesisht, deri sa bashkëkontraktuesi i tij nuk e eksekuton obligimin qi ka mbi kurriz. Me këte mënyrë Bardhi peshon mbi vullnetin e Verdhit per me e shterngue këte me i pague çka i detyrohet: keshtu në qoftë se Bardhi asht shitës, i refuzon Verdhit dorëzimin e gjasë së shitun deri sa ky të mos i ofrojë çmimin e paktuem. Ky refuzim legjitim i eksekutimit nuk mundet me provokue me asnji mënyrë shuemjen e obligimeve reciproke: ka në qellim vetem *sigurimin* e eksekutimit të këtyne obligimeve. Shitësi *ndalë* përkohësisht prestimin me të cilin asht obligue, por nuk pushon të jetë i detyruem: ushtron të drejten e ndaljes (*jus retentionis*), të cilen të drejtë nuk mund të ja ngrehë ana tjeter pa u deklakue gati me plotsue obligimet e veta. Ligja me nenin 1123 ja ka sigurue këte të drejtë seicilit kontraktues tue i akordue prapsimin e moseksekutimit- *exceptic non adimpleti contractus*-. Deri sa kreditori nuk asht në rregull me kryemjen e obligimeve të veta nuk ka të drejtë me ju drejtue gjyqit per me kerkue eksekutimin e kontratës simbas nenit 1122 mbasi i padituni qi asht edhe vetë kreditor ka të drejtë me ja rrëzue këte kerkim me *exceptio non adimpleti contractus:* nuk eksiston detyrimi me eksekutue obligimin perkundrejt atij qi nuk asht në rregull me obligimet e veta (*inadimplenti non est adiplendum*)

143. Natyra dhe efektet e ndaljes të nenit 1123.

Ay qi ushtron të drejten e ndaljes asht nji *kreditor-debitor* i cili refuzon me eksekutue deten e vet per deri sa nuk ka me u eksekutue deta koresponduese qi detyrohet kundrejt atij; kreditori-debitor i thotë kontraktuesit tjeter: «*eksecutó ti qi t'ekse-kutoj edhe unë*» (*donnant donnant*). Kur të dy obligimet koresponduese janë konekse, kur i referohen po nji shkaku dhe po nji objekti, si ngjanë në kontratat sinalagmatike, asht e drejtë qi t'eksekutohen që të dyja: do t'ishte nji gja krejt e padrejtë po t'eksekutohet njani obligim dhe të mbetet i paeksekutuem tjetri, pse do të tronditëshe ekvilibri i eksekutimit. E drejta e ndaljes e nenit 1123 konsakron pra idèn e *mvarësis reciproke* t'obligimeve të daluna po nga nji kontratë sinalagmatike.

Prapësimi *non adimpleti contractus* asht nji prapësim *vonues* (dilatoire): padia e paditësit qi nuk ka eksekutue obligimin e vet ose qi nuk e ofron këte eksekutim refuzohet pse asht ngrehë para kohës së duhun. Në qoftë se paditësi e ka eksekutue obligimin e vet i padituni mund të detyrohet si mbas nenit 1122 me eksekutue të vedin; në qoftë se paditësi e ka ofrue vetëm prestimin e vet i padituni detyrohet me eksekutue obligimet e veta " hap mbas hapit,, (Zug um Zug i Gjermanëve) d. m. th; n'atë proporcion që eksekuton edhe paditësi.

Prapsimi në fjalë nuk mund të pretendohet kur paditësi e ka eksekutue prestimin e vet ose e ofron këte eksekutim.

Eksekutimi i bam ose i ofruem prej paditësit për të pengue ushtrimin e prapsimit të moseksekutimit, duhet t'i korespondojë obligimit të tij si nga pikëpamja e sasis ashtu dhe nga pikëpamja e llojit. I padituni qi ka pranue ose të cilit i asht ofrue nji prestim i pa plotë ose i vesuem, ka të drejtën me ndalë prestimin e vet derisa paditësi nuk e ka plotësue prestimin e vet ose nuk i ka ndreqë veset e atij.

Me gjithë termat e përgjithëshme të nenit 1123, prapsimi *inadimpleti contractus* nuk aplikohet për të gjitha obligimet qi rezultojnë nga nji kontratë sinalagmatike, por aplikohet vetëm për ato obligime midis të cilave eksiston nji *raportë çkëmbimi*. Të dyja obligimet duhet të jenë *konekse*, siç thonë Francezët. Kështu në qiradhanjen, kundërprestimi q'i korespondon përdorimit të sendit nuk asht këthimi i këtij sendi, por pagimi i qirasë: Prandej në rast qi sendi i dorëzohet qiramarrësit në nji gjendje të mbetë ose bahet i këtillë ma vonë, qiramarrësi mundet me kërkue nji çdamim ose nji zbritje të qirás por nuk ka të drejtë me refuzue këthimin e sendit të marrun me qirá (Nenet 1552 dhe 1553). Në kontratën e punës *mëditja* asht kundërprestimi i *shërbimit* të bam e jo i *damshpërblimëve* me të cilat do të detyrohesh puntori kur i shkakton dame pajtuesit me punën e keqe të tij: prandej pajtuesi nuk mundet me ndalë mëditjen përkundrejt këtyne damshpërblimëve

Parimisht i padituni mundet me ndalë prestimin e vet *tanësisht* deri sa paditësi nuk i ka plotësue krejtësisht obligimet e veta. Me gjithë këte, kur paditësit i ka ngelë pa u plotësue vetëm nji pjesë fare e vogël e prestimit të vet, e cila, tue u marrë parasyesh cirkonstancat, konsiderohet prej gjykatës *pa ndonji randësi* (e çrandësishme), i padituni të do shkelte rregullat e mirëbesimit tue refuzue për këte shkak absolutisht eksekutimin e obligimeve të veta. Disponon paragrafi II i nenit 1123 "eksekutimi nuk mund të refuzohet në qoftë se tue u marrun parasyesh cirkonstancat dhe çrandësia e prestimit të pa-

eksekutuem refuzimi asht kundra mirëbesimit,,. Me gjithë këte, edhe në këte rast nuk mund t'i mohohet të paditunit e drejta me ndalë nji pjesë të prestimeve të veta, aqë sa mjafton për me garantue mirë kusurin e kredis së vet: porse edhe në këte rast, sikurse rezulton nga vetë neni 1123, kur paditësi asht në gjendje me plotësue krejtësisht prestimin e vet dhe refuzon me e ba këte prestim vullnetarisht, i padituni ka të drejtë me ndalë tanësisht prestimin e vet, mbasi në këte rast asht kundra mirëbesimit refuzimi i paditësit e jo ay i të paditunit.

II. E drejta e ndaljes e nenit 1123 *nuk asht nji e drejtë reale,* pse nuk i konferon titularit të saj as nji të drejtë ndjekjeje as nji të drejtë preferimi:

a) Nuk i konferon *të drejtë ndjekjeje* pse posa qi të pushojë nedorësia e të paditunit e drejta e ndaljes çduket dhe vdes; po i doli të paditunit prestimi nga dora nuk ka ma të drejtë me kërkue kthimin e tij;

b) nuk i konferon *të drejtë preferimi*: ndalësi nuk preferohet nga kreditorët kirografarë të tjerë: po t'i sekvestrohet prestimi në duert e tij, ky do të konkurrojë në distribuimin e të hollave në proporcion me kredin e vet së bashku me kreditorët e tjerë.

Porse sado qi e drejta e ndaljes nuk asht nji e drejtë reale, efektet e saj janë shumë të mdhaja sa t'afrohen me efektet e të drejtave reale vetë. Me konditë qi ndalësi të mos çveshet nga nëdorësia e gjasë së detyrueme, ky asht i sigurtë se ka me u pague. *Kreditori-debitor,* të cilit i kërkohet plotësimi i prestimeve të veta, deri sa debitori i tij nuk ka eksekutue prestimin e vet, e disponon prapsimin *non adimpleti contractus* kundrejt të gjithëve. Refuzimin e pagimit kreditori-debitor mundet pra me ja kundrejtue:

1. Pikëspari dhe natyrisht *debitorit* të vet (blesi i refuzon shitësit pagimin e çmimit deri sa ky nuk i dorëzon gjân e shitun, dhe anasjelltas shitësi i refuzon blesit dorëzimin e gjâs deri sa ky nuk i paguen çmimin;

1) *Zotnuesit,* po të supozojmë se ky asht nji person i ndryshem nga ay i debitorit;

3) *Kreditorëve kirografarë* të këtij debitori ose të ktij zotnuesi, mbasi këta nuk kanë ndonji të drejtë reale qi të ja kundrejtojnë refuzimit t' atij qi ushtron këte ndalje.

4) Simbas opinionit prevalent ne doktrinë dhe në jurisprudencë refuzimi i dorëzimit mund t'i kundrejtohet edhe *të tretëve,* d. m. th. qoftë nji *vehtësuesi,* qoftë *kreditorëve ipotekarë ose të privilegjuem* të debitorit.

Kundra kerkimit të cilidokujt per dorëzimin e gjâs së detyrueme, kreditori-debitor ka armen ma të fortë, pse gjith të cilit mund t' i thotë: «paguej ti ma parë». Këjo resistencë legjitime e kreditorit-debitor asht sigurimi ma i mirë se shpejt o vonë ky ka me u pague.

III. Nga pikëpamja e *provimit* prapsimi *non adimpleti contractus* e ven debitorin në nji gjendje fare të favoreshme: kur në padien e nenit 1122 të ngrehun kundra tij i padituni perdorë këte mjet mbrojtjeje *barra e provimit* i ngarkohet *krejtësisht* paditësit. Arsyeja e kësaj situate asht këjo qi pason: kur paditësi e bazon padien e vet në nji kontratë sinalagmatike, ky pranon terthurazi detyrimin qi ka per nji kunder-prestim. Kur paditësi pretendon se i padituni ka detyrimin me e ba prestimin e vet ma i pari dhe ay asht nji perjashtim nga rregulla e përgjithshme simbas të cilës prestimet duhet të bahen njiheri —, kambe mbas kambe —, (donnant, donnant — Zug um Zug) duhet t'a provojë këte pretendim; kur pretendon se e ka eksekutue obligimin

e vet ose ja ka ofrue rregullisht (me ofertë reale) të paditunit gjithashtu duhet t'a provojë këte pretendim në konformitet me parimin e pergjithëshëm simbas të cilit debitori duhet të provojë se asht çlirue nga obligimi i vet.

Sidomos në rastin konkret çlirimi i debitorit paditës nga obligimi qi ka pasë kundrejt të paditunit asht nji nga konditat kryesore e ndigjueshmënis të padies. Të paditunit do të ju ngarkonte barra e provimit, kur ky pranon se prestimi i paditësit i asht ba, por i asht ba në mënyrë të mbetë, mbasi prezumohet se prestimet e pranueme janë ba në rregull deri sa të provohet e kunderta.

144. Perjashtimi i nenit 1123, në rast qi janë caktue afate të ndryshme per eksekutimin e të dy obligimeve.

Pjesa e fundit e paragrafit të parë të nenit 1123 parashef rastin *kur njani nga kontraktuesat duhet t' eksekutojë obligimin e vet ma i pari:* Këtu duhet të bajmë disa dallime:

1) Kur; simbas kontratës, eksekutimin e obligimit duhet t'a bajë ma perpara *paditësi* (ay qi kerkon me gjyq eksekutimin e prestimit t' anës tjeter), kerkimi i këtij asht i pranueshem vetem mbasi të ketë eksekutue prestimin e vet. Prandej ky duhet të provojë se e ka eksekutue. I padituni nuk mundet me ba në këte rast prapsimin *non adimpleti contractus* të nenit 1123, sepse, në këte rast detyrimi korespondues i paditësit nuk asht ba endè i kerkueshem: i kerkueshem asht vetëm prestimi i të paditunit.

Situata asht pak e ndryshme kur kontrata nuk cakton se njeni nga kontraktuesat duhet t'a bajë prestimin ma perpara se tjetri, por perkufizohet me caktue per prestimet e palëve afate të ndryshme njani nga të cilët skadon ma parë se tjetri. Bardhi per shembell detyrohet me krye prestimin e vet me 1 fruer dhe Verdhi me 1 mars:

1) Në rast qi Bardhi çelë padie kundra Verdhit me 1 mars, pikëspari konsiderohet se ka të drejtë me e çelë këte padie; nuk detyrohet me provue se e ka ba prestimin e vet mbasi kerkueshmënia e kredis së vet nuk mvaret nga nji prestim i maparëshem i tij. Por me qenë se kredia e Bardhit bazohet në nji kontratë dyanëshe, dhe me qenë se obligimi i ketij qi i mburon nga këjo kontratë ka skadue, Verdhi ka të drejtë me kundrejtue prapsimin e moseksekutimit të nenit 1123.

2) Në rast qi padien e çelë Verdhi me 1 Fruer, ky nuk ka ndonji detyrim me provue se e ka ba prestimin e vet, dhe nuk ka arsye të trembet nga prapsimi i nenit 1123, pse kërkueshmënia e kredis së vet nuk mvaret nga nji prestim i tij i maparëshem; efektivisht Bardhi nuk ka endè të drejtë me kerkue gjâ prej Verdhit. Porse në qoftë se vendimi i gjykatës nuk epet para 1 marsit, Bardhi mundet me e ba mbas kësaj date prapsimin e moseksekutimit, sepse kredia e tij asht ba në këte ndermjetkohe e kerkueshme.

145. Nenë të Kodit Civil qi konsakrojnë posaçerisht të drejten e kreditor-debitorit me perdorë prapsimin non adimpleti contractus

1) Neni 1407 i akordon të drejten e ndaljes *shitësit* me të holla në dorë, sidhe shitësit me kredì kur blesi falimenton ose bahet insolvable — shif këte nen.

2) Neni 1445 ja akordon këte të drejtë *blesit:* ky mundet me ndalë çmimin në qoftë se asht cytë ose ka arsye të trembet se do të cytet me nji padie ipotekore ose revindikimi, në posedimin e sendit të blem.

3) *Blesi me pakt riblemjeje,* ka të drejtë me ndalë sendin e blem deri sa shitësi qi ka ushtrue paktin e riblemjes, nuk i këthen atij çmimin kryesuer sidhe çdo pagesë tjeter në të cilen ka të drejtë — shif nenin 1460.

4) Zotnuesi *i çpronësuem* per shkak dobie publike mundet me ndalë pronen deri sa t'i paguhen të gjitha shperblimet në të cilat ka të drejtë (Neni 796).

5) Depozitari ka të drejtë me ndalë gjanë e depozitueme deri sa depozuesi t'i paguej plotësisht shka i detyrohet per shkak të depozitës (Neni 1781).

6) I porosituni per me sigurue rimbursimin e shpenzimeve, dhe pagimin e shperblimit q'i detyrohet ka të drejtë ndaljeje mbi gjanat e porositësit të cilat i ka në dorë me shkakun e porosis (Neni 1701).

7) Sekvestratari ka të drejtë me ndalë sendet e sekvestrueme për sigurimin e shperblimit të paktuem sidhe të rimbursimeve qi ka ba per ruejtjen dhe per administrimin e gjasë se sekvestrueme (Neni 1786).

Disa nga këto rregulla nuk janë veçse aplikime të parimit të nenit 1123; disa të tjera e zgjanojnë të drejten e ndaljes të ktij neni tue e shtri edhe në disa kontrata sinalagmatike të paplotëta, si janë: porosia, depozita, sekvestroja.

(Shif per këte titull Josserand loc. cit. Nr. 1465 e vijuesa-Esmein në Planiol et Ripert loc. cit. Nr. 438 e vijuesa Andreas von Tuhr op. cit. paragraf 64).

TITULLI I VI.

NDËRHYMJE E GJYQTARIT N' EKSEKUTIMIN E KONTRATAVE. - CLAUSULA REBUS SIC STANTIBUS

146. Reaksioni i drejtësis kundra parimit t' autonomis së vullnetit

Me gjith parimin e autonomis të vullnetit dhe të nenit 1113, simbas të cilit kontratat e formueme ligjorisht kanë fuqi ligje për ato qi i kanë lidhë, e drejta moderne ka ardhë tue e zgjanue gjithnji tagrin e gjyqtarit me ndërhye n' eksekutimin e kontratave: pa dyshim ndërhymja e gjyqtarit në këte landë ka për pretekst respektimin e ligjës kontraktuale, porse kjo ligjë kontraktuale nuk asht ma gjithmonë pikërisht ajo qi kanë dashtë palët. Vendimi i giykatës shumë herë bazohet në parimet e drejtësis naturale ma tepër se në tekstin e kontratës.

Çdo kontratë qi nuk eksekutohet me nji herë ekspozon debitorin në nji *alea* të favorëshme ose të disfavorëshme për shkak të modifikimeve të cirkonstancave fakti qi formojnë konditat e eksekutimit: të këtilla modifikime ngjajnë sidomos në kontratat me eksekutim të vonuem, me afat dhe n' ato qi eksekutohen me prestime periodike (contractus qui habent tractum successivum, si janë për shembëll sipërmarrjet e ushqimit të vazhdueshme ushtrisë, instituteve etj) Në kontratat kësodore, mund të rezultojë për debitorin nji fitim ose përkundrazi nji humbje ma e madhe nga fitimet ose humbjet e parapame prej tij. Në nji qiramarrje për nji kohë të gjatë, në vazhdim e sipër të kësaj kontrate, mund të ngjajë nji shtrejtim i përgjithëshem dhe i jashtëzakonëshem i gjanave në mënyrë qi çmimi i qirasë së stipulueme të bahet shumë ma i ultë se çmimi kurent i qiranave ose edhe ma i ultë se vetë shpenzimet e mirëmajtjes të pronës së dhanun me qira.

Kanonistat e kohës së mesme të cilët parimisht denojshin çdo begatim të njanit nga kontraktuesat mbi kurrizin e tjetrit si nji gja qi kundershtonte moralin e krishtenë, kishin parasyshë si shkak prishjeje të kontratës jo vetëm *lëndimet* e nji kohëshme me lidhjen e kontratës (Neni 1097) por edhe ato lëndime qi realizoheshin ma vonë për shkak ndryshimesh të ngjame në cirkonstancat e faktit. Në të dyja rastet kishte *uzurë* Për t' a luftue këte uzurë qi ngjante nga modifikimet ma pak a ma shum të thella të cirkonstancave të faktit, këta jurista konsiderojshin si të nënkuptuem në çdo rast nji kusht q' e quejshin *clausula rebus sic stantibus*: simbas këtij kushti konsiderohesh se palët kontraktuesa mbyllazi, qendrimin e engaxhimeve të tyne e kishin kondicionue në qendrimin e cirkonstancave fakti qi eksistojshin në ditën e kontratës.

Asht nji çeshtje e kontestueme në se ky parim i formuluem prej juristave të kohës së mesme, ka hye ose jo në legjislacionet moderne. Nuk ka dyshim se parimi

nuk asht adoptue në legjislacionet moderne në formulen e pregatitun prej kanonistave. Porse nuk ka edhe dyshim se *clausula rebus sic stantibus* ka hy në të drejtën moderne, si nji parim qi ka parasyësh *ekonomin* e raportës kontraktuale, dhe qi ka në qëllim me zbutë ashpërinë e detyrueshmën's absolute të vjegës kontraktuale, kurdoherë qi modifikimet e mavona të cirkonstancave të faktit e bajnë obligimin e debitorit tepër të randë.

Reakcioni i parimeve të drejtësis naturale kundra së drejtës së ngushtë kontraktuale, rezulton i qartë nga shum dispozita ligjore: me tagrin qi i asht akordue gjyqtarit me vendosë zgidhjen e kontratës për shkak moseksekutimi t'obligimeve prej njanës nga palët me gjithë se këjo masë asht pjesërisht interpretuese e vullnetit të palëve (shif sipër Nr 137, B.); në bazë të parimeve të drejtësis naturale pshteten të gjitha *afatet mëshire* qi gjykata mundet me i akordue debitorit fatzi, në konformitet me qellimin *legjitim* të palëve, por në kundershtim me vullnetin e tashem dhe të saktë të kreditorit; triumfin e drejtësis naturale kundra kontratës e theksojnë zbritjet e detyrimeve kontraktuale dhe çartja e kontratës për shkak lëndimi (Neni 1097), zbritja e kushteve ndeshkimore (Neni 1340), çartja e kontratës të jadeceve në rastin e par. II të nenit 1744 etj. etj.

Të gjitha moratorium-et e akordueme debitorit, të gjitha masat e marruna sido mos në kohen e luftës se pergjithshme në favorin e debitorëve justifikohen me parimin e *clausula rebus sic stantibus* e kuptueme jo në formen e nji kushti heshtësuer të paleve, por si nji parim qi konsakron detyrueshmënin e kontratave brenda kufinjve të mirëbesimit (Neni 1114) i cili mirëbesim lypë nevojisht eksistencen e nji farë ekvilibri ekonomik midis prestimit dhe kunderprestimit, dhe nuk mund të lejojë vorfënimin e pakufizuem të njanës nga palët në dobi të tjetres nen pretekstin e nji respektimi të nenit 1113. Respektimi i ekvilibrit kontraktual rezulton në mënyrë të qartë edhe nga neni 1149 pr. II i Kodit t'onë: damtimi i tjetrit jashta kufive të mirëbesimit nga titulari i nji të drejte formon *nji abuzim të së drejtes*. Lejimi i titularit të së drejtes me e ushtrue kete jashta kufinjve të qellimit per të cilin i asht njoftë ajo e drejtë dhe në kundershtim me rregullat e mirëbesimit do të formonte nji *summum jus* i cili do të bahesh *summa injuria*.

Perfundimisht pra, *clausula rebus sic stantibus* e kuptueme si ma siper asht në fuqi: aplikimi i saj i asht lanë gjyqtarit. Teoria e vjeter e *clausula rebus sic stantibus* asht transformue në teorin e ré *t'imprevisionit* (të paparapashmënis) e cila i atribuon gjyqtarit pushtetin me marrë parasyesh n'eksekutimin e kontratavet, ngjarjet e papritunа qi kanë lé mbas lidhjes të kontratës dhe qi kanë turbullue ekonomin proporcionin qi duhet t'eksistojë midis prestimit dhe kunderprestimit. Debitori, furnitori, sipermarrësi etj. qi cenohen nga këto ngjarje të pasardhuna dhe të paparapame, munden me kerkue nga bashkëkontraktuesi i tyne nji rishikim ose nji prishje të kontratës, si mbas rasteve.

Porse, gjyqtari duhet të çmojë simbas arbitrit t'urtë të tij, kur realizohet nji çproporcion, midis prestimeve të palëve kontraktuesa: urtësia e giyqtarit në këte çmim duhet të jetë shumë e madhe: prishja e ekvilibrit të kontratës duhet të ketë ngjâ nga cirkonstanca fakti të pasardhuna, nga ndryshime të paparapashme, sepse duhet t'evitohet qi ushtrimi i së drejtës me kerkue prishjen ose modifikimin e vjegës kontraktuale të transformohet në nji abuzim dhe të anulojë e të tronditi besimin qi duhet të kenë kontraktuesat në detyrueshmënin e kontratës.

(Shif per këte titull: De Ruggero Ist. II. paragraf 84c. Esmein në Planiol et Ripert loc.cit. Nr. 391 e vijuesa, Josserand loc. cit. Nr. 403 e vijuesa).

C7411

BKSH